

Vilja att förändra

Drivkrafter, hinder och utmaningar för ungas samhällsengagemang

FOKUS 21

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2021

Uppdragsansvarig: Amanda Nielsen

Omslagsfoto: Budgeron Bach/Pexels

Övriga foton:

s. 6 Malu Laker/Unsplash

s. 10 Markus Spiske/Pexels

s. 14 Liza Summer/Pexels

s. 26 John Schnobrich/Unsplash

s. 149 Rodnae Productions/Pexels

s. 176 Kampus Production/Pexels

s. 210 Thirdman/Pexels

s. 222 Marlene Leppänen/Pexels

s. 237 Charlotte May/Pexels

Tryck: Tryckservice i Ängelholm AB, november 2021

Kontaktuppgifter MUCF:

Telefon: 010-160 10 00

E-post: info@mucf.se

Webb: www.mucf.se

Vilja att förändra

Drivkrafter, hinder och utmaningar
för ungas samhällsengagemang

Fokus 21

Förord

I år fyller demokratin i Sverige 100 år. I och med det vill Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) uppmärksamma och undersöka ungas samhällsengagemang. Ungas engagemang är avgörande för demokratin – idag och i framtiden.

Dagens unga är en engagerad generation. Unga är intresserade av samhällsfrågor och politik och många försöker på olika sätt påverka sin omgivning och samhällets utveckling. De är aktiva i sociala medier, skriver på namninsamlingar och försöker förändra med föreningslivet som plattform. Rapporten visar att ungas intresse och engagemang för samhällsfrågor är stabilt över tid. Samtidigt ser vi också vissa förändringar. Sociala medier spelar en allt mer viktig roll i ungas engagemang.

Det finns dock utmaningar. Resultaten visar att det finns en grupp av unga med lågt intresse för samhällsfrågor och politik som är mindre benägna att försöka påverka samhällsutvecklingen genom olika typer av handlingar. Vi ser också att graden av engagemang skiljer sig mellan olika grupper av unga. Killar, unga med utländsk bakgrund, unga med funktionsnedsättningar och unga som bor på landsbygder är grupper av unga som har lägre grad av samhällsengagemang. Det är oroande. I rapporten lyfts en rad trösklar och hinder som kan stå i vägen för ungas engagemang. Det är viktigt att denna kunskap används för att skapa möjlighet för fler unga att utveckla ett engagemang och vara med och forma samhällsutvecklingen. Vi ser även att oro för att utsättas för hot och hat kan påverka ungas vilja att delta i samhällsdebatten. Det är ytterst allvarligt.

Tillsammans måste vi uppmuntra och värna om den kraft och vilja att få inflytande och förändra samhället som finns bland de unga. Målet för ungdomspolitiken är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Ungas engagemang är fundamentalt för att denna målsättning ska kunna förverkligas och för att unga ska kunna påverka.

Myndigheten vill rikta ett stort tack till alla unga som delat med sig av sina åsikter och erfarenheter i intervjuer, samt till de organisationer och tjänstepersoner som hjälpt oss rekrytera deltagare. Vi vill också tacka forskarna Niklas Bolin och Anders Backlund som bidragit med ett kapitel om unga i de politiska ungdomsförbunden samt forskargruppen på Ersta Sköndal Bräcke högskola som generöst har delat med sig av resultat från sin befolkningsstudie.

Rapporten har tagits fram på avdelningen för utredning av Amanda Nielsen (uppdragsansvarig), Emma Neuman, Emma Thornström, Heli Villanen, Petter Holmgren och Sara Gille.

Lena Nyberg

Generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Innehåll

Sammanfattning **11**

Inledning **15**

Syfte 16

Samhällsengagemang – en definition 16

Undersökningens genomförande 23

Läsanvisningar 25

Kunskapsöversikt **27**

Hur utvecklas samhällsengagemang? 27

Hur ser ungas samhällsengagemang ut idag
och hur har det utvecklats över tid? 30

Har alla samma förutsättningar att vara
samhällsengagerade? 39

Hot och hat – en växande utmaning 43

Ungas samhällsengagemang i siffror **47**

Sammanfattning av kapitlet 47

Vilka former tar ungas samhällsengagemang? 52

Skillnad i engagemang för olika grupper av unga 63

Ungas ideella arbete 70

Har ungas samhällsengagemang förändrats över tid? 74

En kombinerad analys av ungas politiska och
samhälleliga intresse och deltagande 82

Vilka unga röstar inte i riksdagsval? 89

Avslutning 95

De politiska ungdomsförbundens medlemmar 97

Sammanfattning av kapitlet	97
De politiska ungdomsförbunden	
– ett utforskat forskningsfält	99
Enkätundersökningen	99
Hur många medlemmar har de svenska ungdomsförbunden?	102
Vem blir medlem i politiska ungdomsförbund?	104
Medlemmarnas politiska attityder	107
Hur och varför blir unga medlemmar i politiska ungdomsförbund?	113
Vad gör unga som medlemmar i politiska ungdomsförbund?	118
Framtida engagemang	125
Avslutning	129

Ungas röster om samhällsengagemang 131

Sammanfattning av kapitlet	131
Ungas samhällsengagemang tar sig många former	134
Ungas drivkrafter är komplexa	139
Vägen till engagemang ser olika ut	141
Förutsättningar för samhällsengagemang	146
Förutsättningar för att fortsätta engagera sig	157
Oro och utsatthet för hot och hat formar förutsättningarna för ungas engagemang	161
Intresse för partipolitik och partipolitiskt engagemang	166
Avslutning	173

Avslutande diskussion **177**

Det finns ett stort och stabilt samhällsengagemang i ungdomsgruppen	177
Unga är engagerade på många olika sätt	179
Ungas förutsättningar för engagemang skiljer sig åt	180
Skillnader mellan grupper av unga	182
Skolan har en viktig roll för att utjämna skillnader	184
Förekomsten av hot och hat är en utmaning	186
Partipolitik väljs bort av många	187
Avslutning	189

Förslag och bedömningar **191**

Stärk ungas möjligheter till delaktighet och inflytande	191
Utred förutsättningarna för skolbesök	194
Stärk förutsättningarna till engagemang för unga med funktionsnedsättningar	197
Ge MUCF en starkare roll i att främja demokratin	200
En permanent höjning av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer	209

Referenser **211**

Bilaga 1 – Metod **223**

MUCF:s enkätundersökningar	223
Intervjustudien	230
Intervjuguide	233

WAKE UP

SAVE :
NATURE,
FUTURE

&
your soul ☺

Sammanfattning

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) tar varje år fram en tematisk rapport om ungas levnadsvillkor. Syftet med årets rapport är att bidra med fördjupad kunskap om ungas samhällsengagemang. Ungas samhällsengagemang är viktigt för förverkligandet av det ungdomspolitiska målet att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Rapporten bygger på resultat från flera undersökningar. Ungas attityder till och erfarenheter av olika former av samhällsengagemang undersöks utifrån tre stora enkätundersökningar som genomförts utifrån ett representativt urval.¹ I rapporten ingår också en analys som bygger på en enkätundersökning med medlemmar i de politiska ungdomsförbunden som genomförts inom ramen för ett forskningsprojekt. Slutligen analyseras ungas engagemang utifrån intervjuer som MUCF genomfört med ett hundratal unga.

Rapporten visar att det finns ett stort och stabilt intresse för politik och samhällsfrågor hos unga. Många unga är intresserade av samhällsfrågor, politik och händelser i andra länder. Intresset har ökat något över tid, framförallt bland unga tjejer. Många unga har också erfarenhet av olika politiska handlingar. Sju av tio unga har under det senaste året gjort någon politisk handling. Det vanligaste är att stötta åsikter i samhällsfrågor på internet eller sociala medier. Många unga uppger dock att de aldrig skulle kunna tänka sig att göra en rad olika politiska handlingar. Killar visar större ovilja till detta än tjejer. Resultaten visar även att sex av tio unga är medlemmar i föreningar, en av tio är medlem i en förening som är uttalat samhällsorienterad. Varannan ung arbetar ideellt.

Ett högt intresse för det omgivande samhället och politik hänger ofta ihop med ett aktivt deltagande i form av att ha gjort politiska handlingar. Fördjupade analyser av unga utifrån deras grad av engagemang visar att strax över var tionde ung (14 procent) är högengagerad, de har både ett

¹ MUCF:s nationella ungdomsenkät från 2021, MUCF:s Attityd- och värderingsstudie från 2018 samt resultat från Ersta Sköndal Bräcke högskolas befolkningsstudie från 2019.

högt intresse (för samhället och politik) och högt deltagande (i politiska aktiviteter). En något högre andel är lågengagerade (19 procent), de har lågt intresse och lågt deltagande.

Tjejer har högre grad av engagemang jämfört med killar och unga med svensk bakgrund är i något högre utsträckning högengagerade jämfört med unga med utländsk bakgrund. Unga hbtqi-personer är den grupp som i högst utsträckning är högengagerade och andelen är ungefär dubbelt så hög jämfört med hetero-cis-personer. Vi ser även att unga som har föräldrar med eftergymnasial utbildning i högre utsträckning tillhör gruppen högengagerade jämfört med unga med föräldrar som har kortare utbildning. Unga som bor i storstadskommuner har högre grad av engagemang jämfört med unga i landsbygdskommuner. Samhällsengagemang bland unga ökar också med ålder. Slutligen är en högre andel av unga med funktionsnedsättningar lågengagerade jämfört med unga som inte har någon funktionsnedsättning.

MUCF:s intervjuer med unga visar att ungas samhällsengagemang tar sig många uttryck. Den vanligaste arenan för ungas engagemang är sociala medier, som många unga använder som plattform för att ta ställning eller försöka påverka i olika samhällsfrågor. Intervjuerna visar även att ungas drivkrafter till engagemang är komplexa. De flesta drivs av en vilja att förändra och göra skillnad. Många berättar även att engagemanget ger välmående, social gemenskap och möjligheter att lära känna människor med liknande intressen.

I intervjuerna framträder en rad aspekter som främjar respektive hindrar ungas engagemang. Intresse och tid är fundamentalt för att unga ska vilja och kunna engagera sig. Även ungas levnadsvillkor – däribland hälsotillstånd och ekonomi – påverkar förutsättningar till engagemang. En aktiv och engagerad omgivning är en viktig främjande faktor, och omvänt kan brist på kunskap och kontaktnät skapa trösklar för unga att kanalisera sitt engagemang. Förutsättningar till engagemang kan även skilja sig utifrån var unga bor. Utbudet av organisationer att engagera sig i är ofta mindre utanför större städer, vilket kan göra det svårare att hitta ett sammanhang där man kan vara aktiv. Resultaten visar också att bristande tillgänglighet kan skapa trösklar och hinder för en del unga med funktionsnedsättningar.

Rapporten ger även en fördjupad förståelse av ungas intresse för partipolitiskt engagemang. Ungefär fem procent av unga är medlemmar i politiska ungdomsförbund eller partier, andelen är stabil över tid. Resultaten från enkätundersökningen riktad till de politiska ungdomsförbundets medlemmar visar att viljan att påverka och förändra är det vanligaste motivet till medlemskap. En övervägande del planerar att fortsätta sitt engagemang i moderpartiet. Däremot uppger bara strax över hälften att de är intresserade av att kandidera för partiet. Resultaten visar vidare att en majoritet blivit medlemmar på eget initiativ och att endast en mindre andel blivit värvade. Det är också vanligt att det finns erfarenhet av politiskt engagemang i den nära omgivningen. Nästan hälften av medlemmarna i ungdomsförbunden uppger att de har föräldrar eller syskon som har varit medlem i ett politiskt parti.

Intervjuerna visar att många unga väljer bort partipolitiken till förmån för engagemang på andra arenor. Många upplever att politik är svårt, att de inte kan identifiera sig med ett särskilt parti eller att det är lättare att engagera sig i enskilda sakfrågor. Andra unga har en negativ bild av politik eller politiker.

Rapportens samlade resultat visar på en engagerad ungdomsgeneration. Inget tyder på att intresset eller deltagandet bland unga minskat över tid. Det finns dock några utmaningar. En är de skillnader i engagemang mellan olika grupper av unga som framträder i analysen. Även förekomsten av hot och hat i samhällsdebatten väcker oro. Intervjustudien visar att många unga förhöll sig till risken att bli utsatt, och en del berättade att de anpassade sig genom att undvika att ta ställning i vissa frågor eller hålla sig borta från vissa typer av engagemang. Det finns också anledning att följa de politiska partiernas och ungdomsförbundens förmåga att rekrytera unga. Även om resultaten pekar mot att antalet engagerade är stabilt så väcker det viss oro att många unga inte finner denna form av engagemang attraktivt. Det gör även rapportens indikationer på att unga inte erbjuds tillräckliga ingångar till partipolitiskt engagemang.

VOLONTÄR

Inledning

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) tar varje år fram en tematisk rapport med fokus på ungas levnadsvillkor. Rapporten är en del av det ungdomspolitiska uppföljningssystemet som följer ungas levnadsvillkor på en rad områden. I år firar den svenska demokratin 100 år och i enlighet med det har vi valt att undersöka ungas samhälls-engagemang. Ungas samhällsengagemang är ett ämne som periodvis får stort utrymme i samhällsdebatten, och ungdomsgruppens attityder och förhållningssätt till demokrati och deltagande har ägnats en del uppmärksamhet inom forskningen. Intresset för ungas engagemang, och i synnerhet deras politiska deltagande, bottnar i dess betydelse för demokratin framtid och överlevnad. Unga är framtidens medborgare och deras inställning till engagemang, och de former detta tar sig, kommer att vara avgörande för det demokratiska systemets utveckling.

I regeringens strategi för demokrati lyfts samhällsengagemang fram som en central del av demokratin (Kulturdepartementet 2018). Med samhällsengagemang avses dels att människor engagerar sig i samhällsfrågor och deltar i debatt och opinionsbildning, dels att människor engagerar sig i civilsamhället. Utgångspunkten för strategin är att den svenska demokratin står på stark grund, samtidigt som den står inför flera utmaningar. Bland dessa kan nämnas ojämlikt deltagande – och det faktum att inte alla människor känner sig delaktiga och deltar i demokratin. Demokratiskt utanförskap lyfts som något som är särskilt allvarligt när det gäller unga. En annan utmaning som uppmärksammas är förekomsten av hot och hat i det offentliga samtalet.

Mot denna bakgrund är fördjupad kunskap om ungas samhällsengagemang relevant i arbetet för att stärka demokratin. Ungas samhällsengagemang är även viktigt för förverkligandet av ungdomspolitiken vars målsättning är att ”alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen” (prop. 2013/14:191, s. 1). För att det tredje delmålet – inflytande över samhällsutvecklingen – ska kunna realiseras krävs att flera förutsättningar ska vara uppfyllda. MUCF har tidigare uppmärksammat att det bör finnas

kanaler som ger unga möjlighet till delaktighet och inflytande (MUCF 2019a). En mer grundläggande förutsättning är att det ska finnas en *vilja* hos unga att påverka, vilket hänger nära samman med att unga har ett engagemang i samhällsfrågor. MUCF bedömer därför att fördjupad kunskap om ungas samhällsengagemang är relevant för det fortsatta arbetet med att stärka förutsättningar för ungas inflytande i samhällsbygget.

Syfte

Syftet med rapporten är att bidra med fördjupad kunskap om ungas samhällsengagemang. Vi undersöker ungas intresse för samhällsfrågor och politik och deras inställning till engagemang. Vi uppmärksammar drivkrafter för ungas engagemang samt vilka uttryck och former detta engagemang tar sig. I rapporten undersöks vidare om det finns skillnader mellan olika grupper av unga samt förändringar av ungas engagemang över tid. Rapporten uppmärksammar också trösklar och hinder samt andra utmaningar kopplade till ungas engagemang.

Samhällsengagemang – en definition

Samhällsengagemang är ett begrepp som saknar en etablerad definition och som används på olika sätt. Svårigheten att ringa in begreppets innebörd förstärks av att flera närliggande – och delvis överlappande – begrepp också är omstridda.

Medborgerligt engagemang

Begreppet *medborgerligt engagemang* används, i likhet med samhällsengagemang, ofta som ett samlingsbegrepp för en uppsättning av handlingar och aktiviteter. Medborgerligt engagemang används exempelvis på detta sätt av forskargruppen bakom befolkningsstudien (Svedberg et al. 2020).² I studien undersöks fyra former av medborgerligt engagemang:

² Befolkningsstudien är en enkätundersökning som återkommande genomförs av forskare knutna till Ersta Sköndal Bräcke högskola. Undersökningen har genomförts vid åtta tillfällen sedan 1992.

- ideellt arbete
- informella insatser
- givande och
- politiskt deltagande.

Denna användning är i linje med en mer bred avgränsning av medborgerligt engagemang som omfattar både informella handlingar i den privata sfären och formella handlingar i den offentliga sfären. Här omfattas med andra ord alltifrån hjälp till grannar och medlemskap i olika föreningar, till politiskt deltagande såsom att rösta eller vara aktiv i ett politiskt parti (Adler & Goggin 2005; Ekman & Amnå 2012).

Ideellt arbete är en benämning för olika typer av insatser och arbetsuppgifter som människor utför frivilligt, och som antingen görs oavlönat eller mot en symbolisk ersättning. Sådana insatser utförs ofta inom ramen för en ideell organisation. Termerna *frivilligarbete/-insats* och *volontärbete/-insats* används ofta synonymt med ideellt arbete. Exempel på ideellt arbete kan exempelvis vara att ha förtroendeuppdrag eller ledaransvar i en förening, att delta i kampanjarbete eller penninginsamling eller att delta i direkta hjälpinsatser riktade till enskilda.

Informell insats är en benämning för oavlönat stöd eller hjälp som utförs på regelbunden basis. Dessa insatser sker vanligtvis utanför det egna hushållet och skiljer sig från ideellt arbete eftersom de sker utanför ett organisatoriskt sammanhang. Det kan exempelvis handla om att hjälpa någon med hushållssysslor eller omvårdnad eller att bara ha kontakt med någon.

Givande är en benämning för frivilliga gåvor för ideella ändamål.

Politiskt deltagande är en benämning för olika typer av aktiviteter som syftar till att påverka politiska processer.

Källa: Svedberg et al. 2020

Politiskt deltagande

Politiskt deltagande är alltså en form av handlingar och aktiviteter som ofta räknas in under samlingsbegreppet medborgerligt engagemang. Samtidigt är politiskt deltagande i sig ett samlingsbegrepp. Synen på vad som ingår i politiskt deltagande har genomgått en stegvis utvidgning under de senaste decennierna, från att mer eller mindre vara synonymt med valdeltagande till att omfatta en rad former av aktiviteter och handlingar som syftar till att påverka politiska beslutsprocesser. Till dessa räknas exempelvis att kontakta beslutsfattare, skriva på namninsamlingar, delta i demonstrationer eller aktivitet i sociala rörelser (Ekman & Amnå 2012).

Samhällsengagemang som en särskild form av deltagande

Statsvetaren Erik Amnå har i en rad artiklar och böcker skrivit om samhällsengagemang och närliggande begrepp. Inom ramen för ett stort forskningsprogram om unga och samhällsengagemang har han tillsammans med forskarkollegor tagit fram en indelning där olika typer av politiskt deltagande sätts i relation till såväl andra former av deltagande som icke-deltagande. Denna bygger på en kombination av faktorerna intresse (en attityd) och deltagande (en aktivitet). Indelningen är ett försök att ”fånga hela det spektrum av förhållningssätt till politiken som medborgarna faktiskt representerar” (Amnå et al. 2016, s. 88).

Indelningen består av tre övergripande kategorier – icke-deltagande³, latent politiskt deltagande samt manifest politiskt deltagande – som i sin tur är indelade i underkategorier. Inom dessa underkategorier återfinns förhållningssätt och handlingar som tar sig både individuella och kollektiva former.

³ I indelningen görs en skillnad mellan aktiva (anti-politisk orientering) och passiva former (apolitisk orientering) av icke-deltagande. Skillnaden mellan dessa är att personer med en anti-politisk orientering aktivt undviker politik medan personer med en apolitisk orientering passivt undviker. De förra drivs av avsky, de senare av ointresse. Båda avstår från att rösta men drivkrafterna ser olika ut.

Icke-deltagande		Deltagande (latent politiskt)		Deltagande (manifest politiskt)	
Aktiva former av icke-delta- gande	Passiva former av icke-delta- gande	Samhälls- involvering	Samhälls- engagemang	Formellt politiskt deltagande	Aktivism

Figur 1.1 Olika former av deltagande.

Källa: Utifrån Amnå et al. 2016

I indelningen särskiljs mellan former av deltagande som är att betrakta som *manifest* politiska, och sådana som är att betrakta som *latent* politiska. De senare omfattar olika hållningar, attityder och aktiviteter som i ett visst läge kan slå över till ett manifesterat politiskt deltagande. Till kategorin manifest politiskt deltagande hör olika former av politiskt deltagande, alltifrån valdeltagande till olika former av utomparlamentariskt deltagande. Till kategorin latent politisk deltagande hör dels intresse för politik och samhällsfrågor, dels olika typer av aktiviteter. Det förstnämnda benämns som *samhällsinvolvering* medan det sistnämnda ges benämningen *samhällsengagemang*. Här reserveras samhällsengagemang alltså till en mer begränsad uppsättning aktiviteter som särskiljs från olika former av politiskt deltagande. Bland aktiviteterna finns bland annat att skriva insändare och blogga om samhällsfrågor, skänka pengar och volontärarbete (Amnå et al. 2016). Denna definition är betydligt snävare än den som används i den här rapporten.

Vår definition – samhällsengagemang som samlingsbegrepp

I den här rapporten används samhällsengagemang istället som ett brett samlingsbegrepp som inkluderar dels attityder och förhållningssätt, dels aktiviteter.⁴ Det inbegriper alla de delar som ryms i begreppet medborgerligt engagemang⁵ men är samtidigt något bredare eftersom det även

⁴ Vår definition omfattar med andra ord båda typerna av deltagande (och dess underkategorier) i Amnå et al:s indelning.

⁵ I den mån aktiviteterna är samhällsorienterade, se diskussion nedan.

inkluderar ett intresse för samhället, det som Amnå et al. benämner samhällsinvolvering. I figur 1.2 sammanfattas vad som ingår i myndighetens förståelse av samhällsengagemang.

Vår utgångspunkt är att samhällsengagemang kan ta sig uttryck i både *attityder* och *handlingar*. Engagemang i form av attityder kan exempelvis handla om intresse för samhällsfrågor och människors levnadsvillkor. Engagemang i form av handlingar omfattar olika former av aktiviteter som sker i syfte att påverka samhället och människors villkor till det bättre. Dessa aktiviteter, som vi kallar samhällsorienterade, kan äga rum inom mer eller mindre organiserade ramar och kan ske både individuellt och kollektivt. Kollektiva aktiviteter kan ske inom ramen för olika typer av organisationsformer, exempelvis föreningar, politiska partier och nätverk.

Vår utgångspunkt är att vi med begreppet samhällsengagemang fångar:

- Ett bredare engagemang än politiskt engagemang.
- Ett smalare engagemang än ideellt engagemang.⁶

Politiskt engagemang rymmer inom det vi kallar samhällsengagemang. Utifrån den definition vi tar avstamp i är samhällsengagemang dock ett bredare begrepp som fångar en större spännvidd av attityder och handlingar. Samtidigt gör vi genom att tala om samhällsengagemang en avgränsning som inte rymmer alla former av ideellt engagemang, utan endast de som är samhällsorienterade. Vår definition av samhällsengagemang omfattar därmed inte ungas engagemang i idrotts-, hobby- och kulturföreningar i den mån inte dessa har en tydlig samhällsorienterad agenda i sin verksamhet. Detta innebär att vi med samhällsengagemang inte avser alla former av ideellt engagemang eller föreningsengagemang.

Sammanfattningsvis menar vi att samhällsengagemang kan ta sig följande uttryck:

- Intresse för samhällsfrågor och människors levnadsvillkor.
- Aktiviteter som syftar till att påverka samhället, antingen samhällsutvecklingen i stort eller en mer avgränsad nära omgivning.
- Aktiviteter som syftar till att förbättra förutsättningar för människor och grupper i samhället.

⁶ Begreppet politiskt engagemang används här synonymt med politiskt deltagande. Med begreppet ideellt engagemang avses olika former av obetalt engagemang, däribland ideellt arbete och informella insatser.

Figur 1.2 Rapportens förståelse av samhällsengagemang.

Definitioner

Funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning innebär en begränsning av en persons fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan innebära många olika saker. Den kan vara medfödd eller ha uppstått under en persons liv. En funktionsnedsättning kan vara synlig eller osynlig, och den kan påverka en person och dennes liv i olika stor utsträckning.

Hbtqi

Begreppet hbtqi är en förkortning av fem olika begrepp: homosexuell, bisexuell, trans, queer och intersex. De två första begreppen syftar på en persons sexuella läggning, det vill säga vem en person attraheras av och blir kär i. Begreppet trans syftar i stället på en persons könsidentitet, det vill säga den kön en person känner sig som. Det syftar också på könsuttryck, det vill säga hur någon uttrycker sitt kön genom bland annat kläder, smink och kroppshållning. Begreppet queer kan både syfta på en persons sexuella läggning och/eller könsidentitet och könsuttryck. Intersex används för att benämna ett tillstånd där den kroppsliga utvecklingen inte är entydig i fråga om kön.

Hetero-cis

Begreppet hetero-cis används i rapporten för att benämna personer som inte är hbtqi-personer. Den första delen av begreppet är en förkortning av heterosexuell och syftar på sexuell läggning. Den senare delen är en förkortning för cisperson och syftar på könsidentitet. Cisperson är ett begrepp som används för att beskriva personer som inte är transpersoner. Det är en person vars juridiska kön, biologiska kön och könsidentitet hänger ihop och alltid har hängt ihop i enlighet med den rådande samhällsnormen.

Svensk och utländsk bakgrund

Med svensk bakgrund avses personer födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda, eller som är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

Undersökningens genomförande

I rapporten presenteras resultat från flera olika undersökningar. I kapitel tre analyseras resultat från två av MUCF:s enkätundersökningar, nationella ungdomsenkäten och Attityd- och värderingsstudien, samt resultat från Ersta Sköndal Bräcke högskolas befolkningsstudie. I kapitel fyra redovisas resultat från en enkätundersökning med medlemmar i de politiska ungdomsförbunden. Analysen i kapitel fem bygger på intervjuer med ett hundratal unga som MUCF genomförde under våren 2021. I det följande beskrivs kort de undersökningar som ligger till grund för rapportens tre analyskapitel. För mer utförlig beskrivning av MUCF:s undersökningar se metodbilaga.

Nationella ungdomsenkäten

Den nationella ungdomsenkäten är en återkommande enkätundersökning som gått ut till unga i åldersgruppen 16–25 år ungefär vart tredje år sedan 2004. Den senaste undersökningen genomfördes våren 2021, då enkäter skickades ut till ett obundet slumpmässigt urval av 12 000 unga. Svarsfrekvensen för undersökningen är 50 procent. Resultaten från undersökningen är generaliserbara till gruppen unga i stort.

Attityd- och värderingsstudien

Attityd- och värderingsstudien är en del av det ungdomspolitiska uppföljningssystemet och har genomförts vid sex tillfällen sedan 1993. Den senaste undersökningen genomfördes under hösten 2018 och baseras på ett obundet slumpmässigt urval av 9 000 personer i åldern 16–74 år (varav 6 000 unga i åldersgruppen 16–29 år). Svarsfrekvensen för undersökningen är 41 procent. Resultaten från undersökningen är generaliserbara till gruppen unga i stort.

Befolkningsstudien

Befolkningsstudien har genomförts av Ersta Sköndal Bräcke högskola vid sex tillfällen sedan 1992 och senast under våren 2019. Undersökningen genomförs med ett representativt urval från befolkningsregistret och belyser engagemang bland den svenska befolkningen. År 2019 besvarade

1 108 personer undersökningen antingen via telefonintervjuer eller webbaserade intervjuformulär. Svarsfrekvens för undersökningen är 56 procent. I denna rapport analyseras svar från 152 unga i åldern 16–29 år som deltog i undersökningen. Eftersom antalet unga svarande är förhållandevis låg finns det anledning att vara försiktig med att generalisera till hela ungdomsgruppen.

Studie av medlemmar i politiska ungdomsförbund

Enkätundersökningen som redovisas i kapitel fyra har genomförts hösten 2020 inom ramen för ett forskningsprojekt som finansierats av MUCF. Undersökningen bygger på ett totalurval av samtliga medlemmar i de åtta riksdagspartiernas ungdomsförbund som fyllt 15 år och som uppgett en e-postadress till sitt förbund.⁷ Svartsfrekvensen för undersökningen är 17 procent. Det kan finnas systematiska skillnader mellan de medlemmar som besvarat enkäten och de som inte besvarat enkäten, och det finns därför anledning att vara försiktig med att generalisera resultaten till hela populationen av medlemmar.

Intervjustudie

Under arbetet med rapporten har MUCF intervjuat unga i åldrarna 15–25 år med varierande grad av samhällsengagemang. Intervjuerna har gjorts både enskilt och i grupp (med två till sju deltagare). Sammanlagt har 104 unga intervjuats vid 48 intervjutillfällen. MUCF har aktivt arbetat med att inkludera unga med olika bakgrunder och erfarenheter. Bland de intervjuade återfinns unga med utländsk bakgrund, unga med funktionsnedsättningar och unga hbtqi-personer. Det finns också en spridning bland informanterna sett till kön, ålder och bostadsort. Resultaten från undersökningen är inte generaliserbara.

⁷ Av förbundens totalt 27 646 medlemmar var det 17 104 som var 15 år eller äldre och som hade uppgett en e-postadress.

Läsanvisningar

Kapitel två ger en översiktlig bild av befintlig kunskap om ungas samhällsengagemang.

Kapitel tre undersöker ungas attityder till engagemang och vilka uttryck ungas engagemang tar sig utifrån flera enkätundersökningar. Vi analyserar även om det finns skillnader mellan olika grupper av unga samt om det skett någon förändring över tid.

Kapitel fyra presenterar resultat från ett forskningsprojekt om de politiska ungdomsförbunden. Kapitlet har författats av Niklas Bolin (docent i statsvetenskap) och Anders Backlund (doktor i statsvetenskap). Forskarna står för innehåll och slutsatser i kapitlet.

Kapitel fem ger en fördjupad förståelse för hur unga uppfattar och uttrycker samhällsengagemang. Vi undersöker drivkrafter för ungas engagemang samt vilka faktorer som främjar respektive hindrar engagemang. Studien belyser även ungas intresse för (parti)politik.

Kapitel sex innehåller en avslutande diskussion där vi lyfter rapportens övergripande slutsatser.

Kapitel sju presenterar myndighetens förslag och bedömningar.

Kunskapsöversikt

I det här kapitlet beskriver vi kortfattat kunskapsläget i relation till en rad områden som anknyter till ungas samhällsengagemang. Syftet är inte att ge en heltäckande litteraturgenomgång, utan att ge läsaren en kort bakgrund för att rama in de resultat som redovisas i kommande kapitel.

Kapitlet inleds med en diskussion kring hur ungas samhällsengagemang växer fram och skolans roll i att främja framväxten av samhällsintresse och engagemang. Därefter följer ett avsnitt om olika former av engagemang och hur ungas engagemang utvecklats över tid. I kapitlets resterande avsnitt diskuteras olika gruppers skilda förutsättningar till engagemang och utmaningar relaterade till förekomsten av hot och hat.

Hur utvecklas samhällsengagemang?

Framväxten och utvecklingen av samhällsengagemang, och dess olika dimensioner, har varit föremål för en lång rad vetenskapliga studier. I många av dessa är *socialisation* ett nyckelbegrepp. I sociologin används begreppet socialisation för att fånga förmedling och inlärn timer som medför att individen formas till en personlighet (NE.se). Politisk socialisation handlar om hur kunskaper, värderingar, färdigheter, känslor och aktiviteter växer fram (Amnå et al. 2016). I det här sammanhanget är vi primärt intresserade av de processer genom vilka unga utvecklar (eller inte utvecklar) samhällsengagemang och formas till demokratiska medborgare.

Ungas politiska socialisation

Politisk socialisation är ofta något som sker outtalat i det dagliga livet, men kan också äga rum under mer uttalade och styrda former. I linje med detta går det att skilja mellan två former av socialisation.

- *Direkt* socialisation, en uttalad och medveten process som syftar till att uppnå ett visst utfall. Ett exempel är utbildning som uttalat syftar till medborgarfostran.

- *Indirekt* socialisation, en omedveten process där människor färgas av sin omgivning och sina erfarenheter. Ett exempel är påverkan från föräldrar och vänner (Anckar et al. 2013).

Tidig socialisationsforskning utgick ofta från en förståelse av barn som passiva mottagare av vuxnas påverkansförsök, medan senare forskning ofta lägger större vikt vid ungas egna agerande (Amnå et al. 2016).

Forskning har pekat ut föräldrar, vänner, skola, och media som viktiga aktörer i den politiska socialisationen. Politisk socialisation i familjen kan innebära att föräldrar medvetet försöker förmedla politiska normer och värderingar i sin uppfostran, men behöver inte vara medveten eller uttalad. Även löpande små kommentarer som relaterar till samhälle och politik bidrar till att forma en individs förståelse och förhållningssätt. Detsamma gäller för socialisationsprocesser i skolan. Dessa kan bestå av undervisningsmoment som uttalat syftar till att fostra elever till samhällsmedborgare. Socialisation i skolan sker dock även genom att synsätt och värderingar hos lärare och andra elever har en påverkan (Anckar et al. 2013). I den moderna pedagogiken betraktas också elever som aktiva medskapare av kunskaper och färdigheter. Lärandet av exempelvis medborgarkompetenser är därmed en process där eleverna har en aktiv roll (Strandberg 2017; Säljö 2014).

Forskare har identifierat en rad faktorer som är betydelsefulla för ungas politiska deltagande. Intresse för samhällsfrågor och politik är ofta en förutsättning för deltagande. Vidare har samtal och diskussioner om samhälle och politik visat sig främja politiskt deltagande (Amnå et al. 2016). Andra faktorer som kan vara viktiga är tro på framtiden (Lalander & Johansson 2007) eller hopp och oro inför framtiden (Ojala 2007).

Skolans demokratiska uppdrag

Skolan har ett viktigt uppdrag att förmedla och förankra både kunskaper och demokratiska värden för att utbilda medvetna och kompetenta samhällsmedlemmar (Skolinspektionen 2012). Det demokratiska uppdraget har varit inskrivet i skollagen och läroplaner alltsedan efterkrigstiden. Den nya skollagen (2010:800) förstärkte detta. I läroplanen till svensk grundskola, förskola och fritidshemmet finns ett uppdrag att främja

elevers utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande medborgare (SKOLFS 2010:37).

Skolans förmåga att förverkliga sitt demokratiska uppdrag har följts upp i olika former av uppföljningar och studier. Skolinspektionen fann i en utvärdering av 17 skolors arbete med demokrati och värdegrund som gjordes för snart tio år sedan flera brister i de granskade skolornas arbete. Myndigheten konstaterade bland annat att medborgarfostran inte i tillräcklig utsträckning genomsyrar undervisningen. Skolinspektionen efterfrågade också mer träning för eleverna i inflytande och delaktighet samt bättre helhetssyn i skolans arbete med inflytande och demokrati (Skolinspektionen 2012).

Svenska elevers kunskaper och attityder undersöks återkommande inom ramen för den internationella studien *International Civic and Citizenship Education Study* (ICCS). Den görs med 14-åriga elever i en rad länder och syftet är att undersöka hur ungdomar förbereds för att delta som medborgare i det demokratiska samhället.

Den senaste undersökningen genomfördes 2016. Den visar att svenska elever har mycket goda kunskaper i medborgar-, demokrati-, och samhällsfrågor och att elevernas kunskaper har förbättrats sedan 2009. Svenska elever pratar i högre utsträckning om politiska frågor och samhällsfrågor samt om vad som händer i andra länder jämfört med tidigare år. Tilliten till den egna förmågan att agera som aktiv medborgare (till exempel följa en tv-debatt, hävda sin uppfattning i en omstridd fråga och ställa upp i skolval) har också ökat över tid. Studien ger även en positiv bild av svenska elevers framtida valdeltagande. Svenska elever uppger dock i lägre utsträckning än elever i andra länder att de tror att de kommer att ha ett aktivt politiskt deltagande i framtiden, exempelvis genom att gå med i ett politiskt parti eller ställa upp i ett kommunalval (Skolverket 2017).

Det råder dock viss osäkerhet kring skolans betydelse. I en forskningsöversikt som tagits fram på uppdrag av Forum för levande historia (2019) dras slutsatsen att det utifrån rådande kunskapsläge inte går att slå fast att utbildning faktiskt stärker demokratisk kompetens. Det beror på att många studier inte inkluderar uppväxtförhållanden och personliga egenskaper. Utbildningsnivå samvarierar starkt med politiska åsikter,

kunskaper och beteenden, men exakt vad som leder till demokratisk kompetens finns det olika uppfattningar om.

I forskningsöversikten konstateras också att undervisningsformer, till exempel i form av ett öppet klassrumsklimat är en faktor som påverkar elevers utvecklande av demokratisk kompetens. Olika studier visar dock olika resultat av ett öppet klassrumsklimat för politisk kunskap, politiskt intresse och demokratiska värderingar. Bland elever med lägre socioekonomisk status⁸ verkar mängden samhällskunskapsundervisning, snarare än ett öppet klassrumsklimat, vara viktigt för att öka framtida politiskt deltagande. Utbildning har på så sätt en utjämnande funktion (Forum för levande historia 2019).

Hur ser ungas samhällsengagemang ut idag och hur har det utvecklats över tid?

Ungas samhällsengagemang tar sig uttryck på flera olika sätt. Det kan handla om allt ifrån att intressera sig för politik och samhällsfrågor, vara engagerad i en förening eller ett parti eller att rösta. I den här sammanställningen har vi valt att lyfta följande former av samhällsengagemang:

- politiskt intresse
- nyhetskonsumtion
- föreningsengagemang
- ideellt arbete
- politiskt deltagande
- politisk representation.

Som vi diskuterade i inledningskapitlet faller inte alla former av föreningsengagemang eller ideellt arbete inom ramarna för det vi i den här rapporten valt att kalla samhällsengagemang. Det är dock svårt att hitta

⁸ Socioekonomi är ett begrepp som inkluderar olika ekonomiska och sociala faktorer. Med socioekonomisk bakgrund menas en individ eller grupps sociala ställning eller status. Socioekonomisk bakgrund mäts ofta genom kombinationer av individens utbildningsnivå, inkomstnivå och/eller yrke. För unga mäts socioekonomisk bakgrund istället via föräldrarnas utbildning, inkomst och/eller yrken.

studier som uttryckligen separerar just dessa former av engagemang och vi för därför en bredare diskussion kring dessa engagemangsformer i detta kapitel. En del av dessa engagemangsformer är dessutom överlappande, föreningsengagemang kan till exempel innebära ideellt arbete.

Många unga har ett intresse för samhället och allt fler deltar i politiska diskussioner

I MUCF:s senaste Attityd- och värderingsstudie uppgav 66 procent av de unga att de var intresserade av politik eller samhällsfrågor i Sverige. Det är en något mindre andel än den äldre jämförelsegruppen, där 81 procent uppgav att de var intresserade (MUCF 2019b). Detta är i linje med studier som visar att politiskt intresse ökar i takt med att individer socialiseras in i samhället, och intresset för politik bland unga är lägre än bland hela befolkningen. Tidigare studier visar att det finns ett stabilt intresse bland unga sedan 1960-talet. Fram till 2012 kan man ana en svagt stigande trend, med ökat intresse koncentrerat till valåren (SOU 2016:5).

Resultat från SCB visar vidare att många unga också är aktiva i politiska diskussioner. I SCB:s senaste undersökning om levnadsförhållanden (2018/2019) uppgav 38 procent av unga i åldern 16–24 år att de oftast deltar i politiska diskussioner. Andelen som aldrig deltar i sådana diskussioner är 23 procent. Andelen som inte deltar har minskat något jämfört med 2008–2009 då den var 30 procent (SCB 2021).

Skillnader i nyhetskonsumtion mellan unga och äldre

En rad studier har visat på samband mellan nyhetskonsumtion och politiskt intresse, men olika studier har antagit att sambandet gått i olika riktningar. I en svensk studie av ungas politiska socialisation drogs slutsatsen att nyhetskonsumtion och informationssökning har positiva effekter på ungdomars politiska intresse, demokratiska värderingar, engagemang i politiska diskussioner samt, i viss uträkning, politiska deltagande (Amnå et al. 2016).

Resultaten från den nationella SOM-undersökningen 2017 visar att ett stort intresse för politik och samhällsfrågor ofta bidrar till att personer tar del av nyheter mer frekvent och att graden av engagemang är särskilt

viktig för unga vuxna. Bland unga är skillnaden mellan de som har ett litet samhällsengagemang och de som har ett stort samhällsengagemang större än i andra åldersgrupper. Sambandet gäller framför allt public servicemedier och morgontidningar, men däremot inte för nyhetskonsumtion i sociala medier. Nyheter i sociala medier tycks bidra till att jämna ut skillnader mellan olika grupper av unga (Andersson 2018).

Resultaten från SOM-undersökningen visar också på stora skillnader i unga vuxnas och äldres nyhetskonsumtion. Bland unga vuxna mellan 18–34 år tar bara en av tio del av tryckta morgontidningar minst 3 dagar per vecka, däremot tar närmare sju av tio unga del av nyheter i sociala medier med samma regelbundenhet. Bland de äldre i befolkningen är fördelningen den omvända (Andersson 2018).

Färre unga är engagerade i föreningar

Flera undersökningar visar på en minskning av andelen unga som är medlemmar i föreningar de senaste tre decennierna. Studier visar även att föreningsengagemanget har förändrats över tid, bland annat i form av att tillfälliga föreningsaktiviteter ökat medan traditionellt deltagande har minskat (SOU 2016:5).

I SCB:s undersökning om levnadsförhållanden (2018/19) uppgav 59 procent av de unga i åldern 16–24 år att de var medlemmar i minst en förening, att jämföra med 75 procent för hela befolkningen. 41 procent bland de unga uppgav att de gått på möte i minst en förening, och 23 procent uppgav att de var aktiva⁹ (SCB 2021). Resultat från SOM-institutet visar liknande mönster. Bland unga, 16–29 år, var 59 procent medlemmar i en förening 2020. Detta är något lägre jämfört med befolkningen som helhet där andelen var 68 procent. I SOM-undersökningen är unga, 16–29 år, och äldre, 65–80 år, de grupper som i lägst utsträckning är medlemmar i föreningar. SOM-institutets undersökningar visar även att andelen unga som är medlemmar i en förening minskat

⁹ Ett medlemskap kan se ut på olika sätt. Ett aktivt medlemskap kännetecknas av att man aktivt deltar i föreningens verksamhet, som deltagare, ledare eller förtroendevald. Ett passivt medlemskap betyder att man är medlem men inte deltar aktivt i föreningens verksamhet.

över tid, från 76 procent 1998 till 59 procent i den senaste undersökningen. Andelen föreningsmedlemmar har minskat i hela befolkningen sedan 1998, men nedgången är större bland unga (Sandelin 2021).

Utvecklingen ser olika ut i olika åldersgrupper och olika delar av föreningslivet. MUCF har i en tidigare rapport konstaterat att även om föreningsaktiviteten minskat bland unga de senaste decennierna, både sett till andelen medlemmar och förtroendevalda, så har det funnits tillväxtområden (MUCF 2014). Bland dessa kan exempelvis nämnas föreningar kopplade till hobbies som gaming och rollspel.

Ungas ideella arbete är stabilt över tid

Studier visar att andelen av den svenska befolkningen som arbetar ideellt förändrats mycket lite över tid. Befolkningsstudien som genomförts ett antal gånger sedan 1992 visar att omfattningen av ideellt arbete i befolkningen ligger stabilt på omkring 50 procent (von Essen 2020). Även fördelningen av ideellt arbete mellan olika åldersgrupper är relativt stabil över tid. Bland unga i åldrarna 16–24 år har andelen som arbetar ideellt varierat mellan 41 och 54 procent sedan 1992. Under samma tidsperiod har mängden tid unga lägger ner på ideellt arbete ökat. År 1992 la unga i åldrarna 16–24 år i genomsnitt 9 timmar per månad på ideellt arbete, men 2019 var det genomsnittliga antalet timmar uppe i mer än det dubbla, 20 timmar per månad. Befolkningsstudien visar också att det är relativt vanligt att ha flera ideella åtaganden.

I befolkningsstudien undersöks även ideellt arbete och medlemskap i relation till varandra. Runt 85 och 88 procent av de som arbetade ideellt från 1998 till 2014 var också medlemmar i den organisation där de var verksamma. I den senaste undersökningen, 2019, har andelen minskat till 78 procent. Personer i olika åldrar är medlemmar i ungefär samma utsträckning. Idrotts- och fritidsorganisationer samlar de flesta som arbetar ideellt (von Essen 2020).

Det finns olika anledningar till att personer väljer att engagera sig ideellt. Det finns ett starkt samband mellan att arbeta ideellt och att ha vuxit upp i ett hem med föräldrar som är föreningsaktiva. Sambandet är också starkt med universitets- och högskoleutbildning (von Essen 2020). En undersökning från *Volontärbyrån* visar att unga under 25 år

ofta engagerar sig för andra unga. Vidare uppger de flesta i åldersgruppen att de engagerat sig ideellt för att påverka samhället i en positiv riktning. Undersökningen visar även på andra motiv. Många unga, 40 procent av de svarande, uppger önskan att få meriter till sitt CV som en anledning till engagemang (Volontärbyrå 2020, Volontärbyrå 2021).

Förändrade former för ungas politiska deltagande

Politiskt deltagande kan ta sig många former. Den kanske vanligaste formen av politiskt deltagande är att rösta i allmänna val. Andra former av politiskt deltagande kan vara allt ifrån medlemskap i ett politiskt parti eller annan opinionsbildande organisation till olika typer av aktiviteter som syftar till att påverka den politiska utvecklingen i samhället. Exempel på sådana aktiviteter är att debattera politik, dela ett inlägg i sociala medier, skriva under en namninsamling eller att kontakta en politiker.

När det gäller ungas valdeltagande går det att se en positiv trend där ungas valdeltagande har ökat kontinuerligt. I 2018 års riksdagsval var det 86 procent av de unga i åldern 18–24 år som valde att rösta, i jämförelse med 71 procent 2002. Andelen unga som röstar i val till region/landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige är något lägre, men har också ökat över tid. Valdeltagandet till Europaparlamentsvalet är betydligt lägre än övriga val bland unga. Enbart 44 procent av unga röstade i det senaste Europaparlamentsvalet, vilket är en ungefär lika stor andel som i det närmast föregående valet 2014 (MUCF 2021a).

Under de senaste decennierna har andelen av befolkningen som är medlemmar i politiska partier sjunkit. Denna tendens syns även för unga, men nedgången är mindre markant jämfört med äldre åldersgrupper (Bäck et al. 2015). I SCB:s senaste undersökning (2018/2019) uppgav 5 procent bland de unga i åldern 16–24 år att de var medlem i ett politiskt parti, vilket är ungefär samma som bland befolkningen 16–84 år. Det var 1 procent av de unga som uppgav att de var aktiva medlemmar, och 7 procent som uppgav att de varit på ett möte med ett politiskt parti det senaste året (SCB 2021).

När det gäller deltagande i flera andra typer av politiska aktiviteter finns studier som visar att olika åldersgrupper ägnar sig åt olika aktiviteter. I en av underlagsrapporterna till Demokratiutredningen konstateras

exempelvis att en högre andel unga (16–29 år) uppger att de skrivit på en namninsamling, demonstrerat eller skrivit inlägg i politiska debatter jämfört med äldre jämförelsegrupper. I samma rapport konstateras även att de yngres aktiviteter i högre grad äger rum på sociala medier (Bäck et al. 2015).

Sociala medier – en ny arena för samhällsengagemang

Under de senaste två decennierna har internet – och sociala medier i synnerhet – kommit att bli en allt viktigare arena för informationsspridning, opinionsbildning, diskussioner och organisering. I spåren av denna utveckling har det gjorts en rad studier för att undersöka olika former av deltagande och sociala medier. Bland det som undersöks i forskningen finns exempelvis hur aktiviteter på sociala medier främjar människors intresse, värderingar och politiskt deltagande (Amnå et al. 2016).

En studie av unga i åldern 13–17 år visar att politisk information och politisk interaktion – att kommentera, debattera och dela – är de vanligaste formerna av politiskt deltagande online. Över hälften av de unga ägnar sig åt dessa aktiviteter och andelen har ökat under 2010-talet. Färre, en till två av tio, skapar innehåll eller organiserar sig kollektivt i protest eller liknande. Även dessa former har ökat över tid. Studien visar också att de flesta inte är konstant engagerade (Ekström & Shehata 2018). Samma studie finner svagt stöd för flera antaganden som framförts om hur genomslaget för sociala medier förändrar förutsättningarna till politiskt engagemang, däribland att digitala medier skapat mer porösa gränser och sänkta trösklar till olika typer av politiskt engagemang och att genomslaget för sociala medier lett till ett skifte bort från mer konventionella former av politiskt engagemang. Studien visar tvärtom att endast en mindre grupp av nätkärliga ägnar sig åt olika former av politiska aktiviteter. Resultaten pekar vidare mot att engagemang på nätet snarare kompletterar än ersätter andra former av engagemang, och att online-aktiviteter kan fungera som inkörsport till deltagande utanför nätet (Amnå et al. 2016).¹⁰

¹⁰ För vuxna finner studien motsatta resultat, dvs. att aktivitet offline kan fungera som en inkörsport till online-deltagande (Amnå et al. 2016).

I en annan studie undersöks hur unga resonerar och beter sig på sociala medier. Den visar bland annat att personlighet spelar roll för villighet att uttrycka engagemang i samhällsfrågor på nätet. Individer som är mindre känsliga för att bli avvisade är mest aktiva i att uttrycka åsikter på sociala medier. Mer känsliga individer avstår däremot ofta av rädsla för utebliven bekräftelse eller avvisande från andra (Bäck et al. 2019). Liknande slutsatser dras även i andra studier. En intervjustudie med ett hundratal unga finner att många avstår från att uttrycka åsikter eller delta i diskussioner på sociala medier på grund av rädsla för social bestraffning, obehag av den höga konfliktnivån och utifrån en känsla av att politiska diskussioner på denna arena är meningslösa. Detta gäller även för en del politiskt aktiva unga, som uppger att de undviker just denna arena för deltagande (Fjellman et al. 2018).

Sammanfattningsvis kan konstateras att yngre i högre utsträckning än äldre använder internet och sociala medier som en arena för att uttrycka samhällsengagemang. Samtidigt visar flera studier att det är långtifrån alla unga som använder dessa arenor i detta syfte, och att användandet skiljer sig åt. Forskning visar även att liknande mönster återkommer sett till vilka som är aktiva online som offline. Oavsett arena påverkas benägenhet att delta av faktorer som politiskt intresse och utbildningsnivå (Bäck et al. 2019; Fjellman et al. 2018).

Få unga är valda till parlamentariska församlingar

Parlamentariska församlingar¹¹ är ännu en arena för samhällsengagemang, om än en arena som till sin karaktär är förbehållen en mindre grupp. Både andelen unga som nominerades eller valdes till parlamentariska församlingar var lägre än andelen unga i befolkningen i stort i förra valet.

Andelen unga som nominerats var 5 procent i riksdagsvalet 2018. Andelen har minskat något jämfört med riksdagsvalen 2010 och 2014. I val till landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige var andelen 4 procent. Andelen nominerade unga är lägre än andelen 18–24-åringar i

¹¹ Det vill säga folkvalda beslutsfattande organ. I det här fallet riksdag, regionfullmäktige och kommunfullmäktige.

befolkningen. Det är en något högre andel killar än tjejer som nomineras på samtliga nivåer. Så har det sett ut under hela perioden 2002 till 2018 (MUCF 2021a).

Andelen unga som blir valda till parlamentariska församlingar ökade på samtliga nivåer under 2000-talet, men 2018 vände denna trend och andelen unga som blev valda minskade på samtliga nivåer. År 2018 fanns en underrepresentation av valda i åldersgruppen 18–24 år, jämfört med andelen röstberättigade i samma ålder, på samtliga nivåer. Andelen killar som valdes var högre än andelen tjejer som valdes på alla nivåer jämfört med könsfördelningen inom åldersgruppen (MUCF 2021a). Analyser från SCB visar vidare att färre unga har tyngre politiska uppdrag (exempelvis ordförandeuppdrag), och att en högre andel unga förtroendevalda är ersättare (SCB 2013, SCB 2016).

Unga lämnar i högre utsträckning sina uppdrag i förtid jämfört med äldre förtroendevalda. Under mandatperioden 2014–2018 avgick ungefär fyra av tio unga ledamöter på kommunal- och regional nivå. Motsvarande siffra i åldersgruppen 30–64 år var två av tio. På båda nivåerna är det en högre andel tjejer än killar som avgått under mandatperioden.

SCB har undersökt anledningen till att förtroendevalda på kommun-nivå lämnar sina uppdrag. Unga förtroendevalda uppger oftare personliga skäl till att de lämnar sina uppdrag jämfört med äldre. En delförklaring är att unga flyttar från kommunen i högre utsträckning. Det förklarar dock bara en del av skillnaden mellan unga och äldre. Exempelvis anger unga också i högre utsträckning att en förändrad situation på arbetsmarknaden påverkat deras beslut att lämna sitt uppdrag. I studien visar det sig också att det är färre unga som har ett nytt politiskt uppdrag nästa mandatperiod än bland äldre (SCB 2013, SCB 2016).

Unga – en grupp med skilda förhållningssätt

Genomgången av olika former av samhällsengagemang som gjorts i det här kapitlet visar att andelen unga som deltar på olika arenor skiljer sig åt. Den visar också att det finns en stor skillnad mellan andelen unga som har ett intresse för politik och samhällsfrågor och andelen unga som deltar i politiska diskussioner eller aktivt försöker påverka genom att delta i olika typer av politiska aktiviteter. Fördjupade analyser visar även att

det går att urskilja grupper av unga vars förhållningssätt och deltagande skiljer sig åt.

Statsvetarna Erik Amnå och Joakim Ekman har utifrån analyser av bland annat politiskt intresse, politiskt deltagande, institutionell tillit och förhållningssätt till demokrati identifierat fyra grupper av unga – *aktiva*, *standby*, *oengagerade* och *desillusionerade*. Unga som deltar i politiska aktiviteter återfinns i den aktiva gruppen, medan övriga tre grupper rymmer unga som är passiva på olika sätt (Amnå & Ekman 2013; Amnå et al. 2016).

I deras studie utgör de aktiva, som 6 procent av de unga tillhör, den minsta av de fyra grupperna. Den största gruppen är den som forskarna valt att kalla *standby*, som närmare hälften av de unga ingår i. Denna grupp utgörs av unga som är politiskt intresserade, har kunskap om politik och högt politiskt självförtroende. Dessa unga är också nöjda med demokratin och har hög tillit till både politiska institutioner och sina medmänniskor. De är i nuläget inte politiskt aktiva, men är öppna för att delta i politiska aktiviteter i framtiden. Denna grupp av passiva unga skiljer sig från de unga som återfinns i de oengagerade och desillusionerade grupperna. Dessa är till skillnad från de unga i *standby*-gruppen inte intresserade av politik och har både lägre kunskap och lägre politiskt självförtroende jämfört med de unga i denna grupp. Det som huvudsakligen skiljer dessa båda grupper åt är att de oengagerade har ett *a-politiskt* förhållningssätt, medan de desillusionerade har ett *anti-politiskt* förhållningssätt. Skillnaden mellan dessa är att personer med en anti-politisk orientering aktivt undviker politik medan personer med en apolitisk orientering passivt undviker. De förra drivs av avsky, de senare av ointresse.

Aktiva (6 procent)	Standby (46 procent)
• Deltar i politiska aktiviteter • Politiskt intresserade • Positiv bild av politik • Tillit till politiska institutioner, men lägre tillit till medmänniskor • Ofta missnöjda med hur demokratin fungerar • Medelhög kunskap om politik • Høgt politiskt självförtroende • Høg nyhetskonsumtion	• Deltar inte i politiska aktiviteter • Politiskt intresserade • Positiv bild av politik • Tillit till politiska institutioner och medmänniskor • Nöjda med hur demokratin fungerar • Høg kunskap om politik • Høgt politiskt självförtroende • Høg nyhetskonsumtion
Oengagerade (26 procent)	Desillusionerade (21 procent)
• Deltar inte i politiska aktiviteter • Lågt politiskt intresse • Ingen positiv bild av politik • Låg tillit till politiska institutioner, men høg tillit till medmänniskor • Ganska nöjda med hur demokratin fungerar • Lågre kunskap om politik • Lågre politiskt självförtroende • Låg nyhetskonsumtion	• Deltar inte i politiska aktiviteter • Lågt politiskt intresse • Låg tillit till politiska institutioner och medmänniskor • Missnöje med hur demokratin fungerar • Låg kunskap om politik • Lågt politiskt självförtroende • Låg nyhetskonsumtion

Figur 2.1 Fyra grupper av unga medborgare.

Källa: Utifrån Amnå et al. 2016

Som framgår av figur 2.1 skiljer sig unga i de fyra grupperna åt i relation till kunskap, intresse, tillit och bedömning av hur demokratin fungerar. I linje med detta argumenterar forskarna för att icke-deltagande kan förklaras på flera olika sätt. För en del unga kan det handla om att man är nöjd och har ett stort förtroende och inte känner ett behov att engagera sig, medan det för andra kan böttna i misstro och känslor av utanförskap (Amnå et al. 2016). Resultaten från studien nyanserar bilden av ungas engagemang. Trots att få unga är aktivt engagerade, i betydelsen deltar i politiska aktiviteter, så är det mer än hälften av de unga som är intresserade av politik och har høg kunskap.

Har alla samma förutsättningar att vara samhällsengagerade?

En rad undersökningar har visat att olika grupper i samhället deltar i demokratin i olika høg utsträckning. Liknande mönster återkommer när

man tittar på föreningsmedlemskap, ideellt arbete eller olika former av politiskt deltagande (inklusive valdeltagande). Flera studier visar också skillnader i attityder och förhållningssätt mellan olika grupper. Detta faktum lyfts exempelvis av Demokratiutredningen, som i sitt betänkande konstaterar att det finns en klyfta mellan olika delar av befolkningen när det kommer till demokratiskt deltagande. Denna klyfta syns både sett till engagemang i civilsamhällets organisationer och i politiska partier. Det finns också tydliga skillnader mellan valdeltagande och andra former av politiskt deltagande i olika delar av befolkningen. I betänkandet dras slutsatsen att denna skiljelinje – mellan demokratiskt aktiva och passiva – i stor utsträckning sammanfaller med andra sociala och ekonomiska klyftor i samhället (SOU 2016:5).

Socioekonomiska förutsättningar påverkar samhällsengagemang

I Demokratiutredningen lyfts socioekonomiska förutsättningar fram som en faktor som i hög grad påverkar demokratiskt deltagande. Här konstateras att personer med högre inkomster och utbildning deltar i högre utsträckning, detta gäller både sett till valdeltagande och andra former av politiskt deltagande (SOU 2016:5).

Liknande resultat framkommer i en rapport från Delegationen mot segregation (Delmos) som undersöker demokratiskt deltagande i olika områden. Här framkommer att det demokratiska deltagandet generellt sett är lägre i områden med socioekonomiska utmaningar.¹² Rapporten visar exempelvis att valdeltagandet är lägre bland boende i dessa områden¹³ och att en lägre andel är engagerade i civilsamhällesorganisationer. Rapportens resultat är mer spretiga när det kommer till deltagande i olika former av politiska aktiviteter. Överlag visar resultaten att deltagandet i olika politiska aktiviteter är lika högt eller högre för boende i områden

¹² I Delmos undersökning jämförs boende i områden med socioekonomiska utmaningar med dels riket i stort, dels boende i områden utan utmaningar, områden på landsbygden samt områden i tätorter.

¹³ En intressant skillnad är dock att unga i åldern 18–25 år röstar i högre grad jämfört med åldersgruppen 26–44 år. Detta avviker från det mönster som syns i samtliga andra områden där valdeltagandet ökar i denna åldersgrupp (Delmos 2020:35–36).

med socioekonomiska utmaningar. Boende i dessa områden uppger dock ett lägre intresse för politik och en lägre tilltro till sin förmåga att påverka jämfört med personer i riket som helhet och boende i områden utan socioekonomiska utmaningar. Däremot finns inga signifikanta skillnader mellan boenden i dessa områden och boenden i områden på landsbygden och i tätorter. Delmos rapport visar även att geografi, i form av bostadsområde, har en självständig effekt. Skillnader i deltagande mellan boende i olika områden kvarstår alltså även när hänsyn tas till bakgrundsvariabler som kön, ålder, födelseland och utbildningsnivå (Delmos 2020).

Skillnad i villkor för kvinnor och män

En rad studier har visat att det finns skillnader utifrån kön både sett till förutsättningar till samhällsengagemang och till hur engagemang tar sig uttryck. MUCF:s senaste Attityd- och värderingsstudie visade exempelvis att unga tjejer har en lägre politisk självtilltro, dvs. i lägre utsträckning tror sig kunna påverka, jämfört med unga killar (MUCF 2019b). När det kommer till olika former av deltagande finns det vissa skillnader utifrån kön. En rapport från Jämställdhetsmyndigheten visar att en högre andel män uppger att de ofta deltar i politiska diskussioner, samt att en högre andel män är ideellt engagerade. Samtidigt är valdeltagandet högre bland kvinnor. När det kommer till medlemskap i politiska partier finns det sedan ett par år tillbaka inga större skillnader (Jämställdhetsmyndigheten 2021).

Statistik över nominerade och valda i allmänna val pekar mot att villkoren för kvinnor och män skiljer sig åt. Andelen unga tjejer som nomineras och väljs är lägre jämfört med unga killar. Vidare är det en högre andel unga tjejer som lämnar sina uppdrag i förtid jämfört med unga män (MUCF 2021a). Jämställdhetsmyndighetens rapport pekar på en rad möjliga anledningar till dessa skillnader. I denna redovisas resultat från studier som visar att kvinnor diskrimineras i politiken, måste prestera bättre än män för att göra politisk karriär och har svårare att nå höga maktpositioner. I rapporten konstateras även att kvinnor är mer utsatta för hot och hat och att våldsutsattheten ökar för kvinnor som befinner sig högre upp i den politiska hierarkin (Jämställdhetsmyndigheten 2021).

Utrikes födda deltar i lägre utsträckning

Födelseland är en annan faktor som visats påverka samhällsengagemang i en rad studier. Utrikes födda har ett lägre valdeltagande jämfört med inrikes födda (SCB 2019a). Valdeltagandet är även lägre bland personer med utländsk bakgrund, dvs. personer som är utrikes födda eller har två utrikes födda föräldrar (Delmos 2020). Utrikes födda är även underrepresenterade bland förtroendevalda (SCB 2020). Studier visar även på liknande mönster som beskrivits ovan avseende kön. I en av underlagsrapporterna till Demokratiutredningen dras slutsatsen att utrikes födda från länder utanför Norden är starkt underrepresenterade på tunga förtroendeuppdrag som nämndordförande och kommunstyrelseordförande (Folke och Rickne 2015). Studier visar även att en lägre andel utrikes födda arbetar ideellt eller är medlemmar i en förening jämfört med inrikes födda (Delmos 2020).

Personer med funktionsnedsättningar möter hinder i sitt samhällsengagemang

Generellt har personer med funktionsnedsättningar både ett lägre valdeltagande och sämre demokratisk delaktighet jämfört med övriga befolkningen (SOU 2016:5; SCB 2019a). Personer med funktionsnedsättningar är dock en heterogen grupp och det finns stor variation både sett till förutsättningar att delta och faktiskt deltagande. SCB:s analyser visar exempelvis att valdeltagandet är något lägre bland personer med synnedsättning, personer med nedsatt rörelseförmåga samt personer med neuropsykiatriska diagnoser. Däremot ser man inga skillnader mellan personer med hörselnedsättning jämfört med personer som inte har en denna funktionsnedsättning (SCB 2019a).

Tillgänglighet är en grundläggande förutsättning för att unga med funktionsnedsättningar ska kunna vara delaktiga i samhället. Tillgänglighet innebär dock olika saker beroende på om nedsättningen rör fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet (MFD) har i flera rapporter uppmärksammat trösklar och hinder för engagemang och deltagande för personer med funktionsnedsättning. Myndighetens uppföljning av de allmänna valen 2018 visar på bristande tillgänglighet i och runt vallokaler. Det rör sig bland annat om brister i

fysisk tillgänglighet, valsedlar som inte är tillgängliga och brister i möjlighet till valintegritet. Uppföljningen pekar även på bristande tillgång till information på lättläst svenska (MFD 2019).

I en annan rapport belyser MFD särskilt villkoren för personer med psykiska funktionsnedsättningar. I denna konstateras att många i gruppen saknar resurser som kan anses vara grundläggande för att ta del i mellanvalsdemokratin. Gruppen har kortare utbildning, svagare ställning på arbetsmarknaden, sämre självupplevd hälsa och sämre ekonomiska förutsättningar än befolkningen som helhet. Rapporten pekar även på en rad hinder för deltagande. Däribland att det stöd som samhället erbjuder, i form av exempelvis personlig assistans och färdtjänst, inte alltid är tillräckligt för att möjliggöra deltagande. Även mötesformer lyfts i rapporten och MFD betonar vikten av kognitivt tillgängliga möten, det vill säga möten med tydlig information, strukturerade mötesformer och pauser vid jämna mellanrum. På individuell nivå återfinns hinder som brist på energi och ork samt låg självkänsla (MFD 2016).

Hot och hat – en växande utmaning

På senare år har den ökade förekomsten av hot och hat kopplat till att personer uttryckt åsikter uppmärksammas alltmer. I samhällsdebatten lyfts hot och hat ofta fram som en utmaning för demokratin. Denna slutsats dras också av en av regeringen tillsatt kommitté¹⁴ som i sitt betänkande från 2020 konstaterar att näthatet ”stör det demokratiska samtalet och utgör därmed ett hot mot demokratins funktionssätt i Sverige” (SOU 2020:56, s. 166). I betänkandet kopplas den ökade förekomsten av hot och hat samman med en utveckling där en allt större del av den offentliga debatten förs i sociala medier.

Hur utbredd är hot och hat?

Det saknas en vedertagen definition av hot och hat. Ofta avses med hot och hat någon form av näthat. Samtidigt är näthat ett bredare begrepp, och fångar även andra former av hot och hat än de som är relevanta för

¹⁴ Nationell satsning på medie- och informationskunnighet och det demokratiska samtalet.

denna rapport.¹⁵ De former av hot och hat som är intressant i detta sammanhang är primärt de som äger rum i anslutning till att en person uttryckt åsikter eller på annat sätt engagerat sig för att påverka samhällsutvecklingen. Hot och hat kan i många fall även utgöra ett brott och falla under olika brottsrubriceringar, exempelvis olaga hot, förtal, eller hets mot folkgrupp (Svensson et al. 2021).

Förekomsten av hot och hat kopplat till samhällsengagemang är svårt att mäta. De senaste åren har det gjorts en rad olika undersökningar som på olika sätt studerar förekomsten av näthat och andra former av hot och hat. Dessa visar att både utsatthet för hot och hat och oro för att utsättas är vanligt förekommande.

I den nationella SOM-undersökningen 2017 uppgav 13 procent av de svarande att de vid minst ett tillfälle under de senaste 12 månaderna blivit utsatta för hot, trakasserier eller våld i samband med att de uttryckt en åsikt i en samhällsfråga. 7 procent uppgav att de blivit utsatta i samband med att ha uttryckt en åsikt på internet. Andelen som uppger att de utsatts är som högst i åldersgruppen 16–29 år där 22 procent uppger att de utsatts (Tippel & Carlander 2018).

Politiskt förtroendevalda är en särskilt utsatt grupp. Brottsförebyggande rådet (Brå) mäter politiskt förtroendevaldas utsatthet för trakasserier samt hot och våld genom *Politikernas Trygghetsundersökning* (PTU) som ställs till förtroendevalda i kommun, region/landsting och riksdag. Under valåret 2018 uppgav 30 procent av de svarande att de utsatts för trakasserier, hot eller våld. Detta är en ökning jämfört med tidigare undersökningar. Av de som utsatts uppger 84 procent att det skett mer än en gång. Bland unga, 29 år eller yngre, var andelen högre än för samtliga och 44 procent uppgav att de utsatts. Yngre är också mer oroliga att utsättas för hat och uppger i större utsträckning än äldre att de påverkats på något sätt på grund av utsatthet och oro (Brå 2019).

Andra undersökningar visar på en utsatthet för ideellt engagerade. Exempelvis uppgav ungefär en av tio i en undersökning från Volontärbyrån att de utsatts för hot och hat kopplat till sitt engagemang (Volontärbyrån 2020). En kartläggning från LSU av hot och hat visar

¹⁵ Exempelvis nätmobbning eller sexuella trakasserier.

vidare att utsattheten bland organisationens medlemsorganisationer ökat de senaste åren. I 2017 års undersökning uppgav 20 procent av de svarande att någon i deras organisation blivit utsatt, medan motsvarande siffra 2020 var 45 procent (LSU 2020). Även MUCF:s senaste undersökning av det civila samhällets villkor visar på en förekomst av hot och hat bland föreningar. I denna uppger ungefär var tionde förening att de blivit utsatta för hot och hat. Det är vanligast att opinionsbildande organisationer utsatts (MUCF 2021b).

Vem utsätts för hot och hat och vad får det för konsekvenser?

Hot och hat drabbar vissa grupper särskilt hårt. Till dessa hör politiskt förtroendevalda, opinionsbildare, journalister, forskare, konstnärer och personer aktiva i det civila samhället. Hot och hat förekommer vidare oftare i relation till att personer uttrycker ställningstaganden i vissa politiska frågor, exempelvis jämställdhet, diskriminering, migration, integration och klimat/miljö (SOU 2020:56).

Personer som har en hög synlighet i offentligheten drabbas i högre utsträckning. Brå:s undersökning visar exempelvis att de förtroendevalda som utsatts för hot och hat i högst utsträckning var mer aktiva på internet och i sociala medier samt mer omtalade i medier (Brå 2019). I LSU:s kartläggning framkommer att det framförallt är förtroendevalda som utsätts, 55 procent av de svarande uppgav att förtroendevalda i deras organisation varit utsatta för hot och hat (LSU 2020).

Undersökningar visar även att kvinnor och personer som tillhör olika minoritetsgrupper utsätts i högre utsträckning. Kartläggningen av hot och hat mot LSU:s medlemsorganisationer visar att det är vanligt att hat, hot och trakasserier är av rasistisk, sexistisk eller homofobisk karaktär. Företrädare som är kvinnor eller avviker från en norm genom sitt utseende, namn, sexuell läggning, religiös tro eller funktionalitet drabbas (LSU 2020). Liknande resultat framträder i Brå:s undersökning som visar att förtroendevalda med utländsk bakgrund var mer utsatta än personer med svensk bakgrund, 38 procent i den förstnämnda gruppen uppgav att de utsatts jämfört med 30 procent i den senare. Skillnaderna utifrån kön

var mindre, 32 procent av de förtroendevalda kvinnorna uppgav att de utsatts jämfört med 30 procent av männen (Brå 2019).

Andra studier har undersökt hur många som låter bli att uttrycka åsikter för att undvika hot och hat. I en undersökning från Delmos uppger drygt en fjärdedel av de svarande (i åldern 17–85 år) att de har avstått från att uttrycka en åsikt på grund av rädsla för hot, hat våld eller trakasserier det senaste året. Andelen är större i områden med socioekonomiska utmaningar. En femtedel uppger att de på grund av rädsla avstått från att delta i politiken (Delmos 2020). Bland unga 16–26 år uppgav 30 procent att de avstått från att uttrycka politiska åsikter på internet för att undvika kritik, hat eller hot i samband med den senaste valrörelsen (Internetstiftelsen 2018). Vidare uppgav hela 66 procent av de svarande (alla åldrar) i en undersökning från 2021 att de i någon utsträckning är oroliga för att ta ställning i samhällsfrågor på grund av oro att utsättas för näthat (Insight Intelligence 2021).

Ungas samhälls-engagemang i siffror

Sammanfattning av kapitlet

- Många unga är intresserade av samhällsfrågor, politik och händelser i andra länder. Tjejer har högre intresse än killar för samhällsfrågor och omvärlden, medan det inte finns några könsskillnader i politiskt intresse.
- Ungas intresse för samhällsfrågor och politik har ökat något över tid, framförallt bland unga tjejer. Tjejer intresse för samhällsfrågor har ökat mer än killars sedan 2015 och är idag högre än killars. Killars intresse för politik har sedan 2004 varit högre än tjejers, men könsskillnaden har krympt över tid och idag finns ingen skillnad mellan könen.
- Sex av tio unga är medlemmar i föreningar, men bara var tionde är medlem i en förening som är uttalat samhällsorienterad. Andelen unga som är medlemmar i föreningar minskar, men medlemskap i samhällsorienterade föreningar har varken blivit mer eller mindre vanligt bland unga sedan 2006.
- Sju av tio unga har någon gång under de senaste 12 månaderna gjort politiska handlingar. Vanligast är att stötta åsikter i samhällsfrågor på internet eller sociala medier, vilket nästan sex av tio gjort. Att diskutera politik och stötta åsikter på nätet har blivit vanligare bland unga över tid.
- Mellan 2004 och 2015 halverades andelen unga som skrivit på namninsamlingar. Denna negativa trend har vänts och då framförallt bland tjejer. Att skriva på en namninsamling är år 2021 den näst vanligaste politiska handlingen bland unga, varannan tjej och var femte kille har gjort det.

- Det är få unga som kontaktar politiker eller tjänstemän, deltar i politiska möten eller är medlemmar i politiska partier eller ungdomsförbund. Andelen unga som gör dessa handlingar har varken minskat eller ökat över tid.
- Många unga uppger att de aldrig skulle kunna tänka sig att göra flera olika politiska handlingar och killar visar större ovilja till att göra handlingar än tjejer.
- Att bidra till bättre villkor och att påverka samhället är möjliga motiv till engagemang bland unga. Ungefär sju av tio tycker att det är viktigt att på sin fritid bidra till bättre villkor för andra och knappt hälften tycker att det är viktigt att på sin fritid få påverka samhället.
- Varannan ung arbetar ideellt, men var fjärde ung person har aldrig arbetat ideellt.
- Bland unga hänger oftast ett *högt intresse* för det omgivande samhället och politik ihop med ett *aktivt deltagande*, i form av att ha gjort många politiska handlingar. Strax över var tionde ung (14 procent) är högengagerad, har både högt intresse och högt deltagande. En något högre andel (19 procent) är lågengagerade, har både lågt intresse och lågt deltagande.
- Graden av samhällsengagemang skiljer sig för olika grupper av unga. Tjejer har högre grad av engagemang jämfört med killar. Det är vanligare bland unga med svensk bakgrund att vara högengagerade jämfört med unga med utländsk bakgrund. Unga med funktionsnedsättningar är i högre utsträckning lågengagerade jämfört med unga som inte har någon funktionsnedsättning. Hbtqi-personer är den grupp som i högst utsträckning är högengagerade – det är ungefär dubbelt så vanligt bland dem jämfört med för hetero-cis-personer.
- Samhällsengagemang bland unga ökar med ålder. Engagemanget varierar också med ungas bostadsort och deras föräldrarnas utbildningsnivå. Unga som bor i storstadskommuner har högre grad av engagemang jämfört med unga i landsbygdskommuner. Unga som har föräldrar med eftergymnasial utbildning har högre samhällsengagemang jämfört med unga med föräldrar som har kortare utbildning.

- Lågengagerade unga känner sig i mindre utsträckning delaktiga i det svenska samhället jämfört med högengagerade unga. Unga med lågt samhällsengagemang skattar sin fysiska hälsa som sämre jämfört med unga med högt samhällsengagemang. Det innebär att lågt samhällsengagemang tenderar att vara sammankopplat med sämre levnadsvillkor för unga även ur andra aspekter.
- Skillnaderna mellan låg- och högengagerade unga är i andra avseenden små. Tilltron till demokratin är på samma nivå för lågengagerade och högengagerade. Det finns inte heller några skillnader mellan låg- och högengagerade unga vad gäller egenskattad psykisk hälsa och nöjdhet med sin tillvaro.
- Knappt en av tio bland unga är osäkra på om de ska rösta i riksdagsvalet år 2022.
- Den vanligaste anledningen som unga uppger till att inte rösta är svagt intresse för politik. Unga som inte alls är intresserade av samhällsfrågor i Sverige, Europa eller världen är mer benägna att inte ha röstat i det senaste riksdagsvalet och svarar i högre utsträckning att de är tveksamma till att rösta i kommande riksdagsval.
- De unga som har lågt intresse för att göra olika politiska handlingar är mer benägna att inte rösta. Unga som känner att politiker inte lyssnar och att deras egna möjligheter att påverka är små är mer tveksamma till att rösta i kommande riksdagsval. Även unga som är missnöjda med livet och som har pessimistisk framtidsstro är mer tveksamma till att rösta.

Detta kapitel beskriver vilka former och uttryck ungas samhällsengagemang tar utifrån resultat från tre olika enkätundersökningar.¹⁶ Vi analyserar också om det finns skillnader mellan olika grupper av unga och om det skett någon förändring i ungas engagemang över tid. För samtliga resultat som presenteras i kapitlet diskuteras skillnader mellan grupper och/eller över tid i löptext enbart om skillnaderna är statistiskt säkerställda på 95 procentsnivå.

¹⁶ För en beskrivning av enkäterna och metod se metodbilaga.

Indelningar av olika grupper av unga

Kille/tjej

När resultatet redovisas uppdelat på kön används begreppen killar och tjejer. Med tjejer och killar avses det kön som unga själva har identifierat att de har. De unga som angett annat kön, icke-binär eller inte önskar uppge kön utesluts i könsuppdelade resultat.

Åldersgrupper

För att titta på skillnader utifrån ålder delas unga in i åldersgrupperna 16–19 år och 20–25 år.

Svensk bakgrund/utländsk bakgrund

Med svensk bakgrund avses personer födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

Hbtqi-person¹⁷/hetero-cis-person

Med hbtqi-person avses personer som själva inte identifierar sig som heterosexuella cis-personer. Det innebär att de unga som svarat att de har en annan sexuell läggning än heterosexuell, är osäkra eller inte vill definiera sin sexuella läggning benämns som hbtqi-personer. Unga som svarat att de har en annan könsidentitet än kille eller tjej alternativt är osäkra på sin könsidentitet benämns också som hbtqi-personer, liksom de unga som uppgett att de är transpersoner eller är osäkra på om de är transpersoner. Det är svårt att med säkerhet hävda att resultaten i kapitlet är generaliserbara till alla unga hbtqi-personer i Sverige. Övriga unga benämns som hetero-cis-personer.

¹⁷ Enkätfrågorna innehåller frågor om personer identifierar sig som homosexuella, bisexuella, transpersoner och/eller queera. I enkäten finns inga frågor som fångar personer med intersexvariation, det vill säga tillstånd där den kroppsliga utvecklingen inte är entydig i fråga om kön. I kapitlet används ändå förkortningen hbtqi istället för hbtq, för att begreppsanvändningen ska vara konsekvent i rapporten som helhet.

Person med funktionsnedsättning

Med person med funktionsnedsättning avses personer som själva identifierat att de har någon funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som innebär svårigheter i vardagen. Unga med funktionsnedsättning är en heterogen grupp, vilket innebär att de individer som ingår har olika förutsättningar för att engagera sig. De har också olika förutsättningar att besvara den enkät som resultaten bygger på. Det är därför svårt att med säkerhet hävda att resultaten i kapitlet är generaliserbara till alla unga med funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom i Sverige. Resultaten ger däremot tydliga indikationer och information om hur unga med funktionsnedsättning själva upplever sitt samhällsengagemang.

Föräldrar med förgymnasial/gymnasial/eftergymnasial utbildning

Unga delas in i tre grupper utifrån den förälder som har högst utbildningsnivå. I gruppen unga med föräldrar med förgymnasial utbildning ingår de som har två föräldrar som inte har längre utbildning än på förgymnasial nivå. Eller där en förälder har förgymnasial utbildning och den andra har okänd utbildningsnivå. I gruppen unga med föräldrar med gymnasial utbildning ingår de där den föräldern med längst utbildning har utbildning på gymnasial nivå. I gruppen unga med föräldrar med eftergymnasial utbildning ingår de där den föräldern med längst utbildning har utbildning på eftergymnasial nivå.

Landsbygdskommuner/storstadskommuner/övriga kommuner

Unga delas in i tre grupper beroende på vilken typ av kommun de bor i. Landsbygdskommuner är kommuner där minst halva befolkningen bor i rurala områden (områden med en liten befolkning spridd över ett stort område). Storstadskommuner är kommuner där mindre än en femtedel av befolkningen bor i rurala områden och som tillsammans med angränsade kommuner har en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare. Resterande kommuner ingår i gruppen övriga kommuner. Definitionen följer Tillväxtverkets indelning.

Läsanvisningar

I nästa avsnitt beskrivs former för ungas samhällsengagemang utifrån ungas svar på MUCF:s nationella ungdomsenkät. Enkäten är riktad till unga i åldern 16–25 år och genomfördes under våren 2021. Vi beskriver ungas intresse för samhällsfrågor och politik, ungas föreningsmedlemskap och medlemskap i samhällsorienterade föreningar, ungas deltagande i och intresse för att göra politiska handlingar och skillnader i samhällsengagemang mellan olika grupper av unga.

Därefter följer ett avsnitt som beskriver ungas ideella arbete utifrån data insamlade inom ramen för Ersta Sköndal Bräcke högskolas befolkningsstudie 2019. Denna undersökning riktar sig till personer i åldern 16–84 år, men vi belyser enbart resultat för gruppen unga i åldern 16–29 år.¹⁸

Nästföljande avsnitt redogör för förändringar i ungas samhällsengagemang de senaste 17 åren utifrån MUCF:s sju nationella ungdomsenkäter som genomfördes år 2004, 2006, 2008, 2012, 2015, 2018 och 2021. Enkätundersökningarna riktar sig till unga i åldern 16–25 år.

Därefter följer ett avsnitt som utifrån den nationella ungdomsenkäten 2021 analyserar hur ungas politiska och samhälleliga intresse och deltagande hänger ihop. Vi beskriver vilka grupper av unga som har både lågt respektive högt intresse och deltagande. Vidare redogörs för hur demokratisk systemtilltro, delaktighet, hälsa och nöjdhet med tillvaron varierar för unga med lågt respektive högt samhällsengagemang. Slutligen belyser vi ungas valdeltagande utifrån MUCF:s enkätundersökning Attityd- och värderingsstudien som genomfördes år 2018. Undersökningen riktar sig till unga i åldern 16–29 år och en äldre jämförelsegrupp i åldern 30–74 år.

Vilka former tar ungas samhällsengagemang?

Ungas samhällsengagemang kan ta sig uttryck på många sätt. Det kan innebära dels att ha ett intresse för samhällsfrågor och människors levnadsvillkor i stort, dels att delta i olika aktiviteter som syftar till

¹⁸ MUCF vill rikta ett stort tack till Ebba Henrekson vid Ersta Sköndal Bräcke högskola som tagit fram den statistik som ligger till grund för detta avsnitt.

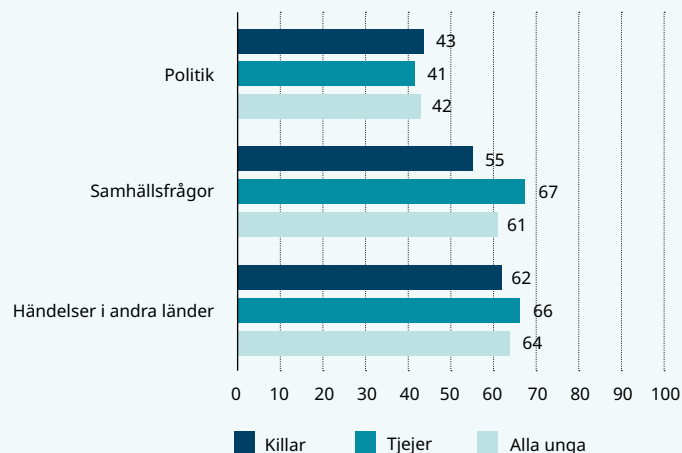
att påverka samhället eller förbättra förutsättningar för olika grupper i samhället. Utifrån resultaten av 2021 års nationella ungdomsenkät redogör detta avsnitt för hur vanliga olika former av samhällsengagemang är bland unga i Sverige idag. Enkäten mäter inte alla former av engagemang, men ger möjlighet att beskriva ungas medlemskap i samhällsorienterade föreningar, vilja att göra olika politiska handlingar och intresse för samhällsfrågor och politik.

Många unga är intresserade av samhällsfrågor, politik och händelser i andra länder

I figur 3.1 visas andelen unga som i enkätundersökningen svarar att de är ganska eller mycket intresserade av politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder. Bland unga 16–25 år svarar 61 procent att de är intresserade av samhällsfrågor. Tjejer (66 procent) har högre intresse än killar (55 procent) för samhällsfrågor.

Ännu högre är ungas intresse för händelser i andra länder. Det är 64 procent som uppger att de är intresserade av vad som händer i andra länder. Att en högre andel unga svarar att de är intresserade på denna fråga kan vara för att frågan är formulerad på ett sätt så att den också kan fånga intresse för exempelvis sport, mode, musik och kultur i andra länder. I likhet med intresset för samhällsfrågor, är det en högre andel tjejer (67 procent) jämfört med bland killar (62 procent) som har ett intresse för händelser i andra länder.

En lägre andel unga är intresserade av politik jämfört med andelen som är intresserade av samhällsfrågor eller omvärlden. 42 procent svarar att de är intresserade av politik och här finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan killar och tjejer.

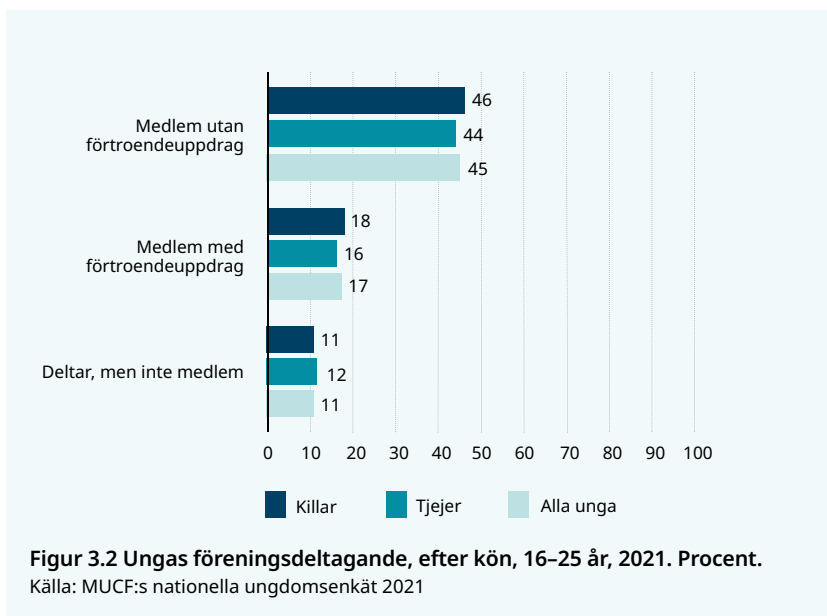

Figur 3.1 Andel unga som är intresserade av politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder, efter kön, 16–25 år, 2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

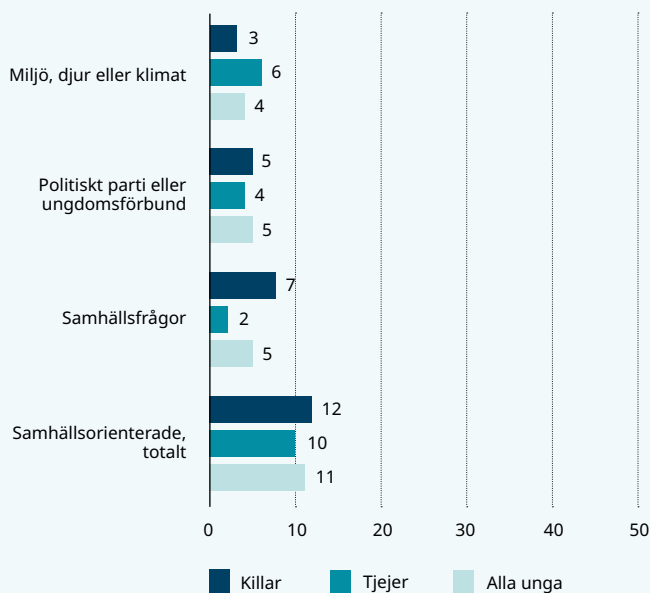
Sex av tio unga är medlemmar i föreningar

Figur 3.2 visar hur många unga som är medlemmar i eller deltar i föreningsverksamhet. 62 procent av unga 16–25 år är medlemmar i en eller flera föreningar. 45 procent är medlemmar utan att ha ett förtroendeuppdrag, medan 17 procent är medlemmar och också har ett förtroendeuppdrag. 11 procent deltar i föreningsverksamhet utan att vara medlemmar. Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan andelen killar och tjejer som är medlemmar (med eller utan förtroendeuppdrag) i föreningar eller deltar i föreningsverksamhet.

Men bara en av tio är medlem i en samhällsorienterad förening

Vanligast är att unga är medlemmar i idrottsföreningar (28 procent), elev- eller studentföreningar (20 procent) och religiösa föreningar eller församlingar (14 procent). Det är en betydligt lägre andel unga som är medlemmar i föreningar som är uttalat samhällsorienterade (figur 3.3). 11 procent är medlemmar i en eller flera föreningar som är inriktade mot miljö, djur, klimat, samhällsfrågor och/eller i ett politiskt parti eller ungdomsförbund (redovisas som samhällsorienterade totalt i figur 3.3). Denna andel är högre bland killar (12 procent) än tjejer (10 procent).

Figur 3.3 Ungas medlemskap i samhällsorienterade föreningar, efter kön, 16–25 år, 2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Sju av tio unga har deltagit i politiska handlingar

I enkäten frågar vi unga om de under det senaste 12 månaderna gjort 14 olika politiska handlingar. Bland dessa ingår allt ifrån att på olika sätt stötta en åsikt i en samhällsfråga – exempelvis på sociala medier eller internet – till att ta kontakt med en politiker.

Frågan kan besvaras med ”det har jag gjort”, ”det har jag inte gjort, men kan tänka mig att göra” och ”det skulle jag aldrig göra”. Utifrån svaren kan vi belysa dels om unga gjort de olika handlingarna, dels om de har intresse för att göra dem.

Det är många unga som har gjort en eller flera politiska handlingar det senaste året. 71 procent svarar att de har det. Det är vanligare bland tjejer att ha gjort någon handling (81 procent) jämfört med killar (62 procent).

Vanligast att stötta åsikter i samhällsfrågor på internet eller sociala medier

I figur 3.4 listas hur vanligt det är bland unga att ha gjort de olika politiska handlingarna. Det är vanligast att unga svarar att de har stöttat en åsikt i en samhällsfråga på internet eller sociala medier (56 procent). Noterbart är att denna handling har en relativt låg tröskel för att delta, då det kan innebära att "gilla" något på sociala medier. Det är betydligt vanligare bland tjejer (70 procent) än bland killar (43 procent) att stötta en samhällsfråga på internet eller sociala medier (för könsuppdelad statistik se figur 3.5).

Näst vanligast är att ha stöttat en åsikt i en samhällsfråga genom att skriva på en namninsamling, vilket ungefär en tredjedel (34 procent) har gjort. Det är mer än dubbelt så vanligt bland tjejer (48 procent) jämfört med bland killar (21 procent) att ha skrivit på en namninsamling.

Tredje vanligast är att ha köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl, vilket 28 procent har gjort. Det är något vanligare bland tjejer (34 procent) än killar (28 procent) att ha gjort det.

En del politiska handlingar kan betraktas som uttryck för mer formellt politiskt deltagande (se exempelvis Delmos 2020; Ekman & Amnå 2010). Bland de aktiviteter som ingår i vår undersökning kan att ta kontakt med politiker eller tjänstemän, delta i politiska möten och att vara medlem i politiska partier eller ungdomsförbund klassas som mer formella. Det är få unga (mellan 2 och 6 procent) som deltar i sådana formella politiska aktiviteter. Noterbart är att det här, till skillnad från för flera av de andra handlingarna, är något vanligare bland killar än tjejer att ta kontakt med en politiker och att ha varit medlem i ett politiskt parti eller ungdomsförbund.

56 procent har stöttat en åsikt i en samhällsfråga på internet eller sociala medier
34 procent har stöttat en åsikt i en samhällsfråga genom att skriva på en namninsamling
28 procent har köpt produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl
23 procent har chattat, debatterat eller kommenterat politik på internet eller sociala medier
21 procent har gett pengar till en organisation som jobbar för en samhällsfråga
12 procent har burit märken eller symboler som uttrycker en åsikt
8 procent har deltagit i bojkotter eller köpstrejker
7 procent har varit medlem i en organisation som jobbar för en samhällsfråga
7 procent har deltagit i lagliga demonstrationer eller aktioner
6 procent har varit medlem i ett politiskt parti eller ungdomsförbund
5 procent har tagit kontakt med en politiker
5 procent har skrivit insändare
4 procent har deltagit i politiskt möte
2 procent har tagit kontakt med en tjänsteman för att föra fram en politisk åsikt

Figur 3.4 Topplista politiska handlingar som unga gjort senaste året, efter andel, i fallande ordning, 16–25 år, 2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Unga visar lågt intresse för att göra många politiska handlingar

Många unga har deltagit i åtminstone en politisk handling det senaste året, men hur ser ungas intresse ut för att göra de olika handlingarna? Det är en hög andel unga som svarar att de aldrig skulle kunna tänka sig att göra flera av de 14 olika handlingarna.¹⁹

- Ungefär sex av tio unga svarar att de aldrig skulle göra formella politiska handlingar (vara medlem i politiskt parti eller ungdomsförbund, kontakta politiker eller tjänsteperson eller delta i politiskt möte). Medan ungefär en tredjedel svarar att de inte gjort, men kan tänka sig att delta i sådana aktiviteter.

¹⁹ Resultaten redovisas könsuppdelade i figur 3.5. De exakta andelarna för alla unga för samtliga svarsalternativ och handlingar redovisas i tabellbilagan.

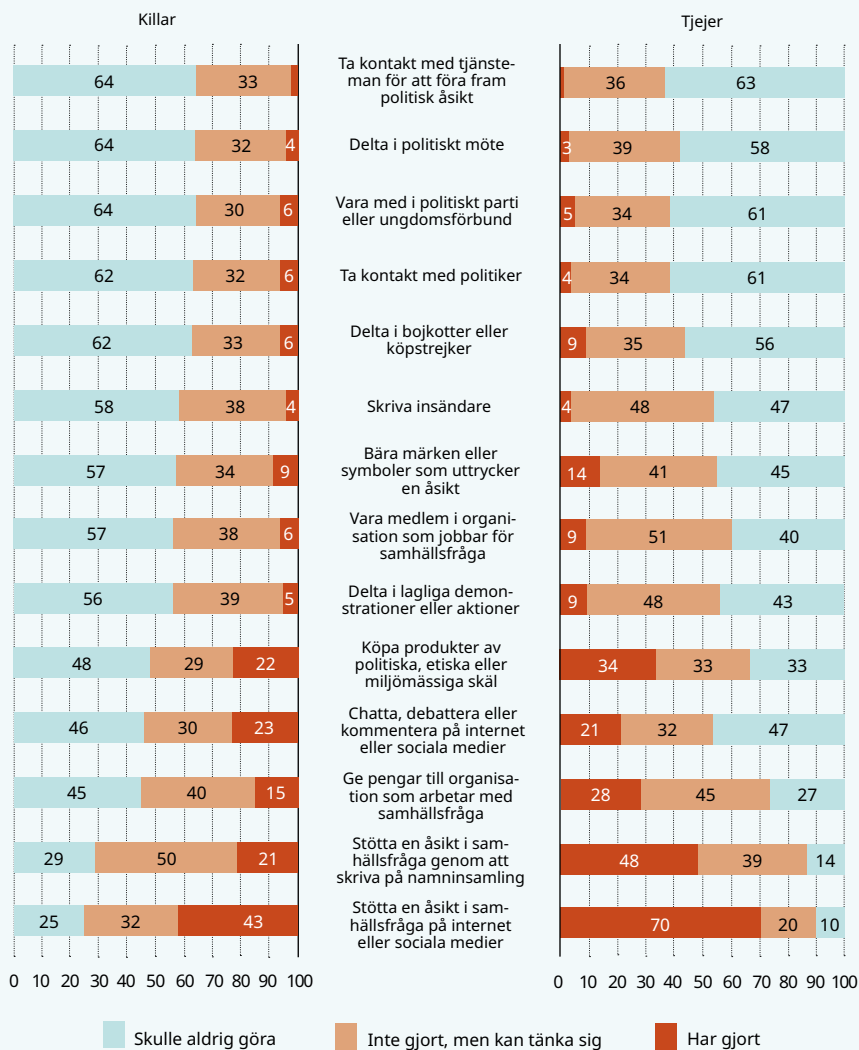
- Hälften (50 procent) vill inte delta i lagliga demonstrationer eller aktioner, medan 43 procent kan tänka sig att delta. Det är en något högre andel (52 procent) som inte kan tänka sig att skriva insändare och ungefär fyra av tio (43 procent) kan tänka sig att göra det. Ännu fler (58 procent) skulle aldrig delta i bojkotter eller köpstrejker, medan 34 procent kan tänka sig att göra det.
- Drygt hälften (51 procent) skulle aldrig bära märken eller symboler som uttrycker en åsikt och 37 procent kan tänka sig att göra det. Fyra av tio (40 procent) kan inte tänka sig att köpa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl, medan 31 procent kan tänka sig att göra det.
- Nästan hälften av de tillfrågade unga (46 procent) uppger att de aldrig skulle chatta om, debattera eller kommentera politik på internet eller sociala medier. En tredjedel (33 procent) svarar att de kan tänka sig att göra det. Det är betydligt färre som svarar att de aldrig skulle stötta en åsikt i en samhällsfråga på internet eller sociala medier (18 procent). Ungefär var fjärde (26 procent) har inte stöttat en åsikt, men kan tänka sig att göra det.
- Andelen unga som aldrig skulle ge pengar till en organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga är 36 procent, medan 43 procent inte har gett pengar men kan tänka sig att göra det. Det är ungefär lika många som svarar att de aldrig skulle (49 procent) och kan tänka sig (44 procent) att vara medlem i en organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga.
- Drygt var femte (22 procent) kan inte tänka sig att skriva på en namninsamling. 44 procent kan tänka sig göra det.

Killar visar större ovilja än tjejer till att göra politiska handlingar

Det finns stora skillnader i hur stor andel bland unga killar och bland unga tjejer som svarar att de aldrig skulle kunna tänka sig att göra olika politiska handlingar (figur 3.5). Det är vanligare bland killar att svara att de aldrig skulle göra de enskilda handlingarna för nästan samtliga handlingar. Undantaget är att debattera, kommentera eller chatta om politik på internet eller sociala medier, där det inte finns några könsskillnader. De största skillnaderna mellan könen rör andelen som aldrig skulle

- stötta en åsikt i en samhällsfråga på internet/sociala medier
- stötta en åsikt i en samhällsfråga genom att skriva på en namninsamling
- köpa vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl
- ge pengar till organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga
- vara medlem i organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga.

För dessa aktiviteter är andelen killar som svarar att de aldrig skulle göra handlingen mellan 15 och 18 procentenheter högre jämfört med bland tjejerna.

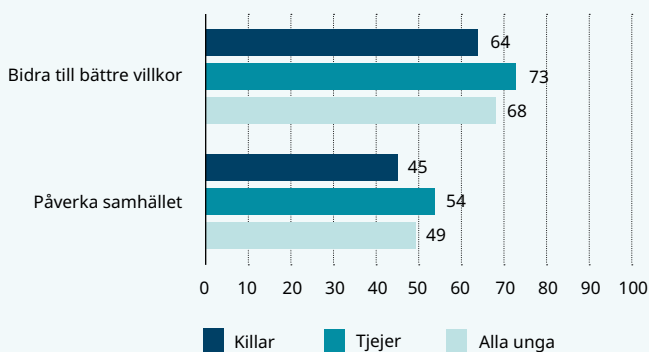
Figur 3.5 Ungas inställning till att göra olika politiska handlingar, efter kön, 16–25 år, 2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Unga motiveras av vilja att bidra till bättre villkor och påverka samhället

Unga kan välja att engagera sig av olika anledningar. Ett motiv kan vara att de vill påverka samhället. Figur 3.6 visar andelen unga som instämmer i (svarar stämmer ganska bra eller stämmer mycket bra) att det är viktigt att på sin fritid få påverka samhället. Knappt hälften (49 procent) tycker att det är viktigt att på sin fritid få påverka samhället. En högre andel tjejer (54 procent) än killar (45 procent) uppger att de vill påverka samhället.

Ett annat motiv till engagemang kan vara en strävan efter att förbättra villkoren för olika personer eller grupper. I enkäten frågar vi om unga anser att det är viktigt att på sin fritid bidra till bättre villkor för andra. I figur 3.6 visas andelen som instämmer i att det är viktigt. Nästan sju av tio (68 procent) tycker att det är viktigt att på sin fritid bidra till bättre villkor för andra. Det innebär att en högre andel unga tycker att det är viktigt att bidra till andras villkor jämfört med andelen som vill påverka samhället. Det är vanligare bland tjejer (73 procent) än killar (64 procent) att tycka att det är viktigt att få bidra till en förbättring av andras villkor.

Figur 3.6 Andel unga som instämmer i att det på deras fritid är viktigt att bidra till bättre villkor för andra och att få påverka samhället, efter kön, 16–25 år, 2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Skillnad i engagemang för olika grupper av unga

Tidigare forskning och studier har visat på skillnader i samhällsengagemang för olika grupper av unga. Därför analyserar vi nu hur ungas samhällsengagemang skiljer sig åt beroende på

- ålder (16–19 år och 20–25 år)
- föräldrarnas utbildningsnivå (förgymnasial, gymnasial och eftergymnasial)
- bostadskommun (storstads-, landsbygds- och övriga kommuner)
- om personen har svensk eller utländsk bakgrund
- om personen identifierar sig som hbtqi-person eller hetero-cis-person
- om personen uppger att den har eller inte har funktionsnedsättningar.

De siffror som redovisas är *skattade (beräknade) andelar*. Andelen är framtagen utifrån en modell som inkluderar följande bakgrundsfaktorer: kön, ålder, föräldrars utbildningsnivå, typ av bostadskommun, utländsk eller svensk bakgrund, hbtqi- eller hetero-cis-person och om personen har funktionsnedsättningar. Det innebär att vi tar hänsyn till att skillnader mellan olika grupper i viss utsträckning kan förklaras av gruppernas sammansättning.²⁰

Ålder

Unga i den äldre åldersgruppen (20–25 år) är mer intresserade av samhällsfrågor än vad unga i den yngre åldersgruppen (16–19 år) är. Andelen som har intresse för samhällsfrågor är 67 procent för den äldre

²⁰ Exempelvis kan det vara så att det finns åldersskillnader mellan unga med svensk bakgrund och utländsk bakgrund och att dessa ger upphov till olika grad av eller uttryck för samhällsengagemang. De redovisade andelarna har beräknats med hänsyn tagen till potentiella åldersskillnader mellan unga med svensk och utländsk bakgrund. En närmare beskrivning av tillvägagångssättet finns i metodbilagan. Samma resonemang gäller för de könsskillnader som finns redovisade i föregående avsnitt. De skattade andelarna för killar och tjejer skiljer sig inte nämnvärt från de faktiska som redovisats. Därför redovisas inte skattade andelar här. Samtliga resultat för avsnittet finns i tabellbilagan.

gruppen och 56 procent för den yngre. Likaså verkar intresset för politik öka med ålder. Andelen som har ett politiskt intresse är 45 procent bland 20–25-åringarna, jämfört med 40 procent bland 16–19-åringarna. Även intresset för vad som händer i andra länder är högre bland de äldre än de yngre, 67 procent jämfört med 62 procent.

När det gäller medlemskap i samhällsorienterade föreningar är det mer vanligt bland de äldre (fem procent) att vara medlem i åtminstone en förening för djur, miljö eller klimat jämfört med bland de yngre (tre procent).

Likaså att göra olika politiska handlingar ser ut att bli vanligare ju äldre unga som tillfrågas om de gjort sådana. Det är en högre andel bland unga i den äldre åldersgruppen jämfört med i den yngre åldersgruppen som svarar att de under det senaste året har gjort någon politisk handling. Andelen är 75 procent bland 20–25-åringarna, jämfört med 70 procent bland 16–19-åringarna.

De flesta enskilda handlingar är också vanligare att ha gjort bland äldre än yngre. Störst skillnader finns när det gäller att skriva på namninsamlingar (40 procent jämfört med 28 procent), att göra köp på grund av politiska, etiska eller miljöskäl (35 procent jämfört med 20 procent) och att ge pengar till organisationer (28 procent jämfört med 13 procent).

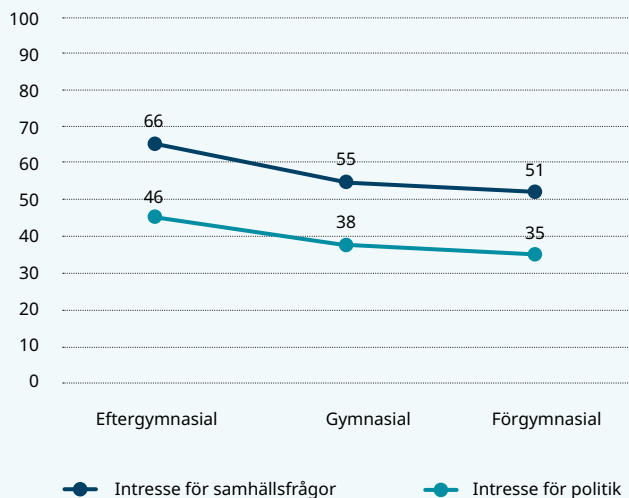
Två aktiviteter är vanligare bland 16–19-åringarna jämfört med 20–25-åringarna. Fler av de yngre har skrivit insändare (7 procent jämfört med 2 procent bland de äldre) och fler har chattat, debatterat eller kommenterat politik på internet eller sociala medier (58 respektive 57 procent).

Föräldrars utbildningsnivå

Socioekonomiska förutsättningar har visat sig påverka samhällsengagemang. Vi undersöker skillnader mellan unga med olika socioekonomisk bakgrund via föräldrarnas utbildningsnivå.²¹ Det finns många andra sätt att mäta socioekonomisk bakgrund – genom exempelvis föräldrarnas inkomster eller mottagande av ekonomiskt bistånd – med andra data än de vi har tillgängliga.

²¹ I de fall utbildningsnivån skiljer sig för föräldrarna, används utbildningsnivån för föräldern med högst utbildningsnivå.

I figur 3.7 framgår att unga som har föräldrar med eftergymnasial utbildning i högst utsträckning är intresserade av samhällsfrågor (66 procent) och politik (46 procent). Lägst intresse för dessa frågor har unga vars föräldrar har förgymnasial utbildning (51 respektive 35 procent). Mittemellan ligger intresset bland unga med föräldrar med gymnasial utbildning (55 respektive 38 procent).

Figur 3.7 Andel unga som är intresserade av samhällsfrågor och politik, efter föräldrars utbildningsnivå, 16–25 år, 2021. Skattad andel.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Kommentar: Andelen är skattad utifrån en regressionsmodell som tar hänsyn till skillnader utifrån följande bakgrundsfaktorer: kön, ålder, föräldrars utbildningsnivå, typ av bostadskommun, utländsk/svensk bakgrund, hbtqi-/hetero-cis-person och om personen har funktionsnedsättningar.

Unga som har föräldrar med eftergymnasial utbildning är oftare medlemmar i samhällsorienterade föreningar (12 procent) än vad unga med föräldrar med förgymnasial utbildning är (7 procent).

Att ha deltagit i politiska aktiviteter det senaste året är vanligare bland unga med föräldrar med eftergymnasial utbildning (75 procent) än bland unga med föräldrar som har gymnasial utbildning (68 procent). Andelen

bland unga som har föräldrar med förgymnasial utbildning (69 procent) är däremot varken statistiskt säkerställt större eller mindre än för någon av de andra två grupperna. När det gäller de enskilda aktiviteterna²² är det vanligare bland unga med föräldrar som har eftergymnasial utbildning än bland unga med föräldrar som har förgymnasial eller gymnasial utbildning att ha

- chattat, debatterat eller kommenterat politik på internet eller sociala medier
- köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl
- varit medlem i en organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga
- gett pengar till en organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga.

Däremot är det bland unga med föräldrar som har förgymnasial utbildning mer vanligt att ha skrivit insändare jämfört med bland unga med föräldrar med gymnasial eller eftergymnasial utbildning.

Det är också en högre andel bland unga med föräldrar med förgymnasial utbildning som på sin fritid vill påverka samhället (58 procent), jämfört med bland unga med föräldrar som har gymnasial eller eftergymnasial utbildning (kring 48 procent). Likaså är andelen som på sin fritid vill bidra till bättre villkor för andra högre för de med föräldrar med förgymnasial utbildning (77 procent) jämfört med för unga med föräldrar med gymnasial eller eftergymnasial utbildning (68 procent).

Dessa resultat visar att både uttrycken och motiven för samhällsengagemang tenderar att variera med föräldrarnas utbildningsnivå, vilket talar för att ungas socioekonomi påverkar deras samhällsengagemang.

Bostadskommun

Det kan finnas skillnader i ungas förutsättningar att engagera sig utifrån bostadsort. Analysen av enkätsvaren visar att intresset för politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder är högst bland unga som bor i storstadskommuner, näst högst för dem som bor i övriga kommuner och lägst för unga i landsbygdskommuner. Knappt hälften av unga i

²² För beräknade andelar se tabellbilagan.

storstadskommuner har intresse för politik (47 procent), vilket är högre än bland unga som bor i landsbygdskommuner (39 procent) eller övriga kommuner (42 procent). Andelen som är intresserade av samhällsfrågor är 67 procent för unga i storstäder, 53 procent för unga på landsbygder och 61 procent bland övriga. Andelen som har intresse för händelser i andra länder är 70 procent för unga i storstäder, 56 procent för unga på landsbygder och 64 procent bland övriga.

Unga som bor i storstadskommuner är mest benägna att under det senaste året ha gjort någon politisk handling – 76 procent har gjort någon handling. Motsvarande andel är lägre för unga på landsbygder (67 procent) och däremellan för övriga unga (72 procent). Det är vanligare bland unga i storstäder jämfört unga som bor på landsbygder eller i övriga kommuner att ha gjort flera av de enskilda handlingarna.²³ Det finns några undantag:

- Att ha chattat, debatterat eller kommenterat politik på internet eller sociala medier, tagit kontakt med politiker eller tjänstemän och deltagit på ett politiskt möte är lika vanligt oavsett bostadsort.
- Personer på landsbygder skriver oftare insändare än personer som bor i storstäder.

Unga med utländsk bakgrund

I tidigare studier har det lyfts att dels födelseland, dels att ha utländsk bakgrund påverkar samhällsengagemang. Därför belyser vi skillnader i engagemang mellan unga med svensk och utländsk bakgrund. Vi finner inga skillnader utifrån bakgrund vad gäller ungas intresse för samhällsfrågor och vad som händer i andra länder. Men en högre andel av unga med svensk bakgrund är intresserade av politik (45 procent) jämfört med unga med utländsk bakgrund (39 procent).

Unga med utländsk bakgrund svarar i högre utsträckning än unga med svensk bakgrund att de på fritiden vill påverka samhället och bidra till bättre villkor för andra. Andelen som vill påverka samhället är 60

²³ För beräknade andelar se tabellbilagan.

procent för unga med utländsk bakgrund och 44 procent för dem med svensk bakgrund. Det är 77 procent av unga med utländsk bakgrund som vill bidra till bättre villkor för andra, medan motsvarande andel bland unga med svensk bakgrund är 65 procent.

Personer med svensk bakgrund är mer benägna än personer med utländsk bakgrund att göra politiska handlingar. Andelen som det senaste året gjort åtminstone en politisk aktivitet är 75 procent för unga med svensk bakgrund och 67 procent bland unga med utländsk bakgrund. För de enskilda handlingarna är skillnaden särskilt stor för andelen som köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl (31 respektive 22 procent) och andelen som stöttat en åsikt i en samhällsfråga på internet eller sociala medier (60 respektive 51 procent). Men personer med utländsk bakgrund skriver oftare insändare (7 procent) och deltar oftare i lagliga demonstrationer eller aktioner (10 procent), jämfört med personer med svensk bakgrund (3 respektive 6 procent).

Unga hbtqi-personer

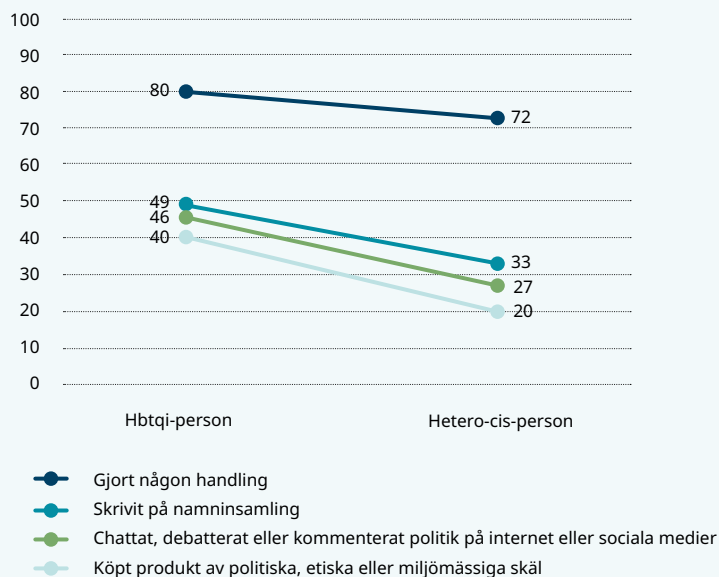
Det finns i dagsläget lite kunskap om hur samhällsengagemang skiljer sig åt för unga hbtqi-personer jämfört med andra grupper av unga. Vår analys visar att unga hbtqi-personer är mer intresserade av politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder än vad hetero-cis-personer är. Skillnaden är störst för andelen som är intresserade av politik, vilken är 57 procent bland hbtqi-personer och 41 procent bland hetero-cis-personer. Andelen intresserade av samhällsfrågor är 74 procent bland hbtqi-personer och 60 procent för hetero-cis-personer. Motsvarande andelar för intresse för händelser i andra länder är 73 procent för hbtqi-personer och 64 procent för hetero-cis-personer.

Unga hbtqi-personer är oftare medlemmar i samhällsorienterade föreningar (17 procent) jämfört med unga hetero-cis-personer (10 procent). Det är en högre andel hbtqi-personer jämfört med hetero-cis-personer som är medlemmar i dels föreningar för miljö, djur och klimat och andra samhällsfrågor, dels politiska partier eller ungdomsförbund.

Åtta av tio (80 procent) unga hbtqi-personer har det senaste året gjort åtminstone en politisk handling, motsvarande andel bland hetero-cis-personer är ungefär sju av tio (72 procent). De flesta politiska handlingar

är vanligare bland hbtqi-personer jämfört med hetero-cis-personer. Undantaget är andelarna som skrivit insändare och som tagit kontakt med en politiker eller tjänsteman, vilka är lika höga i de två grupperna. Störst skillnader finns i andelen som

- skrivit på en namninsamling (49 respektive 33 procent)
- burit märken eller symboler för att uttrycka en åsikt (24 respektive 10 procent)
- chattat, debatterat eller kommenterat politik på internet eller sociala medier (40 procent respektive 20 procent)
- köpt vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl (46 respektive 27 procent).

Figur 3.8 Andel unga som gjort olika politiska handlingar, efter hbtqi- eller hetero-cis-person, 16–25 år, 2021. Skattad andel.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Kommentar: Andelen är skattad utifrån en modell som tar hänsyn till skillnader utifrån följande bakgrundsfaktorer: kön, ålder, föräldrars utbildningsnivå, typ av bostads-kommun, utländsk/svensk bakgrund, hbtqi-/hetero-cis-person och om personen har funktionsnedsättningar.

Unga med funktionsnedsättningar

I tidigare studier har lyfts att unga med funktionsnedsättningar kan möta hinder för att engagera sig. Vår analys visar att det inte finns nämnvärda skillnader mellan unga med och utan funktionsnedsättningar vad gäller att ha gjort olika politiska handlingar. Det framkommer dock att personer med funktionsnedsättningar oftare tar kontakt med politiker (8 procent) och i högre utsträckning bär märken eller symboler som uttrycker en åsikt (15 procent), jämfört med unga som inte har någon funktionsnedsättning (5 respektive 11 procent).

Däremot är unga som inte har någon funktionsnedsättning mer intresserade av samhällsfrågor och politik än vad unga som har funktionsnedsättningar är. Störst skillnad mellan grupperna finns för andelen som är intresserade av händelser i andra länder, 66 procent av unga utan funktionsnedsättning och 56 procent bland unga med funktionsnedsättningar. Motsvarande skillnad för politiskt intresse är 44 jämfört med 38 procent och för intresse för samhällsfrågor 63 jämfört med 56 procent.

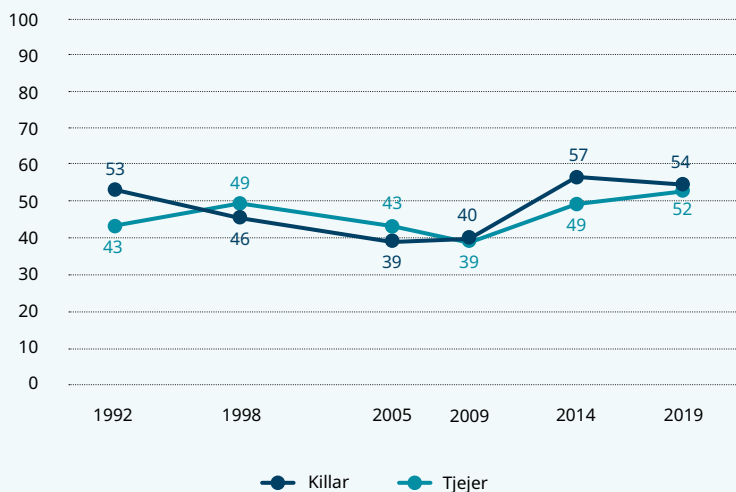
Ungas ideella arbete

Befolkningsstudien har genomförts sex gånger sedan 1992 och senast under våren 2019. Undersökningen belyser ideellt engagemang bland den svenska befolkningen. För mer information om undersökningens genomförande och resultat se Svedberg et al. (2020).

MUCF har fått tillgång till datamaterial med syftet att belysa ideellt arbete bland unga. Totalt besvarade 152 unga i åldern 16–29 år enkäten. Unga som är mellan 16 och 29 år har inkluderats för att få ett större antal svarande. Att analysen görs utifrån ett litet datamaterial gör att det är svårt att dra långtgående slutsatser om dels unga som grupp, dels skillnader mellan olika grupper av unga. Därför bör man vara försiktig med att generalisera resultaten till ungdomsgruppen i stort. I de fall där det är möjligt (när antal svarande är tillräckligt många) redovisas resultaten könsuppdelade, men det finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan könen om detta inte tydligt skrivs fram i löptext.

Varannan ung arbetar ideellt

Bland unga i åldern 16–29 år har andelen som uppger att de arbetat ideellt vid minst ett tillfälle under de senaste tolv månaderna varierat mellan 43 och 52 procent bland tjejer och 39 och 57 procent bland killar över tidsperioden 1992 till 2019 (figur 3.9). Det finns ingen tydlig trend att andelen ökar eller minskar över tid.

Figur 3.9 Ungas ideella arbete, efter kön, 16–29 år, 1992–2019. Procent.

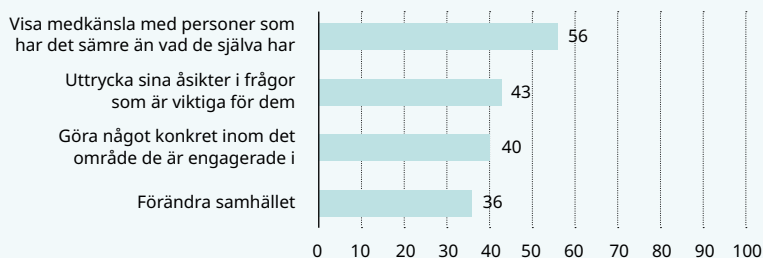
Källa: Ersta Sköndal Bräcke högskola befolkningsstudier 1992, 1998, 2005, 2009, 2014 och 2019

Ungefär varannan ung i åldern 16–29 år svarar i 2019 års undersökning att de har arbetat ideellt någon gång de senaste tolv månaderna. Ungefär var fjärde ung person har tidigare arbetat ideellt, men inte under den senaste 12-månadersperioden. En lika hög andel, var fjärde ung person, svarar att de aldrig arbetat ideellt. Det finns inga statistiskt säkerställda

skillnader mellan andelen killar och tjejer som år 2019 svarar dels att de just nu arbetar ideellt, dels att de aldrig har arbetat ideellt.

Varför arbetar unga ideellt?

I undersökningen svarar de unga som arbetar ideellt också på hur viktiga olika motiv är för deras ideella arbete. Skalan varierar från helt oviktigt (ett) till mycket viktigt (sju). I figur 3.10 redovisas andelen unga som tycker att respektive motiv är viktigt (svaret sex eller sju). Det viktigaste motivet till att arbeta ideellt bland unga är att visa medkänsla med personer som har det sämre än vad de själva har, vilket 56 procent tycker är viktigt. Omkring fyra av tio svarar att viktiga motiv är att få uttrycka sina åsikter i frågor som är viktiga för dem (43 procent), göra något konkret inom det område de är engagerade i (40 procent) och kunna förändra samhället (36 procent).

Figur 3.10 Andel bland unga som arbetar ideellt som anser att olika motiv till ideellt arbete är viktiga, 16–29 år, 2019. Procent.

Källa: Ersta Sköndal Bräcke befolkningsstudie 2019

Att ha föräldrar som har arbetat ideellt är en viktig faktor för att unga själva väljer att arbeta ideellt. Bland unga med föräldrar som inte arbetar ideellt arbetar 25 procent ideellt. Andelen är tre gånger så hög bland unga med föräldrar som arbetat ideellt i någon utsträckning, 75 procent.

Bland de unga som inte arbetar ideellt är de vanligaste anledningar som de uppger till att inte göra det att de inte blivit tillfrågade (45 procent) och att de inte haft tid (35 procent). Det är ytterst få som svarar att anledningen är att

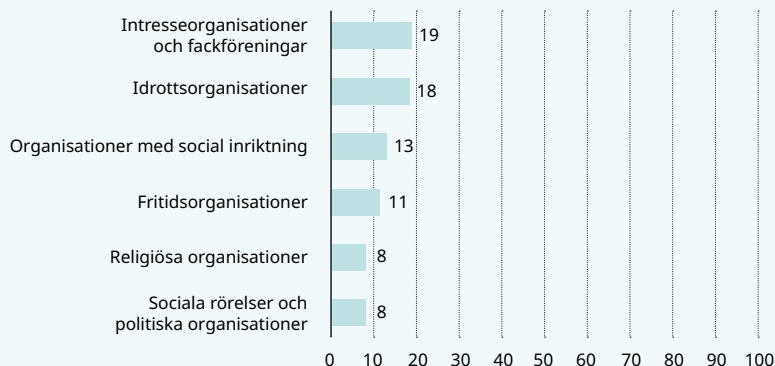
- det inte är vanligt att arbeta ideellt i det sammanhang där de hör hemma
- det finns inget att vinna på att göra ideella insatser
- de aldrig skulle arbeta gratis för andra
- de gillar att hjälpa människor men inte genom föreningar.

Vad gör unga när de arbetar ideellt?

De vanligaste typerna av ideella insatser som unga som arbetar ideellt gör är administrativa insatser (43 procent) och att ha ledaransvar (43 procent). Ungefär var fjärde ung som arbetar ideellt har ett styrelseuppdrag (23 procent) och en något lägre andel gör ideella insatser inom utbildningsområdet (15 procent).²⁴

Det är vanligast att unga utför ideella insatser i intresseorganisationer och fackföreningar, vilket knappt var femte ung svarar att de gör (19 procent) (figur 3.11). Det är nästan lika vanligt att arbeta ideellt i en idrottsorganisation (18 procent). Omkring var tionde utför ideella insatser inom organisationer med social inriktning (13 procent), fritidsorganisationer (11 procent), religiösa organisationer (8 procent) eller sociala rörelser och politiska organisationer (8 procent).

²⁴ De andra svarsalternativen som ingår är i) utåtriktad kommunikation eller information, ii) opinionsutbildning, uppvaktning av politiker, kampanjer, iii) direkta hjälpinsatser, iv) penningsamling och v) annat. För dessa svarsalternativ är antalet svar för få för att redovisa andelar.

Figur 3.11 Andel unga som arbetar ideellt, efter organisationskategorier, 16–29 år, 2019. Procent.

Källa: Ersta Sköndal Bräcke befolkningsstudie 2019

Kommentar: Övriga kategorier som inte redovisas på grund av för få antal svarande är: i) kulturorganisationer, ii) organisationer för boende och kooperativ och iii) andra organisationer.

Har ungas samhällsengagemang förändrats över tid?

I kapitlet har fokus så här långt varit att beskriva hur ungas samhällsengagemang ser ut idag. Som beskrivs i rapportens andra kapitel har ungas engagemang förändrats över tid. Därför redogör vi nu för hur unga svarat på olika enkätfrågor om samhällsengagemang i MUCF:s nationella ungdomsenkäter de senaste 17 åren, under tidsperioden 2004 till 2021.

Ungas intresse för samhällsfrågor och politik är stabilt över tid

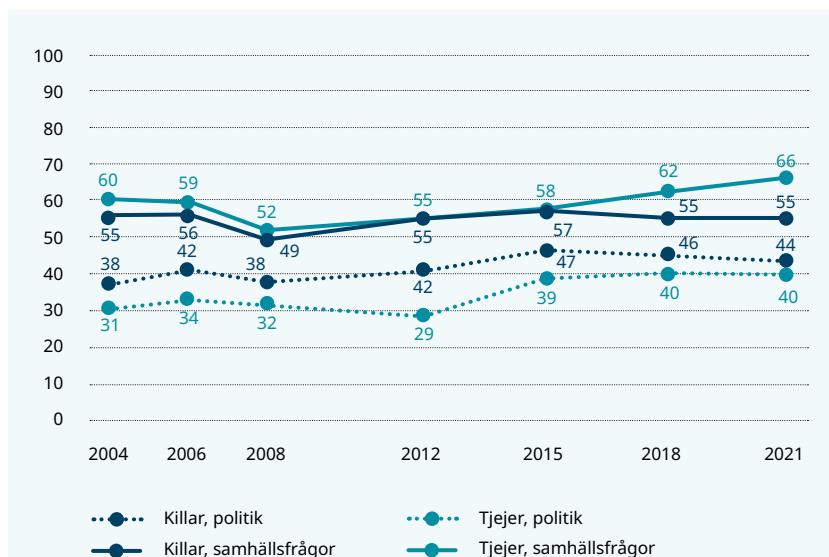
Figur 3.12 visar hur ungas intresse för samhällsfrågor och politik sett ut de senaste 17 åren. Ungas intresse för dessa frågor är ganska stabilt över tidsperioden 2004 till 2021. Andelen unga som är intresserade av samhällsfrågor varierar mellan 49 och 57 procent för killar och mellan 52 och 66 procent för tjejer. Andelen som är intresserade av politik varierar

mellan 38 och 47 procent för killar och mellan 29 och 40 procent för tjejer. Andelen unga som är intresserade av dels samhällsfrågor, dels politik är högre i idag, år 2021, jämfört med vid den första mätningen år 2004.

Men ökande intresse bland tjejer de senaste tio åren

Det finns en tendens till en något uppåtgående trend bland tjejer de senaste tio åren. Det vill säga att andelen tjejer som är intresserade av samhällsfrågor och politik ökat. Det finns en växande skillnad mellan könen i intresse för samhällsfrågor. Tjejers intresse har ökat mer än killars sedan 2015 och är idag betydligt högre (11 procentenheter) än killars.

Tidigare fanns en könsskillnad i intresse för politik, killar var mer intresserade av politik än tjejer. 2012 var skillnaden så stor som 13 procentenheter. Könsskillnaden som fanns år 2012 har krympt över tid, eftersom tjejers intresse ökat efter 2012 och killars intresse minskat något sedan 2015. Idag finns ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan könen.

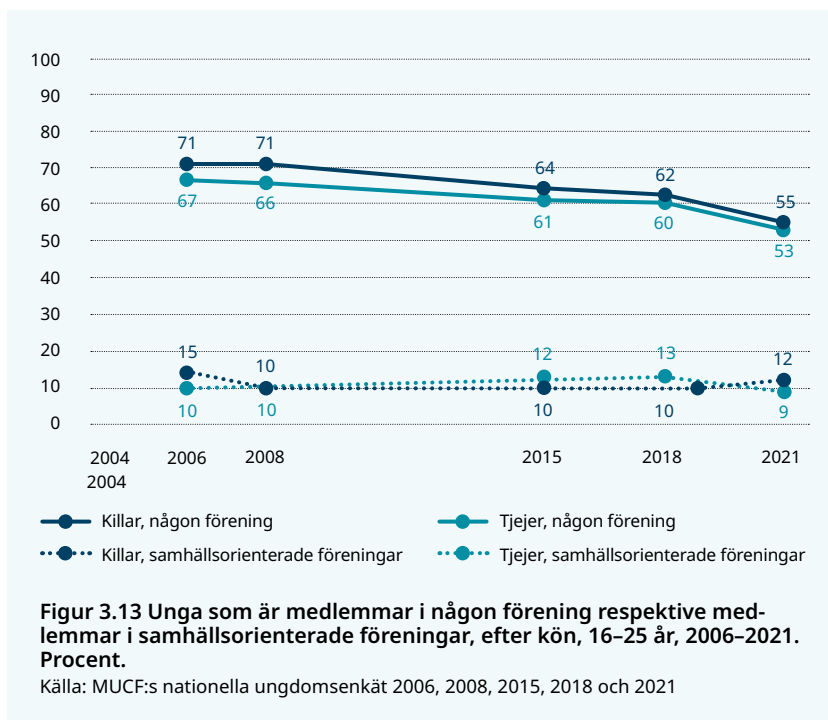

Figur 3.12 Ungas intresse för politik och samhällsfrågor, efter kön, 16-25 år, 2004-2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2004, 2006, 2008, 2012, 2015, 2018 och 2021

Minskande andel unga som är medlemmar i föreningar

Av figur 3.13 framgår att ungas föreningsmedlemskap har minskat de senaste 15 åren.²⁵ För tjejer har andelen föreningsmedlemmar minskat från 67 till 53 procent. För killar har andelen sjunkit från 71 till 55 procent. Samma tendens finns inte vad gäller medlemskap i de föreningar som är mer samhällsorienterade. För dessa föreningar är andelen unga som är medlemmar visserligen på en relativt låg nivå (mellan 9 och 15 procent), men andelen är stabil mellan 2006 och 2021.

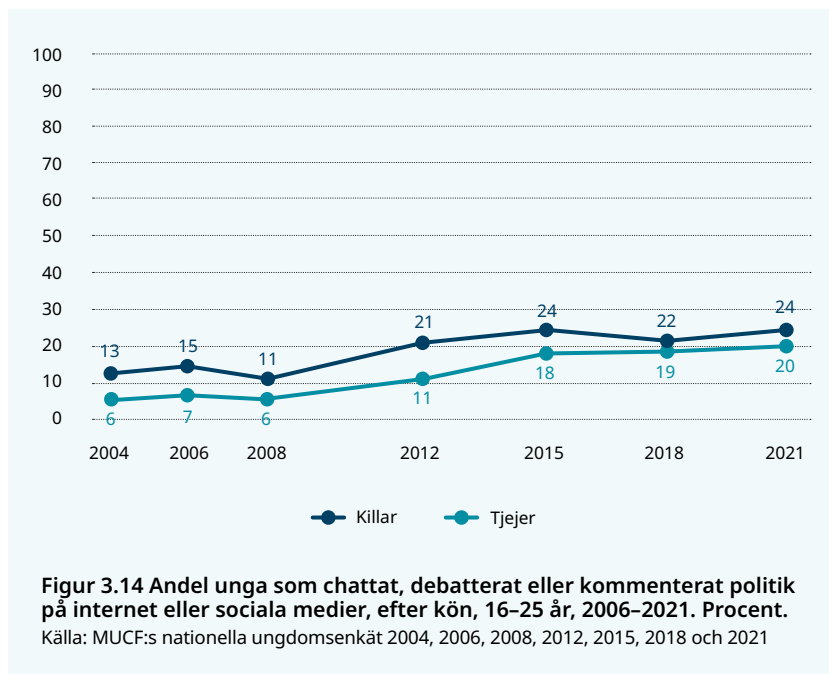

²⁵ Frågan finns inte med i enkäterna för år 2004 och 2012.

Att diskutera politik på nätet blir allt vanligare

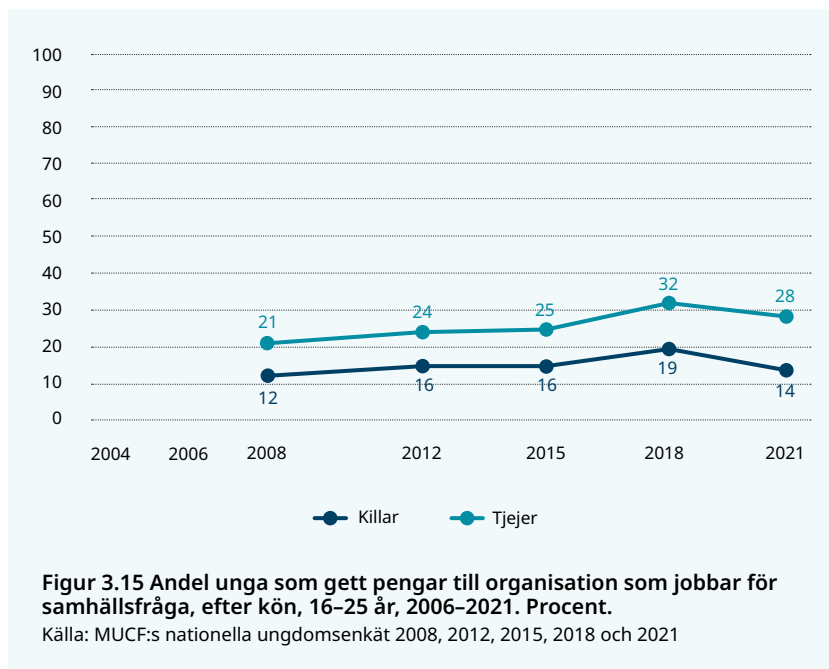
I takt med att internetanvändningen ökat i omfattning har det också blivit allt vanligare bland unga att chatta, debattera eller kommentera politik på internet eller sociala medier. År 2004 var det 13 procent av killarna som gjorde det och 6 procent av tjejerna. År 2021 är det mer än dubbelt så många, 24 procent av killarna och 20 procent av tjejerna, som diskuterar politik på nätet. Det är också över hela perioden vanligare bland killar än tjejer att göra det, undantaget år 2018 då skillnaden mellan könen inte är statistiskt säkerställd.

I den nationella ungdomsenkäten har vi sedan 2012 mätt hur vanligt det är bland unga att stötta en åsikt i en samhällsfråga på internet eller sociala medier. Den andelen har ökat från 50 procent år 2012 till 57 procent år 2021. Bland tjejer har andelen ökat kraftigt från 51 till 71 procent, medan den bland killar inte ökat utan varierat mellan 41 och 48 procent över perioden. Sedan 2015 är det vanligare bland tjejer än killar att stötta åsikter på internet eller sociala medier.

Att skänka pengar vanligare bland tjejer än killar

Mellan 2008 och 2018 blev det vanligare bland unga att ge pengar till en organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga (figur 3.15).²⁶ Denna trend ser ut att ha vänt år 2021. Från 2018 till 2021 års mätning har andelen minskat igen, från 32 till 28 procent bland tjejerna och från 19 till 14 procent bland killarna. Över hela tidsperioden har det varit vanligare bland tjejer än killar att ge pengar till organisationer.

Negativ trend i andelen unga som skriver på namninsamlingar har vänts – särskilt bland tjejer

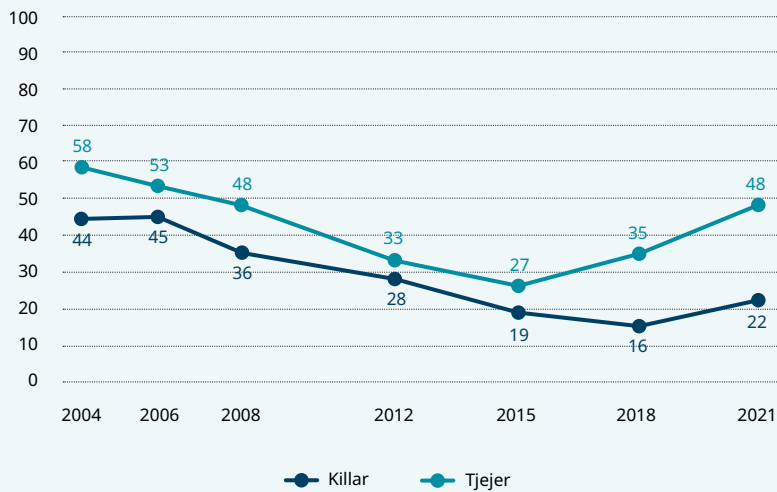
År 2004 var att skriva på namninsamlingar den vanligaste politiska handlingen bland unga, då ungefär varannan person skrev på en sådan. Mellan 2004 och 2015 minskade andelen unga som skrivit på namninsamlingar

²⁶ Frågan finns inte med i enkäterna år 2004 och 2006.

stadigt (figur 3.16). För tjejer mer än halverades andelen från 58 till 27 procent. Minskningen bland killar var ungefär lika kraftig, från 44 till 19 procent. Under hela perioden har det varit vanligare bland tjejer än killar att skriva på namninsamlingar. Men sedan 2015 har det skett en kraftig ökning i andelen tjejer som skriver på namninsamlingar. Andelen har ökat från 27 till 48 procent och är tillbaka på en nivå motsvarande den för 13 år sedan. Även bland killar ökade andelen som skrivit på namninsamlingar mellan 2018 och 2021, men gapet mellan könen (26 procentenheter) är nu större än någon gång innan.

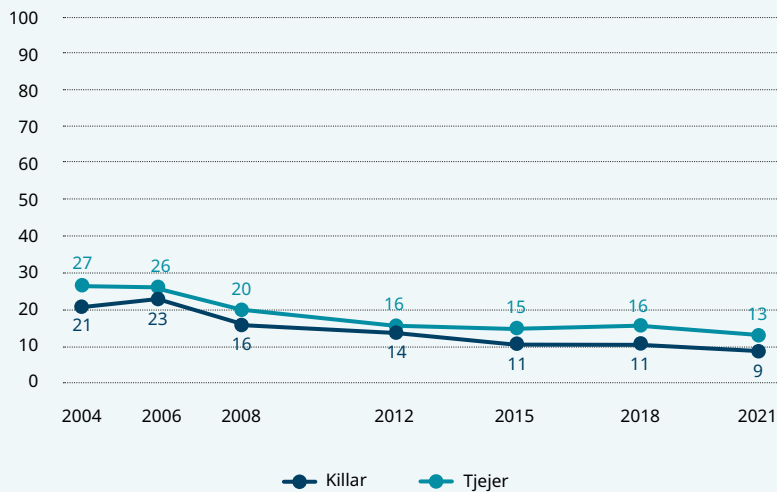
För andra sorters politiska handlingar kan vi se att de successivt blivit mindre vanliga bland unga över tid. Andelen unga som bär märken eller symboler för att uttrycka en åsikt har halverats sedan 2004 (figur 3.17). För unga tjejer har andelen sjunkit från 27 till 13 procent och bland killar har den minskat från 21 till 9 procent. Det har också blivit mindre vanligt bland unga att skriva insändare. Andelen har minskat från 8 till 4 procent mellan 2006 och 2021.²⁷

²⁷ Frågan finns inte med i enkäten år 2004.

Figur 3.16 Andel unga som skrivit på namnsamling, efter kön, 16–25 år, 2006–2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2004, 2006, 2008, 2012, 2015, 2018 och 2021

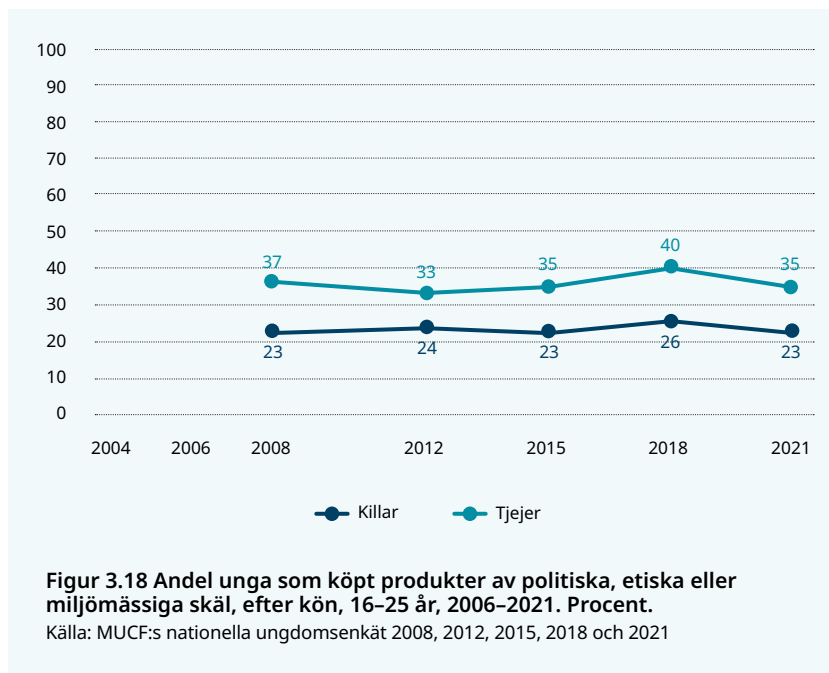

Figur 3.17 Andel unga som burit märken eller symboler som uttrycker en åsikt, efter kön, 16–25 år, 2006–2021. Procent.

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2004, 2006, 2008, 2012, 2015, 2018 och 2021

Flera politiska handlingar har varit lika vanliga över tid

Ungefär var tredje ung person köper varor eller tjänster av politiska, etiska eller miljömässiga skäl, och så har det sett ut under hela perioden 2008 till 2021 (figur 3.18).²⁸ Sådan medveten konsumtion har över hela tidsperioden varit vanligare bland tjejer än killar.

Flera andra handlingar har varit ungefär lika vanliga över tid eller varierat utan att varken ha en neråtgående eller uppåtgående trend. Dessa är:

- Delta i bojkotter eller köpstrejker (6-8 procent), politiska möten (4-6 procent) eller demonstrationer (kring 7 procent).
- Vara medlem i politiskt parti eller ungdomsförbund (6-7 procent) eller organisation som jobbar för samhällsfrågor (5-10 procent).

²⁸ Frågan finns inte med i enkäterna för år 2004 och 2006.

- Ta kontakt med politiker (5–9 procent) eller tjänsteman (10 procent år 2006 och 2–3 procent 2008 till 2021).

En kombinerad analys av ungas politiska och samhälleliga intresse och deltagande

Intresse för det omgivande samhället och för politik är på flera sätt kopplade till ett aktivt samhällsengagemang. För att kunna göra fördjupade analyser av ungas intresse och deltagande har vi delat in unga i olika grupper utifrån deras grad av samhällsengagemang. Grupperna har skapats genom att klassificera dels ungas deltagande i tre kategorier (lågt, mellan och högt), dels ungas intresse i tre kategorier (lågt, mellan och högt). Måttet för deltagande bygger på frågan om unga gjort olika politiska handlingar (se figur 3.5). Medan måttet för intresse bygger på frågan om unga har intresse för politik, samhällsfrågor och händelser i andra länder (se figur 3.1).²⁹ När de två måtten kombineras kan unga fördela sig i totalt nio olika engagemangsgrupper.

Utifrån indelningen av unga i olika engagemangsgrupper kan vi belysa hur många unga som har lågt respektive högt engagemang samt om graden av engagemang skiljer sig mellan olika undergrupper av unga. Det möjliggör också mer fördjupade analyser av hur graden av samhällsengagemang hänger ihop med andra aspekter av ungas liv.

Intresse och deltagande hänger oftast ihop

Indelningen av unga i nio olika engagemangsgrupper visar att det är vanligast att unga har samma nivå av intresse och deltagande (tabell 3.1). Det är 19 procent som har lågt intresse och lågt deltagande, 14 procent har högt intresse och högt deltagande och 22 procent finns i gruppen som har en mellannivå på både intresse och deltagande. Det är också en

²⁹ Alla enskilda frågor viktas lika högt. Totalt kan ett värde på 42 fås för deltagande (medelvärde är 23,6) och 12 för intresse (medelvärde är 7,7). Utifrån detta skapas relativa mått där lågt innebär att personen finns bland de 33 procent som har lägst värde. Mellan får de som har ett värde som är över 33 procent och lägre än 67 procent. Högt innebär ett värde på 67 procent eller högre.

hög andel (15 procent) som har en mellannivå på intresse kombinerat med högt deltagande. De resterande fem grupperna utgör tillsammans 30 procent.

Tabell 3.1 En indelning av unga i engagemangsgrupper utifrån deras politiska och samhälleliga intresse och deltagande.

Intresse	Deltagande	Antal (andel)
Lågt	Lågt	1 047 (19)
Lågt	Mellan	541 (10)
Lågt	Högt	160 (3)
Mellan	Lågt	632 (11)
Mellan	Mellan	1 237 (22)
Mellan	Högt	859 (15)
Högt	Lågt	81 (1)
Högt	Mellan	297 (5)
Högt	Högt	762 (14)

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Hädanefter kommer vi i denna analys att fokusera på skillnader mellan de två engagemangsgrupperna som skiljer sig mest åt i graden av samhällsengagemang. Dessa är:

- Unga som har lågt intresse *och* lågt deltagande: *lågengagerade*.
- Unga som har högt intresse *och* högt deltagande: *högengagerade*.

Vilka grupper av unga är lågengagerade och vilka är högengagerade?

I tabell 3.2 visas hur olika undergrupper av unga fördelar sig i andelen låg- respektive högengagerade. Samma mönster som finns mellan olika grupper av unga i avsnitt 3.3 återkommer i denna analys.

Det är vanligare bland killar (23 procent) att tillhöra gruppen som har lågt samhällsengagemang jämfört med tjejer (15 procent). Fler tjejer tillhör istället gruppen högengagerade (15 procent) jämfört med bland killar (11 procent).

Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i andelen unga med utländsk bakgrund och svensk bakgrund med lågt samhällsengagemang. Däremot är det en högre andel unga med svensk bakgrund som är högengagerade (14 procent) jämfört med unga med utländsk bakgrund (11 procent). Noterbart är att skillnaderna utifrån bakgrund är mindre än skillnaderna utifrån kön.

Hbtqi-personer har den lägsta andelen lågengagerade av alla undergrupper som presenteras (12 procent) att jämföra med en nästan dubbelt så hög andel bland hetero-cis-personer (20 procent). Dessutom är hbtqi-personer den grupp som har den högsta andelen med högt samhällsengagemang (26 procent), vilken är ungefär dubbelt så hög som för hetero-cis-personer (13 procent).

Ungas samhällsengagemang varierar med deras bostadsort. Andelen med lågt engagemang är 28 procent bland unga på landsbygder, 14 procent för unga som bor i en storstad och 20 procent för övriga. Störst andel högengagerade finns bland unga som bor i storstadskommuner (16 procent), medan andelen är lägre för unga i landsbygds- och övriga kommuner (11–12 procent).

Samhällsengagemang varierar med föräldrarnas utbildningsnivå. Unga som har föräldrar med förgymnasial eller gymnasial utbildning har högre andel lågengagerade (25–28 procent), jämfört med unga med föräldrar med eftergymnasial utbildning (15 procent). Unga med föräldrar med eftergymnasial utbildning ingår i högre utsträckning i gruppen högengagerade (16 procent) jämfört med unga med föräldrar som har kortare utbildning (10 procent).

Unga i den äldre åldersgruppen (20–25 år) har högre samhällsengagemang än unga i den yngre åldersgruppen (16–19 år). 22 procent av de yngre tillhör gruppen lågengagerade jämfört med 17 procent bland de äldre. 15 procent av de äldre tillhör de med högst samhällsengagemang jämfört med 11 procent bland de yngre.

Unga som uppger att de har en funktionsnedsättning är i högre utsträckning lågengagerade (24 procent) jämfört med unga som uppger att det inte har en funktionsnedsättning (18 procent). Däremot finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i andelen högengagerade för personer med och utan funktionsnedsättningar.

Tabell 3.2 Andel låg- och högengagerade unga utifrån bakgrundsfaktorer. Procent.

		Lågengagerad	Högengagerad
Kön	Killar	23*	11
	Tjejer	15	15*
Bakgrund	Svensk	18	14*
	Utländsk	20	11
Hbtqi	Hbtqi	12	26*
	Hetero-cis	20*	11
Kommuntyp	Landsbygd	28**	11
	Övriga	20*	12
	Storstad	14	16**
Föräldrars utbildningsnivå	Grundskola	28*	10
	Gymnasial	25*	10
	Eftergymnasial	15	16**
Ålder	16–19	22*	11
	20–25	17	15*
Funktionsnedsättning	Har	24*	12
	Har inte	18	14

Källa: MUCF:s nationella ungdomsenkät 2021

Kommentar: * Andelen är statistiskt säkerställd större än för en annan kategori (95-procentsnivå). ** Andelen är statistiskt säkerställd större än för två andra kategorier (95-procentsnivå).

Skiljer sig tro på demokrati och upplevd delaktighet för låg- och högengagerade unga?

Vi har även undersökt om det finns skillnader mellan hög- och lågengagerade unga när det kommer till ett antal faktorer som kan tänkas hänga ihop med människors engagemang. Två sådana faktorer är tilltro till demokratin och upplevd delaktighet.

Ungas tilltro till demokratin mäts via hur de tagit ställning till tre påståenden:

- Det finns stora möjligheter för vanliga människor att föra fram sina åsikter till dem som bestämmer i samhället
- De som bestämmer i samhället lyssnar på och bryr sig om människors förslag och åsikter
- Det finns stora möjligheter att delta i politiska beslut som tas i samhället

Ungas delaktighet mäts via hur de tagit ställning till tre påståenden:

- Jag känner att jag behövs i det svenska samhället.
- Jag känner mig delaktig i det svenska samhället.
- Jag känner mig hemma i Sverige.

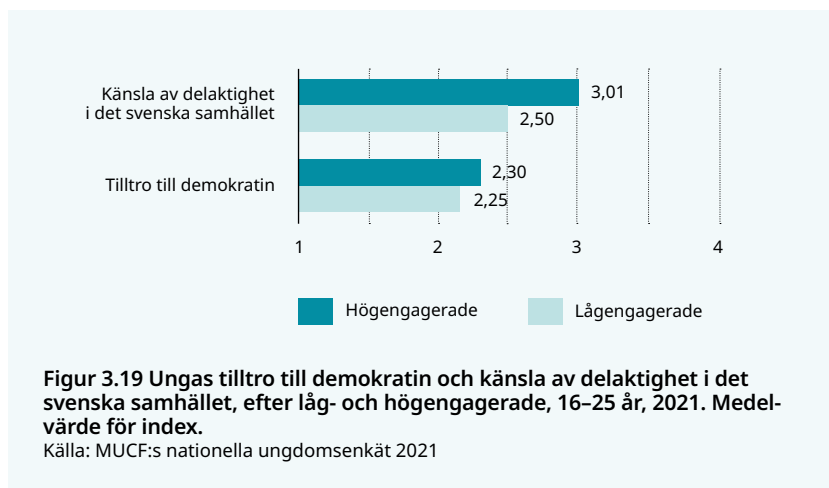
Alla påståenden kan besvaras med skalan ”Stämmer inte alls”, ”Stämmer inte så bra”, ”Stämmer ganska bra” och ”Stämmer mycket bra”. Svaren på de tre respektive påståendena sammanvägs till två olika index för dels tro på demokratin, dels känsla av delaktighet. Indexen kan variera mellan ett och fyra.³⁰

För att studera om ungas tilltro till demokratin och delaktighet hänger samman med om de är låg- eller högengagerade använder vi en modell som också tar hänsyn till skillnader i andra bakgrundsfaktorer. Vi såg i föregående avsnitt att olika grupper av unga fördelar sig olika i grupperna

³⁰ Svaren graderas med ett för den lägsta nivån av instämmande till fyra för den högsta nivån. Den totala poängen delas sedan med tre (antal påståenden) och indexet varierar då mellan ett och fyra.

låg- och högengagerade. Dessa grupper av unga kan också ha olika nivå av tilltro till demokratin och upplevd delaktighet. Därför kontrollerar vi för sådana skillnader mellan olika grupper av unga. Trots det, ska resultaten enbart betraktas som ett mått på samvariation. Det finns många andra faktorer som kan förklara skillnader i de utfall som analyseras, faktorer som våra data inte möjliggör att kontrollera för. Därför ska den skattade samvariationen inte tolkas som ett kausalt samband (orsakssamband).

Lågengagerade unga känner sig i mindre utsträckning delaktiga i det svenska samhället jämfört med högengagerade unga. Indexvärdet för delaktighet är 3,01 för högengagerade, vilket motsvarar ett svar att påståendena om att känna sig delaktig och behövd i det svenska samhället stämmer ganska bra (figur 3.19). För lågengagerade är värdet 2,50, vilket innebär svar mittemellan nivåerna stämmer inte så bra och stämmer ganska bra. Däremot finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i indexvärdet för tilltron till demokratin mellan unga som är lågengagerade och unga som är högengagerade.

Skiljer sig hälsa och nöjdhet med tillvaron för låg- och högengagerade unga?

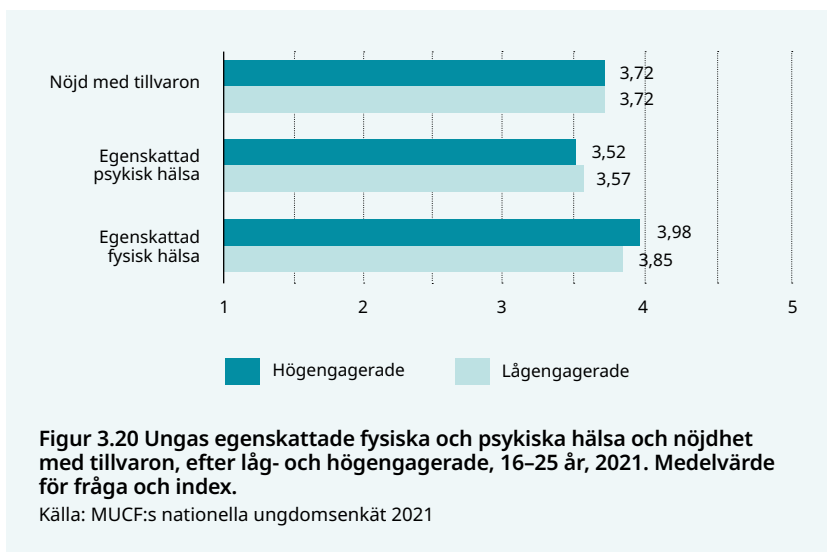
Också ungas hälsa och upplevelse av sin tillvaro kan hänga samman med deras samhällsengagemang. Därför studerar vi också om ungas egen upplevda psykiska och fysiska hälsa och nöjdhet med tillvaron varierar beroende på om de är låg- eller högengagerade.

Psykisk hälsa mäts genom svaret på frågan "Hur bedömer du ditt psykiska hälsotillstånd?", vilken besvaras med en femgradig skala från "Mycket dåligt" till "Mycket bra". Måttet varierar därmed mellan ett och fem. Fysisk hälsa mäts på samma sätt. Nöjdhet med tillvaron mäts via frågan "Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?" och 12 olika aspekter listas (bland annat arbete, skola, hälsa, relationer, ekonomi, bostadssituation och fritid).³¹ Frågorna besvaras med en femgradig skala från "Mycket nöjd" till "Mycket missnöjd". Utifrån svaren skapas ett index som kan variera mellan ett och fem.

Unga med lågt samhällsengagemang skattar sin fysiska hälsa som sämre jämfört med unga med högre grad av samhällsengagemang (figur 3.20). Medelvärdet för fysisk hälsa är 3,98 för högengagerade, vilket motsvarar att de skattar den som ganska bra. För lågengagerade är medelvärdet något lägre (3,85), men motsvarar även här närmast svaret ganska bra. Vidare framkommer också att lågengagerade är mer benägna att svara att de har (ganska eller mycket) dålig fysisk hälsa jämfört med högengagerade. Andelen som gör det är 10 procent bland lågengagerade, vilket är dubbelt så högt som för högengagerade (5 procent).

Gällande psykisk hälsa och nöjdhet med tillvaron finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan låg- och högengagerade unga. Likaså är andelen som skattar sin psykiska hälsa som (ganska eller mycket) dålig lika hög, kring 17 procent, för låg- och högengagerade.

³¹ De 12 aspekterna är: arbets-/skolsituation, psykiska hälsa, fysiska hälsa, kompisrelationer, familjerelationer, ekonomi, utbildning, liv i sin helhet, bostadssituation, fritid, plats/ort du bor på, romantiska relationer (partner/pojkvän/flickvän).

Vilka unga röstar inte i riksdagsval?

Valdeltagandet bland unga (18–29 år) är lägre än bland den övriga vuxna befolkningen.³² År 2018 röstade 86 procent av unga i åldrarna 18–29 år, medan andelen för samtliga åldrar var 88 procent (SCB 2019b). Men skillnaderna i andelen som röstar är stora inom gruppen unga. Unga tjejer röstar i högre utsträckning än unga killar och unga inrikes födda röstar oftare än unga utrikes födda (MUCF 2021a). Men finns det annat som särskiljer de unga som väljer att inte rösta? Detta avsnitt syftar till att belysa unga som i MUCF:s enkätundersökning Attityd- och värderingsstudien 2018 svarar att de dels inte röstat i riksdagsvalet samma år, dels är osäkra på om de tänker rösta i kommande riksdagsval år 2022.

³² Resultaten i detta delavsnitt redovisas för åldersgrupperna 18–24 år och 25–29 år. Unga under 18 år är inte röstberättigade och utesluts därför. Eftersom det är få antal svarande för vissa delfrågor analyseras i vissa fall hela gruppen 18–29 år. Exempelvis är det enbart 109 personer i åldern 18–29 år som svarar att de inte röstade år 2018.

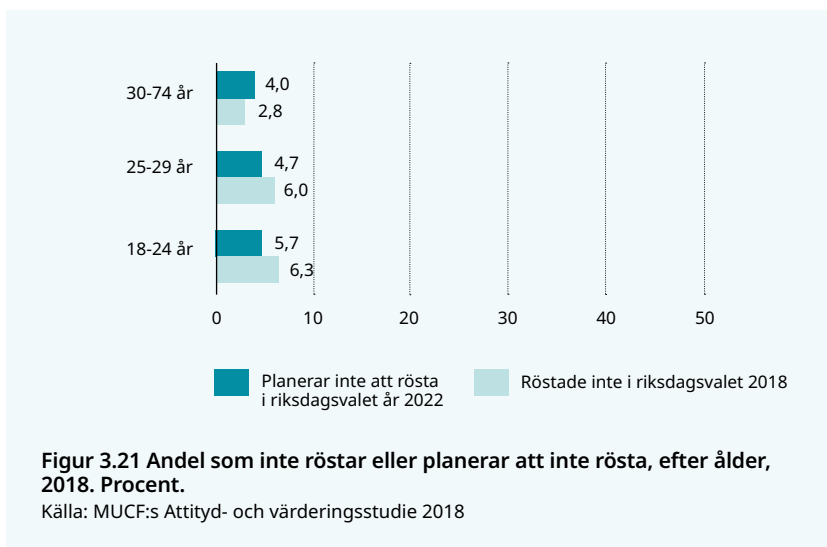
Ungas valdeltagande i riksdagsvalet år 2018

I enkätundersökningen svarar 6 procent av unga 18–24 år att de inte röstade i riksdagsvalet år 2018 (figur 3.21). Detta är en underskattning av andelen röstberättigade som inte röstade, vilken för 18–24-åringarna uppgick till 14 procent (MUCF 2021a). Att vår undersökning underskattar andelen som inte röstar kan bero på flera olika faktorer. Det kan vara så att de unga som valt att inte besvara enkäten i högre utsträckning är personer som inte röstar. Svarsfrekvensen för enkäten är 41 procent och bortfallet är större bland killar och utrikes födda, vilka båda är grupper av unga som har lägre valdeltagande. Det kan också vara så att personer som inte röstat ändå svarat att de röstat när de tillfrågas i en enkät, eftersom det finns en stark norm i samhället att det är viktigt att rösta.

Andelen i Attityd- och värderingsstudien som svarar att de inte röstade är lika hög bland de i åldrarna 25–29 år (6 procent) som för unga 18–24 år. Medan den är lägre bland de i åldrarna 30–74 år (3 procent). Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i vår undersökning mellan unga tjejer och unga killar vad gäller benägenheten att inte rösta i riksdagsvalet år 2018. Detta är en underskattning av de könsskillnader som finns i ungas valdeltagande. År 2018 var det bland unga 18–24 år 17 procent av killarna och enbart 11 procent av tjejerna som inte röstade (MUCF 2021c).

Det är vanligare att svara att man inte röstat i riksdagsvalet år 2018 bland unga killar i åldrarna 18–29 år som bor i landsbygdskommuner jämfört med unga killar som bor i storstadskommuner. Skillnaden mellan grupperna i andelen som inte röstat är ungefär 6 procentenheter. Samma skillnad utifrån bostadskommun finns inte för tjejer. Unga med utländsk bakgrund svarade i högre utsträckning att de inte röstat jämfört med unga med svensk bakgrund. Skillnaden mellan grupperna är stor, ungefär 15 procentenheter.³³

³³ Det som redovisas är skillnader utifrån en regressionsmodell med följande bakgrundsfaktorer: kön, ålder, föräldrars utbildningsnivå, typ av bostadskommun, utländsk eller svensk bakgrund och om personen identifierar sig som hbtqi- eller hetero-cis-person.

Sex procent bland unga är osäkra på om de ska rösta i riksdagsvalet år 2022

I enkäten frågade vi också om personen planerar att rösta i nästkommande riksdagsval år 2022. Andelen som svarar att de inte kommer eller kanske inte kommer att rösta i nästa val är knappt sex procent bland unga i åldern 18–24 år. Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad jämfört med andelen som inte tänker rösta bland unga i åldern 25–29 år. Däremot är andelen något lägre för personer i åldern 30–74 år (fyra procent). Det finns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan könen gällande svaret på frågan om man planerar att rösta i nästkommande riksdagsval.

Däremot är det är vanligare att planera att inte rösta år 2022 bland unga som bor i landsbygdskommuner, jämfört med unga som bor i storstadskommuner. Skillnaden är knappt sju procentenheter. Även unga med utländsk bakgrund svarar i högre utsträckning att de inte kommer att rösta jämfört med unga med svensk bakgrund. Skillnaden i andelen som planerar att inte rösta är ungefär nio procentenheter.

Varför väljer unga att inte rösta?

Nu görs en fördjupad analys av varför unga väljer att inte rösta dels utifrån hur de svarar på frågan varför de inte röstade 2018, dels utifrån analyser av samvariation mellan att unga svarar att de inte röstat eller planera att inte rösta och deras svar på andra frågor i enkäten.

Vanligaste anledningen till att unga inte röstar är svagt intresse för politik

Den vanligaste anledningen som unga 18–29 år uppger i enkäten till att inte rösta är att de inte är intresserade av politik. Ungefär var fjärde av dem som uppger att de inte röstade svarar att brist på intresse var orsaken. Näst vanligast är att svara att det var för att inget parti passar, 15 procent anger denna orsak. Det är ytterst få som svarar att de inte visste att det var val eller att ens röst inte spelar någon roll.

Ett annat sätt att undersöka om avsaknad av intresse för politik och samhället i stort är en viktig orsak till att inte rösta är att titta på samvariationen mellan ungas benägenhet att inte rösta och deras intresse för samhällsfrågor. Resultaten av en sådan analys visar att de unga som inte alls är intresserade av samhällsfrågor i Sverige, Europa eller världen är mer benägna att svara att de inte röstade år 2018 och inte planerar att rösta år 2022, jämfört med de unga som har högre intresse. Andelen som inte röstar är mellan 8 och 15 procentenheter högre bland de unga som har lågt intresse jämfört med för unga med högre intresse, medan andelen som planerar att inte rösta är mellan 11 och 18 procentenheter högre.

Vidare finner vi att unga som inte vet vad de tycker i viktiga samhällsfrågor är mer benägna att inte ha röstat år 2018 och att planera att inte rösta år 2022, jämfört med de unga som vet vad de tycker i samhällsfrågor. Andelen som inte röstar eller planerar att inte rösta vid kommande val är mellan sju och åtta procentenheter högre för de unga som inte vet vad de tycker i viktiga samhällsfrågor.

Det finns också en koppling mellan beslutet att inte rösta och ett svagt intresse för att göra olika politiska handlingar. De som svarar att de aldrig skulle göra politiska handlingar är mer benägna att inte ha röstat år 2018 och att planera att inte rösta år 2022, jämfört med de unga som gjort

eller kan tänka sig att göra sådana handlingar. Vi finner denna koppling för att

- skriva på en namninsamling
- dela eller gilla politiskt innehåll på internet
- delta i demonstrationer eller aktioner
- vara medlem i ett politiskt parti eller ungdomsförbund
- diskutera eller kommentera samhällsfrågor på internet
- köpa vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl
- vara medlem i organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga
- delta i politiskt möte eller möte om samhällsfråga.

Det är mellan dubbelt och tre gånger så vanligt att inte rösta eller planera att inte rösta för de som svarar att de inte kan tänka sig att göra olika politiska handlingar. Däremot finns ingen samvariation mellan att inte rösta eller planera att inte rösta och dels att aldrig kunna tänka sig att skriva insändare, dels att inte vilja bära märken och symboler som uttrycker en åsikt.

Unga som känner att politiker inte lyssnar och att möjligheter att påverka är små är mer tveksamma till att rösta i nästa val

Varierar valdeltagande med hur unga ser på sina egna och vanliga medborgares möjligheter att påverka och bli lyssnade på? Denna fråga undersöks genom att titta på om benägenheten att inte rösta varierar för unga som helt instämmer i jämfört med de som i mindre utsträckning håller med om att

- avståndet mellan politiker och medborgare är för stort
- politiker inte lyssnar på vanliga medborgare.

Det är inte vanligare att svara att man inte röstat i valet 2018 bland unga som tycker att avståndet mellan politiker och medborgare är för stort eller att politiker inte lyssnar på medborgarna. Däremot är andelen som inte planerar att rösta i valet 2022 högre bland unga som instämmer helt

i att politiker inte lyssnar på medborgarna (nio procent), jämfört med dem som i mindre utsträckning tycker det (fyra procent).

Vidare undersöks hur röstbenägenhet varierar med att uppleva att

- själv ha inga eller små möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i samhället, jämfört med att ha vissa eller stora möjligheter
- människor i allmänhet har inga eller små möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i samhället, jämfört med att ha vissa eller stora möjligheter.

Inte heller här finns någon koppling till om unga röstade i senaste valet. Men, det är en högre andel som upplever inga eller små möjligheter som inte planerar att rösta, jämfört med de som ser att möjligheterna är större. Skillnaden är störst när det gäller möjligheter att påverka för människor i allmänhet, 13 jämfört med 4 procent. För sina egna möjligheter att påverka är andelarna 10 och 4 procent.

Vanligare bland unga som är missnöjda med livet och med pessimistisk framtidstro att inte planera rösta år 2022

Är det så att unga som är missnöjda med sitt liv och som ser mörkt på framtiden för sig själva och omvärlden i högre utsträckning inte röstar? Denna möjliga koppling undersöks genom att se hur benägenheten att rösta skiljer sig för

- unga som är mycket missnöjda med sitt eget liv och med det svenska samhället idag jämfört med de som är mer nöjda
- unga som ser mörkt och pessimistiskt på framtiden för sig själv, Sverige, Europa och världen jämfört med unga som har mer ljus och optimistisk syn på framtiden.

Vi finner att det inte finns någon koppling mellan att inte ha röstat år 2018 och att tillhöra gruppen av unga som är mycket missnöjda eller som ser mörkt och pessimistiskt på framtiden. Däremot ser vi en koppling för dem som svarat att de inte tänker rösta i kommande val. Andelen som inte tänker rösta bland dem som är mycket missnöjda

med det svenska samhället idag är ungefär dubbelt så hög (åtta procent) jämfört med andelen bland dem som är mer nöjda (fyra procent). Likaså bland unga som ser mörkt och pessimistiskt på framtiden är det ungefär dubbelt så vanligt att planera att inte rösta jämfört med för de som har en ljusare syn på framtiden.

Avslutning

Många unga i Sverige är intresserade av samhällsfrågor, politik och omvärlden. Det finns ingen tendens till att detta intresse skulle ha minskat sedan 2004. Istället syns under de senaste tio åren ett ökande intresse för samhällsfrågor och politik, framförallt bland unga tjejer.

För många unga omsätts också politiskt och samhälleligt intresse i aktiv handling. Sju av tio unga har gjort politiska handlingar det senaste året. Vanligast är att stötta åsikter i samhällsfrågor på internet eller sociala medier. Däremot är det få unga som kontaktar politiker eller tjänstemän, deltar i politiska möten eller är medlemmar i politiska partier eller ungdomsförbund. Det finns fortsatta utmaningar kopplade till att få unga är intresserade av att göra politiska handlingar. Många unga uppger att de aldrig skulle kunna tänka sig att göra flera olika politiska handlingar och killars ovilja är större än tjejers.

Resultaten visar på tydliga skillnader i graden av samhällsengagemang för olika grupper av unga. Detta pekar på att det fortsatt finns utmaningar kopplade till att alla unga i Sverige ska ha samma förutsättningar till engagemang och i förlängningen inflytande över samhällsutvecklingen. Dessutom känner sig unga med lågt samhällsengagemang i mindre utsträckning delaktiga i det svenska samhället och de skattar sin fysiska hälsa som sämre jämfört med högengagerade unga. Det innebär att lågt samhällsengagemang tenderar att vara sammankopplat med sämre levnadsvillkor för unga även ur andra aspekter.

Samtidigt är skillnaderna mellan låg- och högengagerade unga i vissa avseenden små. Det finns inga skillnader mellan låg- och högengagerade unga vad gäller egenskattad psykisk hälsa, nöjdhet med sin tillvaro eller tilltron till demokratin. Vi kan inte utesluta att detta beror på att vår

enkätundersökning inte når alla grupper av unga, och att det framförallt kan vara de grupper som är lågengagerade som inte besvarat enkäten.

Vi finner en tydlig koppling mellan valet att inte rösta och dels lågt intresse för samhällsfrågor och politik, dels låg vilja att göra olika politiska handlingar. Dessutom är unga mer tveksamma till att rösta i kommande riksdagsval om de känner att politiker inte lyssnar och att deras egna möjligheter att påverka är små. Även unga som är missnöjda med livet och som har pessimistisk framtidsstro är mer tveksamma till att rösta. Sammantaget visar detta på att dels ungas egna attityder och handlingar, dels deras upplevelse av att de blir lyssnade på och att de kan påverka är viktiga för att unga ska välja att rösta.

De politiska ungdomsförbundens medlemmar

Niklas Bolin, docent och universitetslektor i statsvetenskap, Mittuniversitetet
Anders Backlund, doktor i statsvetenskap och forskare vid Södertörns högskola³⁴

Sammanfattning av kapitlet

- Den tidigare nedgången i medlemsantal har brutits under det senaste decenniet. Under denna period har antalet personer som är medlemmar i något av riksdagspartiernas ungdomsförbund pendlat mellan ungefär 25 000 och 40 000.
- Mer än två tredjedelar av ungdomsförbundens medlemmar är 22 år eller yngre. De flesta medlemmarna går i skolan eller studerar på universitet. Könsfördelningen mellan förbunden varierar mycket.
- Ungdomsförbundens medlemmar placerar sig på en politisk vänster-högerskala längre ut mot flankerna än motsvarande placering av deras moderparti.
- Miljö, invandring/integration, välfärd/sjukvård samt brottslighet rankades som de viktigaste politikområdena av medlemmarna. Det finns stora skillnader i rangordning mellan medlemmar i de olika förbunden. Det finns också skillnader mellan kvinnor och män.
- En majoritet uppger att de själva tagit initiativ till engagemang och kontaktat partiet eller ungdomsförbundet för att bli medlemmar. Endast en mindre andel uppger att de blivit värvade. Nästan hälften uppger att de har föräldrar eller syskon som har varit medlem i ett politiskt parti.

³⁴ Författarna vill rikta ett stort tack till de medlemmar i de politiska ungdomsförbunden som bidragit genom att besvara enkäten samt dess ledningar som varit behjälpliga med distributionen av enkäten.

- Politiska motiv till medlemskap (vilja att påverka och förändra) är det vanligaste motivet till engagemang, följt av sociala motiv (gemenskap). De minst vanliga motiven är materiella (karriärinriktade).
- De aktiviteter som högst andel medlemmar anser är mycket viktiga inom ramen för sitt engagemang är att träna på att förbättra politiska färdigheter, att få ny kunskap och att delta i politiska diskussioner.
- Den genomsnittliga tidsåtgången för partirelaterade aktiviteter är 6 timmar i veckan. Det vanligaste är dock att lägga färre timmar än så. Mer än hälften har lagt två timmar eller mindre i veckan på partirelaterade aktiviteter.
- En majoritet anser att ungdomsförbundets viktigaste roll är att påverka moderpartiets politik. Betydligt färre instämmer i att ungdomsförbundets viktigaste roll är att stödja moderpartiets beslut. En klar majoritet anser även att de kan påverka moderpartiets politik.
- En övervägande del planerar att fortsätta sitt engagemang i moderpartiet. Däremot uppger bara strax över hälften att de är intresserade av att kandidera för partiet. Färre kvinnor än män kan tänka sig en framtida kandidatur inom partierna.

I det här kapitlet presenteras resultat från en enkätundersökning riktad till de politiska ungdomsförbundens medlemmar som genomfördes under hösten 2020.³⁵ Utifrån denna undersöks vem som blir medlem i ett politiskt ungdomsförbund, hur och varför man blir det samt vad unga gör inom ramen för sitt medlemskap. I kapitlet undersöks även i vad mån dagens ungdomsförbundsmedlemmar har planer på att fortsätta sitt politiska engagemang i framtiden. Kapitlets huvudsakliga analytiska fokus ligger på respondentgruppen som helhet liksom på skillnader mellan de åtta olika ungdomsförbunden, samt mellan könen.

³⁵ Enkäten har gjorts inom ramen för forskningsprojektet "Unga och organiserad politik. En medlemsstudie av de svenska riksdagspartiernas ungdomsförbund" finansierat av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

De politiska ungdomsförbunden – ett utforskat forskningsfält

Trots att såväl politiska partier som ungdomars politiska intresse och engagemang getts omfattande intresse inom den statsvetenskapliga forskningen så har intresset för de politiska partiernas ungdomsförbund varit förvånansvärt litet. I vad som kan betecknas som skärningspunkten mellan de två forskningsfälten finns istället en lucka. Inte minst gäller detta de svenska riksdagspartiernas ungdomsförbund. I detta kapitel görs en ansats till att fylla denna lucka med kunskap kring vad som kan betecknas som ett underforskat men synnerligt viktigt område. I fokus står medlemmarna för de svenska riksdagspartiernas ungdomsförbund och deras uppfattningar om sitt politiska engagemang.

Läsanvisningar

I nästa avsnitt presenteras medlemsenkäten som använts i studien. Därefter redogörs för de politiska ungdomsförbundens medlemsutveckling. Detta avsnitt följs av fem avsnitt där resultaten från enkäten presenteras. I de första empiriska avsnitten undersöks först vilka medlemmarna är med fokus på deras ålder, kön och sysselsättning och därefter deras politiska attityder. I det påföljande avsnittet berörs frågan om hur och varför ungdomarna valt att bli medlemmar i ett av riksdagspartiernas ungdomsförbund. I det fjärde avsnittet diskuteras vad medlemmarna gör inom ramen för sitt engagemang och hur de ser på ungdomsförbundets roll. I det avslutande empiriska avsnittet görs en ansats till att blicka framåt och uttröna i vad mån dagens medlemmar även kommer att fortsätta sitt politiska engagemang framledes. Kapitlet avslutas med några övergripande reflektioner om ungdomars engagemang inom ramen för partipolitiken.

Enkätundersökningen

Kapitlets huvudsakliga datakälla är en webbenkät som gått ut till medlemmarna i samtliga åtta riksdagspartiers ungdomsförbund. Enkäten

bygger på ett totalurval av samtliga medlemmar som fyllt 15 år och som uppgett en e-postadress till sitt förbund.³⁶

Det saknas en generellt använd definition av vilka som innefattas av begreppet ungdom. Såväl internationellt som i Sverige används olika åldersintervall beroende på sammanhang. Sveriges regering har exempelvis slagit fast att målet för den svenska ungdomspolitiken omfattar ungdomar mellan 13 och 25 år. Samtidigt baserar sig de statliga bidrag ungdomsorganisationer kan ansöka om på antalet medlemmar i åldrarna 6–25 år. Givet att de svenska politiska ungdomsförbunden tillåter äldre medlemmar än så har enkäten genomförts utan en övre åldersgräns.³⁷

Distributionen av enkäten har gjorts med hjälp av ledningarna i ungdomsförbunden. Dessa erhöll var sin förbundsspecifik länk till undersökningen som de via epost skickade ut till sina respektive medlemmar. Samtliga medlemmar i varje förbund har fått samma länk. Enkätsvaren har således kunnat samlas in utan att respondenternas identitet kan röjas.³⁸ Undersökningen påbörjades den 1 september 2020 och respondenterna fick två påminnelser om att delta innan den avslutades den 19 oktober.

Av förbundens totalt 27 646 medlemmar var det 17 104 som var 15 år eller äldre och som hade uppgett en e-postadress.³⁹ Av dessa 17 104 personer har 2 906 besvarat enkäten, vilket ger en total svarsfrekvens på 17 procent (se tabell 4.1). Det är noterbart att svarsfrekvensen varierar mellan de olika ungdomsförbunden från 5,6 procent för Kristdemokratiska ungdomsförbundet (KDU) till 44,6 procent för Ung Vänster. En stor grad av variation mellan förbunden liksom den övergripande

³⁶ Den nedre gränsen vid 15 år är satt av forskningsetiska skäl.

³⁷ Fyra av ungdomsförbunden – Grön ungdom (28 år), Moderata ungdomsförbundet (30 år), Ungsvenskarna (30 år) samt Kristdemokratiska ungdomsförbundet (32 år) – har en övre åldersgräns för medlemskap medan övriga saknar detta.

³⁸ Studien har genomgått granskning och godkänts av Etikprövningsmyndigheten (Dnr 2020–00957).

³⁹ Uppgifterna om antalet medlemmar är hämtade från siffror som ungdomsförbundet inrapporterat till MUCF 2020. Medlemssiffror för Ungsvenskarna kommer direkt från förbundets ledning.

svarsfrekvensen är i linje med tidigare jämförbara studier.⁴⁰ Då inte samtliga ungdomsförbund har kunnat tillhandahålla uppgifter om fördelningen på centrala bakgrundsfaktorer som kön och ålder i sina respektive medlemskåror har vi inte kunnat vikta enkätsvaren.⁴¹ Vi kan dock konstatera att enkätsvaren är relativt representativa avseende kön för de sex förbund som tillhandahållit dessa uppgifter.⁴² Då vi inte kan avgöra i vilken utsträckning det ändå finns systematiska skillnader mellan de medlemmar som besvarat enkäten och de som inte besvarat enkäten finns anledning att vara försiktig med att generalisera resultaten till hela populationen av medlemmar.

Tabell 4.1 Översikt över undersökningspopulation och svarsfrekvens.

	CUF	GU	KDU	LUF	MUF	SSU	UngS	UngV	Totalt
Antal medlemmar utifrån inrapporterade siffror	1 396	1 622	4 763	2 046	10 534	5 678	1 377	1 607	27 646
Antal medlemmar i urvalet	907	918	4 677	890	2 746	4 855	998	1 113	17 104
Antal som besvarat enkäten	212	215	261	178	606	620	318	496	2 906
Svarsfrekvens i procent	23,4	23,4	5,6	20	22,1	12,8	31,9	44,6	17

Källor: MUCF; Ungdomsförbundsundersökningen 2020

Kommentar 1: Anger ungdomsförbundens totala antal medlemmar årsskiftet 2019/20 inrapporterade till MUCF 2020. Medlemssiffror för Ungsvenskarna inhämtade direkt från förbundets ledning september 2020.

Kommentar 2: Förkortningar av ungdomsförbunden: CUF: Centerpartiets ungdomsförbund; GU: Grön ungdom; KDU: Kristdemokratiska ungdomsförbundet; LUF: Liberala ungdomsförbundet; MUF: Moderata ungdomsförbundet; SSU: Sveriges Socialdemokratiska ungdomsförbund; UngS: Ungsvenskarna; UngV: Ung Vänster.

⁴⁰ De svenska partimedlemsundersökningarna genomförs med liknande metod. När den genomfördes 2015 varierade svarsfrekvensen mellan 9,5 procent och 17,59 procent (Köln & Polk 2017). I 2019 års undersökning varierade den mellan 9,4 procent och 29,9 procent (Evertsson et al. 2019).

⁴¹ LUF registrerar inte kön i sitt medlemsregister och Ungsvenskarna har inte tillhandahållit uppgifter.

⁴² Andelen kvinnor för dessa förbund bland respondenter/medlemmar, i procent: CUF 53/49; Grön Ungdom 62/66; KDU 40/44; MUF 34/30; SSU 45/49; Ung Vänster 64/65.

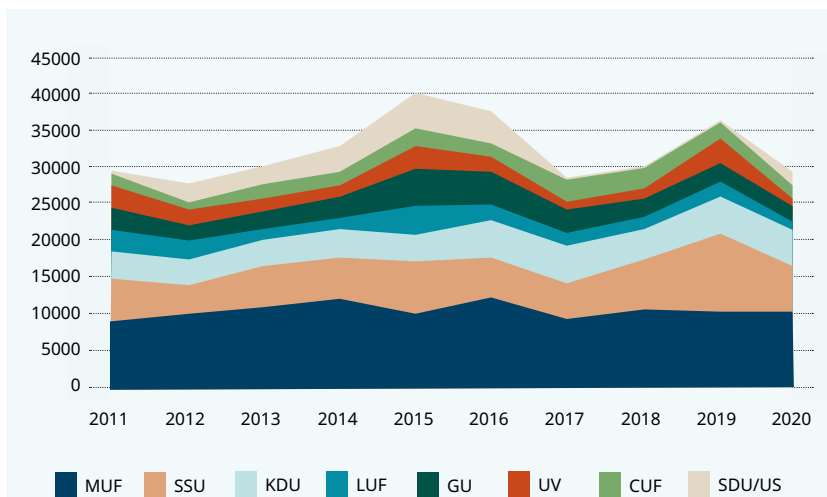
I kapitlet redogörs för respondentgruppen som helhet liksom för skillnader mellan de åtta olika ungdomsförbunden samt för skillnader mellan könen. Endast de skillnader mellan förbunden eller könen som är statistiskt säkerställda på 95-procentsnivån kommenteras i texten. Könsskillnader har beräknats efter att de som uppgett annan könsidentitet än man eller kvinna utesluts vid analysen. I figurer och tabeller förekommer både statistiskt säkerställda och ej statistiskt säkerställda skillnader.⁴³

Hur många medlemmar har de svenska ungdomsförbunden?

De politiska partierna får allt svårare att rekrytera och behålla sina medlemmar. Både internationell forskning (van Biezen et al. 2012; van Haute et al. 2018; Whiteley 2011) och studier som koncentrerat sig på svenska förhållanden (Bolin et al. 2019; Petersson 2005; Petersson et al. 2000) visar att medlemstalen befunnit sig på nedgång sedan 1980-talet.

I vad mån denna nedgång även kan ses i ungdomsförbunden är mindre känt. Bland de fåtal befintliga studier finns såväl tecken på medlemstapp (Hooghe et al. 2004; Kosiara-Pedersen & Harre 2015) som enstaka exempel på länder där ungdomsförbunden i ökad grad attraherat nya medlemmar (Ødegård et al. 2020). När det gäller specifikt svenska förhållanden har tidigare studier gjort gällande att den kraftiga minskningen hos de politiska partierna återspeglas bland ungdomsförbunden. En studie från början av 2000-talet redovisar till exempel hur ungdomsförbundens medlemstal under perioden 1972–1995 kraftigt minskade från 220 000 till 50 000 (Rothstein 2001). Ett mer nutida forskningsprojekt (Karlsson & Lundberg 2011, 2014) indikerar att ungdomsförbunden även fortsättningsvis tappat medlemmar. Med utgångspunkt i de uppgifter som ungdomsförbunden årligen redovisar för att få ta del av statligt bidrag kunde konstateras att ungdomsförbunden tappat var fjärde medlem i bidragsgivande ålder, dvs. 7–25 år, mellan 2005 och 2011. I detta första empiriska avsnitt undersöker vi om denna medlemsutveckling fortsatt under den senaste tioårsperioden.

⁴³ I kapitlet görs inga multivariata analyser, dvs. analyser där flera faktorer analyseras samtidigt. Vi gör således inte någon analys av vilka faktorer som kan förklara identifierade skillnader mellan ungdomsförbunden eller mellan könen.

Figur 4.1 De politiska ungdomsförbundens medlemstal, 2011–2020. Antal.

Källa: MUCF

Kommentar 1: Figuren bygger på de uppgifter ungdomsförbunden redovisat till MUCF (fram till 2014 Ungdomsstyrelsen). Förbunden är ordnade i storleksordning efter medlemstal 2020 med det största förbundet nederst i figuren.

Kommentar 2: Uppgifterna för Sverigedemokraternas ungdomsförbund är ej kompletta. I denna sammanställning inkluderas uppgifter från MUCF för dåvarande ungdomsförbundet Sverigedemokratisk Ungdom 2012–2016. SD:s nya ungdomsförbund, Ungsvenskarna (bildat 2017), har ej sökt statliga bidrag och har således inte heller redovisat antalet medlemmar. För 2020 inkluderas dock medlemssiffror för Ungsvenskarna som inhämtats direkt från förbundets ledning september 2020.

Om vi fokuserar på de senaste tio årens utveckling kan vi se en betydligt mindre negativ utveckling än vad som framträtt tidigare (se Figur 4.1). Den tidigare kontinuerliga nedgången har brutits och ersatts av en period där antalet personer som är medlemmar i något av riksdagspartiernas ungdomsförbund pendlat mellan ungefär 25 000 och 40 000 individer under den senaste knappa 10-årsperioden. Liksom för de politiska partierna är medlemstalen ojämnt fördelade mellan ungdomsförbunden. Moderata ungdomsförbundet (MUF) har under en lång tid varit det största förbundet med mellan 9 000 och 12 500 medlemmar under den senaste tioårsperioden. Därefter placerar sig Socialdemokratiska ungdomsförbundet (SSU) och Kristdemokratiska ungdomsförbundet

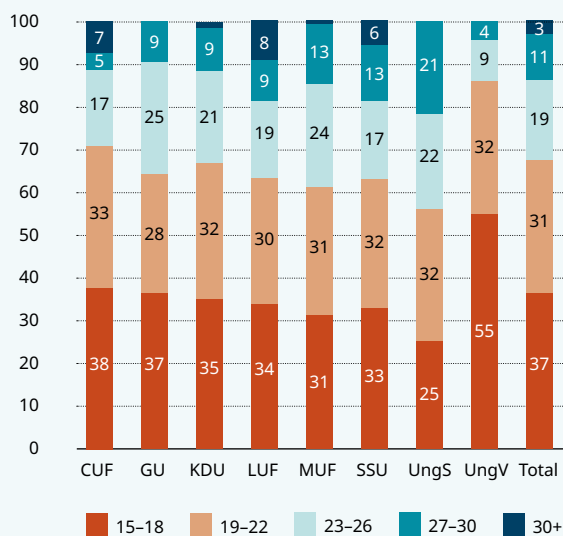
(KDU). Övriga förbund samlar ett fåtal tusen medlemmar vardera (se även tabell 4.1).

Vid sidan av riksdagspartiernas ungdomsförbund engagerar sig ytterligare några tusen ungdomar i andra partipolitiska ungdomsförbund som exempelvis Ung pirat och Unga Feminister.

Vem blir medlem i politiska ungdomsförbund?

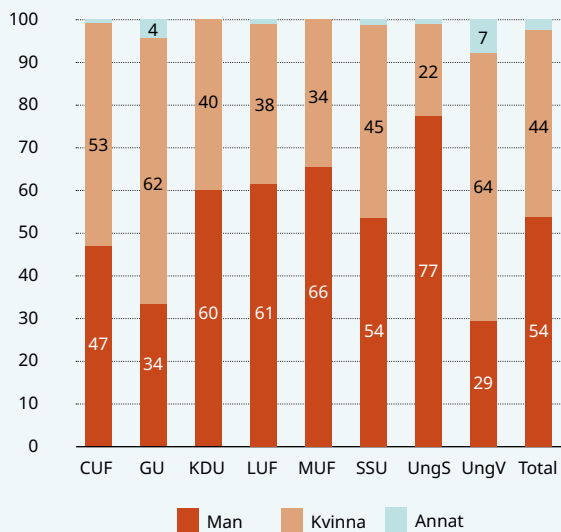
Tidigare studier har visat att partimedlemmar är en icke-representativ grupp av medborgare. Äldre, män och högutbildade är generellt överrepresenterade i partierna (Heidar & Wauters 2019; van Biezen et al. 2012). Av naturliga skäl med undantag för åldersaspekten visar studier av kanadensiska och brittiska förhållanden att liknande mönster kan skönjas även bland yngre som engagerar sig partipolitiskt (Cross & Young 2008; Rainsford 2018). Hur ser det ut i de svenska ungdomsförbunden?

Flera av de svenska ungdomsförbunden saknar en övre åldersgräns (se fotnot 37). Av figur 4.2 framgår dock att merparten av medlemmarna är under 26 år och att mer än två tredjedelar av dem är 22 år eller yngre. Inte mindre än 37 procent av medlemmarna tillhör den yngsta ålderskategorin 15 till 18 år. Just i denna grupp är dock variationen mellan förbunden ganska stor. Särskilt Ung Vänster sticker ut där 55 procent av medlemmarna är under 19 år. Detta kan jämföras med Ungsvenskarna där motsvarande siffra är 25 procent. Sammantaget går det alltså att konstatera att det råder ett omvänt förhållande inom ungdomsförbunden jämfört med partierna. Medan äldre är överrepresenterade bland de senare domineras ungdomsförbunden av yngre personer.

Figur 4.2 Medlemmarnas ålder. Andel, per ungdomsförbund. Procent.
 Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

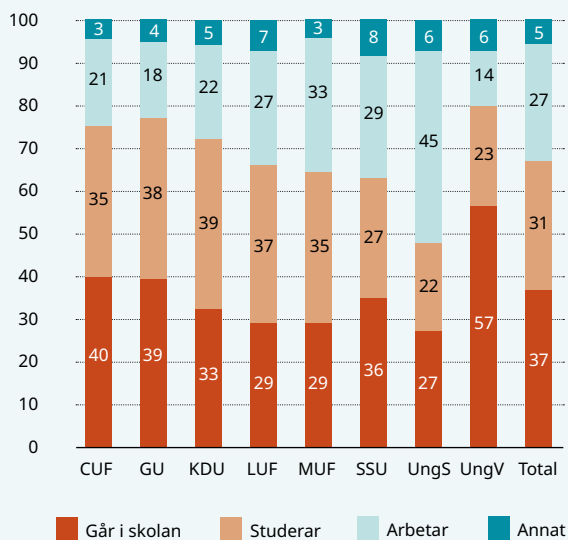
Inte heller medlemmarnas könsfördelning tycks ligga i linje med förhållanden inom partierna. I SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF/SILC) är det sedan 2015 fler kvinnor än män som uppger att de är medlem i politiskt parti i såväl gruppen 16–24 år som gruppen 25–29 år. Även om det är något fler män (54 procent) än kvinnor (44 procent) bland respondenterna i ungdomsförbundsundersökningen ligger fördelningen inom spannet 40–60 procent, dvs. vad som normalt brukar betraktas som en jämn könsfördelning. Som framgår av figur 4.3 är dock skillnaden mellan de olika ungdomsförbunden stor. Ungsvenskarna (77 procent) men även MUF (66 procent) och i viss mån Liberala ungdomsförbundet (LUF) (61 procent) och KDU (60 procent) har en tydlig övervikt av män. Ung Vänster (64 procent) och Grön Ungdom (62 procent) har istället en tydlig kvinnlig dominans i sina medlemskåror. Mönstren känns igen från tidigare forskning. Medan partier till vänster i högre grad

Figur 4.3 Medlemmarnas kön. Andel, per ungdomsförbund. Procent.

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

Kommentar: I enkäten ombads respondenterna att välja ett av alternativen "man", "kvinna" eller "annat". Cirka 2 procent av respondenterna uppgav "annat".

Figur 4.4 Medlemmarnas sysselsättning. Andel per ungdomsförbund. Procent.

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

Kommentar: Kategorin "annat" utgörs av arbetslös, hemmavarande, föräldraledig, eller har sjuk-/aktivitetsersättning.

tycks attrahera kvinnliga såväl medlemmar som väljare är partier placerade till höger ofta manligt dominerade (Heidar & Wauters 2019).

När det gäller medlemmarnas sysselsättning kan vi konstatera att det huvudsakligen rör sig om personer som befinner sig i utbildning (se figur 4.4). Givet åldern är detta förväntat. Av de tillfrågade går 37 procent i skolan medan 31 procent studerar vid högskola eller universitet. Lite drygt en fjärdedel av respondenterna befinner sig på arbetsmarknaden. Åter igen finns ganska tydliga skillnader mellan de olika förbunden. Att Ung Vänster har klart högst andel medlemmar som går i skolan (57 procent) är en avspiegling av att de har de yngsta medlemmarna. Andelen studenter vid högskola eller universitet sträcker sig från färre än en fjärdedel av medlemmarna för Ungsvenskarna och Ung Vänster till nästan 40 procent för KDU, Grön Ungdom och LUF. Med 45 procent på arbetsmarknaden är Ungsvenskarna det förbund som har klart högst andel yrkesverksamma. Detta kan jämföras med Ung Vänster där endast 14 procent arbetar.

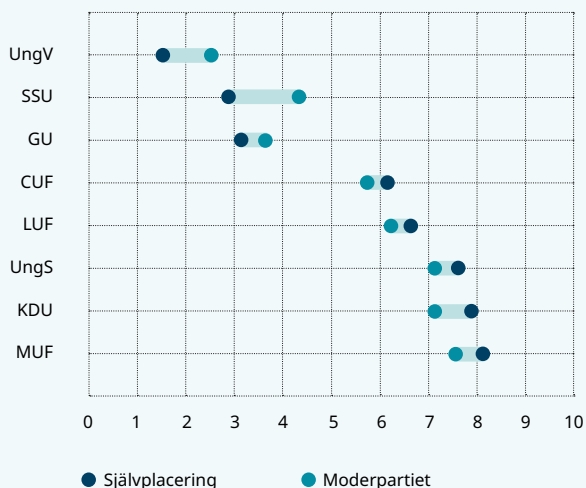
Medlemmarnas politiska attityder

I enkäten undersöktes även medlemmarnas politiska attityder. I motsats till situationen vad gäller social representativitet, dvs. faktorer som exempelvis kön, ålder och utbildningsnivå, antyder tidigare forskning att politiska partier har blivit mer ideologiskt representativa och att medlemskårerna generellt fungerar som goda åsiktsmässiga representanter för partiets väljare (Köln 2017; van Biezen et al. 2012). Samtidigt finns en föreställning att ungdomsförbunden fungerar som politiska blåslampor gentemot sina moderpartier. Trots att ungdomsförbunden organisatoriskt har en tydlig koppling till moderpartierna finns således en uppfattning om att unga är såväl mer idealistiska som mindre pragmatiska gällande ideologi och politiska ståndpunkter. Medlemmarna i ungdomsförbunden behöver till exempel inte på samma sätt som moderpartierna kompromissa med andra partier. Aktuell forskning visar även att ungas politiska prioriteringar och attityder kan skilja sig från befolkningen i stort (MUCF 2019b). Det har också hävdats att ungdomsorganisationerna är

mer radikala än sina moderpartier (Bruter & Harrison 2009b; Russell 2005; Weber 2017).

För att närma oss dessa frågor bads respondenterna att placera in både sig själva och sina moderpartier på en tiogradig politisk vänster-höger-skala. I figur 4.5 presenteras medlemmarnas genomsnittliga självplacering av en mörkare punkt medan den genomsnittliga placeringen av deras moderparti är markerad med en ljusare punkt. Av figuren framgår ett relativt välkänt mönster där ungdomsförbundens medlemmar kan ordnas från vänster till höger enligt följande ordning: Ung Vänster, SSU, Grön Ungdom, CUF, LUF, Ungsvenskarna, KDU och MUF. Medlemmarnas placering av sina respektive moderpartier följer samma mönster med ett undantag. SSU placerar Socialdemokraterna längre till höger än vad Grön Ungdom placerar Miljöpartiet. Ett genomgående mönster är också att medlemmarnas genomsnittliga självplacering är längre ut mot flankerna än motsvarande placering av deras moderparti. Det tycks således finnas stöd för idén om att ungdomsförbunden är mer radikala än moderpartierna. Åtminstone uppfattar sig medlemmarna så.

Slutligen kan vi notera att graden av överensstämmelse mellan självplaceringen och placeringen av moderpartiet varierar. Detta är särskilt tydligt förr SSU där den genomsnittliga självplaceringen är cirka 1,5 skalsteg från motsvarande placering av Socialdemokraterna. Även för Ung Vänster och KDU kan vi notera ett betydande avstånd mellan medlemmarnas självplacering och deras placering av moderpartiet. I andra änden av skalan återfinns CUF och LUF där medlemmarna endast marginellt placerar sig längre högerut än vad de placerar sitt moderparti.

Figur 4.5 Genomsnittlig självplacering och placering av moderpartiet på en politisk vänster-högerskala (0-10), per ungdomsförbund.

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

Respondenterna uppmanades även att rangordna de fyra viktigaste av 14 fördefinierade politikområden. Som framgår av storleken på de mörkare staplarna i figur 4.6 uppgav cirka 20 procent att miljö är den absolut viktigaste frågan. Invandring/integration (17 procent) var det politikområde som näst flest prioriterade som det viktigaste politikområdet följt av välfärd/sjukvård och brottslighet (båda 13 procent).

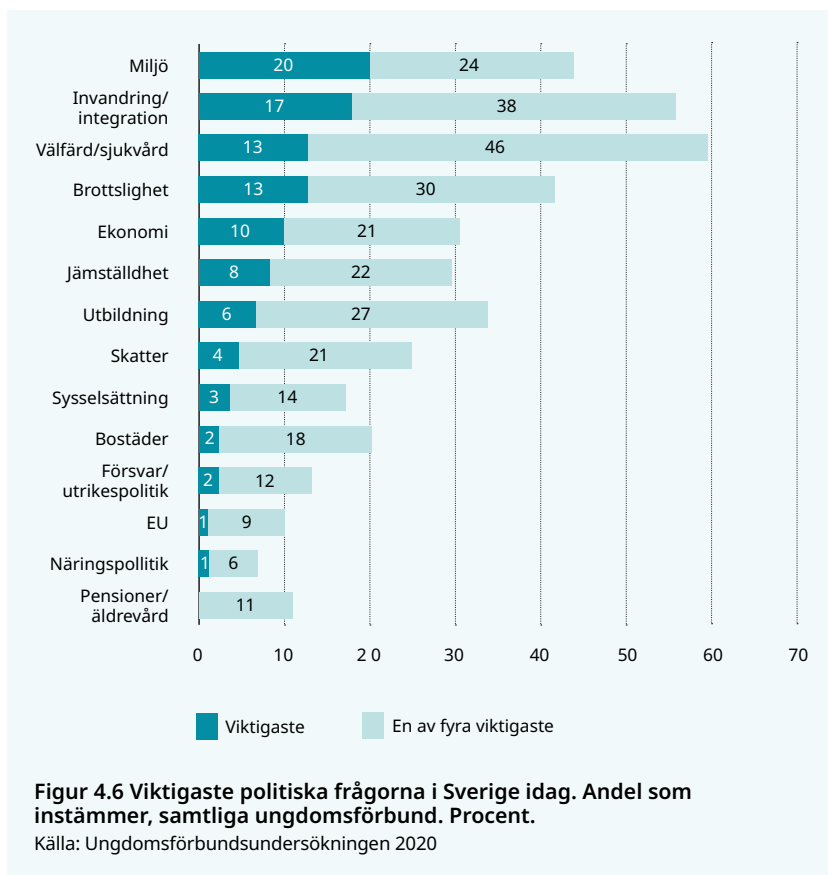
Om vi inkluderar respondenternas samtliga fyra rangordnade politikområden framträder en något annorlunda ordning. Nästan 60 procent av de svarande medlemmarna uppger välfärd/sjukvård som ett av de fyra viktigaste politikområdena följt av invandring/integration (55 procent) och miljö (44 procent). Resultaten liknar de som framkommer i 2018 års attityd- och värderingsstudie (MUCF 2019b) som visar att personer i åldern 16–29 år håller sjukvård som den viktigaste samhällsfrågan.⁴⁴

⁴⁴ Notera dock att det finns vissa skillnader mellan hur fråga och svarsalternativ är formulerade i de två undersökningarna vilket gör att resultaten inte är direkt jämförbara.

Även migration och integration samt miljö och klimat hamnar på topp-5 när unga får rangordna vilka samhällsfrågor de ser som viktigast. Den kanske tydligaste skillnaden är att medlemmarna i ungdomsförbunden i betydligt lägre utsträckning än respondenterna i attityd- och värderingsstudien framhåller utbildning som en viktig fråga. I ungdomsförbundsundersökningen hamnar frågan först på sjunde plats – endast 6 procent av respondenterna uppger den som den viktigaste. Om hänsyn tas till samtliga fyra rangordnade politikområden stiger andelen respondenter till lite drygt en fjärdedel (27 procent) och plats fem. Detta kan jämföras med attityd- och värderingsstudien där unga placerar skola och utbildning som den näst viktigaste frågan.

Givet att de sakpolitiska prioriteringarna kan förändras över tid bör det påpekas att det skiljer två år mellan de två undersökningarna. I den samtida nationella SOM-undersökningen av vilka frågor eller samhällsproblem svenskarna tyckte var viktigast hösten 2020 (Martinsson & Andersson 2021) hamnar skola och utbildningspolitik på fjärde plats. Givet att frågorna och svarsalternativen är något olika formulerade är det svårt att göra några mer långtgående jämförelser. Men även med denna reservation kan det konstateras att utbildningspolitik, av något skäl, prioriteras överraskande lågt av ungdomsförbundens medlemmar. I jämförelse med svenskar i allmänhet kan det också vara värt att notera att miljöfrågor tycks vara viktigare bland ungdomsförbunden än svenskar i allmänhet.

Likt de svenska väljarna i stort framkommer att ungdomsförbundsmedlemmarna prioriterar politikområden som inte vanligtvis brukar inordnas i den traditionella vänster-högerdimensionen. Med undantag för välfärd/sjukvård placerar sig frågor som brukar sammankopplas med den traditionella vänster-högerdimensionen – t.ex. ekonomi, skatter och sysselsättning – längre ned på prioriteringsordningen för respondenterna.

När vi bryter ned medlemmarnas prioriteringar på förbunds nivå återfinns stora variationer. I tabell 4.2 framgår att det högst rankade politikområdet, miljö, är viktigast för fyra förbunds medlemmar. Hela 75 procent av Grön Ungdoms medlemmar anser att miljö är det viktigaste politikområdet. Även Ung Vänsters (33 procent), CUF:s (30 procent) och LUF:s medlemmar (19 procent) uppger miljö som den viktigaste frågan. För LUF delar miljöpolitik förstaplatsen med invandring/integration. Samtidigt är det i stort sett ingen av respondenterna i Ungsvenskarna (0 procent), KDU (1 procent) och MUF (4 procent) som uppger att miljö är det viktigaste politikområdet.

Ungsvenskarnas medlemmar är de som prioriterar invandring/integration högst. Inte mindre än 64 procent av ungsvenskarna har rankat politikområdet som det viktigaste. MUF:s (29 procent) och KDU:s (28 procent) medlemmar lägger störst vikt vid brottslighet medan SSU:s medlemmar är de enda som har välfärd/sjukvård (24 procent) högst på listan.

Tabell 4.2 Viktigaste politiska frågan i Sverige idag. Andel som instämmer, per ungdomsförbund. Procent.

	CUF	GU	KDU	LUF	MUF	SSU	UngS	UngV
Bostäder	1	1	1	2	1	5	0	3
Brottslighet	6	0	28	4	29	4	24	1
Ekonomi	8	1	9	12	21	9	2	5
EU	1	2	0	6	1	0	0	0
Försvar/utrikespolitik	3	0	3	3	2	1	0	1
Invandring/integration	9	4	22	19	16	8	64	6
Jämställdhet	6	6	2	6	1	9	1	26
Miljö	30	75	1	19	4	22	0	33
Näringspolitik	3	0	0	1	2	0	0	0
Pensioner/äldrevård	0	1	1	0	0	0	0	0
Skatter	7	1	4	4	7	4	2	2
Sysselsättning	5	1	2	2	5	5	0	1
Utbildning	9	4	5	16	5	9	2	4
Välfärd/sjukvård	9	5	22	5	5	24	4	20
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020.

Kommentar: Skuggningen av cellerna är i proportion till nivån av instämmande.

I analysen framkommer också en del tydliga skillnader mellan män och kvinnor. Drygt en fjärdedel (26 procent) av kvinnorna uppger miljöpolitik som den viktigaste frågan. Bland männen kommer miljö först på tredje plats (14 procent). Männen prioriterar istället invandring och integration (22 procent), brottslighet (17 procent) och ekonomi (13

procent) betydligt högre än kvinnorna (12, 8 och 6 procent). Tydliga skillnader finns också i frågan om välfärd och sjukvård (17 procent bland kvinnor jämfört med 10 procent bland män), samt jämställdhet, som bland kvinnor hamnar på tredje plats (14 procent) jämfört med åttonde plats för män (3 procent).

Hur och varför blir unga medlemmar i politiska ungdomsförbund?

Som ovan kunnat konstateras så har medlemsnedgången för ungdomsförbunden stannat av. Trots detta råder det ingen tvekan om att de flesta ungdomar inte ens tänker tanken att de ska engagera sig partipolitiskt. Frågan man kan ställa sig är således varför det relativa fåtalet väljer att bli medlem. I detta avsnitt berör vi denna fråga utifrån två olika perspektiv: hur blev respondenten medlem och vilka motiv hade denna för att bli medlem.

Hur blev medlemmarna värvade?

Då en av de politiska ungdomsförbundens huvudsakliga uppgifter är att fungera som rekryterare av unga till partipolitiken (de Roon 2020; Mycock & Tonge 2012; Ødegård 2014) skulle man kunna förvänta sig att många medlemmar tillkommer som en direkt konsekvens av värningskampanjer. Frågan tycks inte ha undersökts i någon större grad. Viss forskning ger dock anledning att misstänka att det finns potential för ungdomsförbunden att bli mer aktiva i detta avseende. I en studie från Storbritannien säger sig de flesta unga aldrig blivit tillfrågade om att bli medlem i ett ungdomsförbund (Rainsford 2017). Även forskning som berört partimedlemskap generellt har funnit att beslutet att bli medlem oftast är ett eget initiativ snarare än ett resultat av att någon annan aktivt värvat personen till organisationen (Bale et al. 2020).

Då det i Sverige har funnits en tradition av att politiska partier och deras ungdomsförbund gör skolbesök i syfte att informera om sin politik och att rekrytera medlemmar är det inte orimligt att situationen här är annorlunda än den som ovan skisserats för Storbritannien. Resultatet från enkäten indikerar dock inte att situationerna skiljer sig åt. Visserligen ställdes inga frågor om huruvida medlemmarna någon gång blivit

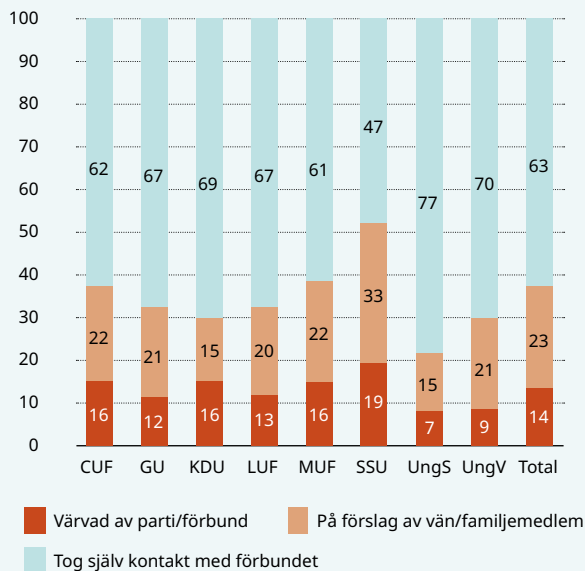
tillfrågade om att bli medlemmar. Men när respondenterna tillfrågades om hur de anslöt sig till ungdomsförbundet svarade en stor majoritet (63 procent) att de själva tagit initiativ och kontaktat partiet eller ungdomsförbundet. Vidare går det att konstatera att bland övriga medlemmar är det betydligt vanligare att ha blivit medlem som en konsekvens av att en familjemedlem eller vän förslagit medlemskap än att de blivit rekryterade. Endast 14 procent av respondenterna uppgav att de blivit medlem efter att partiet eller ungdomsförbundet kontaktat dem. Vissa variationer kan noteras mellan förbunden. Bland SSU:s medlemmar uppges nästan en av fem (19 procent) att de blivit rekryterade av ungdomsförbund eller parti medan motsvarande siffra för Ungsvenskarna är endast 7 procent.

Analysen visar även vissa skillnader mellan könen. Bland männen uppges 68 procent att de själva tog kontakt med förbundet medan motsvarande siffra för kvinnorna är 57 procent. Det omvända förhållandet gäller för alternativet att ha blivit medlem på förslag av vän eller familjemedlem. 28 procent av kvinnorna uppges detta medan 19 procent av männen värvades på detta sätt.

I enkäten ställdes även frågor kring huruvida någon i respondentens familj någonsin varit medlem i ett politiskt parti samt om någon i respondentens närhet redan var medlem i ungdomsförbundet eller partiet när denne anslöt sig. Av svaren framgår att det ofta finns en tradition av partiengagemang i medlemmarnas närhet (se figur 4.8). Knappt hälften (48 procent) av respondenterna uppgav att någon i familjen varit medlem i ett parti, kvinnor (53 procent) i högre utsträckning än män (44 procent). Lite mer än en fjärdedel (27 procent) av respondenterna uppges att de hade en vän och 14 procent uppges att de hade familj i ungdomsförbundet eller partiet när de blev medlemmar. Särskilt när det gäller i vad mån medlemmarna hade en vän i organisationen finns tydliga skillnader mellan förbunden. Nästan en tredjedel av SSU:s (31 procent) medlemmar uppges detta, medan motsvarande andel är mindre än en femtedel för KDU:s (19 procent) och Ungsvenskarnas medlemmar (18 procent).

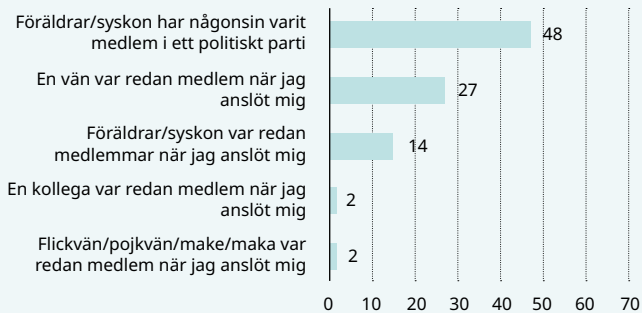
Motiven till medlemskapet

Tidigare forskning om ungdomsförbundens medlemmar har identifierat tre olika typer av motiv till att bli medlem: politiska, sociala och

Figur 4.7 Hur blev du medlem? Andel, per ungdomsförbund. Procent.

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

Figur 4.8 Medlemskap vad gäller anhöriga och bekanta. Andel som instämmer, samtliga ungdomsförbund. Procent.

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

materiella (Bruter & Harrison 2009b). De politiska motiven har visat sig dominera för såväl partimedlemskap som engagemang i ungdomsförbund (Bale et al. 2020; Gauja & van Haute, 2015; Heidar & Kosiara-Pedersen, 2019). Unga medborgare ser således främst sitt engagemang som ett sätt att förändra samhället (Weber 2020). Den näst största gruppen är de socialt sinnade medlemmarna, som främst ser sitt medlemskap som ett sätt att delta i diskussioner och träffa nya vänner och likasinnade personer (Bruter & Harrison 2009; Weber 2020). Slutligen tycks de materiella motiven – att se medlemskapet som en språngbräda för en framtida karriär – vara de minst vanligt förekommande.

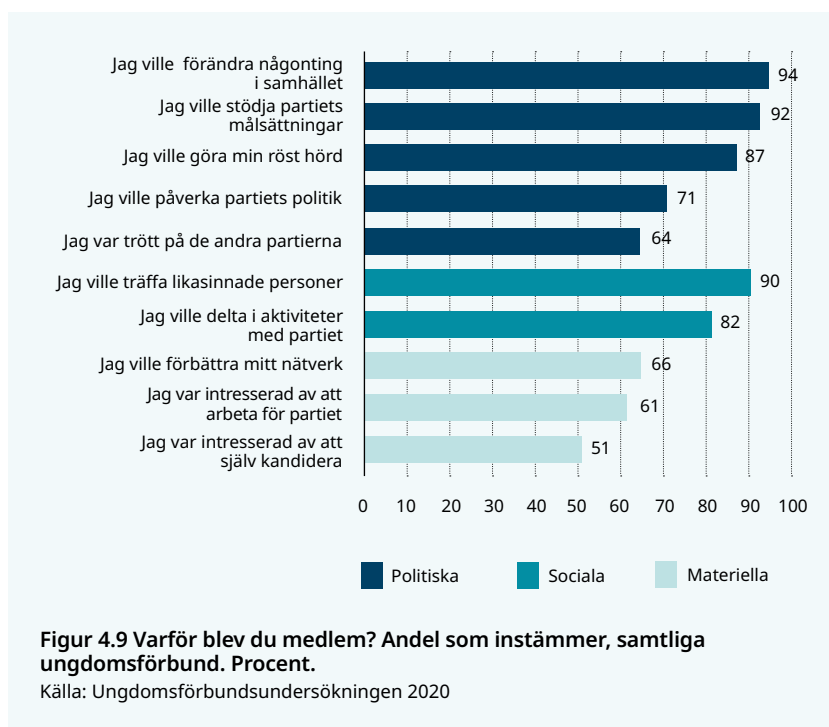
Ny forskning visar dock att en kategorisering av medlemmar enligt dessa tre olika typer av motiv är en förenkling och att de flesta unga har en uppsättning av olika motiv för sitt engagemang. I en studie av unga i det tyska socialdemokratiska partiet konstaterades att majoriteten kan betraktas som ”take-all”-medlemmar, dvs. individer som uppger sig ha politiska, sociala och materiella motiv. Ytterligare en relativt stor grupp identifieras i studien. De så kallade ”ideologerna” uppger likt ”take-all”-medlemmarna både politiska och sociala motiv. Det innebär att den huvudsakliga skiljelinjen mellan medlemmar är om materiella incitament är centrala eller ej (Weber 2020). Hur ser det då ut bland respondenterna i de svenska ungdomsförbunden?

I enkäten fick medlemmarna uppge i vad mån de instämde i en uppsättning av påståenden om varför de anslutit sig till ungdomsförbundet. I figur 4.9 presenteras en sammanställning av hur stor andel av respondenterna som instämde helt eller delvis i de olika påståendena. De olika motiven är grupperade efter de olika typerna av motiv som den tidigare forskningen lyft fram.

Av figuren framgår tydligt att även de svenska ungdomsförbundsmedlemmarna har en bred uppsättning av olika motiv. Faktum är att mer än hälften av respondenterna instämmer i var och ett av de olika motiven. Högst grad av instämmande återfinns för påståendena om att vilja förändra någonting i samhället (94 procent), stödja partiets målsättningar (92 procent) och att vilja träffa likasinnade personer (90 procent).

Om de olika typerna av motiv jämförs återkommer ett liknande mönster som setts i tidigare forskning. De politiska motiven tycks vara

de vanligaste följt av de sociala motiven. De minst vanliga är de materiella. Samtidigt är det viktigt att notera att det kan anses mindre socialt accepterat att uttrycka materiella motiv.⁴⁵ Det är således möjligt att dessa motiv är underskattade. Trots detta är det cirka två tredjedelar av respondenterna som instämmer i att de anslöt sig till ungdomsförbundet såväl för att förbättra sina nätverk och knyta kontakter (66 procent) som för att de var intresserade att arbeta för partiet (61 procent) medan ungefär hälften (51 procent) instämde i att intresset för att kandidera i val en dag var en orsak till medlemskapet.

⁴⁵ Som en person med hjälp av ett citat från en låt av Radiohead väljer att uttrycka det i en studie av politiskt engagemang bland unga i Norge: "Ambition makes you look pretty ugly" (Ødegård 2009: 144).

Hur ser det då ut om vi grupperar medlemmarna utifrån dessa motiv?⁴⁶ Precis som i det tyska exemplet ovan är det de materiella incitamenten som är den tydligaste skiljelinjen mellan svenska medlemmar. Knappt två tredjedelar av de svenska medlemmarna utgörs av "take-all"-medlemmar som instämmer med alla tre typer av motiv. En dryg tredjedel är istället "ideologer" som drivs av de politiska och sociala motiven, men inte av de materiella. Det finns dock relativt stora skillnader mellan ungdomsförbunden, där "take-all"-gruppen t.ex. utgör tre fjärdedelar av Ungsvenskarnas medlemmar, men bara knappt hälften av Ung Vänsters medlemmar.

Avslutningsvis kan noteras att män i högre grad än kvinnor motiveras av de materiella incitamenten. Män instämmer således i högre utsträckning än kvinnor i påståendena att man är intresserad av att arbeta för partiet såväl som att man är intresserad av att kandidera för partiet.

Vad gör unga som medlemmar i politiska ungdomsförbund?

Vad gör då de unga som anslutit sig till ett politiskt ungdomsförbund? I detta avsnitt fokuseras medlemmarnas aktivitet samt deras uppfattningar om ungdomsförbundens roll och sitt eget upplevda inflytande.

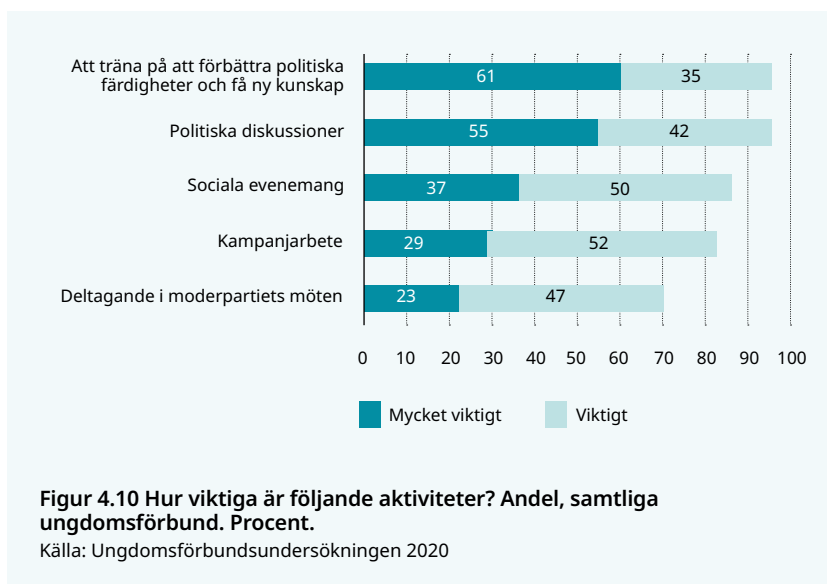
Vilka aktiviteter och hur ofta deltar medlemmarna?

De partipolitiska ungdomsförbunden genomför en rad olika aktiviteter såsom möten, utbildningsverksamhet, studiebesök, valkampanjverksamhet och sociala aktiviteter. Som konstaterats ovan är också ungas motiv för att bli medlem komplexa. Med hjälp av frågor kring medlemmarnas deltagande går det att studera i vilken mån som motiven för att ansluta sig till ungdomsförbunden också återspeglar sig i vilka aktiviteter som anses viktiga.

⁴⁶ En sådan gruppering kan göras med hjälp av en metod som kallas "latent class analysis" (LCA). I korthet går LCA ut på att individer som liknar varandra i olika avseenden – t.ex. att de i hög grad instämmer med samma motiv för att bli medlem – grupperas i olika "latenta" grupper. Att grupperna är latenta betyder att vi inte mäter dem direkt, d.v.s. det finns ingen särskild fråga om dessa grupper i enkäten. Istället uppskattas gruppernas storlek och utformning utifrån ett antal indikatorer, vilka mäts direkt i enkäten: de olika motiven till varför man blev medlem.

I enkäten ombads respondenterna att uppge i vilken grad ett antal olika aktiviteter var viktiga. I figur 4.10 presenteras hur stor andel som anser att de olika aktiviteterna är viktiga eller mycket viktiga. Den aktivitet som högst andel anser är mycket viktig är att träna på att förbättra politiska färdigheter och få ny kunskap (61 procent) följt av politiska diskussioner (55 procent). Mer än hälften av respondenterna anser att dessa aktiviteter är mycket viktiga. För de tre övriga aktiviteterna i enkäten – sociala evenemang (37 procent), kampanjarbete (29 procent) och deltagande i moderpartiets möten (23 procent) – är det en minoritet av respondenterna som uppger dem som mycket viktiga.

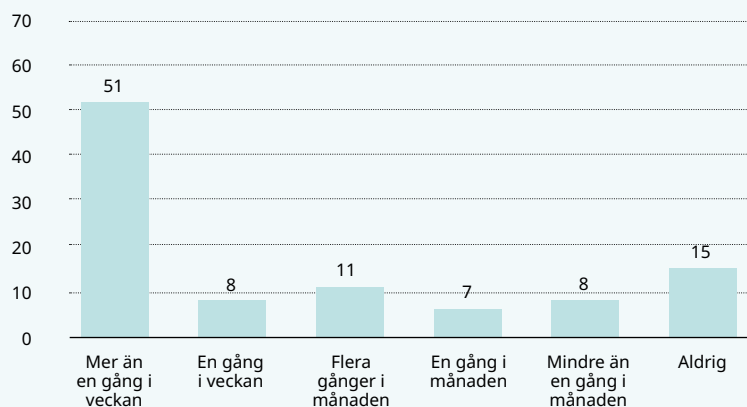
Om vi lägger samman andelen som uppger de olika aktiviteterna som mycket viktiga med de som ser dem som viktiga ges åter igen en indikation på att det bakom ett beslut att bli medlem i ett ungdomsförbund finns komplexa motiv och syften. I stort sett samtliga respondenter ser möjligheten att förbättra sina politiska färdigheter och få ny kunskap liksom politiska diskussioner som viktiga. Men även sociala evenemang (87 procent) ses som viktigt för en stor majoritet av medlemmarna. Det kan slutligen vara värt att notera att de två aktiviteter som tydligast är kopplat till moderpartiet hamnar lägst på listan. Trots det bör det framhållas att även kampanjarbete (81 procent) och att delta i moderpartiets möten (71 procent) ses som viktiga av de flesta medlemmarna i ungdomsförbunden. Män är något mer intresserade av att delta på moderpartiets möte medan kvinnor i ungefär motsvarande grad är något mer benägna att framhålla sociala evenemang som viktiga.

I enkäten ställdes även frågor om hur mycket tid aktiviteter upptar och hur ofta medlemmarna deltog i olika aktiviteter. När det gäller tidsåtgången har respondenterna i genomsnitt lagt knappt 6 timmar i veckan på partirelaterade aktiviteter. Denna siffra döljer dock att det skiljer sig åt mycket mellan olika medlemmar och att ett omfattande engagemang bland ett fåtal driver upp medelvärdet. Faktum är att mer än hälften av respondenterna (58 procent) har lagt två timmar eller mindre i veckan åt partirelaterade aktiviteter. Det finns också ganska stora skillnader mellan ungdomsförbunden. Medlemmarna i LUF, Ungsvenskarna och MUF lägger i genomsnitt mer än 7 timmar i veckan åt sitt politiska engagemang, medan medlemmarna i Ung Vänster i genomsnitt uppgett lite drygt 3 timmar i veckan. Slutligen finns också en tydlig könsdimension i aktivitetsgraden. Medan män i genomsnitt lägger 6,5 timmar i veckan åt sitt ungdomsförbundsengagemang är motsvarande siffra för kvinnor drygt 4,5 timmar.

Då den politiska aktiviteten kan förväntas vara som störst under valrörelser tillfrågades även respondenterna om hur ofta de deltog i kampanjaktiviteter under 2018 års valrörelse. Som framgår av figur 4.11,

uppgav ungefär hälften av medlemmarna att de deltagit mer än en gång i veckan. Samtidigt var ca. 15 procent helt inaktiva och deltog inte i någon aktivitet. Återigen ges en indikation om att medlemskap i politiska ungdomsorganisationer inte nödvändigtvis alltid syftar till att bistå moderpartiet.

Figur 4.11 Hur ofta deltog du i kampanjaktiviteter under valrörelsen 2018? Andel av de som blev medlem senast 2017, samtliga ungdomsförbund. Procent.

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

Även här kan en viss könsskillnad noteras, där män är överrepresenterade bland de mycket aktiva medlemmarna som deltog i kampanjarbetet mer än en gång i veckan (55 procent jämfört med 46 procent av kvinnorna).

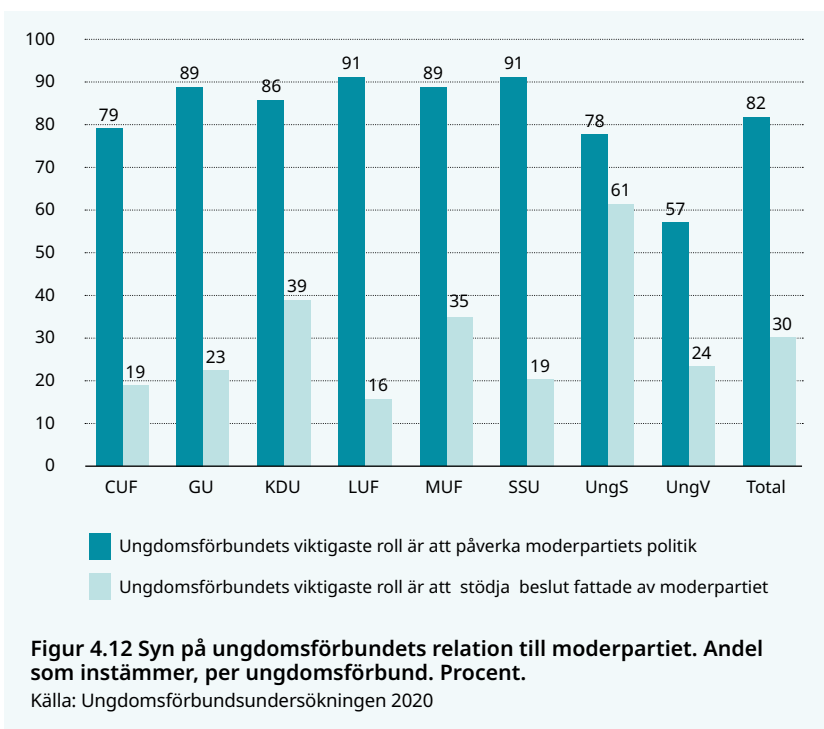
Syn på ungdomsförbundets roll i förhållande till moderpartiet

Den hitintills ganska begränsade forskningen om politiska ungdomsförbund lyfter fram att dessa fyller flera viktiga funktioner i det demokratiska systemet. Å ena sidan kan ungdomsförbunden ses som en viktig kanal för ungas politiska engagemang och en möjlighet att påverka samhället (Weber 2020; Ødegård 2014). Å andra sidan är ungdomsförbunden

också en central resurs för moderpartiet. På så sätt fungerar ungdomsförbunden som en viktig rekryteringskanal som på sikt tillhandahåller moderpartiet med framtida politiker och funktionärer (Mycock & Tonge 2012; Ødegård 2014). Vidare fyller ungdomsförbunden också en viktig socialiserande roll genom att utbilda ungdomar i det politiska hantverket och de normer som finns inom de olika partierna (Cross & Young 2008; de Roon 2020). Beroende på vilka aspekter som betonas går det alltså att se ungdomsförbunden som antingen organisationer som är språkrör för unga och i förlängningen en blåslampa gentemot moderpartiet eller som en stödtrupp till moderpartiet.

För att fånga medlemmarnas syn på ungdomsförbundets roll och dess relation till moderpartiet ombads respondenterna att ta ställning till två olika påståenden om ungdomsförbundets viktigaste roll i förhållandet till moderpartiet (se figur 4.12). En stor majoritet (82 procent) instämmer i påståendet att ungdomsförbundets viktigaste roll är att påverka moderpartiets politik. För Ung Vänster är det dock bara drygt hälften (57 procent) av de tillfrågade som instämmer i påståendet.

När respondenterna tillfrågas om sin inställning till det andra perspektivet och påståendet att ungdomsförbundets viktigaste roll är att stödja beslut fattade av moderpartiet, är det betydligt färre som instämmer. Bland samtliga respondenter är det 30 procent som tycks ansluta sig till tanken om att ungdomsförbundet främst ska ses som en stödtrupp till moderpartiet. Betydligt fler ungsvenskar, 61 procent, instämmer dock. En rimlig förklaring till detta är att Ungsvenskarna till skillnad från övriga ungdomsförbund inte är fristående från moderpartiet.

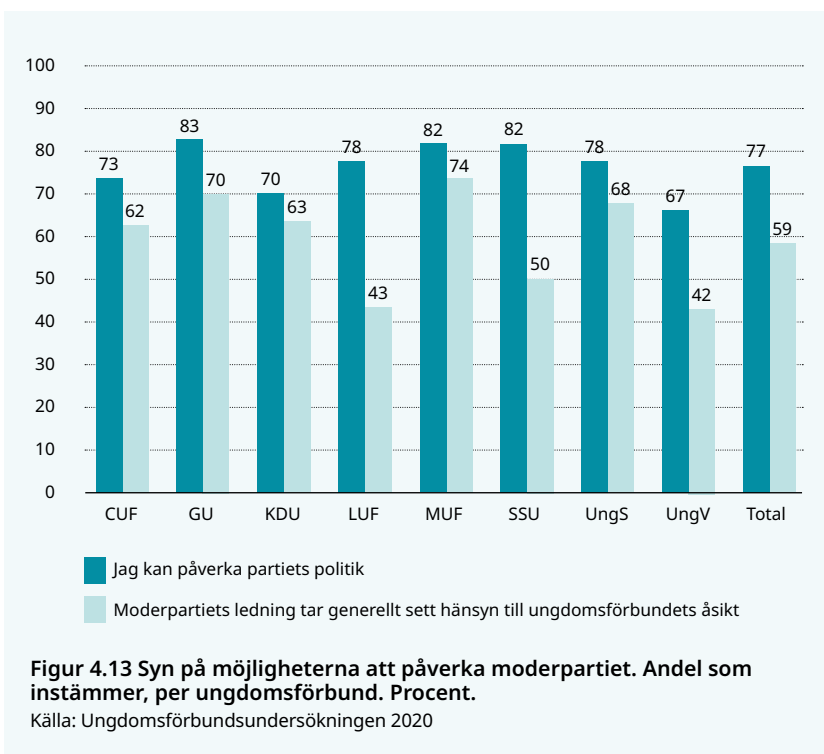

Givet att det finns en tydlig övervikt bland medlemmarna kring att ungdomsförbundet framförallt ska påverka moderpartiets politik blir det intressant att även undersöka i vad mån medlemmarna faktiskt upplever att moderpartiet erbjuder möjlighet att påverka. Tidigare forskning om interndemokrati har indikerat att medlemmars inflytande skiljer sig åt mellan partierna (Bolin et al. 2017; Bolin & Kosiara-Pedersen 2019). Det finns också vissa skillnader vad gäller ungdomsförbundens formella representation i moderpartiet. I Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna och Miljöpartiet ges ungdomsförbundet rösträtt vid partiernas högsta beslutande organ genom att de får utse ombud (Bolin 2019). Givet att det handlar om ganska få ombud ska det reella inflytandet som detta innebär inte överdrivas. Det indikerar dock att ungdomsförbunden i dessa partier getts åtminstone symboliskt inflytande.

I enkäten ställdes frågor om dels i vad mån respondenterna instämmer i påståendet att de kan påverka partiets politik och dels påståendet att moderpartiets ledning generellt tar hänsyn till ungdomsförbundets åsikt.

I figur 4.13 presenteras andelen som instämmer i att de upplever att de kan påverka partiets politik med mörkare staplar. Cirka tre fjärdedelar (77 procent) uppger att så är fallet. Det finns vissa mindre skillnader mellan ungdomsförbunden. 83 procent av Grön Ungdoms medlemmar upplever sig kunna påverka Miljöpartiets politik. Ung Vänster är det förbund där minst andel medlemmar (67 procent) instämmer i påståendet.

Andelen som instämmer i påståendet att moderpartiet generellt sett tar hänsyn till ungdomsförbundets åsikt är något lägre. Totalt sett är det något över hälften (59 procent) av respondenterna som instämmer i det påståendet. Här är spridningen också något större än för påståendet att medlemmen själv kan påverka partiets politik. Medan ungefär 7 av 10 medlemmar i MUF, Grön Ungdom och Ungsvenskarna tycker att moderpartiet är lyhörda mot ungdomsförbundet är det en minoritet av medlemmarna i LUF (43 procent) och Ung Vänster (42 procent) som upplever att ungdomsförbundets åsikter beaktas.

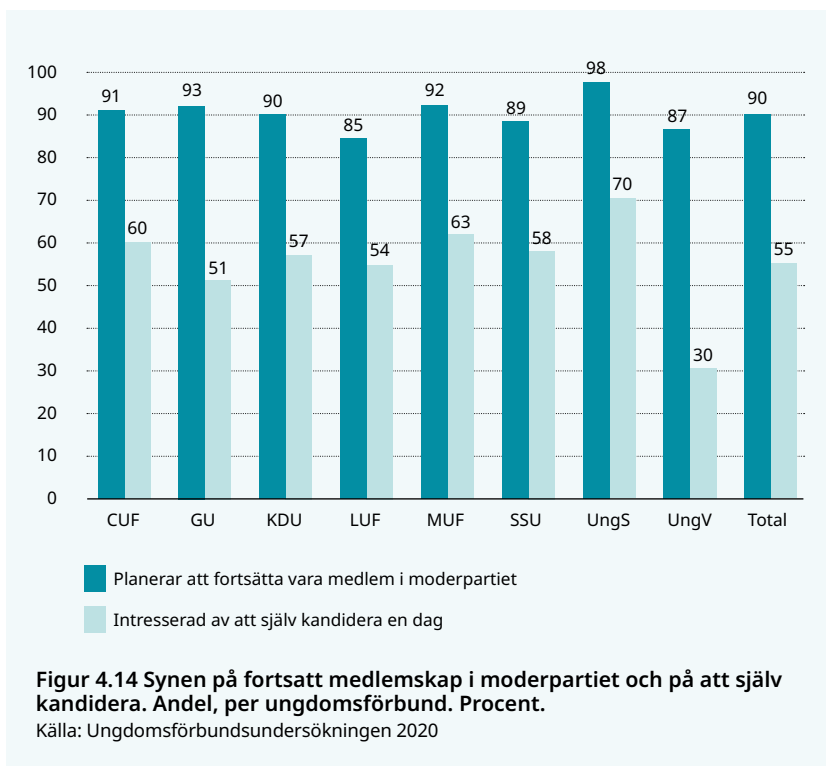
Framtida engagemang

Ungdomsförbunden lyfts ofta fram som den viktigaste rekryteringskällan för de politiska partierna. Något tillspetsats har de till och med benämnts som "morgondagens ledare" (Bruter & Harrison 2009b) och "demokratins framtid" (Bruter & Harrison 2009a). Det finns också visst stöd i forskningen för att ungdomsförbunden är centrala för att försörja partierna med framtida politiker. I en studie av flamländska kommuner framkom till exempel att cirka 40 procent av de folkvalda hade en bakgrund som medlem i partiets ungdomsförbund (Hooghe et al. 2004).

Samtidigt som det finns en etablerad bild av ungdomsförbunden som den kanske viktigaste rekryteringskanalen till moderpartierna kan det vara på sin plats att upprepa att det ovan visats att medlemmarna i någon

mån trycker på andra motiv än just ambitionen om en framtida politisk karriär. Mot bakgrund av detta torde moderpartierna – likt alla dem som observerat partiernas medlemsnedgång med oro – glädjas av respondenternas syn på sitt framtida politiska engagemang. Bland de som besvarade enkäten planerade inte mindre än 90 procent att fortsätta som medlem i moderpartiet efter det att man inte längre är kvar i ungdomsförbundet (se figur 4.14). Även om viljan till ett fortsatt partipolitiskt engagemang är hög bland samtliga ungdomsförbund finns skäl att särskilt nämna den närmast unisona viljan i Ungsvenskarna där 98 procent (201 av 206 respondenter) planerar för fortsatt medlemskap. I vilken mån detta är en effekt av att medlemskap Ungsvenskarna kräver medlemskap i Sverigedemokraterna eller om det finns en extra stor benägenhet till partipolitiskt engagemang är dock oklart.

Enkätsvaren ger även en indikation på att ungdomsförbunden kan vara en viktig källa till framtida politiker. En liten majoritet (55 procent) av de tillfrågade uppger att de är intresserade av att själva kandidera för partiet en dag. Högst benägenhet återfinns bland Ungsvenskarnas medlemmar (70 procent) medan färre än en tredjedel (30 procent) av Ung Vänsters medlemmar uppger sig vilja ställa upp i val.

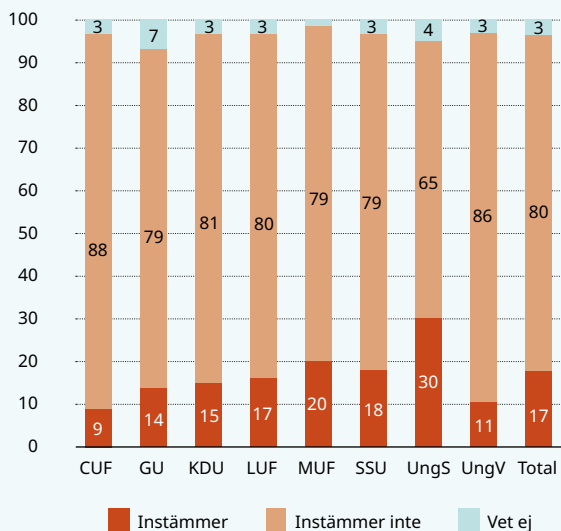

Medan det inte finns någon könsskillnad vad gäller framtida planer på ett fortsatt partimedlemskap framkommer att män är betydligt mer intresserade av att kandidera en dag. Medan 62 procent av de manliga respondenterna instämde i detta påstående uppger färre än hälften av kvinnorna (47 procent) att en kandidatur är något som lockar.

Givet att många unga har ett stort politiskt intresse (Amnå & Ekman 2013) kan man fråga sig varför så relativt få ändå söker sig till organiserad politik. En potentiell orsak är att politiskt engagemang är förenat med negativa konsekvenser som inte anses uppvägas av de fördelar som tillkommer med ett medlemskap. Det har t.ex. framhållits att ett det riskerar att vara socialt stigmatiserande (Bruter & Harrison 2009a; Scarrow 2015) och att vara partipolitiskt "märkt" kan medföra materiella kostnader exempelvis genom försämrade karriärvägar utanför politiken (Fjellman &

Rosén Sundström 2021). Bland dem som är aktiva online eller innehar partipolitiska ämbeten eller är folkvalda finns dessutom risken att utsättas för hot eller hat (Fjellman et al. 2018; Midtbøen 2017).

Då enkäten endast riktades till befintliga medlemmar finns begränsade möjligheter att besvara varför många unga *inte* väljer att engagera sig partipolitiskt. För att närmare undersöka frågan om eventuella negativa konsekvenser av medlemskap ställdes dock en fråga om medlemskapet i ungdomsförbundet har haft negativ påverkan på förhållandet till familjen, vänner eller kollegor. Som framgår av figur 4.15 är det en liten, men knappast obetydlig, andel av de tillfrågade som uppger att medlemskapet haft negativ påverkan. Lite drygt en av sex respondenter (17 procent) tillstår detta. För Ungsvenskarna är denna andel så stor som 30 procent. Givet att frågan inte närmare ger möjlighet att utröna vad den negativa påverkan bestod i är det svårt att dra några mer långtgående slutsatser. Det kan dock noteras att Sverigedemokraterna även är överrepresenterat bland förtroendevalda som uppger att de utsatts för trakasserier, hot och våld (Brå 2019).

Figur 4.15 Medlemskapet i ungdomsförbundet har haft negativ påverkan på någon av följande förhållanden: familj, vänner, kollegor. Andel, per ungdomsförbund. Procent.

Källa: Ungdomsförbundsundersökningen 2020

Avslutning

Frågan om ungdomars politiska engagemang har hitintills främst undersökts med avseende på valdeltagande och politiskt engagemang inom icke-partipolitiska sammanhang. Detta är såväl märkligt som olyckligt. Trots återkommande varningar om partiernas sviktande hälsa så förblir de den huvudsakliga kanalen mellan medborgarna och den offentliga makten. Givet att de politiska ungdomsförbunden är den kanske allra viktigaste inkörsporten till de politiska partierna är det centralt att vi skaffar oss kunskap om vilka som engagerar sig, vad de gör och hur de upplever sitt medlemskap.

Denna studie bygger på den första genomförda enkäten som riktats specifikt mot medlemmarna i de svenska riksdagspartiernas ungdomsförbund. Enkätsvaren ger oss en god bild av dagens medlemmar. Åldersmässigt domineras de av personer mellan 15 och 22 år. Könsfördelningen är överlag relativt jämn, men det finns betydande skillnader mellan de olika ungdomsförbunden.

Det kan också slås fast att tidigare anekdotiska uppgifter gällande ungdomsförbundens relativa radikalism åtminstone till viss mån ges empiriskt stöd. I genomsnitt placerar sig ungdomsförbundens medlemmar längre ut åt kanterna på en politisk höger-vänsterskala än var de placerar sina moderpartier. Vidare framkommer att frågor av icke-ekonomisk karaktär tycks vara de viktigaste. Miljö, invandring och integration samt brottslighet ligger alla i topp även om frågor kring välfärd och sjukvård också hamnar högt upp. I vad mån detta kan ses som en effekt av att enkäten var i fält mitt under coronapandemin får framtida undersökningar utvisa.

Medlemmarnas relativa radikalism kan möjligen också anses ligga i linje med att den dominerande synen är att ungdomsförbundets viktigaste roll är att påverka moderpartierna snarare än att främst stödja dem i deras målsättningar.

Analysen ger till viss del också en något mer komplex bild av ungdomars motiv till medlemskap än vad tidigare forskning visat. De flesta medlemmar uppger en palett av olika incitament av politisk, social och materiell karaktär. Den huvudsakliga skiljelinjen tycks gå vid huruvida

det senare är viktigt eller ej. Således är de flesta unga som engagerar sig i politiska ungdomsförbund intresserade av att såväl påverka politiskt som att finna ett socialt sammanhang. Men även om många inte främst engagerar sig för en framtida politisk karriär ger enkäten ändå positiva signaler för dem som oroats för det minskade partipolitiska engagemang. De allra flesta ungdomsförbundsmedlemmar planerar för ett fortsatt medlemskap i moderpartiet och många är dessutom intresserade av att stå till förfogande som kandidat i framtida val.

Vissa orosmoln kan dock skönjas. Även om den mansdominans som tidigare dokumenterats inom den formella politiken har minskat framkommer betydelsefulla könsskillnader. Män är generellt mer motiverade av materiella incitament än kvinnor och blir således medlemmar i högre utsträckning för att göra en politisk karriär. Männerna är också överrepresenterade bland dem som uppger att de fortsatt sitt engagemang i ungdomsförbundet för att de är intresserade av att kandidera i framtida val liksom bland dem som uppger att de tycker det är viktigt att delta på moderpartiets möte. Att en större andel män än kvinnor uppger att de deltog i kampanjaktiviteter mer än en gång i veckan i valrörelsen 2018 liksom att de i genomsnitt lägger två timmar mer per vecka på sitt politiska engagemang är ytterligare indikationer på en könsdimension i ungdomsförbundsmedlemskapet. Givet att ungdomsförbunden är den kanske viktigaste rekryteringskanalen av framtida politiker finns en risk att den fortfarande existerande övervikten av män bland politiskt förtroendevalda lever vidare.

Kanske kan ungdomsförbunden själva också dra lärdomar av enkätens resultat. Även om få utförliga frågor ställts kring ungdomsförbundens rekrytering av nya medlemmar är det värt att notera att få av dagens medlemmar har värvats. Istället blir de flesta medlemmar genom egna initiativ eller på förslag av en vän eller en familjemedlem. En hög andel uppger även att de har familjemedlemmar som varit partimedlemmar. Resultaten tycks ligga i linje med aktuell forskning från en brittisk kontext där en slutsats som dras är att en orsak till partiernas medlemsnedgång är att rekryteringen inte är tillräckligt utvecklad (Rainsford 2017). I vad mån detta förhållande gäller för de svenska ungdomsorganisationerna kan dock inte besvaras utan vidare forskning.

Ungas röster om samhällsengagemang

Sammanfattning av kapitlet

- Ungas samhällsengagemang tar sig många uttryck och de är aktiva på en rad arenor, däribland sociala medier, föreningsliv och i skolan. Sociala medier används av de flesta för att ta del av information. Många använder även sociala medier som en plattform för att ta ställning eller försöka påverka i olika samhällsfrågor.
- De flesta unga drivs av en vilja att förändra och göra skillnad. Engagemanget ger även välmående för många eftersom de har roligt, lär känna andra, utvecklas och känner sig behövda. Samhörighet och social gemenskap samt möjligheter att lära känna människor med liknande intressen är viktiga delar av ungas engagemang.
- Ungas vägar till engagemang ser olika ut. För en del har engagemanget vuxit fram tidigt i livet, ofta med stöd, uppmuntran och inspiration från närstående människor och tillgång till utbud av aktiviteter där man bor. För andra har särskilda händelser eller enskilda personer varit avgörande för att väcka eller skapa ingångar till engagemang.
- Levnadsvillkor och livssituation formar förutsättningar till engagemang. Intresse och tid är avgörande för ungas vilja och möjligheter till samhällsengagemang. Långa skoldagar och läxor kan göra att det inte upplevs finnas tid över för ett aktivt samhällsengagemang.
- Fysisk och psykisk ohälsa kan skapa minskad ork att engagera sig. Ekonomi kan skapa trösklar och hinder både direkt, i form av kostnader för resor och aktiviteter, och indirekt, om arbete måste prioriteras framför ideellt engagemang. Bristande tillgänglighet skapar höga trösklar eller hinder för en del unga med funktionsnedsättningar.
- Brist på kunskap och kontaktnät kan skapa trösklar och göra att unga inte vet hur de ska kanalisera sitt intresse och engagemang. Brist på

arenor för engagemang i närområdet kan göra det svårt för unga utanför större städer att hitta ett sammanhang där de kan vara aktiva tillsammans med andra.

- Många unga upplever att hot och hat är vanligt förekommande, särskilt på sociala medier. Endast ett fåtal hade personliga erfarenheter av hot och hat, men flera kände till någon i sin organisation eller bekantskapskrets som hade blivit utsatt. Många berättade också att risken att utsättas var något de förhöll sig till och påverkades av.
- Många unga upplever inte partipolitik som en attraktiv arena för samhällsengagemang. Politik ses som krångligt och svårt och unga har svårt att identifiera sig med något av partierna. Flera menar att det är lättare att engagera sig i enskilda sakfrågor. Andra har en negativ bild av politik.

I det här kapitlet presenteras resultat från en intervjustudie med unga som MUCF genomförde under våren 2021. Analysen bygger på intervjuer med 104 unga i åldern 15–25 år. Sammanlagt gjordes 48 intervjuer, varav 28 enskilda och 20 i grupp (med två till sju deltagare). Syftet med intervjuerna var att undersöka:

- Vilka former och uttryck ungas engagemang tar.
- Vilka drivkrafter som ligger till grund för ungas engagemang.
- Vilka trösklar och hinder unga möter på vägen mot engagemang.
- Vilka utmaningar unga möter i sitt engagemang.

De intervjuade har varierande erfarenheter av engagemang. Många är aktivt engagerade i föreningslivet och lägger många timmar av sin fritid på sitt engagemang. Andra är mindre aktiva, och har mer sporadiska erfarenheter av politiskt deltagande och ideellt arbete. Bland de intervjuade finns också unga som inte är särskilt intresserade av politik och samhällsfrågor. Det absoluta flertalet är dock intresserade av samhällsfrågor och en majoritet är aktiva i föreningar. Intervjuerna ger framförallt en fördjupad förståelse av erfarenheter och förhållningssätt i denna grupp. Det bör

betonas att de intervjuade inte är representativa för ungdomsgruppen i stort. Eftersom vi intervjuat färre unga med lågt eller inget engagemang i samhällsfrågor har vi mindre underlag för att säga något om denna grupp.

Vi har strävat efter att inkludera unga med olika bakgrund i studien. I linje med detta finns det en spridning bland de intervjuade sett till ålder, kön och bostadsort. Ett tjugotal av de intervjuade har uppgett att de är hbtqi-personer⁴⁷, ett tiotal att de har någon form av funktionsnedsättning och åtminstone en femtedel har utländsk bakgrund. Vi har även strävat efter att få en spridning utifrån socioekonomisk bakgrund men här är det svårare för oss att bedöma utfallet.

Läsanvisningar

Kapitlet är indelat i åtta avsnitt. I det första avsnittet diskuteras hur och var unga är engagerade och vi presenterar några av de vanligaste arenorna för engagemang bland unga i vår studie. Därefter följer två avsnitt som behandlar ungas drivkrafter till engagemang samt olika vägar till engagemang. Det fjärde avsnittet är en analys av förutsättningar för engagemang. Här presenterar vi de faktorer som vi utifrån intervjuerna ser kan verka främjande eller hindrande på ungas möjligheter att *utveckla* ett engagemang och i synnerhet för att unga ska kunna *bli aktiva* på olika sätt. Därefter diskuteras vi faktorer som är viktiga för att unga ska kunna och vilja *fortsätta* vara engagerade. I det sjätte och sjunde avsnittet analyserar vi ungas erfarenheter och förhållningssätt till hot och hat respektive ungas syn på partipolitiskt engagemang. Slutligen innehåller kapitlet en kort avslutning där vi lyfter kapitlets viktigaste resultat.

⁴⁷ I den intresseanmälan de intervjuade fyllde i användes formuleringen hbtq, men för att begreppsanvändningen i rapporten ska vara konsekvent använder vi hbtqi när vi refererar till denna grupp.

Ungas samhällsengagemang tar sig många former

Många intervjuade tycker att det är viktigt att på något sätt vara engagerad i samhället, men bilden av hur ett sådant engagemang kan se ut är bred. Bland de unga som har intervjuats finns också skillnader i synen på vad samhällsengagemang är. De flesta unga beskriver samhällsengagemang som att vara intresserad och hålla sig uppdaterad om vad som sker i samhället. Det kan till exempel handla om att följa med i aktuella händelser eller frågor som rör samhället och ibland även att följa den politiska debatten. Många unga menar också att samhällsengagemang innebär att de på något sätt tar ett steg utöver att vara intresserad, och även agerar för att påverka samhället. Enligt deras uppfattning är samhällsengagemang mer än kunskap och intresse, det är att vara med och skapa förändringar i samhället.

Jag tror att det är nog många som ser det som en väldigt hög tröskel att bli engagerad. Men för mig är det så fort man börjar intressera sig för vilka beslut som kan påverka samhället kring en, så är man samhällsengagerad.
/Tjej, 24 år

Samhällsengagemang är väl typ att ta tag [...] i det själv eller någonting, jag vet inte. Alltså att man på egen kraft liksom gör någonting med andra för att skapa någon form av förändring. /Kille, 25 år

Flera arenor för ungas engagemang

I intervjuerna framträder en rad olika sätt att vara samhällsengagerad – alltifrån den typ av intresserade förhållningssätt som beskrivs ovan till olika former av försök att aktivt försöka påverka samhällsutvecklingen eller göra skillnad i människors liv. En del är framförallt aktiva i sin närmaste omgivning och försöker påverka människor de möter i sin

vardag, andra ägnar sig åt olika former av volontärarbete. Många berättar att de deltagit i olika typer av politiska aktiviteter – alltifrån att skriva på en namninsamling till att delta i demonstrationer och aktioner. De vanligaste arenorna för samhällsengagemang⁴⁸ bland de intervjuade var skolan, sociala medier och olika typer av föreningar. Några hade också erfarenhet av elevråd, olika typer av kommunala inflytandeverksamheter (bland annat ungdomsråd och arbete som ung kommunutvecklare) och kommunalpolitiska förtroendeuppdrag. Det var vanligt att unga hade erfarenhet av mer än en arena. I de ungas berättelser är de olika arenorna också ofta sammanvävda, sociala medier används exempelvis ofta som ett verktyg i föreningsarbete.

Många utvecklar ett engagemang i skolan

I många intervjuer lyfts skolan som en arena för vardagligt engagemang. De unga berättar om skolan som en plats där deras samhällsengagemang vuxit fram och formats, här har de fått kunskap och inspiration genom undervisning, temadagar och gästföreläsningar. Skolan är också en plats där unga diskuterar samhällsfrågor och politik, formar sig en uppfattning och tar ställning. Under intervjuerna framkommer en del negativa erfarenheter av skolan som arena för samhällsengagemang. Flera unga berättade att de upplevt en brist på vuxenstöd i skolan. Det kunde handla om att lärarna ibland ignorerat ungas åsikter, inte gett stöd i intressekonflikter eller inte jobbat tillräckligt för att skapa ett tillåtande samtalsklimat i skolan.

Sociala medier en vanlig arena för engagemang

Bland de intervjuade var sociala medier den vanligaste arenan för samhällsengagemang. Det fanns dock vissa skillnader sett till vilken roll sociala medier spelade för de ungas engagemang. En majoritet berättade att de använde sociala medier för att ta del av nyheter, inhämta aktuell kunskap och få inspiration och tips. Det var vanligt att unga berättade att de fick information genom att följa vissa kända personer, organisationer

⁴⁸ Med arenor menar vi sammanhang där unga praktiserar sitt samhällsengagemang, oavsett om man är mycket aktiv eller bara varit aktiv vid enstaka tillfällen.

eller forum. De flesta unga hade sociala medier som sin huvudsakliga informationskälla och tog i begränsad omfattning del av nyhetsbevakning i andra kanaler.

”

Alltså om man visar någonting där då känns det som att många andra liksom följer med. Om jag kanske lägger ut något så kanske några av mina kompisar lägger ut samma och sedan sprider sig det. Alltså det är ju ett alltså såhär smart sätt och bara sprida något. /Kille, 17 år

I intervjuerna framkom även att unga använde sociala medier som en plattform för att ta ställning eller försöka påverka i olika samhällsfrågor. Många berättade att de tog ställning i olika frågor genom att gilla eller dela inlägg på sociala medier. Färre var aktiva på så vis att de själva skrev inlägg eller aktivt kommenterade på andras inlägg. För en del var sociala medier även en bas för olika former av nättivism. Det kunde exempelvis handla om att hitta eller sprida länkar till namninsamlingar eller att delta i kampanjer och aktioner som samordnades och genomfördes i sociala medier. Några berättade också om grupper på Facebook som en plattform för engagemang. I flera fall handlade det om diskussionsgrupper av olika slag.

”

Det finns ju så himla många Facebook-grupper som man är med i och där man har jätteviktiga diskussioner om politik och allt möjligt [...] där är det inte så att man har ett liksom organisationsnummer och är registrerad som en organisation men man, det sker ändå viktigt samhällsförändrande politiskt arbete i de rummen och att det kanske inte är någonting man tänker på lika mycket. /Icke-binär, 24 år

De intervjuade förhöll sig på olika sätt till sociala medier. För en del var detta den enda eller huvudsakliga arenan för samhällsengagemang, medan den för andra var en av många. Bland unga som var aktiva i fören-

ingslivet var det flera som främst såg sociala medier som ett komplement till andra former av sätt att uttrycka engagemang eller som ett verktyg för organisationsarbete. En person beskrev att sociala medier var som en anslagstavla för deras förening. Andra lyfte sociala medier som en viktig plattform för rekrytering av nya medlemmar. I intervjuerna var det också tydligt att sociala medier, tillsammans med andra digitala verktyg, blivit en än viktigare arena under coronapandemin.

Många av deltagarna var eniga i uppfattningen att sociala medier är ett enkelt och effektivt sätt att nå unga och sprida kunskap. Andra medieformer – såsom tidningar, radio, poddar och tv – hade enligt de intervjuade en relativt liten påverkan i ungas politiska och ideologiska opinionsbildning. Bland de intervjuade fanns även en del som hade ett mer problematiserande eller kritiskt förhållningssätt till sociala medier som arena för samhällsengagemang. Några unga resonerade kring en risk för ensidig information, andra lyfte utmaningar kopplade till bristande källkritik.

Jag tycker att vi kanske har lite för mycket engagemang på sociala medier som inte görs på riktigt i verkligheten. Alltså det är jätteviktigt att vi pratar om att hålla Sverige rent, men det räcker inte med en hashtag liksom en gång om året, utan vi måste plocka sopor varje gång vi är ute och ser att det är skitigt [...] Så jag tycker det är lite som snabbmat social media, det är liksom härligt i stunden, men man blir inte mätt och det håller inte i längden. /Tjej, 25 år

En del reflekterade även kring att gränsen mellan det offentliga och privata på sociala medier ibland suddas ut. Vissa unga berättade om olika strategier för att skydda sig på sociala medier och beskrev det som en utsatt plats där de inte vill lämna spår. Andra unga uttryckte skepsis inför sociala medier som en plats för engagemang. Några intervjuade lyfte och problematiserade influencers som använder sina plattformar på sociala medier för att ta ställning i olika samhällsfrågor. Bland de som var kritiska lyftes både frågan om engagemanget ifråga var genuint, och vilket genomslag denna typ av aktivism har.

Föreningar – engagemang tillsammans med andra

En stor andel av de unga vi pratat med har erfarenhet av föreningsengagemang, och många inom föreningar som är uttalat samhällsorienterade och bedriver opinionsbildande verksamhet. Flera gav uttryck för att föreningslivet är en självklar arena för den som vill förändra något, och att det är tillsammans med andra som man kan skapa förändring. En del satte också denna typ av engagemang i kontrast till engagemang på sociala medier vilket uppfattades som mer ytligt och mindre meningsfullt. Det som flera unga upplevde som positivt med föreningslivet var möjligheter att påverka och att se konkreta resultat.

De intervjuade ägnade sig åt en rad olika aktiviteter inom ramen för sitt föreningsengagemang – alltifrån läger och möten till volontärbete och olika typer av opinionsbildande arbete. Många hade erfarenhet av styrelsearbete och berättade om planering och marknadsföring av olika aktiviteter. Föreningar och organisationer som en arena för samhällsengagemang sträckte sig från lokal till nationell och ibland även internationell nivå. Det var vanligast att unga hade erfarenhet av föreningsengagemang på lokal nivå, men bland de intervjuade fanns också flera som suttit i styrelser på regional och nationell nivå. De flesta berättade om föreningar med en mer traditionell organisationsstruktur, men några hade också erfarenhet av mer lösa nätverksstrukturer och platta organisationer.

Elevråd och andra forum för ungas inflytande

Bland de intervjuade fanns flera som deltagit i olika typer av forum avsedda för att skapa delaktighet och inflytande för unga. Det rör sig både om forum för elevinflytande – som elevråd och elevkårer – och olika typer av kommunala inflytandeverksamheter. De ungas erfarenheter av denna typ av deltagande var delade.

En del hade bara positiva erfarenheter och upplevde att de fått ett positivt bemötande, blivit lyssnade till eller getts stor möjlighet att påverka. Flera tyckte också att det funnits en nyfikenhet för ungas röster. I denna grupp fanns det flera som berättade att positiva erfarenheter av inflytande och delaktighet i skolan varit en inspiration och en grund för senare samhällsengagemang. Andra hade en mer negativ bild och upplevde att det var svårt att påverka inom denna typ av forum. En av de intervjuade

de, med erfarenhet från elevråd, menar att det fanns viss möjlighet att påverka – ”typ små grejer som att man vill ändra vilken brödsort som finns i matsalen och sånt” – men att det överlag var svårt att förändra. Liknande slutsatser drogs av en annan intervjuad med erfarenheter från ett kommunalt inflytandeforum:

[...] det blir lite alibistrukturer, det blir ju mycket liksom att kommunen säger, här har vi ett forum för inflytande, men vi fick ju inte jättemycket påverkan och det var ju, vi fick ju inte organisera oss fritt eftersom budget och beslut behövde gå via kommunfullmäktige. /Tjej, 22 år.

Bilden av att unga bjöds in för syns skull delades även av andra. En annan form av kritisk invändning kom från en ungdom som upplevde sig ha blivit ”barnsligt” bemött i kontakt med kommunen. En intervjuad menade att ungas möjligheter till inflytande ofta är beroende av att det finns ”eldsjälar”, tjänstepersoner som brinner för ungdomsfrågor och ser till att skapa möjligheter till inflytande.

Ungas drivkrafter är komplexa

I intervjuerna berättar unga om hur deras engagemang vuxit fram och vad som motiverar dem. I deras berättelser framträder en mångfald av drivkrafter. Den mest framträdande av dessa, som återkommer i nästan alla intervjuer, är en vilja att påverka och skapa förändring i samhället.

Vilja att skapa förändring

Vilja att påverka och skapa förändring i samhället är ett återkommande tema i våra intervjuer. Många drivs av en vilja att göra skillnad, och flera berättar att de ser det som sin plikt eller ansvar att agera för förändring. Ett antal intervjuade brann särskilt för klimatfrågan och betonade hur viktigt det är att vända dagens utveckling innan det är för sent. Flera unga resonerar också om en vilja att hjälpa andra människor. Många uttryckte att de engagerar sig för att motverka och bekämpa orättvisor eller ojämlikheter i samhället. För en del ligger de omständigheter de vill förändra nära och berör dem själva och deras omgivning. Bland de unga

vi intervjuat återfinns exempelvis unga med funktionsnedsättningar och unga transpersoner som kämpar för att skapa bättre villkor för den grupp de själva tillhör. Detsamma gäller för några intervjuade som är uppväxta i områden med socioekonomiska utmaningar och som drivs av en vilja att förbättra villkoren för unga i dessa områden. Andra unga betraktar sig själva som relativt privilegierade och berättar om en vilja att förändra orättvisor de ser i samhället som drabbar andra. Ibland hade drivkraften ett ursprung i en egen erfarenhet av att ha fått hjälp som ung person och att det nu fanns en möjlighet att ge andra unga liknande positiva erfarenheter tillbaka. En del unga kämpade för att lyfta fram barns och ungas röster i samhället, i beslutsfattande och i den allmänna debatten.

Jag gör det för jag vill att ungdomar i mitt område ska få bättre förutsättningar och för att jag bryr mig. Och alltså man brukar väl säga att ingen kan göra allt men alla kan göra något i alla fall så det är, det är lite därför jag engagerar mig. Det är liksom jätteviktigt för mig.
/Tjej, 20 år

Engagemang främjar eget välmående

I intervjuerna berättar många unga också om drivkrafter som är mer kopplade till eget välmående. Det kan handla om att det är roligt att vara engagerad och få möjlighet att påverka eller vara med och organisera saker. Flera intervjuade uttrycker att de tycker att styrelsearbete och verksamhetsplanering är väldigt kul. Andra berättar att det känns bra för dem att känna att de är med och bidrar eller att de är behövda. En annan aspekt som lyfts i intervjuerna är att engagemang bidrar till personlig utveckling. Flera personer hade upplevt att de vuxit mycket genom samhällsengagemanget och fått lära sig saker tillsammans med andra. Det var också vanligt att de unga lyfte fram samhörighet och social gemenskap samt möjligheten att lära känna människor med liknande intressen som en positiv del av sitt engagemang. Vilja att meritera sig inför en framtida karriär och förbättra sitt CV nämndes av ett fåtal, men det var ingen klart framträdande drivkraft och då den nämndes var det som ett motiv bland många andra.

Jag tycker det är så fruktansvärt kul. Det är liksom där det kommer ifrån. Det är ju liksom roligt med föreningsliv och styrelsearbete och planering liksom. /Tjej, 19 år

Engagemang är ofta känslodrivet

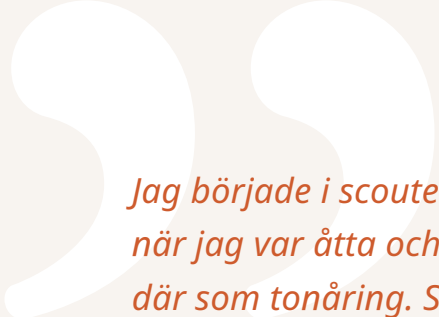
Intervjuerna visade även att känslor spelar en stor roll i ungas samhällsengagemang. I intervjuerna kopplade många unga sitt engagemang till olika typer av känslor – alltifrån ångest, ilska och frustration till stolthet och hopp. Det fanns berättelser om negativa känslor, däribland klimatångest och rädsla inför framtiden, som hade förvandlats till en drivkraft för att agera och delta i samhällsfrågor. Flera unga beskrev att de var arga och ledsna för orättvisor i samhället. Känslorna kunde också vara positiva, som en känsla av stolthet efter att ha lyckats åstadkomma någonting och göra skillnad. Ett par unga resonerade kring begreppet hopp. Antingen att de hade hopp för en bättre framtid som sin drivkraft eller att de ville skapa hopp för andra unga och samhället i stort.

Vägen till engagemang ser olika ut

Vägen till engagemang kan se olika ut. För en del unga är det något som funnits med under uppväxten, medan andra kan peka på en särskild händelse som blev avgörande för att väcka medvetenhet eller vilja till handling.

Många berättar att engagemanget funnits med dem sedan länge

För några unga var vägen in i samhällsengagemanget ett rakt spår som grundlades redan tidigt i livet, ofta med stöd, uppmuntran och inspiration av närstående människor och tillgång till utbud av aktiviteter där man bor. Många intervjuade berättar att de vuxit upp med föräldrar eller andra i omgivningen som varit engagerade på olika sätt, det kan handla om alltifrån att det funnits intresse och förts mycket diskussioner vid matbordet till engagemang i olika civilsamhällesorganisationer. Flera intervjuade som har utländsk bakgrund berättar att deras föräldrars

Jag började i scouterna när jag var barn. Jag började när jag var åtta och sedan så var jag med i styrelse där som tonåring. Så jag hade en ganska liksom stark grund i föreningslivet ända sedan jag var liten. Sedan när jag började på gymnasiet gick jag med i lite föreningar vi hade på vår skola. Bland annat en feministförening vi hade där. Och satt i styrelsen där och organiserade events och protestaktioner och allt möjligt. Och det kändes väldigt naturligt eftersom jag så länge hade varit engagerad i föreningslivet. Och samtidigt blev... fick lite av en mer starkt politisk känsla och agenda under mina tonår. Så då blev jag engagerad i den föreningen. Och sedan har det bara fortsatt så i princip. Men jag tror att det har mycket och göra med att jag just, jamen att jag har haft ett starkt föreningsengagemang ända sedan jag var barn, sedan jag var tonåring. Så då blev det ganska naturligt att sedan fortsätta in i mer politiska förändringsinriktade organisationer liksom.

/Icke-binär, 24 år

erfarenheter av att leva, och i en del fall engagera sig politiskt, i sina födelseländer stimulerat deras eget engagemang.

”

Men liksom jag kommer från en familj som vid middagsbordet diskuterar vi alltid sådana här frågor, alltså samhällsfrågor. Mina föräldrar, båda föräldrar är från Eritrea, där amen mänskliga rättigheter och sådant är absolut inte hur det, alltså som det ser ut i Sverige. Och de har ju liksom flytt hit, så mina föräldrar har varit väldigt måna om att vi ska förstå, amen den verkligheten de levde i och den verkligheten vi har fått. Så vi har alltid diskuterat liknande frågor, liksom utifrån deras perspektiv lite grann. /Tjej, 20 år

Andra unga berättar om tidiga erfarenhet av föreningslivet, exempelvis i form av medlemskap i scouterna, som senare följts av fortsatt engagemang i andra föreningar och former. I flera intervjuer återkommer berättelser om engagemang som stegvis utvidgas – eller ”snöbollas” som en av de unga uttryckte det – och förflyttas till nya arenor.

”

Ja, men gud. Ja men jag har väl egentligen genom hela mitt liv egentligen haft ett väldigt långt samhällsengagemang. Jag minns när jag var väldigt liten så brukade min mormor ta mig till såhär träffar med Röda korset där hon var engagerad. Och så där började väl någonstans mitt engagemang. /Kille, 16 år

Dörröppnare viktiga för många

När det gäller steg till mer aktiva former av samhällsengagemang finns det flera vägar. Många berättar att de på eget initiativ letat upp och anslutit sig till olika föreningar eftersom de velat hitta ett sammanhang. För andra har annonsering av olika slag varit avgörande. En intervjuad berättar att affischer på stan lockade henne att söka till det lokala ungdomsfullmäktige. En annan fick information om möjligheten till

Alltså jag växte ju upp i en liten by med ett väldigt högt antal rasister. Så jag växte ju upp i en ganska extrem miljö där det började växa fram högerextremism. [...] Sedan hade jag också en kompis som hade gått med i en förening [...] Och han tog mig dit på ett möte. Och sedan helt plötsligt så går man ur sin lilla skyddade bybubbla och så sitter man öga med öga på en grillkväll med, liksom, en person från något annat ursprung [...] Och det är som en kalldusch. Och helt plötsligt så vaknar man bara upp. Så här, liksom. Man har, liksom, aldrig träffat de här människorna. Och så blir det ett så här, vad fan har jag hållt på med? Eller, vad har jag haft för åsikter? Vad har de varit baserade på? [...] Och även om jag var, liksom bara elva, tolv, så var det ett väldigt stort uppvaknande, liksom. Och det var det där som ledde till mitt engagemang, att jag vill jobba mot allt det här jag hade i min vardag. Allt hat. All diskriminering. All extremism. Det blev bara att man ville kämpa bort det. För man hade, liksom, sett en annan värld plötsligt. [...] Alltså, jag kommer ihåg den kvällen första gången som man liksom fick uppleva allt. /Kille, 21 år

volontärarbete via reklam på sociala medier. Andra unga berättar om personliga kontakter som fungerat som dörröppnare för deras engagemang, det kunde vara en lärare i skolan, en bekant till familjen eller vänner. Flera unga berättar att de länge haft ett intresse, och i en del fall också ett sug efter att påverka och förändra, men att de haft svårt att hitta rätt arena för sitt engagemang. För dessa har det varit avgörande att komma i kontakt med personer eller organisationer som erbjudit ett sätt för dem att kanalisera sitt engagemang.

Jag hade väldigt mycket såhär intresse för samhällsfrågor och sådant men jag visste inte riktigt var jag skulle rikta det fokuset. Och sedan så följde jag med en vän en gång som skulle till [organisation] och skriva på några papper, och där så var det en ledare där som bara 'Men kom på fredag, vi ska prata om hur man gör olika events och sådant'. [...] Och sedan så hamna jag bara där. /Tjej, 20 år

Särskilda händelser avgörande för några

I många ungas berättelser återkom även hänvisningar till särskilda händelser eller tidpunkter som var avgörande för att väcka deras engagemang. Bland de exempel som lyftes kan nämnas olika former av läger, gästföreläsningar i skolan, en Pridefestival och flyktingkrisen 2015. En del hänvisade också till filmer, böcker och utbildningar som ögonöppnare som gett dem medvetenhet och ökad förståelse för olika samhällsfrågor. Starka upplevelser verkar spela roll för ungas motivation och bidrar till att ett intresse för samhällsengagemang aktualiseras och blir konkret.

Jag började i [ungdomsråd] för att de anordnade de här som jag beskrev innan, ungdomens dag, som jag då var med på som deltagare från min skola. [...] Och... när jag var med på den dagen kände jag mig väldigt inspirerad, att men okej det går faktiskt att påverka och det finns faktiskt strukturella problem som jag som ung vill bemöta. Så då tyckte jag inte längre att det räckte att jag bara var intresserad av de frågorna på egen hand utan jag ville faktiskt göra någonting. /Kille, 19 år

Förutsättningar för samhällsengagemang

Varför unga blir – eller inte blir – samhällsengagerade är en komplex fråga. De unga vi intervjuat har varierande intresse av politik och samhällsfrågor och varierande intresse för att aktivt försöka påverka samhället på olika sätt. De intervjuade har också olika syn på hur möjligheterna för engagemang ser ut. Bland unga med lägre eller mer sporadiskt engagemang är det många som anser att alla unga har lika stora möjligheter att engagera sig i samhället. Bland unga som har ett aktivt engagemang i föreningslivet är det istället många som lyfter olika typer av skillnader i förutsättningar.

Levnadsvillkor och livssituation kan både främja och hindra engagemang

I intervjuerna framträder en rad aspekter av ungas levnadsvillkor och livssituation som främjar respektive hindrar engagemang. Många unga menar att grundläggande levnadsvillkor, däribland hälsotillstånd och socioekonomiska levnadsvillkor, spelar roll för ungas förutsättningar till engagemang.

I intervjuerna lyfts en rad trösklar och hinder för engagemang. En del unga berättar om trösklar och hinder som de själva upplevt medan andra resonerar utifrån kunskap om strukturer i civilsamhället och om vilka grupper som är underrepresenterade. Många intervjuade konstaterar att

strukturella maktordningar i samhället får genomslag både sett till vilka som finns i civilsamhällets organisationer och sett till vilka trösklar och hinder de möter i sitt engagemang.

Att beskriva de hinder som unga berättar om i intervjuerna är komplext, många gånger är det flera olika hinder som samverkar med varandra och tillsammans skapar högre trösklar för engagemang. Som exempel kan boendeorten göra att tillgången till organisationer att engagera sig i är mindre, samtidigt som den kan innebära att ett aktivt engagemang för med sig högre kostnader och större tidsåtgång. Unga som lever med sämre socioekonomiska villkor beskriver också flera utmaningar som samverkar med varandra. Samtidigt finns i intervjuerna flera exempel på när hinder varit gnistan till ett samhällsengagemang, till exempel när unga engagerar sig för andras psykiska hälsa, eller för ökad trygghet eller delaktighet i samhället för särskilda grupper av unga.

Ungdomstiden är också en tid där det sker stora förändringar i många ungas liv. Många unga flyttar, ingår i nya sociala sammanhang eller påbörjar en utbildning. Det gör att både nya möjligheter och hinder för engagemang kan uppstå. De unga som har intervjuats berättar i flera fall om hur deras levnadssituation har förändrats över tid och hur det har påverkat deras samhällsengagemang.

Intresse, tid och möjlighet

En grundläggande förutsättning för att delta är intresse. De unga som intervjuats uttrycker varierande grad av intresse för att ägna sin fritid åt samhällsengagemang. Några unga uttrycker att de inte har ett tillräckligt stort intresse för att lägga en större del av sin fritid på att försöka påverka i samhället. Ofta kopplas intresset för att delta samman med tid och att hellre vilja ägna sin fritid åt annat. Några resonerar även om att det inte finns någon samhällsfråga de känner tillräckligt starkt inför för att de ska vara villiga att lägga tid på att försöka skapa förändring.

”

Alltså det är väl mycket beroende av vad man har för fritidsintressen och vad man ägnar sin tid åt och om man ser någon problematik. Där jag personligen upplever inte så mycket sånt, att jag har inte behövt engagera mig på så sätt i den organisation som jag lever i. Men alltså det finns säkert saker som man kan förbättra på så sätt överallt. Men det är väl ens egna energi som man får spendera på det.
/Kille, 16 år

Begränsad tillgång till tid är ett hinder som många intervjuade lyfter i intervjuerna. De unga pratar ofta om tillgång till tid i relation till de upplevda kraven i skolan. Några av de unga som har intervjuats upplever att skoldagar och läxor inte ger tillräckligt med tid över för ett aktivt samhällsengagemang. Men unga lyfter även att det finns skillnader i tillgången till tid mellan unga med olika socioekonomiska förutsättningar, och att en del unga har mindre tid för engagemang eftersom de behöver arbeta eller hjälpa till i hemmet i större utsträckning än andra. Tid är också sammankopplat med var i landet unga bor. För unga som bor utanför tätorter eller större städer kan engagemang innebära att det tillkommer tid för transporter.

Möjlighet att delta kan för en del också vara villkorat med att föräldrar tillåter deltagande. En av de som intervjuats lyfter att hon känner till exempel på tjejer vars föräldrar inte låter dem delta i aktiviteter själva på eftermiddagar eller kvällar. Detta lyfts i intervjun fram som ett ”extremt fall”, men ändå en situation som förekommer för vissa tjejer.

”

Alltså, jag vill verkligen kunna såhär fortsätta engagera mig, men helt ärligt så tror inte jag att jag kommer ha tiden att göra det, på grund av liksom skolan, och att jag fortfarande vill ha lite fritid, liksom kunna hänga med mina kompisar och så. Men alltså, vill det vill jag ju. Men jag tror att det kan bli lite svårt. /Tjej, 16 år

Grundläggande förutsättningar avgörande

I intervjuerna återkommer många unga till vikten av goda levnadsvillkor och tillgång till vissa grundläggande resurser för att unga ska vilja och kunna engagera sig. Bland de unga som har intervjuats finns flera som pratar om *hälsa* som en förutsättning för engagemang, eller ohälsa som ett hinder. Skalan är glidande från svårigheter att hantera stress och upplevda krav under perioder till mer långvariga symptom på psykisk ohälsa, olika psykiatriska diagnoser eller andra sjukdomar. Ohälsa och sjukdom kan till exempel innebära att vissa sorters samhällsengagemang blir mindre tillgängliga, men kan också ta både tid och energi från unga och hindra dem av den anledningen. I intervjuerna är det främst symptom på psykisk ohälsa som lyfts fram som ett hinder för samhällsengagemang. Flera av de som intervjuats berättar att de under perioder inte kunnat fortsätta sitt engagemang för att de inte mått tillräckligt bra, till exempel för att de varit stressade eller haft ångest. Även om upplevelser av ohälsa bland unga är ett hinder för många, kan de också vara det som motiverar dem till ett aktivt samhällsengagemang. En av de unga berättar till exempel hur egna erfarenheter av att vara mobbad har lett till ett eget engagemang för att andra unga inte ska uppleva samma sak.

Sedan så har jag väl personligen också ibland haft hinder på grund av mitt personliga liv, att jag till exempel haft mycket att göra i skolan och behöver prioritera det, att jag vissa perioder har mått psykiskt dåligt och därmed inte haft energi att engagera mig, eller inte känt att jag har varit liksom tillräckligt klar i huvudet för att, vad skall man säga, driva någonting vidare. /Kille, 19 år

En rad unga lyfter även *ekonomiska förutsättningar* som viktiga för att det ska vara möjligt att engagera sig. Unga som lever med sämre ekonomiska villkor upplevs möta fler trösklar och hinder. Det kan handla om trösklar och hinder i form av direkta kostnader för exempelvis medlemskap, transporter eller läger. Det kan också handla om att unga med sämre ekonomiska förutsättningar har mindre fri tid till sitt förfogande eftersom de

måste lägga tid på arbete i eller utanför hemmet. Arbetslöshet och oro för sin försörjning kan också innebära att unga inte upplever sig ha möjlighet eller ork att fokusera på att förändra samhället. Många unga lyfter även socioekonomiska förutsättningar i bredare bemärkelse och kopplar dessa till bland annat kunskap och tillgång till nätverk.

Flera unga pekar också på vikten av att behärska *språket* som en grundläggande förutsättning för engagemang. I de flesta fall är det bristande kunskap i svenska språket som lyfts som ett hinder för samhällsengagemang. Att inte kunna språket kan skapa hinder på flera sätt. Dels kan det göra det svårare att nås av information om vilka möjligheter till engagemang som finns, dels kan det vara en utmaning när kommunikation i exempelvis föreningsliv ofta sker på svenska. Några av de som intervjuats lyfter också att det kan vara en utmaning att inte behärska det ”byråkratiska” språk som ofta används inom organisationer. Då är språket viktigt mer som en del av att behärska de sociala koder som råder inom föreningslivet eller politiken och mer en fråga om att känna trygghet i sådana sammanhang.

Alltså livsmöjligheter, vilken situation man befinner sig i, och också vilka förutsättningar har man. Det är kanske jättemånga som håller inte med det som pågår i Sverige, men de kan ju inte prata svenska, så det blir svårt. /Kille, 21 år

Kunskaper om engagemang

En annan viktig förutsättning för engagemang är kunskap. Det kan handla om kännedom om möjligheter som finns, i form av olika arenor och andra vägar för påverkan. Det kan också handla om inblick i hur engagemang praktiskt kan ta sig uttryck, exempelvis i form av kunskap om hur föreningar fungerar och vilken typ av verksamhet som bedrivs där. Bland de intervjuade är det flera som uttrycker att det är viktigt att känna till vad olika typer av samhällsengagemang innebär konkret. Den kunskapen behövs för att känna sig trygg i vad som förväntas av en när man väljer att engagera sig. Att uppleva att det ställs krav på en, samtidigt

som man inte vet hur höga de är eller känner sig trygg i att man kan hantera dem, kan upplevas som ett hinder. En av de unga som har intervjuats uttrycker det såhär:

[...] för att man skall kunna engagera fler, så måste man ju veta vad det faktiskt innebär. Och... att det inte känns jobbigt att vara med, alltså det kanske inte skall ställas så mycket krav samtidigt som det bör göra det så klart också, jag vet inte men... jag tror att tänker man sig att man engagerar sig så är det att då krävs det så mycket av en, och det behöver det inte göra utan det kan ju... det kan ju krävas så mycket eller så lite som man vill. /Tjej, 23 år.

På motsvarande sätt kan också kunskap om vad engagemang faktiskt innebär och kräver, eller hur man som ny i sitt engagemang kan få stöd, skapa trygghet.

Flera unga lyfter skolan som en viktig aktör för att ge unga kunskap om hur samhällsengagemang kan se ut. I intervjuerna framträder skolan som en plats där unga får kunskap och utvecklar färdigheter som är avgörande för deras möjligheter till samhällsengagemang. Skolans betydelse speglas i berättelser om hur undervisningsmoment – exempelvis i form av ett skolbesök eller gästföreläsning – varit avgörande för att utveckla intresse eller varit avstamp för valet att engagera sig i exempelvis föreningslivet. Men flera intervjuade menar också att skolan borde ta ett större ansvar för att unga ska ges förutsättningar till engagemang, vilket följande citat belyser:

Det är där [skolan] man spenderar flera timmar i veckan. Det är där man lär sig nya saker. Det är där man borde lära sig att engagera sig i samhället. /Tjej, 18 år.

[...] jag tror att alltså såhär skolan har väl en, tänker jag, har en roll i det här, alla går ju i skolan så att liksom om skolan pratar om civilsamhället och möjligheter liksom, att lärare stöttar att folk engagerar sig och betonar värdet av det, för de som skulle vilja liksom. /Tjej, 22 år.

I intervjuerna uttryckte en del unga besvikelse över att skolan inte levt upp till deras förväntningar och förhoppningar om vilken roll som skolan skulle kunna ta för att främja ungas engagemang. Det kunde handla om att de inte upplevde att de fått lära sig saker eller fått tillräcklig inspiration. Några intervjuade uttryckte att de hade förväntat sig mer kunskap om civilsamhället och om politiska partier i skolan. En av de vi intervjuat uttryckte detta som att ”man lär sig ju inte så mycket om att liksom säga vad man tycker” eller ”om vad som händer i samhället”. En del unga var kritiska till vissa pedagogers roll i skolan. De hade exempelvis upplevt det problematiskt när läraren hade delat med sig av sina personliga politiska åsikter i klassen, vilket kunde vara svårt när eleverna förväntade sig att läraren skulle vara politiskt neutral i skolan. Det fanns också unga som upplevde att vuxna i skolan ibland verkade duka för samtal med svårare samhällsinnehåll. Några unga efterfrågade specifikt stöd för dialoger och samtal kring samhällsfrågor. Detta skulle vara viktigt både i och utanför skolan. Flera unga uttryckte också att skolan i sig kunde vara ett hinder, med hänvisning till långa skoldagar, mycket läxor och hög press.

Närmaste omgivningen viktig för att skapa ingångar till engagemang

I intervjuerna lyfts även familjen och den nära omgivningen som en källa till kunskap om olika sätt att vara engagerad. Många unga berättar om föräldrar, syskon eller vänner som har ett aktivt samhällsengagemang – ofta i föreningslivet – som fungerar som förebilder och inspirerar till eget engagemang. De skapar förståelse för hur ett samhällsengagemang kan se ut och öppnar upp för möjligheten att engagera sig. Unga beskriver också hur deras engagemang påverkats positivt av att det har förts diskussioner kring samhället eller olika samhällsfrågor i deras närmaste omgivning vilket skapat ett intresse för att själv engagera sig. Det intresse för samhällsfrågor som unga har haft har stöttats och uppmuntrats. Ibland har till exempel föräldrar och vänner även gett en del av de unga en konkret väg in i organisationer.

På motsatt sätt kan avsaknaden av personer i den nära omgivningen med erfarenheter av engagemang, eller som uppmuntrar till samhällsengagemang, vara ett hinder för unga. En ung tjej beskriver det såhär:

Jag kommer inte från en familj där man brukar organisera sig eller engagera sig på det sättet i civilsamhälleliga frågor, för då handlar fokuset mer om att försörja sig och leva ett helt okej liv... eller så här inte överleva men nästan så här att fokuset var tjäna pengar, betala fakturor och ja... på det viset så jag kommer inte från, har ingen bakgrund där man kan organisera sig och delta i föreningsliv eller också göra någonting annat än att jobba och tjäna pengar. /Tjej, 23 år.

Under intervjun understryker hon att hennes föräldrar ”alltid varit pushande och tyckt att det är jätteviktigt att vara aktiv”, men att de inte kunnat erbjuda henne konkret vägledning eftersom de själva inte hade erfarenhet av engagemang. Att sakna kunskap om vilka organisationer eller nätverk som finns, och att aldrig komma i kontakt med dem, är ett hinder som även andra unga upplevt. Flera intervjuade berättar att de länge haft ett engagemang, men att de inte vetat hur de ska kunna kanalisera detta. För dessa unga har det varit avgörande att de mött fler som delade deras engagemang eller kom i kontakt med organisationer eller arenor där engagemanget kunde få utlopp.

Resonemang om att unga i olika utsträckning har tillgång till kunskap och nätverk i sin närmaste omgivning återkommer även i andra intervjuer. Några unga lyfter civilsamhällets ansvar att skapa vägar in. En person resonerar kring att civilsamhället alltför ofta består av ”stängda sociala cirklar” och inte marknadsför sin verksamhet så att den når nya grupper. Liknande åsikter framförs av andra som delar uppfattningen att föreningar borde bli bättre på att informera om sin verksamhet och aktivt försöka rekrytera i nya grupper och områden.

Samtidigt framkommer i intervjuerna att föreningar kan uppleva utmaningar i sina försök att nå ut till unga. Flera personer lyfter att de gärna skulle vilja informera om sin verksamhet i skolor, men upplever att skolan är väldigt sluten och att det finns en ovilja att släppa in föreningar. En intervjuad beskrev situationen såhär:

De flesta ungdomar kommer ju inte i kontakt med föreningslivet mer än sport i princip för att det, det finns inte kontaktytor via skolan [...] det är väldigt svårt och komma in på många skolor. Alltså man blir ju lite

behandlad som någon terrorist ibland liksom [...] men jag vet i Malmö stad till exempel så ringde vi, jag tror det var alla skolor i hela kommunen som var kommunala, ingen svarade. [...] Alltså det är jättesvårt att försöka få, nå ut till ungdomar idag för att man sätter upp massa med onödiga hinder. /Kille, 22 år.

Även andra intervjuade lyfter liknande erfarenheter. En annan intervjuad säger att hon tror att skolbesök är ”våldigt viktigt för att kunna engagera barnen”, och beklagar därför att det enligt hennes erfarenhet är ”våldigt svårt och komma ut på skolor”.

Brist på sammanhang och arenor i närområdet

En del unga lyfter i intervjuerna svårigheter att hitta ett sammanhang tillsammans med andra som en tröskel för engagemang. Flera berättar att de upplever, eller tidigare upplevt, en ensamhet eftersom de saknar någon i sin omgivning som delar deras intresse. Andra berättar att det varit svårt att få utlopp för sitt engagemang eftersom det inte funnits organisationer där de kan vara aktiva där de bor. För några unga har möjligheten till ett mer aktivt engagemang uppstått först när de flyttat till större orter där det funnits organisationer.

Många unga lyfter särskilt skillnader i förutsättningar att engagera sig utifrån bostadsort. Intervjuerna pekar mot att det är vanligare att unga som bor i mindre städer eller på landsbygder möter trösklar i sitt engagemang kopplat till ensamhet och brist på tillgängliga arenor. Flera unga som bor utanför större städer beskriver ett mindre utbud av organisationer som en faktor som gjort det svårare för dem att kanalisera sitt engagemang. Andra lyfter långa avstånd och att det tar för lång tid att ta sig fram och tillbaka för att delta i möten och aktiviteter.

[...] det har varit svårt att engagera mig tillsammans med andra just för att jag inte hittar andra eller att jag behöver starta en förening själv [...] Så det blir en ganska konstig cirkel att, att jag vill göra det för att lära känna fler och för att göra det med flera så behöver jag känna dom. Det är svårt att värva människor som jag inte känner till.
/Icke-binär, 24 år

Bland de som har deltagit i intervjuerna finns dock flera som berättar att de senaste tidens situation med restriktioner på grund av pandemin har gjort det lättare för dem att hitta arenor för sitt engagemang. De unga som upplevt att det varit ett hinder att det inte finns organisationer där de bor har haft lättare att engagera sig när organisationers verksamhet har flyttats till digitala kanaler. Digitala möten har inneburit en större möjlighet att delta i föreningsaktiviteter för unga som tidigare upplevt hinder på grund av långa restider eller begränsad kollektivtrafik.

Och sedan också att inte jag fann umgänge också spelade väldigt stor roll, att de jag umgicks med engagerade sig inte på det sättet. Och sedan naturligtvis att jag inte fann den förening eller det jag tyckte var intressant när jag var yngre. Blandat med det här också modet att våga ta steget själv att leta i en annan kommun eller i ett annat område. Så att det var ju blandningen, så det var så det såg ut för mig när jag var yngre och varför jag inte engagerade mig i tidigare ålder. /Tjej, 23 år

Bristande tillgänglighet skapar hinder för unga med funktionsnedsättningar

Ännu ett hinder som framkommer i intervjuerna är bristande tillgänglighet. Många lyfter unga med funktionsnedsättningar när de ska ge exempel på grupper av unga som har högre trösklar eller hinder för sitt engagemang. Bland de intervjuade finns också ett mindre antal unga som uppgett att de har någon form av funktionsnedsättning. En del av dessa lyfter inga särskilda hinder för engagemang. Andra pekar på hur deras

funktionsnedsättning skapar trösklar eller hinder för specifika former av engagemang. Det kan till exempel handla om aktiviteter eller möten som inte är tillgängliga, eller att det inte finns tillgång till tillräckligt stöd eller hjälpmedel. En av de intervjuade, som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, berättar exempelvis att hon inte kan delta i demonstrationer eller föreningsaktiviteter:

Ja, jag har funderat på det men det är lite svårt eftersom jag ja, jag vad ska man säga, men jag har ju liksom många diagnoser som, det är ju inte kanske alltid skulle fungera liksom för att jag behöver väldigt mycket stöd ifall jag ska typ ut. Jag ville till exempel gärna klimatstrejka förut men jag kunde inte det för att då behövde man ju åka iväg till ett ställe. /Tjej, 16 år.

För hennes del innebär hennes funktionsnedsättning att vissa former och arenor av engagemang inte är tillgängliga. Hon har därför valt att kanalisera sitt engagemang på annat sätt, främst genom sitt konto på Instagram som hon använder som en plattform för att upplysa, uttrycka åsikter och bidra till förändring. Andra intervjuade lyfter andra hinder. En tjej som är döv och har behov av tolk berättar att hon ser stora hinder för föreningsengagemang. Hon är aktiv i flera funktionsrättsorganisationer och där erbjuds alltid tolkning, däremot upplever hon stora tillgänglighetsproblem i andra delar av föreningslivet. Andra intervjuade pekar på att det också kan finnas utmaningar gällande tillgänglighet för unga med synnedsättning och rörelsehinder.

Förutsättningar för att fortsätta engagera sig

De unga som är aktivt engagerade i samhället beskriver både vad som var viktigt för att de skulle ta steget att engagera sig, och hur de ser på möjligheterna och utmaningarna för att ha ett fortsatt engagemang över längre tid. Viktiga förutsättningar för att engagemanget ska fortsätta som unga berättar om i intervjuerna är till exempel att de känner att engagemanget gör skillnad i samhället och känns meningsfullt samt att det är

roligt och att de trivs med andra som delar samma engagemang. Ännu en viktig förutsättning är att de unga kan balansera sitt engagemang med andra delar av livet.

Engagemanget känns meningsfullt

Bland de unga som har intervjuats och som är aktivt engagerade i någon samhällsfråga idag är en av de vanligaste anledningarna att de fortsätter engagera sig att det uppfattas som meningsfullt. Många av dessa unga har under perioder funderat på om de ska fortsätta att engagera sig i samma omfattning som idag. Men engagemanget känns viktigt, och det man gör betyder att man är med och skapar det samhälle man vill leva i. Många beskriver att engagemanget drivs av en kombination av att man känner ett ansvar att engagera sig i en samhällsfråga, och att det känns bra att vara en del i att skapa en förändring. Det är viktigt att engagemanget tas på allvar och att man kan se att något händer. Den upplevelsen är för flera orsaken till att de fortsätter vara engagerade, även när förändringar sker långsamt eller när deras engagemang tar mycket tid eller kraft i anspråk.

158

Då känner man så här typ ah, varför vill jag göra så mycket. Och då tappar man lite det här... Ska jag verkligen göra det här? Ska jag verkligen delta i allting samtidigt och ska jag verkligen bry mig så himla mycket? Kommer jag ens kunna göra skillnad? Men så fort de här tankarna kommer så försvinner de också väldigt snabbt för att jag tycker att det här är så otroligt viktigt. /Tjej, 23 år

Bemötande påverkar vilja till engagemang

Från det motsatta perspektivet kan upplevelser av att inte tas på allvar av andra påverka viljan till engagemang negativt. Bland de intervjuade finns det delade meningar kring vilket bemötande unga får. Många upplever att det finns ett sug efter ungas röster och anser att de har fått ett bra bemötande. Andra är mer kritiska och menar att unga mest släpps fram för syns skull. Flera unga berättar om forum där de deltagit där de inte

upplever att de blir lyssnade till ”på riktigt”. Ofta tolkas det som att deras ord eller perspektiv inte väger lika tungt som andras på grund av deras ålder, eller att de får vara med som representanter för ungas perspektiv i ett forum men att deras möjligheter att påverka är mindre än andra deltagares. Flera unga är skeptiska till om deras åsikter tas tillvara, och uttrycker tvivel kring att intresset för vad unga har att säga är genuint. För flera intervjuade bottnar denna känsla i upplevelsen att deras synpunkter inte leder till någon förändring.

Jag har ändå fått höra en del sådana liksom... ja, men förminskande kommentarer. Eller lite får känslan att politiker liksom klappar en på huvudet och så här: 'Ja, det är fint och gulligt med ditt engagemang, fast vi bryr oss inte om dina sakpolitiska åsikter egentligen.' Utan tycker mest att det blir liksom en så här gullig grej, typ. Och att unga liksom inte tas på samma allvar. /Kille, 25 år

Flera av de unga som har intervjuats beskriver även att olika grupper av unga bemöts på olika sätt. Både unga killar och tjejer beskriver hur tjejer inte tas på allvar i sitt engagemang på samma sätt som killar, och att de inte blir lyssnade till i lika hög utsträckning. De upplever till exempel att killar främst lyssnar på andra killar och att tjejers röster inte väger lika tungt.

Det sociala sammanhanget viktigt för många

För många unga är också de sociala delarna av engagemanget väldigt viktiga. Det sociala är för många en av anledningarna att de både börjat engagera sig och fortsatt att engagera sig under lång tid. Många beskriver hur viktigt det varit för dem att de träffat andra som är intresserade av samma samhällsfrågor som de är och som delar deras värderingar. För många har andra inom föreningen eller organisationen blivit vänner med tiden. Några unga beskriver det som att de har fått vänner för livet genom sitt engagemang.

Den sociala delen av engagemanget gör att man upplever att man har större möjlighet att påverka. Men det gör också att det blir roligare att vara aktiv. Att engagemanget är roligt är viktigt för många unga. Även för de unga som har större ansvar i organisationer med mer administrativa uppgifter är det fortfarande viktigt att det ska vara roligt, att det finns en balans mellan det lustfyllda och de upplevda kraven.

På motsatt sätt pekar några intervjuade på att känslan av att inte passa in, eller känna sig representerad, i en grupp kan stöta bort från engagemang. Flera unga tjejer berättar att de inte känt sig välkomna i organisationer, att en ”grabbig” miljö och jargong hindrat dem och att vuxna inte tagit tillräckligt ansvar för att skapa en trygg miljö för alla.

Balans mellan olika delar i livet

För att unga ska kunna ha ett aktivt samhällsengagemang är upplevelsen av att ha tillräcklig energi och att kunna balansera olika delar av livet också en viktig förutsättning. Flera unga lyfter att de under perioder upplevt att andra delar av livet ställer höga krav och att det gjort att de inte har haft energi för att engagera sig. Det kan vara skola, jobb eller andra aktiviteter på fritiden.

Bland de unga som har intervjuats finns flera som under perioder i sitt liv har lagt relativt mycket av sin fritid på sitt samhällsengagemang. Flera av dessa beskriver hur de balanserar både drivkrafterna att engagera sig och de upplevda kraven från andra delar av livet. För en del har det inneburit att engagemanget har tagit olika mycket tid i anspråk under olika delar av livet. För några har kraven upplevts som så höga att de valt att minska på sitt engagemang för att fortsätta att må bra.

Engagemang kan vara känslomässigt krävande

Men det är inte bara tidsåtgång eller krav på arbete som gör att engagemanget tar energi. Unga kan också uppleva att samhällsengagemanget kräver mycket av dem eller är psykiskt påfrestande. En av de intervjuade – som själv är hbtqi-person – pekar på att engagemang i frågor som ligger en nära kan skapa en utsatthet och kännas för personligt. Men även unga som engagerar sig för att hjälpa andra eller förbättra utsatta grupper villkor kan uppleva liknande utmaningar.

”

Jag tror det kan vara svårare om man till exempel ska driva igenom frågor som [...] känns ännu mer personliga till exempel [...] om man själv är homosexuell så kanske det kan vara ännu svårare att, att det kan vara svårt att engagera sig för det kan kännas ibland för personligt. Att man kan känna sig utsatt nästan i sitt engagemang. /Icke binär, 24 år

I en annan intervju berättar en tjej som arbetar för att förbättra villkoren för unga i socioekonomiskt utsatta områden att engagemanget ibland blir ”för mycket” för henne. Enligt henne kan det vara svårt att orka med när ”ungdomar kommer och berättar hela sina livshistorier, allting de har gått igenom och hela familjedynamiken och allt, allt, allt”.

”

Det var en sådan sak när jag gav mig in i lite hbtq-frågor sådär, att där är man lite dubbelt utsatt på något sätt [...] man avslöjar ju någonting om sig själv ofta [...] och för mig är det, eller för många, för mig var det ju en väldigt stor grej liksom att man kom ut och hela den biten och sedan helt plötsligt skulle vi göra det politiskt. /Kille, 22 år

Oro och utsatthet för hot och hat formar förutsättningarna för ungas engagemang

Ännu en utmaning som berördes i intervjuerna är utsatthet och oro för hot och hat. Det var få intervjuade som hade personliga erfarenheter av hot och hat, men flera kände till någon i sin organisation eller bekantsskapskrets som hade blivit utsatt. Många berättade också att vetskapen om att det finns en risk att utsättas var något de förhöll sig till och påverkades av. Oavsett egen utsatthet och oro var det många som pratade om hot och hat som ett problem, och många upplevde att det var vanligt förekommande och i synnerhet på sociala medier.

”

Men det är också något som jag har märkt av i organisationen. Att frågor som man knappt behövde prata om för 10 år sedan för att det var så absurt... Att så här, vi inte behövde hantera militanta nazister på Almedalen. Eller att vi får hatbrev hem när vi ordnat en demonstration. Eller att folk ringer upp oss för att man har varit med i en lokalradiointervju. Alltså, autentiska exempel alltihopa. Har plötsligt blivit liksom ganska vanliga grejer, där vi plötsligt måste lägga massa tid och energi på att ta fram handlingsplaner. /Kille, 25 år

Några har erfarenheter av hot och hat

De intervjuades egna erfarenheter av hot och hat varierade. Några personer hade varit med om eller bevittnat angrepp, fysiska kränkningar och hot i samband med demonstrationer eller evenemang. Merparten av dessa berättelser handlade om organiserade nazister. Hotet kunde ha olika former, allt från direkt konfrontation vid offentliga tillställningar till att motståndarna omringade huset där ett möte hölls. Andra hade erfarenhet av hot och hat på sociala medier, exempelvis i form av påhopp på grund av sina åsikter och inlägg på sociala medier. En del intervjuade berättade om erfarenheter som ligger i gränslandet till att vara hot och hat. Det handlade exempelvis om negativa kommentarer och mobbning från omgivningen efter att ha uttryckt en åsikt.

”

Ja, alltså det är ju väldigt mycket på sociala medier, extremt mycket sådant. Men även händer det ganska ofta ifall man liksom ja men typ står på stan och pratar med folk i valstugor och så där eller om man är på skolbesök. Så jag skulle väl mer kanske kalla det för trakasserier egentligen, att folk kommer fram och hoppar på en liksom, alltså med... ja rent verbalt då, inte fysiskt. [...] Men ja, alltså jag... jag är ju definitivt så här orolig och har väl varit lite extra försiktig när jag ska göra saker och så där, för jag vet att det är många inom vår organisation som har blivit utsatta både för hot och trakasserier och väldigt mycket hat. Jag har fått trösta och försöka stötta väldigt många medlemmar som vill lämna politiken just för att man blir utsatt för väldigt mycket skit helt enkelt. /Tjej, 23 år

Flera unga som hade erfarenhet av hot genom sitt samhällsengagemang menade att de upplevde en skillnad mellan hot som uttalas mot den rörelse eller organisation de är aktiva i, och hot som var riktat mot dem personligen. Den senare formen av hot upplevdes som mer allvarliga. Några av dem som utsatts för hot och hat berättade att de hade gjort polisanmälan, men att det inte hade resulterat i någon typ av återkoppling. En av de unga menade ändå att det var viktigt att anmäla för att synliggöra fenomenet i statistiken. En annan person berättade att han utvecklat en personlig strategi för att hantera situationen genom att filtrera mejl från okända avsändare till en separat inkorg.

Utsattheten större för vissa

Ungas bild av vad som påverkar risken för att bli utsatt är kopplad till individens synlighet. Det innebär att risken är större om man syns mer, har mer inflytande och ansvar i organisationen. Bland de intervjuade finns även en bred samsyn att ställningstaganden i vissa ämnen – däribland hbtqi-frågor, feminism, migration, och klimat – oftare resulterar i hot och hat. Flera intervjuade menar också att unga drabbas i högre utsträckning om de tillhör olika minoritetsgrupper. Det är tydligt att en

del unga hbtqi-personer som engagerar sig i samhället vet att de riskerar att utsättas och att den risken påverkar deras möjligheter att engagera sig. En intervjuad som är transperson reflekterar kring att engagemang i transfrågor kan innebära att man blir en måltavla och kan leda till farliga situationer. Han berättar:

Alltså, jag har ju, jamen gått väldigt fram och tillbaks i hur öppen jag ska vara och hur engagerad jag kan vara i just transfrågan för att, av rädsla av att bli hotad och så. Men på senaste tiden så har jag, jamen fått sådant stöd, att det har varit enklare för mig att vara mer öppen och mer engagerad i just det. /Kille, 16 år.

Flera reflekterade även kring att de trodde de blivit skonade för att de tillhörde – eller snarare *inte* tillhörde – vissa grupper. En intervjuad konstaterade exempelvis ”jag vet att det hade inte sett ut så om jag var trans eller homosexuell eller svart eller utsatt liksom på något annat sätt”. En annan drog slutsatsen att anledningen till att han inte drabbats personligen så mycket antagligen är ”mycket på grund av mina privilegier som vit cis-man och så”.

Många berättade om oro för att utsättas

Relativt många aktiva unga är medvetna om risken att utsättas för hot och hat på grund av sitt engagemang, och flera uttrycker oro för att lägga upp vissa saker på sociala medier. De ungas förhållningssätt till möjligheten att utsättas för hot och hat varierade dock något. En del unga berättade att de räknade med hot och hat och såg det som något som tyvärr kommer med att vara engagerad. Trots utsatthet var flera unga fast beslutna att fullfölja och fortsätta med sitt engagemang. Flera menade att de inte lät sig påverkas, och att de var redo att utstå negativa kommentarer och hot. En tjej uttryckte det som att hon ”kommer fortsätta kämpa för det jag brinner för”. En annan av de intervjuade menade att hon upplevde ett ansvar för att inte låta sig skrämmas till tystnad, eftersom hon tillhör en mer privilegierad grupp och inte tar samma personliga risker som en del andra genom sitt engagemang.

Andra unga berättade att oron för att utsättas för hot eller hat gjorde att de anpassade sitt engagemang. Det kunde handla om att undvika vissa plattformar på sociala medier, eller att låta bli att uttala sig offentligt i vissa frågor. En intervjuad berättade exempelvis att hon försökte undvika att skriva debattartiklar i kontroversiella frågor för att inte göra sig till en måltavla. En annan konstaterade:

[...] det är väl en anledning till att jag inte skriver så mycket på nätet till exempel. Då, det, hade jag inte varit orolig för påhopp i till exempel kommentarstrådar och så vidare, då hade jag nog skrivit mer och engagerat mig mer i debatter på internetforum och så vidare, än vad jag gör idag. /Tjej, 23 år.

En annan intervjuad berättar om ett liknande förhållningssätt och beskriver att hen efter tidigare negativa erfarenheter undviker att "ta upp för mycket plats" och begränsar sig till "mindre rum" för att undvika negativ respons. Hen konstaterar att "även om jag inte vill känna mig begränsad så blir det de facto så".

I andra intervjuer reflekterar unga kring vad förändrade hotbilder innebär för föreningslivet. En tjej berättar exempelvis att hon funderat över vilket ansvar hon som ung ledare för en grupp 14-åringar har "om någon dyker upp med en pistol och börjar hota liksom såhär".

En del undvek att ta ställning för att slippa negativa kommentarer

I intervjuerna framkom att en del unga var rädda och undvek att ta ställning i samhällsfrågor eftersom de oroade sig för omgivningens reaktioner. I dessa fall handlade det inte om oro för hot och hat i mer snäv bemärkelse. Rädslorna handlar istället om att få kritik, nedlåtande kommentarer eller att bli utstött av vänner och omgivning.

Alltså jag tror det, för att jag tror att det är ganska typ, alltså pinsamt som ungdom att vara för politiskt engagerad, jag vet inte varför men jag tror att många tycker det, att det är lite pinsamt att vara engagerad i samhällsfrågor eller i politik. /Tjej, 17 år

Rädsla för att ta ställning är något som unga resonerar kring i flera intervjuer. En kille menar att det finns en tendens att unga inte vill associeras med samhällsengagemang eftersom det uppfattas som ”töntigt”. Denna ovilja kan enligt honom både handla om att själv ta ställning och att umgås med någon som gör det. Han menar att det är ett ”jättestort problem att de personerna som faktiskt höjer sin röst blir uteslutna av sina kompisgäng”. Liknande resonemang framförs av andra unga. En intervjuad resonerar om att det handlar om en rädsla för att bli dömd och en vilja att passa in som många unga känner.

I intervjuerna framkom även att en del unga hade erfarenheter av att ha blivit ifrågasatta efter att ha engagerat sig eller tagit ställning. En tjej som varit med om att starta upp ett miljöråd på sin högstadieskola berättade exempelvis att hon fick ta emot både blickar och anonyma meddelanden med elaka och hånfulla kommentarer från andra elever. De negativa kommentarerna ledde både till att individen slutade och till att initiativet lades ner.

Intresse för partipolitik och partipolitiskt engagemang

I intervjuerna har vi även frågat de unga om deras intresse för politik och partipolitiskt engagemang. Vi har ställt frågor både om deras eget intresse och om varför de tror att så få unga är intresserade av partipolitiskt engagemang. De intervjuade har olika relation till partipolitik. En del är eller har varit aktiva i ett ungdomsförbund eller parti, medan andra säger att de skulle kunna tänka sig att bli det. Några betraktade partipolitiken som framtidens engagemang för dem – någonting de förmodligen skulle

ägna sig åt senare i livet men inte än. Andra uppger att de av olika skäl inte är intresserade eller kan tänka sig att engagera sig i denna form.

Många drar gränsen vid att rösta

Det går att se en skillnad i hur unga resonerar utifrån hur aktivt engagerade de är idag. Bland de unga som är aktivt engagerade i partipolitiskt obundna organisationer finns ofta uttalade argument mot just detta sätt att organisera sig och vara aktiv. Bland mindre aktiva unga är valet att inte vara partipolitiskt aktiva mindre reflekterat och glider samman med varför man inte är så aktivt engagerad i samhällsfrågor i mer generell mening. I den senare gruppen är det många som uttrycker att de inte har intresse för att delta, eller att de inte upplever sig ha tid och kunskap. Enligt dem finns det annat som intresserar mer, så som fritid generellt och kanske någon hobby. Bland de yngre fanns det även en del som såg politik som något som tillhör vuxenlivet, och uttryckte att de saknade tillräckliga kunskaper och insikt i politiska sakfrågor för att kunna rösta eller att formulera sina politiska åsikter ordentligt. De flesta unga betraktade det dock som en självklarhet att utnyttja sin rösträtt, trots att de inte ansåg sig vara intresserade av politik.

Alltså viktigt är det säkert men sedan är det att, eh, alltså jag är inte intresserad alls. Jag känner att det finns andra människor som kan alltså göra det arbetet liksom. Så alltså man har ju alltid åsikter men, ja det får man väl göra sedan när man röstar eller vad som helst på något sätt så typ.
/Kille, 15 år

Brist på kunskap är ett hinder av flera olika anledningar

Både unga som är aktivt engagerade i samhällsfrågor, och unga som inte har ett eget engagemang i dagsläget, lyfter att det finns en brist på kunskap bland unga om vad det innebär att vara politiskt engagerad. En sådan brist på kunskap kan ta sig uttryck på flera olika sätt, och är för många unga ett grundläggande hinder för att de ska kunna och vilja engagera sig politiskt.

Många av de unga som har intervjuats upplever att man behöver ha stor kunskap för att vara politiskt engagerad. Det finns en uppfattning om att politik är både krångligt och svårt. Flera unga uttrycker att ett politiskt engagemang ställer krav på att kunna mycket för att kunna representera partiet väl, och flera uttrycker en oro för att inte bli tagna på allvar om de inte är tillräckligt kunniga. Uppfattningen om politik som svårt och krävande gör att flera unga uttrycker att det är lättare att välja andra former av engagemang. De väljer hellre att engagera sig på andra arenor som de upplever ställer mindre krav på förkunskaper.

”

Jag tror att om man skulle fråga folk i min ålder så här; 'hur går man med i ett parti?', så tror jag inte att folk hade haft koll [...] jag tror att det är väldigt dålig insyn i vad det innebär att vara engagerad i ett parti och vilka nivåer det finns, och jag tror att det är en bild av att ja men är man med i ett parti så är man politiker, och det tror jag inte att det är alla 24 åringar som vill. /Tjej, 24 år

”

Sedan tror jag att [...] ett hinder för många att engagera sig över huvud taget är just att de inte [...] känner sig tillräckligt insatta för att göra sina röster hörda i det sammanhanget. Att det känns som att okej, det där är, den där politiken, jag förstår inte alls det, så då är det inte... då kan jag liksom inte göra någonting med det [...] ordet politik liksom känns så tungt och starkt. Så jag tror definitivt att kompetens och kunskap är väldigt viktigt att folk ibland känner att de inte har tillräckligt för att börja. /Kille, 19 år

Unga saknar ofta också kunskap om vad det innebär att ha ett politiskt engagemang. Bland de intervjuade var det flera som uttryckte att de aldrig kommit i kontakt med företrädare för politiska ungdomsförbund eller partier. Många känner inte heller någon som är politiskt engagerad

och har ingen uppfattning om vad man gör inom ett politiskt parti. Flera unga uttrycker att man ”måste bli politiker” och associerar politiskt engagemang till att det handlar om arvoderade förtroendeuppdrag. Eftersom man inte möter personer som är politiskt engagerade blir bilden av politik tolkad utifrån synliga politiska företrädare som ofta befinner sig på en relativt hög nivå inom sina respektive partier. Det gör att flera unga ser politik som till exempel ett sammanhang där man måste representera i debatter och liknande. När unga inte möter politiska företrädare i vardagen skapar det en känsla av distans, och många ger uttryck för att det finns ett stort avstånd till politik.

Få upplever att de kan identifiera sig med ett parti

Ett av de allra vanligaste skälen till att de unga som intervjuats inte är intresserade av att engagera sig politiskt är att de upplever att de inte kan identifiera sig med något av partierna. En del unga uttrycker att det inte finns något parti eller politiker som de kan identifiera sig med, eller att de frågor som intresserar dem inte drivs av något av partierna. Flera unga uttrycker också att de inte upplever att politiker tar unga eller ungas frågor på allvar. Några upplevde att hela partipolitiken förbisåg dem för att de var unga eller för att de tillhörde någon annan grupp i samhället med mindre makt.

Jag tycker eller jag tror det är för att många unga inte känner att politikerna tar de unga seriöst. Det känns som att liksom det som är viktigt för unga det är väl så här klimatförändringar och skolan typ, men jag vet inte, jag upplever att det typ inte händer någonting inom de frågorna utan ja, men det fokuseras väldigt mycket på andra frågor. /Tjej, 21 år

För många som har intervjuats ligger svårigheten i att de inte upplever att det går att hitta ett parti som har ett program de kan ställa sig bakom i sin helhet. Även om något eller några av partierna tycker som dem i en viss fråga, så upplever unga att det ingår i partipolitiken att även ta

ställning i flera andra frågor. Flera unga upplever att de skulle behöva skriva under på ett helt program och stå för samtliga av de åsikter som partiet har i olika frågor. Många uttrycker också att deras egna åsikter ligger mellan olika partier, att de befinner sig i gråzonen mellan partierna.

Unga försöker hellre påverka i sakfrågor

Mot bakgrund av detta uttrycker många att det är lättare att engagera sig i enskilda sakfrågor istället. Orsakerna till att unga hellre väljer att engagera sig i en enskild fråga varierar. Viljan att enbart engagera sig i en särskild sakfråga kan böttna i att man känner sig obekvämt med att ta ställning i andra frågor än de som man själv känner sig trygg i. Man vet vad man tycker i en särskild fråga och kan därför ta ställning mer okomplicerat och politiskt obundet. Men det kan också bero på att man vill vara mer flexibel i sitt engagemang och delta i enskilda aktiviteter kring en fråga när det passar. Däremot är man inte beredd att ta steget till ett mer långsiktigt aktivt engagemang, utan väljer en mer individualiserad form som inte sker inom ramen för en organisation eller ett politiskt parti. Ännu en anledning som lyfts i intervjuerna är en misstro till partipolitikens möjligheter att skapa förändring. En del unga menade att andra sätt att påverka är mer framkomliga för att skapa snabb förändring.

Och det tror jag kan vara en anledning till varför jag inte engagerar mig politiskt, att jag är mer kanske intresserad av sakfrågor än liksom av ett helt partiprogram. Att det känns väldigt svårt att liksom vara överens med ett parti eller ett ungdomsförbund med liksom allt det de säljer in. Så att jag då kanske engagerar mig i vissa sakfrågor mer än i ett parti. Att det känns liksom enklare då att välja fritt på vad man vill engagera sig i för någonting, i jämförelse med om man tillhör ett parti. /Tjej, 21 år

Någonting som jag tror är ganska viktigt är att många inte vet vart de, vilket parti de ligger närmast åsiktsmässigt, och det förutsätter att en skall ha massor av kunskap om det också, vad varje enskilt parti liksom står för. Och personligen så har det väl kanske påverkat mig också, att jag har inte haft den tiden eller energin att ständigt hålla koll på det, utan jag har föredragit att hålla det enkelt och engagera mig mer i ideellt för att jag då liksom kan driva mina åsikter på ett enklare sätt utan att behöva tänka på... om jag går med i det här partiet, då behöver jag, då stöder jag under... vad skall man säga, implicit allting partiet står för. Och det känner jag att det åtagandet kan jag liksom inte göra, och jag tror att många håller med om det, att det är därför de inte vill binda sig till något specifikt parti.
/Kille, 19 år

Negativ bild av politik

Ungas syn på partipolitiken hade flera nyanser. Det framkom i intervjuerna att många unga har en negativ bild av politik och partipolitiskt engagemang. I intervjuerna framfördes en rad olika skäl till dessa negativa associationer. En del unga motiverade sin inställning till politik med att de eller deras föräldrar hade rötter i länder där politik enligt deras uppfattning lett till destruktiva konflikter. Flera associerade politik och politiska samtal med problemfyllda situationer, personliga motsättningar, konfrontation och bråk.

För andra handlade den kritiska inställningen om att politiker ansågs vara okunniga, eller ointresserade av villkoren för grupper de unga tillhörde. Två intervjuade som själva vuxit upp i områden med socioekonomiska utmaningar uttryckte frustration över att politiker saknade insyn och kunskap om förhållandena i denna typ av områden. I en annan intervju, där flera av deltagarna kommit till Sverige som ensamkommande barn, framkom att politik uppfattades som "smutsigt". I detta fall var den negativa bilden starkt kopplad till turerna kring den s.k. "Gymnasielagen". Flera uttryckte besvikelse över att politiker inte stått vid sitt ord och

bytt åsikt i frågan om unga asylsökandes rätt att stanna i Sverige. Deras uppfattning var att politikerna inte brydde sig om vilka konsekvenser deras ställningstaganden får, vilket en intervjuad uttryckte som att "de leker ju med människors liv".

Det man läser sig till och hör är att det är hårt liksom. Det är mycket politiskt spel för att komma på olika positioner och det är mycket såhär att man ska kriga sig uppåt snarare än att man ska kriga för en idé. Och kriga för det som partiet står för, att det är mycket mer att man ska ha en viss position snarare än liksom vad man faktiskt jobbar för och för min del alltså, jag gör ju inte engagemang för att jag ska ha en viss ledarroll, alltså såhär, jag gör ju engagemangen för att jag vill göra en förändring liksom.
/Tjej, 22 år

För flera unga bottnade den negativa bilden i att politik, och partipolitik i synnerhet, kopplades samman med konflikter och ett hårt debattklimat. Någon uttryckte att politik mest bestod i "pajkastning", en annan att det fanns en hård ton i debatten. Flera hade en bild av att partipolitiken präglades av internt intrigerande och maktspel. En ung kille som själv var partipolitisk aktiv berättade att han kände viss tvekan inför fortsatt engagemang eftersom det enligt honom skulle "krävas liksom att hugga personer i ryggen som man egentligen inte vill hugga". Ytterligare en aspekt som lyftes i en intervju var att partierna förlorat sin folkrörelsekaraktär och drivs av "typ PR-experten och kommunikatörer och liksom strateger som sitter på riksnivå och egentligen inte bryr sig så mycket om ideologi eller folkrörelse".

Rädsla för negativa konsekvenser

Bland de unga som har intervjuats finns det även flera som uttrycker en ovilja att vara öppna med sina åsikter eller engagera sig politiskt utifrån en oro att det skulle få negativa konsekvenser för dem. En del ansåg att det var ett var ett alltför starkt ställningstagande att vara ung och

politiskt aktiv, och något som kräver en hel del mod att stå för. Flera unga resonerar om risken att ett politiskt engagemang skulle leda till negativa reaktioner från vänner eller andra i omgivningen. Att engagera sig i ett politiskt parti anses förbundet med en risk att bli stämplad som en viss typ av person. Man vill inte associeras med ett särskilt parti, utan undviker det eftersom man är orolig att bli utsatt för exempelvis andras ifrågasättanden, både i form av mildare kritik och mer hotfulla kommentarer. En intervjuad resonerade också om en rädsla att ett eventuellt engagemang idag skulle sätta avtryck och skapa problem i framtiden, exempelvis vid jobbsökande.

Jag ska börja gymnasiet om några månader, och det känns inte så... just det där med att andra ska ha förutfattade meningar och så det känns inte bra att jag skulle välja ett parti nu och sedan börja gymnasiet med en massa nya människor som redan har den förutfattade meningen om mig, att jag 'tycker så där', för att jag är med i 'det' partiet.
/Kille, 15 år

Avslutning

Samhällsengagemang kan ta sig många uttryck och våra intervjuer fångar en del av spännvidden i ungas engagemang. Merparten av de unga vi intervjuat har ett stort intresse för samhällsfrågor och många är också intresserade av politik. En majoritet av de unga har också erfarenhet av att på olika sätt ta ställning och försöka påverka samhällsutvecklingen.

I intervjustudien ges en fördjupad förståelse över dels ungas drivkrafter och ingångar till engagemang, dels de trösklar och utmaningar unga möter i sitt samhällsengagemang. Intervjuerna visar att samhällsengagemang ofta är något som kräver att unga har tillgång till en rad resurser – däribland tid, kunskap och nätverk i omgivningen. I kapitlet framgår också att bristande tillgänglighet kan vara ett problem för vissa unga med funktionsnedsättningar. Vidare framkommer att tillgången till ett föreningsliv där unga kan kanalisera sitt engagemang och organisera

sig tillsammans med andra skiljer sig mellan olika delar av landet. I linje med detta framträder också bilden att ungas förutsättningar till samhällsengagemang är långt ifrån jämlika och att unga har olika förutsättningar utifrån resurser och uppväxtvillkor. Samtidigt visar intervjuerna att trösklar och hinder för samhällsengagemang kan vara en komplex fråga eftersom ungdomstiden ofta är en tid av stora förändringar och övergångar, exempelvis flytt och början på arbetslivet, vilket har en stor påverkan på ungas möjligheter till samhällsengagemang.

Gemensamt för många av de mer aktivt engagerade unga är att de har växt upp i en omgivning som främjar utvecklandet av samhällsengagemang. Det kan handla om att intresset för samhällsfrågor stimuleras genom samtal i familjen, eller om att någon i familjen eller den bredare bekantskapskretsen har erfarenhet från föreningslivet. Intervjuerna visar att ungas uppväxtmiljö spelar stor roll för vilken kunskap de har om möjliga sätt att engagera sig och vad dessa innebär. Mot bakgrund av detta har skolan en viktig roll i att säkerställa att alla unga får den kunskap och de färdigheter som krävs för ett aktivt samhällsengagemang. Intervjuerna visar att skolorna spelar en stor roll i att väcka ungas intresse, bland annat genom att bjuda in politiska partier och civilsamhällesorganisationer till skolan. Men samtidigt berättar unga att detta sker alldeles för sällan och inte alls på vissa skolor.

Intervjuerna visar även att unga möter flera utmaningar i sitt engagemang. En av dessa är risken att bli utsatt för hot och hat. Få av de intervjuade har egna erfarenheter av att utsättas, men flera känner någon i sin omgivning som drabbats. I de ungas berättelser framkommer också att många känner oro för att utsättas för hot och hat, och att en del låter bli att ta ställning i vissa frågor eller på vissa plattformar för att minska risken att bli utsatt. Denna form av självzensur är problematisk då den innebär en begränsning av vilkas röster som hörs i samhället. I relation till detta vill vi även lyfta att det är oroväckande att en del unga berättar om en ovilja att visa engagemang i samhällsfrågor av rädsla för att bli stämplade och framstå som tontiga av omgivningen.

Slutligen visar intervjuerna att många unga inte ser partipolitiken som en attraktiv arena. Många uttrycker att de har för lite kunskap om politik eller att de av andra anledningar har svårt att identifiera sig med ett parti.

Unga har intresse och åsikter i olika sakfrågor men svårt att köpa ett helt paket av politiska åsikter. Andra orsaker är en rädsla för att bli stämplad av omgivningen om man gör ett aktivt partipolitiskt ställningstagande. Det är också flera som har en negativ bild av politik och avskräcks av en hård ton i debatten och ett polariserat och konkurrensinriktat klimat. I intervjuerna framkommer även att kunskapen hos många unga om vad det innebär att vara politiskt engagerad är låg. Bland de intervjuade är det flera som likställer partipolitiskt engagemang med att "vara politiker", och associerar denna form av engagemang med att ha förtroendeuppdrag på hög nivå. Denna föreställning hänger troligtvis i viss utsträckning samman med att många unga inte kommit i kontakt med företrädare för politiska partier.

Avslutande diskussion

I rapporten undersöks en rad aspekter av ungas samhällsengagemang. Analysen i de tre resultatkapitlen ger tillsammans en bild av det breda samhällsengagemang som finns bland dagens unga. I det här kapitlet lyfter vi de viktigaste resultaten från rapporten och de utmaningar myndigheten identifierat mot bakgrund av dessa.

Det finns ett stort och stabilt samhällsengagemang i ungdomsgruppen

Rapporten visar att många unga är samhällsengagerade och att engagemanget är förhållandevis stabilt över tid. Resultaten från MUCF:s senaste nationella ungdomsenkät som genomfördes under våren 2021 visar att många unga är intresserade av samhällsfrågor, politik och vad som händer i andra länder. Det är också en hög andel av unga – sju av tio – som uppger att de gjort någon form av politisk handling under det senaste 12 månaderna. Politiska handlingar kan betyda många olika saker, allt från att stötta en åsikt i samhällsdebatten till att ta en kontakt med en politiker. Det vanligaste bland unga är att stötta en åsikt i samhällsfrågor på internet eller i sociala medier, vilket nästan sex av tio gjort. Generellt sett är det fler unga som uppger att de gjort saker som har lägre trösklar för deltagande – i betydelsen att de inte tar så mycket tid, kräver mycket kunskap eller långsiktigt engagemang.

Andelen unga som är medlemmar i föreningar har minskat över tid, men medlemskap i uttalat samhällsorienterade föreningar har varken blivit mer eller mindre vanligt bland unga sedan 2006. Ungefär sex av tio unga är medlemmar i en förening. En av tio uppger att de är medlem i uttalat samhällsorienterade föreningar.

Resultaten visar även att ett högt intresse för samhällsfrågor och politik hos unga ofta hänger samman med ett aktivt deltagande, i form av att ha gjort många politiska handlingar. I rapporten görs fördjupade analyser av grupper av unga med olika grader av engagemang. Resultaten visar att strax över var tionde ung (14 procent) är högengagerad, i betydelsen

att de både har ett högt intresse och ett högt deltagande. En något högre andel (19 procent) är lågengagerade, det vill säga har både lågt intresse och lågt deltagande. Dessa analyser förstärker bilden av att det finns en grupp av unga som varken är intresserade eller deltar.

Trots att ungas intresse är stabilt och många unga har erfarenhet av politiskt deltagande så ser vi vissa utmaningar. Vi ser bland annat att det finns en grupp av unga som varken är intresserade, deltar eller kan tänka sig att delta. Vi ser också att det finns förhållandevis stora skillnader mellan andelen som är låg- respektive högengagerade i olika grupper av unga.

Grupper som inte deltar är viktiga att studera närmare i framtida studier. Rapporten visar att unga som tillhör gruppen lågengagerade i mindre utsträckning upplever sig som delaktiga i det svenska samhället jämfört med högengagerade unga. Vidare skattar lågengagerade unga sin fysiska hälsa som sämre jämfört med högengagerade unga. Däremot visar MUCF:s analyser inga skillnader mellan de båda grupperna när det gäller tilltro till demokratin, egenskattad psykisk hälsa och nöjdhet med tillvaron.

MUCF har även gjort fördjupade analyser på unga som i myndighetens Attityd- och värderingsstudie uppgett att de inte röstade i förra valet eller att de inte planerar att rösta i kommande val. Dessa visar att intresse är en viktig faktor. Den vanligaste anledningen som unga uppger till att inte rösta är svagt intresse för politik. Vidare ser vi att unga som uppger att de har ett lågt intresse för samhällsfrågor och ett lågt intresse för att göra olika politiska handlingar är mindre benägna att rösta. Vår analys visar också att unga som upplever att politiker inte lyssnar och att deras egna möjligheter att påverka är små är mer tveksamma till att rösta i kommande riksdagsval. Detsamma gäller för unga som är missnöjda med livet och för unga som har en pessimistisk framtidstro. Dessa resultat ger viss kunskap om faktorer som påverkar ungas engagemang och politiska deltagande. Myndigheten ser dock ett behov av fortsatta och fördjupade studier av unga med lågt samhällsengagemang.

Unga är engagerade på många olika sätt

MUCF:s intervjustudie med ett hundratal unga ger en kompletterande och fördjupad bild av vilka former ungas engagemang tar. I intervjuerna framkommer att unga är aktiva på en rad olika sätt och på olika arenor. Även graden av engagemang – i betydelsen hur stor del av livet som upptas av engagemang – skiljer sig åt. De viktigaste arenorna för ungas engagemang som framkom i vår studie var skolan, sociala medier och föreningsliv.

Sociala medier framträder i rapporten som den arena som i särklass flest unga har erfarenhet av. Resultaten från den nationella ungdomsenkäten visar att aktiviteter på sociala medier – i form av att ta ställning i samhällsfrågor samt debattera och kommentera politik – återfinns bland de fem handlingar flest unga har erfarenhet av. Detta mönster framträder även i intervjustudien. En överväldigande majoritet av de intervjuade pratar om sociala medier som en arena för samhällsengagemang.

Många unga beskriver sociala medier som en plats där de tar del av nyheter och politisk opinionsbildning. Intervjuerna pekar mot att andra former av medier, såsom tidningar, radio och tv, har mindre betydelse för ungas informationsinhämtning. Sociala medier som kunskapskälla var dock någonting som en del unga förhöll sig kritiska till, eftersom det är lätt att hamna i en "filterbubbla" och endast ta del av ensidig information.

För många unga är sociala medier också en arena för att själva ta ställning och påverka – genom att skriva och dela inlägg, delta i kampanjer eller vara aktiva i diskussions- och aktionsgrupper. För en del av de unga är sociala medier den främsta arenan för engagemang. För andra är aktivitet i sociala medier ett av flera sätt att vara aktiv. Många av de unga vi intervjuat är även aktiva i olika organisationer eller volontärer. För dem ses engagemanget i sociala medier ofta som ett komplement eller som ett verktyg i organisationsarbetet.

I intervjuerna framträder flera sätt att vara samhällsengagerad. En del är framförallt engagerade i betydelsen att de är intresserade av samhällsfrågor och politik och håller sig uppdaterade genom att ta del av nyheter och opinionsbildning. De följer med i den offentliga debatten

och har åsikter i samhällsfrågor. Många deltar också i diskussioner med omgivningen och uttrycker åsikter på sociala medier. Andra unga har ett mer aktivt engagemang och försöker på olika sätt bidra till att skapa förändring – i samhället i stort eller den nära omgivningen. Det kan handla om alltifrån volontärarbete och sociala insatser till olika former av opinionsbildning och påverkansarbete.

Ungas förutsättningar för engagemang skiljer sig åt

Intervjustudien ger även en fördjupad förståelse av hur ungas engagemang växer fram och hur unga finner – eller inte finner – vägar för att kanalisera sitt engagemang.

Intervjuerna pekar mot att tillgång till sociala nätverk och en omgivning med samhällsengagerade personer främjar ungas möjligheter att själva utveckla ett engagemang. En vanlig väg till engagemang bland de intervjuade går via familj och vänner. Många berättar om ett engagemang som vuxit fram tidigt i en omgivning där andra är samhällsengagerade vilket skapar intresse och inspirerar. Det är ett antal unga som berättar om ett föreningsengagemang som inleddes i barndomen och som sedan fortsatt i andra former. För andra har engagemanget vuxit fram senare i livet och flera berättar att särskilda händelser eller enskilda personer varit avgörande för att väcka eller skapa ingångar till engagemang.

De flesta unga menar att den huvudsakliga drivkraften för deras engagemang är en vilja att skapa förändring i samhället. Många vittnar samtidigt om att deras engagemang skapar välmående. I intervjuerna lyfter många unga betydelsen av det sociala sammanhanget, känslan av gemenskap och meningsfullhet. I linje med det kan konstateras att samhällsengagemang i många fall bidrar till att ge unga en meningsfull fritid.

Intervjuerna belyser även en del trösklar och hinder som kan stå i vägen för ungas engagemang. Ett grundläggande hinder som lyftes av många unga är bristen på tid. Många upplevde att det inte finns utrymme för ett mer aktivt samhällsengagemang eftersom skolarbetet tar mycket tid och energi. Flera berättade att de utifrån dessa förutsättningar hellre prioriterar andra aktiviteter på sin fritid. En del unga lyfte också att

psykisk ohälsa kan leda till minskad ork för engagemang. För unga med funktionsnedsättningar kan även bristande tillgänglighet skapa svårigheter och vara ett hinder för vissa former av engagemang.

Analysen visar vidare att ungas ekonomiska förutsättningar påverkar både direkt och indirekt. Det kan handla om att kostnader för resor och aktiviteter står i vägen för deltagande. MUCF har i en tidigare rapport visat att fyra av tio unga avstått från en aktivitet på fritiden på grund av att den kostat för mycket pengar (MUCF 2021a). Ekonomiska förutsättningar kan även påverka på så vis att unga behöver prioritera bort ideellt engagemang till förmån för jobb.

En annan form av hinder som återkom i ett antal intervjuer var bristen på kunskap om demokratiska processer och civilsamhället. Unga uttryckte att de inte visste hur de skulle gå tillväga för att påverka eller inte kände till olika sätt att kanalisera sitt engagemang inom ramen för civilsamhället. Detta hinder är nära länkat till att sakna en omgivning där det finns erfarenhet av föreningsengagemang. För andra unga är det ett hinder att det saknas relevanta arenor för att organisera sig tillsammans med andra. I intervjuerna berättar flera om ensamhet i sitt engagemang, och att de haft svårt att hitta andra att göra saker tillsammans med eftersom det inte funnits några organisationer att ansluta sig till där de bor. Hinder av detta slag lyfts framförallt av unga som vuxit upp utanför större städer. En intressant aspekt som lyftes i några intervjuer var dock att digitaliseringen av föreningsverksamhet som ägde rum i spåren av coronapandemin för en del unga skapat större möjligheter till engagemang. Det visar att digitalisering bär på en potential att motverka trösklar och hinder.

Sammanfattningsvis visar rapporten att det finns ett antal faktorer som främjar respektive hindrar engagemang. Dessa är inte heller statiska utan förändras över tid genom att ungas levnadsvillkor förändras. Intervjuerna visade också tydligt att ungas engagemang påverkas av andra delar i ungas liv. Det fanns många unga som berättade om hur engagemanget hade varierat under olika perioder av livet och utgjort en större eller mindre del av deras fritid.

Skillnader mellan grupper av unga

Unga är en heterogen grupp och en av ambitionerna med denna rapport har varit att undersöka och belysa skillnader mellan olika grupper av unga. Rapportens resultat visar att både intresse och deltagande skiljer sig mellan grupper.

Unga tjejer är mer engagerade men möter större hinder

Rapporten visar på stora skillnader mellan killars och tjejers samhällsengagemang. Tjejer tillhör i högre utsträckning gruppen högengagerade, medan killar i högre utsträckning är lågengagerade. Det är vanligare att unga killar svarar att de inte kan tänka sig att göra en rad av de politiska handlingar som undersöks i enkäten. Dessa könsskillnader är intressanta att sätta i kontrast mot vad som framkommer i andra delar av rapporten. I kunskapsöversikten framgår att tjejer i lägre utsträckning nomineras och väljs till politiska förtroendeuppdrag. Det skulle kunna tyda på att tjejer trots ett stort engagemang väljer bort denna arena. En annan möjlighet är att tjejer diskrimineras och möts av större hinder. Båda möjligheterna finner visst stöd i rapportens resultat. Analysen av unga i de politiska ungdomsförbunden visar att killar generellt är mer intresserade att göra politisk karriär än tjejer. Samtidigt lyfter en del unga i intervjuerna att tjejer bemöts på ett annat sätt än killar, och att de inte tas på allvar eller blir lyssnade till i lika hög utsträckning som killar.

Unga hbtqi-personer är mycket samhällsengagerade

Unga hbtqi-personer är mer intresserade av politik och samhällsfrågor än andra unga. De tillhör i högst utsträckning av alla unga gruppen högengagerade. Andelen är nästan dubbelt så stor som för hetero-cispersoner. Samtidigt visar intervjustudien att unga hbtqi-personer möter särskilda utmaningar i sitt engagemang. I intervjuerna framträder gruppen som mer utsatt för hot och hat. Det framkommer också att en del upplever en utsatthet i att engagera sig i hbtqi-frågor och upplever att engagemanget kan bli väldigt personligt och utlämnande.

Geografi spelar roll

I rapporten framträder även skillnader i grad av samhällsengagemang mellan unga som bor på landsbygder och i storstäder. Unga i stadskommuner har högst grad av engagemang och unga som bor i landsbygdskommuner har lägst. Intervjustudien visar vidare att unga som bor utanför större städer har upplevt svårigheter att hitta likasinnade och sammanhang där de kan engagera sig tillsammans med andra. Unga berättar att det saknas organisationer att ansluta sig till i deras närområde, och det framkommer att långa restider och begränsad kollektivtrafik kan vara hinder för att delta i föreningsverksamhet längre bort.

Resultaten från den nationella ungdomsenkäten går inte att bryta på lägre nivå än kommunnivå. Vi vet dock att intresse och deltagande även skiljer sig mellan områden med olika socioekonomisk sammansättning. Tidigare undersökningar har visat att både intresse och deltagande är lägre för boende i områden med socioekonomiska utmaningar (Delmos 2020).

Fler unga med funktionsnedsättningar är lågengagerade

Unga med funktionsnedsättningar uppger i lägre utsträckning att de är intresserade av politik och samhällsfrågor och tillhör i högre utsträckning gruppen lågengagerade än unga som inte har någon funktionsnedsättning. Unga med funktionsnedsättningar är dock en heterogen grupp och sannolikt skiljer sig förutsättningar för engagemang utifrån typ av funktionsnedsättning. Sådana skillnader framträder också i intervjuerna med unga. En del unga med funktionsnedsättning lyfter inga särskilda hinder för engagemang kopplat till funktionalitet. Andra berättar att bristande tillgänglighet och avsaknad av stöd är ett hinder för deltagande i till exempel möten och demonstrationer.

Unga med utländsk bakgrund är något mindre engagerade

Rapporten visar även vissa skillnader i samhällsengagemang mellan personer med svensk och utländsk bakgrund. En något högre andel unga med svensk bakgrund är högengagerade jämfört med unga med utländsk

bakgrund. Däremot är det en högre andel unga med utländsk bakgrund som svarar att de på fritiden vill påverka samhället och bidra till bättre villkor för andra. Utifrån detta kan vi konstatera att ungas drivkrafter för engagemang, liksom vilka former detta tar, sannolikt påverkas av deras bakgrund. I intervjuerna framträder flera trösklar och hinder som kan antas påverka förutsättningar till engagemang för unga med utländsk bakgrund. Till dessa hör språkkunskaper samt tillgång till kunskap och en omgivning med erfarenhet av engagemang. Samtidigt är också unga med utländsk bakgrund en heterogen grupp. Vi intervjuade flera unga som berättade att deras föräldrars engagemang – i och utanför Sverige – stimulerat till eget engagemang.

Föräldrars utbildningsnivå spelar roll för ungas engagemang

Även socioekonomiska förutsättningar kan påverka ungas samhällsengagemang. I rapporten har vi mätt ungas socioekonomiska status genom föräldrars utbildningsnivå. Resultaten visar att unga som har föräldrar med eftergymnasial utbildning i högre utsträckning är högengagerade jämfört med unga vars föräldrar har kortare utbildning. Unga som har föräldrar med förgymnasial eller gymnasial utbildning är också i högre utsträckning lågengagerade jämfört med unga som har föräldrar med eftergymnasial utbildning. Även dessa skillnader kan kopplas samman med en del av de trösklar och hinder som identifierats i intervjustudien. Det är troligt att unga med lägre socioekonomisk status i högre utsträckning begränsas utifrån ekonomiska faktorer. Det är även tänkbart att socioekonomisk bakgrund påverkar ungas tillgång till kunskap och deras ingångar till engagemang.

Skolan har en viktig roll för att utjämna skillnader

I skolans uppdrag ingår att skapa förutsättningar till samhällsengagemang hos unga. Skolan har enligt skollagen och läroplanerna för grund- och gymnasieskolan ett särskilt demokratiuppdrag. Uppdraget innebär ett ansvar för att förmedla demokratiska kunskaper, värderingar och färdig-

heter (SOU 2016:5). Skolan är särskilt viktig för att utjämna skillnader i förutsättningar. Unga som inte växer upp med personer i sin omgivning som har kunskap eller erfarenhet av engagemang kan kompenseras för det.

Uppföljningar visar att skolans arbete med uppdraget i många avseenden fungerar bra. Resultaten från senaste ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) 2016 visar exempelvis att svenska elever presterar väldigt väl i studiens kunskapsprov jämfört med elever i en rad andra länder. Samtidigt visar undersökningen på skillnader i resultat för unga med olika bakgrund. Både unga med utländsk bakgrund och unga med låg grad av socioekonomiska resurser presterar sämre (Skolverket 2017).

I myndighetens intervjustudie framträder stora skillnader i hur unga upplevt att skolan arbetar med demokratiuppdraget, vilket tyder på variation mellan skolor och lärare. En del framhäver särskilt skolans betydelse för att deras engagemang väckts, exempelvis via undervisning, gästföreläsare, temadagar eller enskilda lärare. Andra uttrycker att de önskat att de fått mer kunskap genom skolan, exempelvis kunskap om hur man gör för att påverka eller om föreningslivet och politiska partier. I intervjuerna framkommer även att bristande kunskap kan vara en tröskel för att engagera sig, särskilt bland unga som växer upp i en omgivning där det saknas erfarenheter av engagemang. För denna grupp av unga har skolan en nyckelroll för att visa på olika vägar för att kanalisera engagemang. Det handlar om alltifrån kunskap om politiska beslutsprocesser och hur man kan gå tillväga om man vill förändra något i samhället, till vad det finns för sätt att vara aktiv och skapa förändring via civilsamhället.

Mot denna bakgrund vill MUCF betona att skolan har en central roll i att främja ungas samhällsengagemang. I det ingår att förmedla kunskaper och färdigheter som krävs för demokratiskt deltagande och erbjuda en arena där eleverna får öva på att diskutera kontroversiella och svåra samhällsfrågor i en trygg miljö. Det finns många skolor som redan idag uppfyller denna roll, men det finns också skolor som skulle behöva resurser, stöd och kompetensutveckling för att komma dit.

Förekomsten av hot och hat är en utmaning

Förekomsten av hot och hat är en utmaning för det demokratiska systemet. Regeringen konstaterar i sin strategi för en stark demokrati att det finns en risk att hot och hat leder till anpassning, självzensur och att en del väljer att inte delta i det offentliga samtalet eller engagera sig i samhällsfrågor (Kulturdepartementet 2018). Denna utmaning framträder tydligt i intervjustudien. Den visar att en del unga förhåller sig till oron och rädslan att bli utsatta för hatiska eller till och med hotfulla kommentarer på nätet i samband med att de uttrycker en åsikt. Detta är i linje med vad som framkommer i rapportens kunskapsöversikt där vi diskuterar en rad enkätstudier som visar att många avstår från att uttrycka åsikter eller delta i diskussioner på sociala medier.

Bland de intervjuade var det flera som lyfte fram hot och hat kopplat till engagemang som ett växande problem. Det var endast en mindre del av de intervjuade unga som hade egna erfarenheter av att utsättas för hot och hat, men desto fler kände till någon i sin omgivning som utsatts. Bland de exempel på hot och hat som unga berättar om återfinns alltifrån hot som framförts i sociala medier och mejl till verbala och fysiska trakasserier och angrepp i samband med demonstrationer och offentliga tillställningar. Bland de som utsatts var det flera som resonerar kring upplevda brister när hot och hat ska anmälas.

Även unga som inte hade erfarenhet av hot och hat förhöll sig till risken för att utsättas. En del berättade att de anpassade sig genom att inte uttrycka åsikter i vissa ämnen som uppfattades som känsliga, eller genom att anpassa hur och i vilka kanaler de är aktiva. Dessa resultat är oroväckande. De visar att hot och hat även indirekt påverkar ungas möjligheter och förutsättningar att uttrycka åsikter, vilket i förlängningen påverkar deras inflytande och möjlighet att påverka samhällsutvecklingen.

I rapporten framkommer även att en del unga avstår från att ta ställning av rädsla för omgivningens reaktioner. I dessa fall handlar det inte om oro för hot och hat i mer snäv bemärkelse. Rädslorna handlar istället om att få kritik, nedlåtande kommentarer eller att bli utstött av vänner och omgivning. Flera unga berättar att samhällsengagemang uppfattas

som töntigt och att det finns en oro att bli dömd av sin omgivning. Särskilt i relation till partipolitiskt engagemang uttrycker unga en övilja att ta ställning för att de inte vill bli stämplade.

Partipolitik väljs bort av många

Rapporten visar även på en annan utmaning i form av att förhållandevis få unga ser partipolitiken som en attraktiv arena för samhällsengagemang. Den nationella ungdomsenkäten visar att runt fem procent av unga är medlemmar i ett politiskt ungdomsförbund eller parti. Det är i nivå med tidigare undersökningar och skiljer sig inte nämnvärt från andelen medlemmar i befolkningen som helhet. Enkätresultaten visar även att medlemskap i en politisk organisation är en av de politiska handlingar som flest unga – mer än hälften – uppger att de aldrig skulle göra.

I intervjustudien framkommer några anledningar till att unga inte är intresserade av partipolitiskt engagemang. Skälen skiljer sig något åt mellan unga med olika grad av engagemang. Bland mindre engagerade unga är valet att inte vara partipolitiskt aktiv mindre reflekterat och glider samman med varför man inte är så aktivt engagerad i samhällsfrågor mer generellt. Det kan handla om lågt intresse eller om att man inte upplever sig ha tid eller kunskap. Unga som är aktivt engagerade i partipolitiskt obundna organisationer framför ofta mer specifika skäl som rör just detta sätt att organisera sig och vara aktiv. Flera uppfattar politik som svårt och krävande och menar att det är lättare att välja andra former av engagemang som uppfattas ställa lägre krav på förkunskaper.

Många pekar även på att de har svårt att identifiera sig fullt ut med ett parti och anser att det är lättare att engagera sig i enskilda frågor. En del av de unga har en negativ bild av politik. Det handlar om alltifrån ett lågt förtroende och misstro mot politiker till att politik associeras med konflikt, motsättningar och ett hårt och polariserat debattklimat. I intervjuerna framkommer även att en del unga är rädda för att ta ställning politiskt eftersom de inte vill bli stämplade, ifrågasatta eller bortstötta av omgivningen.

I en del ungas svar framträder en brist på kunskap om vad politiskt engagemang kan innebära. Många känner ingen som är politiskt engagerad och har ingen tydlig uppfattning om vad man gör inom ett

politiskt parti. I intervjuerna framkommer indikationer på att en del unga inte kommer i kontakt med företrädare för vare sig politiska partier eller andra civilsamhällesorganisationer. Skolan kan vara en plats där unga ges möjlighet att möta och knyta kontakter med aktörer inom civilsamhället eller politiska partier. Intervjuerna indikerar dock att en del skolor väljer att inte bjuda in organisationer. Exempelvis berättar flera av de föreningsaktiva att de nekats komma ut på skolor och informera om sin verksamhet.

I relation till detta är det även intressant att lyfta resultaten från forskningsprojektet om unga i politiska ungdomsförbund. Undersökningen visar att en majoritet av unga i de politiska ungdomsförbunden blivit medlemmar på eget initiativ och själva kontaktat partiet eller ungdomsförbundet. Det var vidare betydligt vanligare att unga blivit medlemmar på förslag av en familjemedlem eller vän än att de blivit värvade. Undersökningen visar också att nästan hälften av de svarande har en familjemedlem som är eller varit medlem i ett parti. Mot bakgrund av vad som framkommer i myndighetens intervjustudie är detta resultat inte förvånande. En av de vanligaste ingångarna till engagemang som unga berättar om i intervjuerna är just vänner, familjemedlemmar eller bekanta i den nära omgivningen. Samtidigt är resultatet oroväckande eftersom det antyder att det kan finnas höga trösklar för engagemang för unga som inte har någon personlig ingång till partipolitiken via sin omgivning. I den nationella ungdomsenkäten uppger ungefär en tredjedel av de unga att de skulle kunna tänka sig att bli medlemmar i ett politiskt parti eller ungdomsförbund. Det kan tolkas som att det finns en potential för ungdomsförbunden att rekrytera fler medlemmar.

Sammanfattningsvis kan vi identifiera två olika utmaningar i relation till partipolitiskt engagemang. Dels att många unga inte finner denna form av engagemang attraktivt, dels att unga inte erbjuds ingångar till engagemang i tillräckligt hög utsträckning. Politiska partier fyller en central roll i den representativa demokratin. Det är partierna som nominerar kandidater till de allmänna valen och det är de som ska kanalisera folkets vilja. Det är därför av central vikt både att de politiska partierna upplevs vara en attraktiv arena för påverkan och kan rekrytera medlemmar och personer som är villiga att kandidera för parlamentariska

uppdrag, och att dessa är representativa för befolkningen. Även om rapporten visar att det partipolitiska engagemanget i omfattning är stabilt kan det vara ett demokratiskt problem om rekryteringsbasen till politiska organisationer är snäv. Mot denna bakgrund vill myndigheten också understryka vikten av att politiska partier bjuds in att besöka skolor.

Avslutning

Rapportens samlade resultat visar på en engagerad ungdomsgeneration. Det finns inget som tyder på att intresset eller deltagandet bland unga i stort minskat över tid. Det är också i linje med tidigare undersökningar och rapporter som pekat på att det är engagemangets former snarare än dess omfattning som förändrats (se exempelvis Amnå et al. 2016; SOU 2016:5). Demokratiutredningen konstaterade att ungas politiska deltagande i vissa avseenden skiljer sig från tidigare generationers, men att det inte finns något som tyder på att dagens unga är mindre intresserade, deltar i lägre utsträckning eller i högre grad hyser antidemokratiska attityder. Utredningen drog slutsatsen att det går att se en långsiktig nedåtgående trend för vissa traditionella former av engagemang – däribland föreningsmedlemskap, partimedlemskap samt vissa former av politiska aktiviteter. Samtidigt konstaterar utredningen en uppgång för andra former av aktiviteter och att det därmed finns anledning att anta att ungas engagemang delvis flyttats till nya arenor (SOU 2016:5). Rapportens resultat pekar i samma riktning. Samtidigt framträder några problemområden i form av:

- Skillnader i engagemang mellan grupper av unga.
- Hot och hat.
- Partipolitikens förmåga att rekrytera unga.

Ojämlika villkor i samhället speglas även i olika möjligheter till engagemang. Flera av de skillnader som kan ses mellan olika grupper av unga bottenar sannolikt i att unga har olika levnadsvillkor och växer upp under omständigheter som i varierande grad främjar respektive hindrar framväxten av samhällsengagemang. Samtidigt indikerar de också att unga i

en del fall inte ges tillräckliga förutsättningar för engagemang. Det kan handla om att de saknar kunskap eller att de inte erbjudits ingångar till föreningslivet. Här har både offentliga verksamheter – inte minst skolan och den öppna fritidsverksamheten – och civilsamhället en viktig uppgift att fylla för att ge fler unga förutsättningar för engagemang.

Vi kan vidare se att förekomsten av hot och hat i samhällsdebatten i viss mån präglar ungas engagemang. För att säkerställa att unga i framtiden vågar och vill uttrycka åsikter behöver hot och hat motverkas.

Slutligen vill vi lyfta vikten av ungas närvaro i partipolitiken. Det är avgörande för det politiska systemets framtid att en del unga väljer att kanalisera sitt engagemang i denna form. Mot denna bakgrund är det viktigt att det skapas fler ingångar till engagemang för unga.

Förslag och bedömningar

I detta kapitel presenteras ett antal förslag och bedömningar. Mot bakgrund av resultaten i rapporten ser MUCF flera områden där det finns behov av insatser för att stärka ungas förutsättningar till samhällsengagemang. Förslagen som myndigheten lägger syftar till att:

- Stärka ungas möjligheter till delaktighet och inflytande.
- Främja ungas samhällsengagemang och demokratiska deltagande.
- Motverka förekomsten av hot och hat i samhällsdebatten.
- Stödja ungas självständiga organisering.
- Skapa mer likvärdiga förutsättningar till engagemang bland olika grupper av unga.
- Få mer kunskap om grupper av unga som inte deltar eller har sämre förutsättningar att delta.

Stärk ungas möjligheter till delaktighet och inflytande

MUCF bedömer att utökade möjligheter till delaktighet och inflytande för unga har potential att stimulera till ökat intresse och engagemang i samhällsfrågor. I MUCF:s intervjustudie med unga framkommer att tidiga erfarenheter av att bli lyssnad till och ges möjlighet att påverka kan vara en ingång till fortsatt engagemang och skapa tillit till demokratiska processer.

Inled lokal försöksverksamhet med rösträtt från 16 år

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år genomförs vid val till kommunfullmäktige i utvalda kommuner 2026 och 2030.

att MUCF ges i uppdrag att erbjuda stöd till deltagande kommuner.

Demokratiutredningen föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 2016:5) att sänkt rösträttsålder (till 16 år) bör införas på försök i utvalda kommuner. Som argument anför utredningen att sänkt rösträttsålder skulle innebära en förstärkning av ungas möjligheter till inflytande inom den representativa demokratin. Utredningen pekar också på att det finns anledning att anta att en sänkning av rösträttsåldern skulle få en rad långsiktiga effekter som stärker demokratin. Till dessa hör ett ökat intresse för politik bland unga och fler förtroendevalda unga. Sänkt rösträttsålder bedöms också främja ett högt och jämlikt valdeltagande. I slutbetänkandet framhåller utredningen också att försök med sänkt rösträttsålder genomförts i flera andra länder, bland annat Norge och Tyskland, med goda resultat. Utvärderingar av denna försöksverksamhet har visat på ett större valdeltagande för förstagångsväljare i åldern 16–17 år. Erfarenheter från Norge pekar också mot att en sänkning av rösträttsåldern leder till att en större andel yngre politiker blir valda (SOU 2016:5).

MUCF ställer sig positiv till utredningens förslag och ser det som ett sätt att garantera fler unga ett formellt inflytande i den lokala beslutsprocessen. Myndigheten delar även utredningens bedömning att sänkt rösträttsålder skulle stimulera till ökat politiskt intresse och på sikt stärka demokratin. Ungas möjligheter till inflytande skapar ett ökat intresse för politik och samhällsfrågor som tidigt kan lägga grunden för ett politiskt deltagande.

MUCF föreslår därför att en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år genomförs vid val till kommunfullmäktige i utvalda kommuner 2026 och 2030. Kommunerna bör väljas ut efter ansökan till regeringen och utifrån aspekter som är relevanta vid en uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten. MUCF ser dock, vilket tidigare framförts i myndighetens remissvar på utredningens slutbetänkande, att deltagande kommuner har ett behov av stöd vid genomförande av försöket. Det rör sig framförallt om stöd vid utformandet av insatser för att motivera och informera de unga som är försöksverksamhetens målgrupp. MUCF föreslår därför även att myndigheten får i uppdrag att erbjuda ett sådant stöd till deltagande kommuner.

Öka ungas delaktighet och inflytande på lokal nivå

MYNDIGHETEN BEDÖMER

att det behövs ett fördjupat och intensifierat arbete för att skapa kanaler för delaktighet och inflytande för unga på lokal nivå.

Ungas rätt till delaktighet och inflytande är en viktig målsättning för den svenska ungdomspolitik, som fastslår att alla unga ska ha ”inflytande över samhällsutvecklingen” (prop. 2013/14:191, s. 1). Även barnkonventionen (artikel 12) etablerar en rätt för unga att bli hörda och lyssnade till i frågor som rör dem. Unga kan göras delaktiga och få möjlighet att påverka på flera sätt och i olika sammanhang. MUCF vill särskilt uppmärksamma vikten av att kommuner arbetar aktivt med att skapa vägar för delaktighet och inflytande på lokal nivå.

MUCF har i en tidigare rapport konstaterat att det finns stora skillnader mellan hur olika kommuner arbetar för att erbjuda unga inflytande på lokal nivå (MUCF 2019a). De flesta kommuner bedriver någon form av arbete för att ge unga inflytande på lokal nivå, men det finns skillnader både sett till omfattning och ambitionsnivå på det kommunala inflytandearbetet. Sammantaget innebär detta att ungas möjligheter till delaktighet och inflytande skiljer sig från kommun till kommun. Mot bakgrund av detta har myndigheten tidigare konstaterat att det finns ett behov av ett intensifierat och fördjupat inflytandearbete på lokal nivå. Fler kommuner behöver arbeta aktivt med att erbjuda unga möjligheter till inflytande, och att det arbete som redan bedrivs på många håll behöver nå fler unga.

Unga kan beredas delaktighet och inflytande i lokala verksamheter och beslutsprocesser på en rad olika sätt. Det kan handla om kanaler för inflytande som är skapade specifikt för unga, exempelvis inflytandeforum, enkätundersökningar eller digitala verktyg. Det kan också handla om att unga ges möjlighet till inflytande via de kanaler som övriga medborgare har tillgång till, såsom medborgarförslag. Det centrala är att

det finns tillgängliga kanaler för att fånga upp ungas åsikter och ge unga möjlighet att påverka.

Möjligheter att framföra åsikter och få inflytande är viktigt både för förverkligandet av den ungdomspolitiska målsättningen och för att stimulera ungas samhällsengagemang. Tidiga erfarenheter av att bli lyssnad till och att få möjlighet att påverka kan vara en ingång till fortsatt engagemang och kan bidra till att skapa tillit till demokratiska processer.

Utred förutsättningarna för skolbesök

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att regeringen tillsätter en utredning som gör en bred översyn över regelverket kring skolbesök i syfte att öka förutsättningarna för politiska partier, deras ungdomsförbund samt civilsamhällesorganisationer att under ordnade former besöka skolor.

I arbetet med rapporten har MUCF sett tecken på att såväl politiska ungdomsförbund och partier som andra delar av civilsamhället upplever svårigheter att få tillträde till skolor. I flera av de intervjuer MUCF gjort lyftes aspekter som rör skolans öppenhet för besök. Några av de unga som själva var aktiva i olika organisationer upplevde det som ett problem att de inte släpps in på skolor och får en möjlighet att prata med och informera unga om sin verksamhet. Andra unga berättade att de aldrig kommit i kontakt med politiska företrädare i skolan.

Mot bakgrund av rapportens resultat vill MUCF understryka vikten av låga trösklar till både partipolitiskt engagemang och civilsamhällsengagemang. För att sänka trösklarna är det avgörande att det finns kontaktytor mellan unga och organisationer och att unga har kunskap om olika vägar att kanalisera samhällsengagemang. I detta sammanhang får skolans förhållningssätt till besök en stor betydelse. MUCF ser ett stort demokratiskt värde i att skolan fungerar som en mötesplats där unga erbjuds ingångar till engagemang. Därför är det viktigt att såväl politiska partier och ungdomsförbund som andra civilsamhällesorganisationer

välkomnas att besöka skolor. Myndigheten menar att skolbesök har potential att skapa ökat intresse och förståelse för samhällsfrågor och politik. Det finns också ett särskilt värde i att unga får se och möta andra unga som är politiskt aktiva eller engagerade i civilsamhället. Myndigheten vill även betona att det är viktigt att partier och ungdomsförbund inte bara bjuds in i samband med valår. Det innebär en risk att vissa elever aldrig ges möjlighet att ta del av dessa besök.

För att få en bättre bild av hur skolor förhåller sig till besök från politiska organisationer har MUCF i arbetet med rapporten varit i kontakt med flera av de politiska ungdomsförbunden.⁴⁹ De erfarenheter som dessa förmedlat bekräftar den bild som framträder i myndighetens intervjustudie. Förbunden som vi varit i kontakt med berättar att det är relativt vanligt att skolor inte bjuder in till eller tillåter besök och att detta upplevs vara en utmaning. Flera av förbunden pekar på att det utifrån deras erfarenhet finns stora skillnader i förhållningssätt mellan olika kommuner och enskilda skolor. En del skolor är öppna för besök, medan andra fattat beslut om att inte bjuda in till eller tillåta besök alls.

Bland de skolor som är öppna för besök är det vanligt att dessa begränsas till en dag per år eller i anslutning till valår. Förbunden upplever att fler skolor är öppna för besök under valår. Vidare är det vanligare att bjudas in för att delta i debatter eller andra större evenemang där alla ungdomsförbund bjuds in. Det upplevs vara svårare att få tillåtelse att hålla bokbord eller dela ut flygblad. En problematik som lyfts av flera är att skolor inte tillåter besök från enskilda ungdomsförbund, utan bara lämnar tillträde vid större evenemang där alla bjuds in att delta. En företrädare pekar på att det finns en osäkerhet kring vad skollagens skrivning om objektivitet innebär. En del skolor tolkar denna som att besök från enstaka partier inte är tillåtna eftersom det innebär ensidig påverkan av eleverna.

Den 1 januari 2018 infördes en ny bestämmelse i skollagen som anger att det är rektorn som beslutar om politiska partier ska bjudas in för

⁴⁹ MUCF har kontaktat ungdomsförbunden till de åtta riksdagspartierna och efterfrågat deras erfarenheter av skolbesök. Fem av dessa har återkommit till myndigheten (Grön ungdom, LUF, SSU, Ungsvenskarna och Ung Vänster).

att medverka i utbildningen. Om partier bjuds in måste urvalet ske på en objektiv grund (SKL 2018). Bestämmelsen tillkom för att ge skolor ett tydligt regelverk att förhålla sig till. I regeringens proposition (prop. 2017/18:17, s. 13) presenteras förslaget som ”en tydlig och lättillämpad handlingsregel” som antas underlätta för skolor och öka möjligheterna för eleverna att ta del av exempelvis politiska debatter.

Utifrån MUCF:s samtal med företrädare för de politiska ungdomsförbunden ser myndigheten indikationer på att bestämmelsen inte fått avsedd effekt i betydelsen att den lett till fler skolbesök. Myndigheten bedömer också att bestämmelsen skapat osäkerhet kring huruvida besök från enstaka partier är tillåtna eller ej. Mot bakgrund av detta föreslår MUCF att regeringen tillsätter en utredning som följer upp konsekvenser av det nya regelverket samt utreder under vilka former och regelverk organisationer ska kunna bjudas in till skolor.

Den nya bestämmelsen i skollagen föregicks av en utredning (SOU 2016:4) som hade i uppgift att analysera de bestämmelser som reglerar hur skolor ska förhålla sig när det gäller att bjuda in politiska partier i skolorna. Utredningens analyser fokuserar framförallt på frågan om hur skolor ska förhålla sig till partier som anses ha åsikter som strider mot skolans värdegrund. Slutsatsen är att skolor inte har möjlighet att neka ett parti att komma till skolan utifrån vilka åsikter de förväntas föra fram, eftersom detta anses stå i strid med objektivitetskravet i 1 kap. 9 § RF. Mot denna bakgrund föreslås en ny skrivning i skollagen som tydliggör att begränsningar av inbjudningar måste göras på objektiv grund.

Utredningen resonerar kort om möjliga former för skolbesök och uttrycker i en bedömning (se avsnitt 15.7.1) att den ser en ”stor fördel med ett samlat politikerbesök, så att representanter för olika partier besöker skolan samtidigt” (SOU 2016:4, s. 253). Vidare förordar utredningen att bokbord bör betraktas som ett komplement till debatter. I utredningen analyseras dock inte huruvida det föreslagna regelverket gör det möjligt för skolor att även fortsättningsvis tillåta enskilda partier eller ungdomsförbund som själva anmäler intresse för att komma till skolan att göra det. Utredningen gör inte heller någon analys av konsekvenserna av ett regelverk som utesluter enstaka besök ur demokratihänseende.

MUCF menar att den nya bestämmelsen i skollagen i detta avseende skapat oklarhet. Myndigheten bedömer att det är olyckligt om objektivetsprincipen tolkas som att skolan inte får lov att ta emot besök från enskilda partier. Det leder till en onödig begränsning av ungas möjligheter att ta del av politisk information och skapa kontaktytor gentemot politiska partier. Mot denna bakgrund föreslår MUCF att regeringen tillsätter en ny utredning som gör en bredare översyn av regelverket kring skolbesök. I detta bör även ingå att analysera förutsättningarna för andra organisationer i civilsamhället att besöka skolor. Utredningen bör även ha i uppgift att undersöka varför skolor väljer bort att bjuda in organisationer.

Stärk förutsättningarna till engagemang för unga med funktionsnedsättningar

Rapportens resultat visar att gruppen unga med funktionsnedsättningar i något högre utsträckning tillhör gruppen lågengagerade jämfört med unga utan funktionsnedsättning. I intervjuerna framkommer vidare att bristande tillgänglighet och brist på stöd för några unga med funktionsnedsättning utgör hinder för vissa typer av engagemang.

Unga med funktionsnedsättning är en heterogen grupp. Vi vet sedan tidigare att villkoren för politiskt deltagande skiljer sig åt beroende på typ av funktionsnedsättning (se exempelvis SCB 2019a). I analysen av MUCF:s nationella ungdomsenkät saknas möjlighet att bryta resultaten på olika undergrupper på grund av att antalet svarande i gruppen är för få. Vi kan därför inte säga om intresse och deltagande skiljer sig mellan unga med olika typer av funktionsnedsättningar. I intervjuerna framträder däremot dessa skillnader. Bland de intervjuade som uppgett att de har en funktionsnedsättning är det några som inte upplever några särskilda hinder för engagemang, medan andra pekar på tydliga hinder kopplade till tillgänglighet och behov av stöd.

Tillgänglighet krävs för att fler ska kunna delta

MYNDIGHETEN BEDÖMER

att det är viktigt att unga med funktionsnedsättning får tillgång till stöd som krävs för att kunna delta i möten och aktiviteter.

att tillgänglighet bör beaktas när offentliga aktörer och civilsamhällsorganisationer planerar och bedriver verksamheter riktade mot unga.

Rapporten visar att en del unga med funktionsnedsättningar har behov av stöd av olika slag – exempelvis i form av tolkning – för att kunna delta i vissa aktiviteter. Det är viktigt att unga vid behov kan få tillgång till de stöd de behöver för att kunna fungera som aktiva samhällsmedborgare. Samtidigt vill MUCF lyfta vikten av att offentliga aktörer och civilsamhället inkluderar ett tillgänglighetsperspektiv i sin verksamhet.

Tillgänglighet handlar om att utforma samhället på ett sådant sätt att så många som möjligt kan delta. I relation till samhällsengagemang handlar det exempelvis om att tillgänglighet beaktas vid planering av möten och aktiviteter och att dessa hålls i lokaler och på platser som är tillgängliga för alla. Det handlar också om att information finns i tillgängliga format. MUCF menar att det är viktigt att tillgänglighet beaktas av både offentliga aktörer och civilsamhällsorganisationer när dessa planerar och bedriver verksamheter riktade mot unga. Principen om universell utformning kan vara ett stöd i detta arbete. Den innebär att hänsyn tas till människors olika behov och förutsättningar redan från början, och att utgångspunkten är att skapa lösningar som fungerar för så många som möjligt vid utformning av verksamhet.

Det behövs mer kunskap om hur funktionsnedsättningar påverkar förutsättningar till samhällsengagemang

MYNDIGHETEN BEDÖMER

att det finns ett behov av fördjupad kunskap om de trösklar och hinder för samhällsengagemang som unga med olika typer av funktionsnedsättning möter.

Rapporten pekar mot att unga med funktionsnedsättningar möter specifika trösklar för engagemang. I intervjuerna framträder bristande tillgänglighet som en viktig faktor. Det är också troligt att unga med funktionsnedsättning påverkas av andra identifierade trösklar kopplade till tid, hälsa, ekonomi och nätverk.

MUCF har tidigare uppmärksammat att unga med funktionsnedsättningar upplever hinder i sin fritid i större utsträckning än andra unga. Gruppen har ett mindre deltagande i föreningsliv, har mer begränsade sociala nätverk och uppger i högre utsträckning att de avstått från en fritidsaktivitet av rädsla för att bli dåligt bemött jämfört med andra unga (MUCF 2020b). Det är troligt att en del av den kunskap som finns kring trösklar och hinder för en aktiv fritid, och vad som kan göras för att motverka dessa, kan användas i arbetet med att främja samhällsengagemang.

MUCF ser dock ett behov av fördjupad kunskap som specifikt rör förutsättningar för samhällsengagemang för gruppen. Eftersom det sannolikt finns stora skillnader mellan unga med olika typer av funktionsnedsättningar vill myndigheten särskilt lyfta behovet av kunskap om olika undergrupper och de specifika hinder dessa möter. MUCF har tidigare konstaterat att det finns ett betydande behov av kunskapsutveckling, både kring vilka behov som unga med funktionsnedsättning har och kring vilka arbetsmetoder som bäst främjar en varaktig etablering i samhällslivet för unga med funktionsnedsättning (MUCF 2017). Detta behov kvarstår.

Ge MUCF en starkare roll i att främja demokratin

MUCF ser ett behov av ett långsiktigt och medvetet arbete för att stärka det civila samhällets roll i demokratin och att främja ungas demokratiska deltagande. Myndigheten föreslår därför en bred satsning på åtgärder för att värna och utveckla det civila samhällets roll samt stärka alla ungas demokratiska kompetens och främja deras möjligheter till inflytande och delaktighet i samhället. Det övergripande målet är att stärka demokratiska värderingar och demokratiskt deltagande i samhället.

Ge MUCF en instruktionsbunden uppgift att verka för att främja ungas förutsättningar att delta i demokratin

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att myndighetens instruktionsbundna uppdrag inom ungdomspolitikerna utvidgas till att även omfatta uppgiften att främja ungas förutsättningar till demokratiskt deltagande i samhället.

att myndighetens förvaltningsanslag förstärks så att myndigheten kan göra egna prioriteringar inom området.

MUCF föreslår att myndighetens instruktionsbundna uppdrag inom ungdomspolitikerna utvidgas till att även omfatta uppgiften att verka för att främja ungas förutsättningar att delta i demokratin. Myndigheten har under många år arbetat med uppdrag som på olika sätt har varit kopplade till frågor som berör ungas demokratiska deltagande och delaktighet. MUCF bedömer att det arbete som bedrivs skulle gynnas av ökad samordning och långsiktighet. Bäst sker detta genom att låta ansvaret för uppgiften ingå i myndighetens instruktion. Det möjliggör en långsiktighet i arbetet samt att myndigheten genom egna prioriteringar kan säkerställa optimal resursanvändning och synergier mellan uppdrag. Det förutsätter dock att myndighetens förvaltningsanslag förstärks långsiktigt så att det finns utrymme för sådana prioriteringar.

Ett instruktionsbundet uppdrag, och medföljande finansiering, skulle också innebära att myndigheten får ett större utrymme att initiera egna satsningar. Ett exempel på en sådan satsning skulle kunna vara att ta fram utbildningar och/eller metod- och stödmaterial riktat till lärare, fritidsledare, kommunala tjänstepersoner och andra yrkeskategorier som möter unga i tjänsten. Mot bakgrund av resultaten i denna rapport ser MUCF ett behov av kunskapshöjande insatser om hur ungas samhällsengagemang kan främjas. Myndigheten besitter efter tidigare uppdrag en stor kunskap inom området och har sedan tidigare tagit fram olika former av material. Dessa skulle kunna uppdateras och paketeras till olika målgrupper för att ge verktyg i arbetet med att sprida kunskap om demokrati och väcka ungas intresse för samhällsfrågor och engagemang.

Ett annat exempel på en satsning som skulle kunna göras inom ramen för ett förstärkt uppdrag är att sprida information direkt till unga. Det skulle exempelvis kunna handla om information om olika sätt att kanalisera engagemang, hur man startar en förening eller hur man går tillväga om man vill förändra något i sin kommun. Eftersom många unga använder sociala medier för att inhämta information kan en sådan satsning med fördel göras i sådana plattformar.

Förstärk och förläng MUCF:s uppdrag att främja ungas deltagande och delaktighet i demokratin, öka kunskapen och stärka demokratins motståndskraft

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att MUCF får ett förstärkt och förlängt uppdrag att främja ungas deltagande och delaktighet i demokratin, öka kunskapen och stärka demokratins motståndskraft.

att uppdraget finansieras med minimum 4 miljoner kronor årligen. Uppdraget är skalbart, myndigheten bedömer att det kan genomföras på ett bra sätt med en budgetram i storleksordningen 4 till 15 miljoner kronor.

MUCF fick 2020 i uppdrag att ta fram och sprida modeller för hur kommuner kan arbeta strategiskt, sektorsövergripande och långsiktigt med att stärka ungas kunskap om den lokala demokratin, utveckla ungas demokratiska färdigheter och kompetenser samt främja deltagande och stärka delaktigheten i demokratin. Inom ramen för uppdraget har sex kommuner och en region valt att ingå en långsiktig överenskommelse och ska under nästkommande femårsperiod stärka sitt systematiska demokratiarbete.

MUCF föreslår att detta uppdrag förstärks och förlängs. Enligt myndighetens bedömning finns det behov av ett långsiktigt arbete med metoder och modeller för att öka ungas delaktighet i den lokala demokratin, med särskilt fokus på unga som traditionellt inte deltar i och har låg kunskap om demokratin. Genom att utveckla arbetet som inletts under 2020 och över tid utöka och inkludera fler kommuner och aktörer från det civila samhället kan MUCF bli en samlande kraft i detta arbete. MUCF kan ha en central roll i att stötta kommuner, ta fram ny kunskap och vidareutveckla samt bistå i införandet av metoder, modeller och övriga verktyg. Myndigheten kan i uppdraget arbeta med att sprida kunskap, erfarenheter och metoder till landets kommuner både genom bredare erfarenhetsforum och event till mer specifika utbildningstillfällen och workshops. Det är också viktigt att ett långsiktigt uppdrag inkluderar mer riktade insatser till tjänstepersoner som arbetar med unga och tjänstepersoner i beslutsfattande positioner på kommunal och regional nivå.

Ge MUCF en permanent uppgift att arbeta med skolval

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att MUCF får en permanent uppgift att arbeta långsiktigt med att främja ungas valdeltagande genom skolval.

att myndigheten i detta uppdrag får resurser på 4 miljoner kronor årligen. Särskilda kostnader förknippade med skolval vid valår, som till exempel trycka valsedlar och praktiskt arbete i elevorganisationerna, tillkommer.

MUCF har i flera år ansvarat för att stödja genomförandet av skolval runt om i landet, senast vid de allmänna valen 2018 och valet till Europaparlamentet 2019. Syftet med att genomföra skolval är att främja elevernas demokratiska skolning och framtida valdeltagande genom en konkret lärandeinsats kring politiska samtal, demokratins grund, valprocessen och om partiernas ställningstagande i viktiga samhällsfrågor. Ett näraliggande syfte är att genom skolvalsarrangemanget skapa möjligheter att främja alla ungas intresse för samhällsfrågor och deras tilltro till det demokratiska systemet.

MUCF ser skolval som ett ändamålsenligt och uppskattat verktyg för att sprida kunskap om demokrati i skolan och stimulera unga till framtida demokratiskt deltagande. Mot den bakgrunden skulle myndigheten gärna se att fler skolor väljer att delta i skolvalen. Utvärderingar av skolval visar att friskolor och särskolor i lägre utsträckning deltar i skolval. Det är också mindre vanligt att elever som går på yrkesprogram på gymnasiet får möjlighet att delta (MUCF 2020a). Myndigheten bedömer att det krävs särskilda insatser för att öka deltagandet från dessa skolor.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten en särskild uppgift att arbeta långsiktigt med att främja ungas valdeltagande genom skolval. Det skulle medföra en möjlighet för MUCF att arbeta med framförhållning för att få fler skolor att delta i skolvalen. Det skulle också öppna för möjligheten att stödja skolor i områden som präglas av lågt valdeltagande och bristande samhällstillit. Ett sådant arbete är en prioritering och ambitionshöjning som inte ryms inom myndighetens nuvarande anslag.

En permanent uppgift att arbeta med skolval är även viktig av andra skäl. Skolval är en viktig del i skolornas arbete med demokrati- och inflytandefrågor. Den kunskap och kontaktnät som myndigheten har byggt upp inom uppdraget kan utvecklas och användas även under mellanvalsperioden för att stödja skolor, skolpersonal och unga i sitt arbete med demokratifrågor. Bristen på kontinuitet försvårar dock arbetet, eftersom skolvalen genomförs i samband med riksdags- och europaparlamentsvalen och att insatsen därför uppfattas vara ”ännu ett projekt” istället för ett medvetet långsiktigt arbete för demokratisk skolning. Mot bakgrund av resultaten i denna rapport ser myndigheten att det skulle vara värdefullt

att även under perioderna mellan valen stimulera till kunskap och diskussion om samhällsfrågor och demokrati i skolorna.

Under de år som MUCF har ansvarat för skolval har myndigheten utvecklat arbetet, och tillsammans med samarbetande organisationer förbättrat genomförandet. Ett långsiktigt uppdrag som även under mellanvalsperioden stimulerar politiska samtal skulle dock medföra betydligt bättre möjligheter att utveckla hållbara rutiner och system.

Ge förstärkta medel till statsbidraget för åtgärder som stärker demokratin

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att anslaget för MUCF:s uppdrag att arbeta med bidrag för insatser med syfte att stärka demokratin förstärks med mer medel.

att bidraget ökar i omfattning till 25 miljoner kronor årligen, vilket skulle innebära att fler ansökningar av hög kvalitet kan finansieras.

MUCF fick i januari 2020 i uppdrag att fördela statsbidrag till projekt som syftar till att stärka demokratin (förordning 2020:26 om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin). Under 2020 och 2021 har myndigheten fördelat 7,75 miljoner kronor inom stödformen (sammanlagt 15,5 miljoner). Projektbidraget har lämnats för åtgärder som syftar till att öka kunskapen om demokratin och stärka individers förutsättningar att delta i demokratin och dess beslutsprocesser. Till exempel projekt som syftar till att öka kunskapen om demokratiska processer och/eller principer, öka valdeltagandet eller stärka möjligheterna till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen.

Myndigheten har prioriterat åtgärder som har förutsättningar att nå många individer, eller riktar sig mot delar av landet eller delar av befolkningen som har ett lågt valdeltagande eller låg delaktighet i demokratin i övrigt. Projekt som bedrivs i områden med socioekonomiska utmaningar samt i gles- och landsbygder utanför landets tillväxtregioner har priorite-

rats, liksom projekt som riktar sig mot unga, utrikes födda eller personer med funktionsnedsättningar.

MUCF anser att statsbidraget utgör en viktig beståndsdel i myndighetens arbete med inflytande, delaktighet och demokrati. Mot bakgrund av tidigare erfarenheter föreslår myndigheten att bidraget utökas. MUCF har under 2020 och 2021 tvingats ge avslag till flera projekt som skulle tjänat bidragets syfte mycket väl, eftersom bidragsmedlen inte har räckt till fler projekt. Myndigheten bedömer utifrån de tidigare ansökningarna att det fanns ett underlag med tillfredställande projektidéer för ca 25 miljoner totalt. Myndigheten föreslår därför att bidraget utökas i omfattning under kommande år.

Ge MUCF i uppdrag att fördela statsbidrag för insatser som motverkar hot och hat i det offentliga samtalet

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att MUCF får ett uppdrag att fördela statsbidrag för insatser som motverkar hot och hat i det offentliga samtalet och stärker utsatta opinionsbildare och andra som deltar i det offentliga samtalet.

att uppdraget finansieras med 10 miljoner kronor årligen varav 1 miljon kronor får användas för administrativa kostnader rörande bidragshantering, samverkan och kunskapsförmedling.

MUCF föreslår att myndigheten får ett uppdrag att fördela statsbidrag för insatser som motverkar hot och hat i det offentliga samtalet och stärker utsatta opinionsbildare och andra som deltar i det offentliga samtalet.

Hot och hat är ett problem för det demokratiska samtalet och demokratin. Många unga vittnar om hot och hat och en rädsla för att uttrycka sig. Sociala medier är en viktig arena för ungas samhällsengagemang, men det är också där mycket hot och hat sker. Det krävs insatser för att värna det demokratiska samtalet och skydda unga från hot och hat.

Det civila samhället har en viktig roll i arbetet med att hantera hot och hat mot dess företrädare och är en viktig röst i demokratin. Vidare

äger det civila samhället tillgång till arenor som det kan vara svårt för det offentliga att nå ut till. Det är därför av stor vikt att det civila samhället ges förutsättningar och resurser för att arbeta för att minska förekomsten av hot och hat i det offentliga samtalet. Statsbidraget bör ha som mål att det civila samhällets organisationer ska få bättre kapacitet att hantera och motverka hot och hat mot individer som är engagerade i organisationen och erbjuda dem lämpligt stöd. Bidraget bör riktas till föreningar och organisationer/stiftelser som vänder sig till eller samlar opinionsbildare så som förtroendevalda politiker, journalister, konstnärer och andra opinionsbildare. Arbetet bör bygga på den kunskap som MUCF och andra relevanta aktörer tar fram om hot och hat och dess konsekvenser.

MUCF fördelade under åren 2018–2020 statsbidrag för insatser som motverkar hot och hat i det offentliga samtalet och stärker utsatta opinionsbildare och andra som deltar i det offentliga samtalet. Myndigheten kan bygga på erfarenheterna från detta arbete. Myndigheten har även ambitionen att ett nytt uppdrag ska genomföras i dialog med det civila samhället samt andra myndigheter med relaterade uppdrag.

Ge MUCF i uppdrag att ta fram fördjupad kunskap om ungas förutsättningar till samhällsengagemang och demokratiskt deltagande

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att MUCF får i uppdrag att ta fram fördjupad kunskap om grupper av unga med lägre grad av samhällsengagemang och lågt intresse för demokratiskt deltagande.

att uppdraget bör löpa över två år och finansieras med sammanlagt 4 miljoner kronor.

Rapporten visar att det finns skillnader både sett till intresse och politiskt deltagande mellan grupper av unga. Unga killar, unga med utländsk bakgrund och unga som har föräldrar med förgymnasial utbildning är i högre utsträckning lågengagerade. Det innebär att de i högre utsträckning saknar intresse för politik och samhällsfrågor och uppger att de

varken har erfarenhet av eller kan tänka sig de flesta former av politiskt deltagande. Detta är i linje med tidigare undersökningar som visat att grupper av unga deltar i demokratin i olika stor utsträckning. Detta syns exempelvis tydligt i valdeltagandet, som är lägre både bland unga killar och bland utrikes födda unga (MUCF 2021a).

I rapporten konstateras även att ungas samhällsengagemang skiljer sig utifrån var de bor. Både intresse och grad av deltagande skiljer sig mellan unga utifrån deras bostadsort. Andelen lågengagerade är avsevärt större bland unga som bor i landsbygdskommuner. I intervjuerna med unga framträder också flera trösklar och hinder som är kopplade till bostadsort.

Även andra undersökningar har visat på skillnader mellan olika geografiska områden. En undersökning från Delmos visar exempelvis att det demokratiska deltagandet generellt sett är lägre i områden med socioekonomiska utmaningar jämfört med andra områdestyper och landet som helhet (Delmos 2020). Delmos undersökning visar även på vissa likheter mellan områden med socioekonomiska utmaningar och områden på landsbygden. Även MUCF har i en tidigare rapport lyft att det finns likheter mellan hur unga på landsbygder och unga i utsatta områden⁵⁰ upplever sin sociala inkludering (MUCF 2018).

MUCF menar att de skillnader som framträder i rapporten behöver följas upp genom fördjupade studier. Det är viktigt att alla unga har likvärdiga förutsättningar till engagemang och att alla unga kan vara med och påverka samhällsutvecklingen. Kunskapen om *varför* ungas intresse och deltagande skiljer sig åt är idag begränsad. Rapportens intervjustudie ger en översiktlig bild av vilka faktorer som främjar respektive hindrar samhällsengagemang hos unga. Möjligheterna att dra slutsatser om skäl till icke-deltagande är dock begränsade eftersom myndigheten haft svårigheter att rekrytera unga från denna grupp till intervjuerna. I arbetet med rapporten blev det tydligt att vi inte når alla unga, och att de unga som befinner sig i, eller riskerar att hamna i, demokratiskt utanförskap är en av de grupper vi haft särskilt svårt att nå.

⁵⁰ Observera att MUCF:s definition av utsatta områden inte är identisk med Delmos definition av områden med socioekonomiska utmaningar.

Forskning har visat att det bland de unga som inte deltar i demokratin kan finnas flera olika undergrupper. En del unga har ett politiskt intresse och skulle kunna engagera sig mer aktivt om de rätta omständigheterna för ett aktivt engagemang skulle infinna sig. Andra grupper av unga står längre ifrån ett demokratiskt deltagande och kan sägas vara oengagerade eller desillusionerade i sin inställning till demokratin (Amnå & Ekman 2013).

I regeringens strategi för en stark demokrati lyfts ett utanförskap hos delar av befolkningen fram som en av de stora utmaningar som demokratin i Sverige står inför idag. Strategin slår även fast att det finns en risk att människor som upplever att de inte har inflytande tappar tilltron till demokratin, attraheras av antidemokratiska idéer eller kanaliseras sin frustration i en destruktiv riktning. Det uttrycks vara särskilt allvarligt om känslor av utanförskap befästs hos barn och unga (Kulturdepartementet 2018). MUCF delar denna bedömning och har tidigare fört fram att det finns ett behov av kunskap om de grupper av unga som befinner sig i, eller riskerar att hamna i ett demokratiskt utanförskap (MUCF 2021a).

MUCF föreslår därför att myndigheten får i uppdrag att ta fram fördjupad kunskap om ungas förutsättningar till samhällsengagemang och demokratiskt deltagande. I uppdraget bör ingå att:

- Ta fram fördjupad kunskap om grupper av unga som befinner sig i, eller riskerar att hamna i ett demokratiskt utanförskap, det vill säga de unga som inte deltar i demokratiska processer och saknar tilltro till sina möjligheter att påverka. Fokus bör ligga på att ta fram kunskap om varför unga inte deltar.
- Analysera hur ungas förutsättningar för samhällsengagemang och demokratiskt deltagande påverkas av var de bor, med särskilt fokus på unga som växer upp på landsbygder och i områden med socioekonomiska utmaningar.
- Kartlägga framgångsrika insatser och metoder som kan användas för att främja samhällsengagemang och inkludera fler unga i demokratiska processer.

- Belysa effekter av ungas demokratiska utanförskap på individuell och samhällelig nivå.

Uppdraget bör genomföras i samverkan med relevanta myndigheter och andra aktörer.

En permanent höjning av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer

MYNDIGHETEN FÖRESLÅR

att den höjning av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer med 50 miljoner kronor årligen som genomförs för perioden 2020–2022 permanentas.

MUCF föreslår att den höjning av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer med 50 miljoner kronor årligen som genomförs för perioden 2020–2022 för att mildra effekterna av coronapandemin permanentas. Den samlade summa som utbetalas till barn- och ungdomsorganisationerna låg fram till 2020 på samma nivå sedan 2011, när finansieringen av bidrag till organisationernas lokala verksamheter flyttades från Svenska Spel-överskottet till anslag 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet. Detta trots att andelen nya organisationer som mottar bidrag har ökat. I den extra ändringsbudgeten som regeringen presenterade september 2020 tillkom 50 miljoner kronor att fördela som organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationerna. MUCF har i tidigare budgetunderlag och rapporter argumenterat för en ökning av detta bidrag. Mot denna bakgrund välkomnade myndigheten förstärkningen och föreslår att höjningen av bidraget permanentas.

Referenser

- Adler, R. P. & Goggin, J. (2005). "What do we mean by 'civic engagement'?" *Journal of transformative education*, 3(3): 236–253.
- Amnå, E. & Ekman, J. (2013). "Standby citizens: diverse faces of political passivity". *European political science review*, 6(2): 261–281.
- Amnå, E., Ekström, M. & Stattin, H. (2016). *Ungdomars politiska utveckling. Slutrapport från ett forskningsprogram*. Stockholm: Riksbankens jubileumsfond.
- Anckar, C., Bengtsson, Å., Denk, T., & Karvonen, L. (2013). *Komparativ politik: institutioner och beteende*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, U. (2018). "Samhällsengagemang viktigt för att unga ska ta del av nyheter". I *Mediestudiers årsbok 2018*. Stockholm: Institutet för mediestudier. 143–163.
- Bale, T., Webb, P. & Poletti, M. (2020). *Footsoldiers. Political party membership in the 21st century*. London: Palgrave.
- Bolin, N. (2019). "Partiernas interndemokrati". I Hagevi, M. (red.), *Partier och partisystem*. Lund: Studentlitteratur. 231–247.
- Bolin, N., Aylott, N., von dem Berge, B. & Poguntke, T. (2017). "Patterns of intra-party democracy around the world". I Scarrow, S., Webb, P. & Poguntke, T. (red.), *Organizing representation: political parties, participation, and power*. Oxford: Oxford University Press. 158–184.
- Bolin, N. & Kosiara-Pedersen, K. (2019). "Party members' perception of intra-party democracy". I Demker, M., Heidar, K. & Kosiara-Pedersen, K. (red.), *Nordic party members: linkage in troubled times*. London: Rowman & Littlefield. 201–224.

Bolin, N., Kosiara-Pedersen, K. & Helgi Kristinsson, G. (2019). "Nordic party membership trends". I Demker, M., Heidar, K. & Kosiara-Pedersen, K. (red.), *Nordic party members: linkage in troubled times*. London: Rowman & Littlefield. 29–50.

Bruter, M. & Harrison, S. (2009a). *The future of our democracies: young party members in Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Bruter, M. & Harrison, S. (2009b). "Tomorrow's leaders? Understanding the involvement of young party members in six European democracies". *Comparative political studies*, 42(10): 1259–1290.

Brå (2019). *Politikernas trygghetsundersökning 2019: Förtroendevaldas utsatthet och oro för trakasserier, hot och våld under valåret 2018*. Rapport 2019:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Bäck, H., Bäck, E. & Gustavsson, N. (2015). "Ungas politiska deltagande". I SOU 2015:96 *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi*. Stockholm: Elanders.

Bäck, H., Bäck, E., Fredén, A. & Gustavsson, N. (2019). "A social safety net? Rejection sensitivity and political opinion sharing among young people in social media". *New media & society*, 21(8): 298–316.

Cross, W. & Young, L. (2008). "Factors influencing the decision of the young politically engaged to join a political party: an investigation of the Canadian case". *Party politics*, 14(3): 345–369.

Delmos (2020). *En demokrati för alla?* Stockholm: Delegationen mot segregation.

de Roon, C. (2020). "Party youth wing membership in the Netherlands: the role of organization-level characteristics". *Acta politica*, 55(4): 629–647.

Ekman, J. & Amnå, E. (2010). "Politiskt deltagande och andra former av samhällsengagemang: en typologi". I Ekman, J. & Linde, J. (red.), *Politik, protest, populism – deltagande på nya villkor*. Stockholm: Liber. 34–60.

Ekman, J. & Amnå, E. (2012). "Political participation and civic engagement: Towards a new typology". *Human affairs*, 22(3): 283–300.

Ekström, M. & Shehata, A. (2018). "Ungdomars samhällsengagemang i det nya medielandskapet". I Carlsson, U. (red.), *Medie- och informationskunnighet (MIK) i den digitala tidsåldern. En demokratifråga. Kartläggning, analys, reflektioner*. Göteborg: Nordicom. 55–57.

Evertsson, K., Kölln, A. K. & Polk, J. (2019). *Svenska partimedlemsundersökningen 2019*. Valforskningsprogrammets rapportserie 2019:4. Göteborg: Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.

Fjellman, E., Gustafsson, N. & Rosén Sundström, M. (2018). "Ungas politiska (icke-) deltagande på sociala medier – hellre offline?". *Sociologisk forskning*, 55(2–3): 293–316.

Fjellman, E. & Rosén Sundström, M. (2021). "Making a (political) career: young party members and career-related incentives for party membership". *Scandinavian political studies*, under utgivning.

Folke, O. & Rickne, J. (2015). "Vertikal ojämlikhet i kommunpolitiken". I SOU 2015:96 *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi*. Stockholm: Elanders.

Forum för levande historia (2019). *Är skolan demokratifrämjande? Kopplingen mellan utbildning och demokratiska färdigheter: en forskningsöversikt*. Stockholm: Forum för levande historia.

Gauja, A. & van Haute, E. (2015). "Conclusion. Members and activists of political parties in comparative perspective". I van Haute, E. & Gauja, A. (red.), *Party members and activists*. London: Routledge. 186–201.

Heidar, K. & Kosiara-Pedersen, K. (2019). "Why do members join parties?". I Demker M., Heidar K. & Kosiara-Pedersen K. (red.), *Nordic party members: linkage in troubled times*. Colchester: ECPR Press/Rowman & Littlefield. 51–69.

Heidar, K. & Wauters, B. (2019). "Representativeness of parties. Old problems, new challenges". I Heidar, K. & Wauters, B. (red.), *Do parties still represent? An analysis of the representativeness of political parties in Western democracies*. London: Routledge. 169–181.

Hooghe, M., Stolle, D. & Stouthuysen, P. (2004). "Head start in politics: the recruitment function of youth organizations of political parties in Belgium (Flanders)". *Party politics*, 10(2): 193–212.

Insight Intelligence (2021). *Näthat i Sverige – Svenska folkets relation till näthat 2021*. Stockholm: Insight Intelligence AB.

Internetstiftelsen (2018). *Svenskarna och internet – valspecial 2018*. Stockholm: Internetstiftelsen.

Jämställdhetsmyndigheten (2021) *Ett sekel av rösträtt och valbarhet. En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet en jämn fördelning av makt och inflytande*. Rapport 2021–1. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten.

Karlsson, M. & Lundberg, E. (2011). *Mot medlemslösa partier. Partiföreträdare om orsaker, konsekvenser och strategier kring en svikande medlemskår*. Stockholm: Sektor3.

Karlsson, M. & Lundberg, E. (2014). "Motstrategier eller undanmanövrar? Svenska partiorganisationer i skuggan av en negativ medlemsutveckling". *Scandinavian journal of public administration*, 17(4): 49–70.

Kosiara-Pedersen, K. & Harre, A. (2015). "Politiske ungdomsorganisations ildsjæle". I Dansk Ungdoms Fællesråd (red.), Tag del i fremtiden. *En antologi om unges deltagelse i den politiske offentlighed*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd. 119–172.

Kulturdepartementet (2018). *Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara*. Ku18:02.

Kölln, A. K. (2017). "Has party members' representativeness changed over time?". I Andersson, U., Ohlsson, J., Oscarsson, H. & Oskarson, M. (red.), *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet. 387–400.

Kölln, A. K. & Polk, J. (2017). "Emancipated party members: examining ideological incongruence within political parties". *Party politics*, 23(1): 18–29.

Lalander, P. & Johansson, T. (2007). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

LSU (2020). *Vi sluter oss inåt – En kartläggning av hot och hat mot Sveriges ungdomsrörelse*. Stockholm: LSU - Sveriges ungdomsorganisationer.

Martinsson, J. & Andersson, U. (2021). *Svenska trender 1986–2020*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Midtbøen, A. H. (2017). "Boundaries of free speech in the political field". I Midtbøen, A. H., Steen-Johnsen, K. & Thorbjørnsrud, K. (red.), *Boundary struggles. Contestations of free speech in the public sphere*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. 195–227.

MFD (2016). *Demokratisk delaktighet hos personer med psykisk funktionsnedsättning*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

MFD (2019). *Tillgänglighet i det allmänna valet 2018 – Resultat från Rivkraft innan och efter det allmänna valet*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

MUCF (2014). *Fokus 14. Ungas fritid och organisering*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

MUCF (2017). *Fokus 17:2 Unga med funktionsnedsättning. Etablering i arbets- och samhällslivet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2018). *Fokus 18. Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2019a). *Fokus 19. Det vore ju kul om de frågade någon gång. Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2019b). *Unga med attityd 2019, del 1. Samhällsfrågor och demokrati*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2020a). *Skolvalen 2018 och 2019. En statsvetenskaplig utvärdering*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2020b). *Ung idag 2020. Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2021a). *Ung idag 2021. Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2021b). *Ett år av utmaningar... Uppföljning av ideella föreningsars villkor*. Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF (2021c). *Valdeltagande i riksdagsval, 18–24 år, 2002–2018*.
https://www.ungidag.se/indikator/inflytande_och_representation/ro-estat-i-allmaenna-val-riksdagsval (Hämtad 2021-09-23)

Mycock, A. & Tonge, J. (2012). "The party politics of youth citizenship and democratic engagement". *Parliamentary affairs*, 65(1): 138–161.

Ne.se *Socialisation* <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/socialisation> (Hämtad 2021-09-23)

Ojala, M. (2007). *Hope and worry: exploring young people's values, emotions, and behavior regarding global environmental problems*. Doktorsavhandling, Örebro universitet.

Petersson, O. (2005). *De politiska partiernas medlemsutveckling. Rapport till SNS Demokratiråd*. Stockholm: SNS Förlag.

Petersson, O, Hernes, G., Holmberg, S., Togeby, L. & Wängnerud, L. (2000). *Demokrati utan partier? Demokratirådets rapport 2000*. Stockholm: SNS Förlag.

Rainsford, E. (2017). "Exploring youth political activism in the United Kingdom: What makes young people politically active in different organisations?". *The British journal of politics and international relations*, 19(4): 790–806.

Rainsford, E. (2018). "UK political parties' youth factions: a glance at the future of political parties". *Parliamentary affairs*, 71(4): 783–803.

Regeringens proposition 2013/14:191. *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*.

Regeringens proposition 2017/18:17. *Politisk information i skolan*.

Rothstein, B. (2001). "Social capital in the social democratic welfare state". *Politics & society*, 29(2): 207–241.

Russell, Andrew. (2005). "Political parties as vehicles of political engagement". *Parliamentary affairs*, 58(3): 555–569.

Sandelin, F. (2021). *Svenska demokratitrender*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Scarrow, S. E. (2015). *Beyond party members. Changing approaches to partisan mobilization*. Oxford: Oxford University Press.

SCB (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige – en studie om representativitet, avhopp och synen på uppdraget. Demokratistatistik rapport 15*. Örebro: Statistiska centralbyrån.

SCB (2016). *Demokratins representanter – en studie av representativitet och syn på uppdraget*. Demokratistatistik rapport 23. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SCB (2019a). *Deltagandet i de allmänna valen 2018*. Örebro: Statistiska centralbyrån.

SCB (2019b). *Valdeltagande i riksdagsval efter region, kön och bakgrundsvariabler. Antal röstberättigade och andel röstande. Valår 2018*
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__ME__ME0105__ME0105C/ME0105T28/table/tableViewLayout1/ (Hämtad 2021-09-23)

SCB (2020). *Förtroendevalda i kommuner och regioner 2019*. Demokratistatistik rapport 26. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SCB (2021). *Undersökningarna av levnadsförhållanden, medborgerliga aktiviteter, politik efter indikator*. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__LE__LE0101__LE0101M/LE01012019M01/table/tableViewLayout1/ (Hämtad: 2021-10-01)

SFS 2020:26 Förordning (2020:26) om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin.

SFS 2010:800 Skollag (2010:800)

SKL (2018). *Politiska partier i skolan – vad gäller?* Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

SKOLFS 2010:37 Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Skolinspektionen (2012). *Skolornas arbete med demokrati och värdegrund*. Rapport 2012:9. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket (2017). *ICCS 2016 Kunskaper, värderingar och engagemang i medborgar-, demokrati- och samhällsfrågor hos svenska 14-åringar i ett internationellt perspektiv*. Stockholm: Skolverket.

SOU 2016:4 *Politisk information i skolan - ett led i demokratiuppdraget*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2016:5 *Låt fler forma framtiden!* Stockholm: Wolters Kluwers.

SOU 2020:56 *Det demokratiska samtalet i en digital tid - Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Strandberg, V. (2017). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. Lund: Studentlitteratur.

Svedberg, L., von Essen, J. & Jegermalm, M. (2020). "Inledning". I von Essen, J. & Svedberg, L. (red.), *Medborgerligt engagemang i Sverige 1992–2019*. Ersta Sköndal Bräcke högskola arbetsrapportserie, Nr 98. Ersta Sköndal Bräcke högskola. 7–18.

Svensson, M., Björkenfeldt, O., Åström, F. & Dahlstrand, K. (2021). *Nätthat och demokratiskt deltagande – en kunskapsöversikt*. Umeå: Brottsförmyndigheten.

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Tipple, F. & Carlander, A. (2018). *Det demokratiska samtalet*. SOM-rapport nr 2018:17. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

van Biezen, I., Mair, P. & Poguntke, T. (2012). "Going, going, . . . gone? The decline of party membership in contemporary Europe". *European journal of political research*, 51(1): 24–56.

van Haute, E., Paulis, E. & Sierens, V. (2018). "Assessing party membership figures: the MAPP dataset". *European political science*, 17(3): 366–377.

Weber, R. (2017). "Political participation of young people in political parties". *Zeitschrift für politikwissenschaft*, 27(3): 379–396.

Weber, R. (2020). "Why do young people join parties? The influence of individual resources on motivation". *Party politics*, 26(4): 496–509.

Whiteley, P. F. (2011). "Is the party over? The decline of party activism and membership across the democratic world". *Party politics*, 17(1): 21–44.

Volontärbyrån (2020). *Volontärbarometern. Rapport om ideellt engagemang 2020*. Stockholm: Volontärbyrån.

Volontärbyrån (2021). *Volontärbarometern. Rapport om ideellt engagemang 2021*. Stockholm: Volontärbyrån.

von Essen, J. (2020). "Ideellt arbete i det svenska samhället". I von Essen, J. & Svedberg, L. (red.), *Medborgerligt engagemang i Sverige 1992–2019*. Ersta Sköndal Bräcke högskola arbetsrapportserie, Nr 98. Ersta Sköndal Bräcke högskola. 19–46.

Ødegård, G. (2009). "Når idealismen falmer. Politisk engasjement fra ungdomstid til ungt voksenliv". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 50(2): 131–159.

Ødegård, G. (2014). "Små partier – store endringer. Medlemskap i ungdomspartiene i Norge 1998–2011". *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 14(1): 135–148.

Ødegård, G., Bergh, J. & Saglie, J. (2020). "Why did young Norwegians mobilize: external events or early enfranchisement?". I Eichhorn, J. & Bergh, J. (red.), *Lowering the voting age to 16. Learning from real experiences worldwide*. Cham: Palgrave Macmillan. 189–210.

Bilaga 1 – Metod

I bilagan redovisas mer utförlig information om de undersökningar som ligger till grund för analyserna i kapitel tre och fem.⁵¹ Först diskuteras MUCF:s enkätundersökningar och därefter intervjustudien.

MUCF:s enkätundersökningar

De resultat som redovisas i kapitel tre i denna rapport kommer från två olika enkätundersökningar som återkommande genomförs av MUCF: den nationella ungdomsenkäten och Attityd- och värderingsstudien. Resultaten som presenteras i rapporten som visar skillnader mellan grupper och/eller över tid diskuteras i rapportens löptext enbart om skillnaderna är statistisk signifikanta på 95-procentsnivån. I rapportens figurer och tabeller redovisas både statistiskt säkerställda och ej statistiskt säkerställda skillnader.

MUCF:s nationella ungdomsenkät

Den nationella ungdomsenkäten har genomförts av MUCF vid sju tillfällen sedan 2004 (se tabell B1). Enkäten har vid samtliga undersöknings-tillfällen skickats till ett slumpmässigt urval av unga i åldrarna 16–25 år. Urvalsstorleken har varierat mellan 4 500 och 6 000 i de sex första undersökningsomgångarna. År 2021 ökades urvalet till 12 000 personer. Svarsfrekvensen har varierat mellan 43 och 65 procent.

⁵¹ Med undantag för de resultat som kommer från befolkningsstudien. För mer information om denna undersökning se metoddiskussion i Svedberg et al. (2020).

Tabell B.1 Nationella ungdomsenkäten 2004, 2006, 2008, 2012, 2015, 2018 och 2021.

	2004	2006 ¹	2008 ²	2012	2015	2018	2021
Ålder	16–25	16–25	16–25	16–25	16–25	16–25	16–25
Antal i urvalet	5 000	6 000	6 000	4 500	5 000	5 000	12 000
Antal svarande	3 240	2 867	2 951	2 251	2 169	2 306	5 997
Svarsfrekvens netto (procent)	65	48	49	50	43	46	50

Kommentar: ¹ Undersökningen genomfördes november 2006 till januari 2007.

² Undersökningen genomfördes november 2008 till maj 2009.

Ett problem i alla former av enkätundersökningar är svarsbortfall i det representativa urvalet. Bortfallet blir särskilt problematiskt om det är ojämnt fördelat mellan olika grupper av unga. Skevhet i bortfallet gör att resultaten från de statistiska skattningarna riskerar att bli missvisande och inte på korrekt sätt återspeglar ungas engagemang i sin helhet. Svarsbortfallet är generellt sett större bland killar än tjejer och det varierar med ålder. Därför har resultaten viktats för juridiskt kön (kvinna eller man) och ålder (16–18 år, 19–21 år och 22–25 år).⁵²

I rapporten görs dels fördjupade analyser utifrån 2021 års enkät, dels en analys av förändringar över tid utifrån samtliga sju enkäter. I den sistnämnda jämförs ungas svar på den nationella ungdomsenkäten från år 2004, 2006, 2008, 2012, 2015, 2018 och 2021. Enbart de frågor som kan anses jämförbara över tid analyseras.

Analys av ungas svar på 2021 års nationella ungdomsenkät

Den nationella ungdomsenkäten skickades under våren 2021 till ett obundet slumpmässigt urval av 12 000 unga i åldrarna 16–25 år. Urvalet kan anses representativt för unga i Sverige i dessa åldrar. Svarsfrekvensen för undersökningen är 50 procent. Bortfallet bland enkätsvaren är större

⁵² Bortfallet är också högre bland utrikes födda jämfört med inrikes födda. Då alla enkäter inte innehåller information om födelseland har resultaten som beskriver skillnader över tid inte viktats utifrån födelseland.

bland killar än tjejer, bland utrikes födda jämfört med inrikes födda och i åldrarna 20–25 år. Därför har alla resultat genomgående viktats för juridiskt kön (kvinna eller man), födelseland (inrikes eller utrikes född) och ålder (16–18 år, 19–21 år och 22–25 år).

För att visa på skillnader mellan olika undergrupper av unga har linjära sannolikhetsmodeller skattats där olika mått på engagemang är utfall (beroende variabel) och där följande undergrupper⁵³ (oberoende variabler) ingår:

- Kön (kille eller tjej)
- Åldersgrupper (16–19 år eller 20–25 år)
- Föräldrars utbildningsnivå (i) förgymnasial, ii) gymnasial eller iii) eftergymnasial utbildning
- Typ av bostadskommun (landsbygdskommun, storstadskommun eller övrig kommun)
- Bakgrund (utländsk bakgrund eller svensk bakgrund)
- Hbtqi-person (hbtqi-person eller hetero-cis-person)
- Ung med funktionsnedsättningar (har eller har inte funktionsnedsättningar)

Regressionerna gör det möjligt att ta hänsyn till att skillnader i engagemang mellan olika undergrupper i viss utsträckning kan förklaras av gruppernas sammansättning med avseende på de andra bakgrundsfaktorerna.

Utifrån regressionsresultaten görs prediktioner för utfallsvariabeln för de olika undergrupperna. För exempelvis föreningsmedlemskap innebär detta att prediktionen beskriver sannolikheten i en viss undergrupp att vara medlem i en förening. I rapporten har vi beskrivit detta som den *skattade andelen* medlemmar i en viss undergrupp. När prediktionerna beräknas görs det vid medelvärden för de övriga oberoende variablerna. Prediktionerna redovisas i löptext enbart i de fall där det finns en statistiskt säkerställd skillnad. Det innebär att regressionskoefficienten för

⁵³ Hur dessa är definierade beskrivs utförligt i kapitel tre i rapporten.

den variabel som visar på skillnaden exempelvis mellan åldersgrupperna 16–19 år och 20–25 år är statistisk signifikant på 95-procentsnivå.

I rapporten genomförs fördjupade analyser av ungas intresse och deltagande utifrån en indelning av unga i olika grupper utifrån deras grad av samhällsengagemang. Grupperna har skapats genom att klassificera dels ungas deltagande i tre kategorier (lågt, mellan och högt), dels ungas intresse i tre kategorier (lågt, mellan och högt).

Måttet för deltagande bygger på ett index för frågorna om unga gjort 14 olika politiska handlingar. Alla enskilda frågor viktas lika högt och svarsalternativen graderas som (1) för svaret ”det skulle jag aldrig göra”, (2) för de som svarar ”det har jag inte gjort, men kan tänka mig att göra” och (3) för de som svarar ”det har jag gjort”. Som högst kan en person få värdet 42 (14 gånger 3) och som lägst 14 (1 gånger 14). Medelvärdet är 23,6.

Måttet för intresse bygger på ett index för frågorna om unga har intresse för politik, samhällsfrågor och händelser i andra länder. Alla enskilda frågor viktas lika högt och svarsalternativen graderas som (1) ”inte alls intresserad”, (2) inte särskilt intresserad, (3) ganska intresserad och (4) mycket intresserad. Det högsta värdet en person kan få är 12 (3 gånger 4) och det lägsta är 4 (1 gånger 4). Medelvärdet är 7,7.

I nästa steg skapas relativa mått i tre nivåer utifrån percentiler. Den lägsta nivån innebär att personen finns bland de 33 procent som har lägst värde, det vill säga upp till den 33:e percentilen. Mittennivån får de som har ett värde som är mellan den 34:e och 66:e percentilen. Högst nivå innebär att personen finns i den 67:e percentilen eller ovanför. När de två måtten kombineras kan unga fördela sig i totalt nio olika engagemangsgrupper. Ett alternativ är att skapa ett additivt index direkt utifrån de inkluderade frågorna. Ett sådant index skapat utifrån samma frågor är högt korrelerat med vårt engagemangsgruppsmått (korrelationskoefficienten är 0,82). De frågor som är inkluderade i indexet har ett Cronbachs alpha högre än 0,9, vilket ligger över det värde på 0,7 som är ett riktmärke för att testa en frågas reliabilitet för ett index.

I analysen jämförs enbart de två ytterligheterna: unga som har den lägsta nivån på både intresse och deltagande (lågengagerade) och unga som har den högsta nivån på både intresse och deltagande (högengagera-

de). Fördelen med vårt mått, jämfört med ett index, är att vi lättare kan identifiera de grupper där nivån på intresse och deltagande är liknande. Vi kan också ta hänsyn till att de grupper som vi vill analysera inte består av för få personer för att analysen ska vara meningsfull.

Lågengagerade och högengagerade unga jämförs ur en rad olika aspekter. För att göra jämförelser av ungas svar på frågor kring olika områden skapas tre index. Ungas tilltro till demokratin mäts via tre⁵⁴ påståenden som kan besvaras med skalan ”Stämmer inte alls”, ”Stämmer inte så bra”, ”Stämmer ganska bra” och ”Stämmer mycket bra”. Ungas delaktighet mäts via tre påståenden⁵⁵ som besvaras med samma skala. Den lägsta graden av instämmande graderas med ett och den högsta med fyra. Totalsumman för de tre påståendena delas sedan med tre så att indexen motsvarar den ursprungliga skalan (ett till fyra) och på det sättet blir mer meningsfulla att tolka.

Nöjdhet med tillvaron mäts via frågan ”Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?” för 12 olika aspekter.⁵⁶ Frågorna besvaras med en femgradig skala från ”Mycket nöjd” till ”Mycket missnöjd”. Totalsumman på frågorna för varje individ delas med 12 för att skapa ett index som varierar mellan ett och fem och således motsvarar den ursprungliga skalan på frågorna.

I analysen av samvariation mellan respektive index och att vara låg- eller högengagerad används en regressionsmodell som också tar hänsyn till skillnader i andra bakgrundsfaktorer. Regressionen inkluderar de oberoende variabler (undergrupper av unga) som listas ovan.

⁵⁴ Det finns stora möjligheter för vanliga människor att föra fram sina åsikter till dem som bestämmer i samhället, de som bestämmer i samhället lyssnar på och bryr sig om människors förslag och åsikter och det finns stora möjligheter att delta i politiska beslut som tas i samhället.

⁵⁵ Jag känner att jag behövs i det svenska samhället, jag känner mig delaktig i det svenska samhället och jag känner mig hemma i Sverige.

⁵⁶ De 12 aspekterna är: arbets-/skolsituation, psykiska hälsa, fysiska hälsa, kompisrelationer, familjerelationer, ekonomi, utbildning, liv i sin helhet, bostadssituation, fritid, plats/ort du bor på, romantiska relationer (partner/pojkvän/flickvän).

Analys av ungas valdeltagande utifrån Attityd- och värderingsstudien 2018

Attityd- och värderingsenkäten skickades ut till sammanlagt 9 000 slumpmässigt utvalda personer i åldern 16–74 år under hösten 2018. Till gruppen unga i åldern 16–29 år skickades 6 000 enkäter. Till den äldre jämförelsegruppen i åldern 30–75 år skickades 3 000 enkäter. Sammanlagt svarade 3 724 personer på enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 41 procent. 2 391 personer i den unga gruppen valde att svara på enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 40 procent. Medan 1 333 personer i den äldre jämförelsegruppen besvarade enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 44 procent. Svartsbortfallet varierar med kön och ålder. Därför har resultaten viktats för juridiskt kön (kvinna eller man) och ålder (16–19 år, 20–24 år, 25–29 år, 30–54 och år 55–74 år).

Utifrån ungas svar på enkäten analyseras valdeltagande och orsaker till att inte rösta. I beskrivningen av skillnader mellan olika undergrupper av unga används en regressionsmodell (linjär sannolikhetsmodell) där utfallsvariabeln är att inte rösta och följande bakgrundsfaktorer (oberoende variabler) inkluderas: kön, ålder, föräldrars utbildningsnivå, typ av bostadskommun, utländsk eller svensk bakgrund och om personen identifierar sig som hbtqi- person eller hetero-cis-person. Det som redovisas i rapporten är marginaleffekter, det vill säga punktskattningen som ger skillnaden i valdeltagande mellan två grupper i procentenheter. Dessa tar hänsyn till att skillnader i valdeltagande mellan olika undergrupper i viss utsträckning kan förklaras av gruppernas sammansättning med avseende på de andra bakgrundsfaktorerna.

I analysen av samvariation mellan valdeltagande och möjliga orsaker till att inte rösta används en regressionsmodell (linjär sannolikhetsmodell) där utfallsvariabeln är att inte rösta och de oberoende variablerna är definierade som beskrivs nedan. Variablerna syftar till att belysa hur valdeltagande skiljer sig för unga som har lågt intresse, lågt deltagande och låg framtidstro och som tror att möjligheter att påverka är små jämfört med övriga unga. Definitionerna av vilka unga som ska ingå i denna grupp av unga utifrån fördelningen av svaren på frågan och gränsen har satts vid att gruppen ska motsvara åtminstone omkring 10 procent av svaren. Det som redovisas i rapporten utifrån denna analys är

marginaleffekter, det vill säga den procentuella skillnaden i valdeltagande utifrån punktskattningen. En separat regression har skattats för respektive oberoende variabel därför att korrelationen mellan flera av variablerna är hög och det kan leda till felaktiga skattningar om de inkluderas i samma modell.

Samhällsfrågor

Under detta område ingår tre olika variabler för frågorna "Hur intresserad är du i allmänhet av politik eller samhällsfrågor i Sverige/Europa/världen?" som tar värdet ett om personen svarat "inte alls intresserad" och värdet noll om personen svarat "inte särskilt intresserad", "ganska intresserad" eller "mycket intresserad". Det ingår också en variabel som tar värdet ett om personen svarat 1–3 på frågan "Hur väl håller du med om följande? Jag vet vad jag tycker om viktiga samhällsfrågor" och noll om personen svarat 4–6. Skalan går från 1=instämmer inte alls till 6=instämmer helt.

Politiska handlingar

Här inkluderas elva olika variabler som tar värdet ett om personen svarat "det skulle jag aldrig göra" och noll om personen svarat "det har jag inte gjort, men kan tänka mig att göra" eller "det har jag gjort" för de elva olika politiska handlingarna.

Möjligheter att påverka

Området inkluderar två variabler som tar värdet ett om personen svarat 1 och värdet noll om svar 2–7 på frågorna "Hur väl håller du med om följande? Avståndet mellan politiker och vanliga medborgare är för stort" och "Hur väl håller du med om följande? Politiker lyssnar inte på medborgarna". Skalan går från 1=instämmer inte alls till 7=instämmer helt. Dessutom konstrueras två variabler som tar värdet ett om personen svarat 0–1 och värdet noll om svar 2–10 på frågorna "Hur stor möjlighet tror du att människor i allmänhet har att föra fram sina åsikter till de som bestämmer?" och "Hur stor möjlighet tycker du att du själv har att föra fram dina åsikter till de som bestämmer?". Skalan går från 0=inga möjligheter till 10=mycket stora möjligheter.

Framtidstro

Här ingår två variabler som tar värdet ett om personen svarat 1–3 och värdet noll om svar 4–7 på frågorna ”Hur nöjd är du med livet i sin helhet just nu?” och ”Hur nöjd är du med det svenska samhället idag?”. Skalan går från 1=mycket missnöjd till 7=mycket nöjd. Det ingår också tre variabler som tar värdet noll om personen svarat 1–2 och värdet noll om svar 3–5 på frågorna ”Hur ser du på framtiden för dig själv?”, ”Hur ser du på framtiden för Sverige som land att leva i?” och ”Hur ser du på framtiden för Europa i allmänhet?”. Skalan går från 1=mörkt och optimistiskt till 5=ljus och optimistiskt. Slutligen skapas en variabel för frågan ”Hur ser du på framtiden för världen i allmänhet?”, vilken har samma svarsalternativ som de tre föregående. För denna fråga tar variabeln värdet noll om personen svarat 1 och värdet noll om svar 2–5.

Intervjustudien

Under våren 2021 genomförde MUCF 48 intervjuer med unga i åldern 15–25 år.⁵⁷ 28 av dessa var enskilda intervjuer och resterande genomfördes i grupper med 2–7 deltagare. Sammanlagt har vi tagit del av 104 ungas erfarenheter. De som intervjuades utlovades konfidentialitet. Vi har därför valt att inte skriva ut vilka orter våra informanter är bosatta i, eller genom vilka organisationer och verksamheter vi kommit i kontakt med dem.

Rekrytering av informanter

Informanterna rekryterades på flera sätt. Merparten anmälde intresse via ett webbformulär som MUCF spred genom myndighetens nyhetsbrev och konton i sociala medier, en annonskampanj på Instagram samt via organisationer. Under arbetet med rapporten kontaktade MUCF ett tjugotal organisationer och bad om hjälp att sprida information om studien och möjlighet att delta till sina medlemmar. Bland dessa fanns

⁵⁷ MUCF utgår av forskningsetiska skäl från principen att barn under 15 år endast ska delta i intervjuer om föräldrar samtyckt till detta. Mot bakgrund av att alla intervjuer genomfördes digitalt valde vi att inte intervjua unga under 15 år eftersom vi bedömde att det skulle bli svårt och tidsödande att säkerställa samtycke i förhand.

LSU som genom att sprida information till sina medlemsorganisationer bidrog till att ett stort antal ungdomsorganisationer fick kännedom om studien. Myndigheten skickade också riktade förfrågningar om hjälp till ett tjugotal offentliga verksamheter, däribland öppen fritidsverksamhet, kommunala inflytandeverksamheter och utbildningsinstitutioner.

Myndighetens utgångspunkt var att sträva efter variation bland de intervjuade sett till bakgrund och erfarenheter av engagemang. I webb-formuläret kunde de unga välja att fylla i vissa uppgifter, bland annat om de var hbtq-personer, hade någon form av funktionsnedsättning eller om de var utrikesfödda eller hade utländsk bakgrund. Genom dessa uppgifter kunde vi sedan välja ut informanter utifrån målsättningen att spegla en mångfald av erfarenheter och bakgrunder. Minst en femtedel (23 personer) av de intervjuade är utrikesfödda eller har utländsk bakgrund.⁵⁸ Ungefär lika många (20 personer) har uppgett att de är hbtq-personer. Ett tiotal har uppgett att de har någon form av funktionsnedsättning, däribland syn- och hörselnedsättningar, rörelsehinder och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Bland de unga som intervjuats finns även en variation sett till geografi, kön och ålder. De intervjuade är bosatta i orter i olika delar av landet. Det finns dock en överrepresentation av unga bosatta i större städer. Även tjejer är överrepresenterade bland våra informanter (67 personer). Åldersfördelningen bland de intervjuade är förhållandevis jämn, ungefär hälften (56 st) är yngre än 20 och hälften (48 st) är över.

I anmälningsformuläret bad vi också de intresserade att fylla i om de var aktiva i någon organisation för att få en grov bild av deras erfarenheter av samhällsengagemang. Eftersom en stor del av spridningsarbetet – särskilt inledningsvis – gjordes med hjälp av föreningar var det en övervikt av intresseanmälningar från unga med erfarenhet av denna typ av engagemang. Annonseringen på Instagram bidrog dock till att en större krets av unga fick kännedom om studien. Efter att denna dragit igång ökade antalet intresseanmälningar markant och vi kunde också se

⁵⁸ Utifrån intresseanmälningar och uppgifter som framkom under intervjuer vet vi att 23 personer tillhör någon av dessa grupper. Det är dock sannolikt att något fler informanter ingår i dessa grupper.

att gruppen som anmält intresse för att delta blev mer heterogen. I och med detta kom studien även att omfatta unga vars samhällsengagemang tog sig andra uttryck, däribland unga med ett mer vardagligt engagemang och ett intresse för samhällsfrågor. Det var dock fortsatt i stort sett endast unga som var samhällsengagerade i någon form som anmälde intresse för att delta i studien. Mot denna bakgrund kan konstateras att studien framförallt ger en fördjupad förståelse av olika grupper av unga som är samhällsengagerade och, i olika utsträckning, aktivt deltar i samhällsdebatt och föreningsliv. Utifrån de intervjuer som gjorts har vi begränsade underlag för att dra slutsatser om de unga som inte är intresserade och inte deltar.

Genomförande av intervjuerna

Studien planerades och genomfördes under coronapandemin och det innebar att MUCF tidigt bestämde att alla intervjuer skulle genomföras digitalt. Merparten av intervjuerna genomfördes i Zoom och de varierade i längd mellan 30 minuter och upp emot två timmar som längst. Intervjuerna spelades in och transkriberades efteråt. Myndighetens målsättning var att i första hand genomföra intervjuer i grupp med 4–6 deltagare. Det visade sig dock svårt att samla tillräckligt många deltagare som kunde vid samma tidpunkt och därför har förhållandevis många intervjuer varit enskilda eller gjorts i mindre grupper med 2–3 deltagare.

Intervjuerna gjordes utifrån en intervjuguide. Denna innehöll ett antal övergripande frågor inom några breda temaområden. Intervjuguiden modifierades något beroende på om intervjun gjordes enskilt eller i grupp samt utifrån vad vi visste om informanternas erfarenheter av engagemang (ett exempel på intervjuguide finns i slutet av bilagan). Om vi visste att den som skulle intervjuas var aktiv i föreningslivet (eller motsvarande) så ställde vi direkt mer fördjupade frågor om engagemangets uttryck. I de enskilda intervjuerna var frågorna i guiden en utgångspunkt för samtalet och en riktlinje för att fånga upp olika teman. Frågorna har däremot inte formulerats på exakt samma sätt och i samma ordning som i intervjuguiden.

Myndighetens bild är att det överlag fungerade väl att genomföra intervjuerna digitalt. Vid en del tillfällen uppstod mindre tekniska problem, men inte större än att intervjuerna kunde genomföras enligt

plan. MUCF bedömer också att det överlag fungerade över förväntan att sammanföra unga som inte kände varandra sedan tidigare till digitala gruppintervjuer.

Analysarbetet

Efter att intervjuerna genomförts och transkriberats lästes utskrifterna igenom och kodades för teman och underteman med hjälp av analysprogrammet Nvivo. Flera utredare läste och kodade parallellt och därefter hölls flera gemensamma analysmöten där vi tillsammans identifierade teman i intervjuerna. Denna tematiska analys har legat till grund för sammanställningen i kapitel fem.

Intervjuguide⁵⁹

Vad innebär det att vara samhällsengagerad för er?

- Vilken typ av person ser ni framför er när ni tänker på någon som är samhällsengagerad?
- Vilka frågor intresserar?
- Vilka aktiviteter ägnar den sig åt?

Skulle ni beskriva er själva som samhällsengagerade?

- Varför/varför inte?

Tycker ni att det är viktigt att människor är samhällsengagerade?

- Varför/varför inte?
- Är någon form av samhällsengagemang bättre än ett annat? Varför?

⁵⁹ Denna intervjuguide är ett modifierat exempel utifrån de grundmallar som tagits fram inför intervjuerna. Dessa var utformade utifrån om intervjun skulle genomföras enskilt eller i grupp, samt utifrån vad vi visste om de intervjuades erfarenheter av engagemang.

FRÅGOR TILL BRED GRUPP:

Har ni någon gång gjort något för att förändra något i samhället?

Det kan vara alltifrån att försöka påverka något i skolan eller ert bostadsområde till att försöka förbättra villkoren för människor i er omgivning.

- Vad?
- Hur kom det sig att ni valde att engagera er i denna fråga?
- Fanns det någon särskild händelse som var avgörande?
- Finns det personer (familj/vänner/lärare) som påverkat?
- Är ni eller skulle ni kunna tänka er att bli aktiv i en förening?

Vad skulle kunna få er att bli engagerade?

(Om inte gjort något)

Händer det att ni använder sociala medier för att ta ställning i olika samhällsfrågor?

- Vilka sociala medier? Vilka följer ni?
- På vilket sätt? (följer, gillar, delar, lägger upp)
- Har ni deltagit i nätkampanjer?

FRÅGOR TILL MER AKTIV GRUPP:

Hur är ni engagerade?

- I vilka frågor?
- På vilket sätt? Vilka aktiviteter? I vilken form?
- Hur ofta? Hur mycket?
- Hur länge har ni varit engagerade?

Varför har ni valt att engagera er på just detta sätt?

- Varför just denna form?
- Varför just denna organisation/plattform?

Vilken roll spelar sociala medier i ert engagemang?

- Vilka sociala medier? Vilka följer ni?
- På vilket sätt? (följer, gillar, delar, lägger upp, plattform för organisering)

Hur kom det sig att ni valde att engagera er? Var det någon särskild händelse eller några särskilda personer som var avgörande?

- Vid vilken tidpunkt väcktes engagemang?
- Väcktes engagemang innan ni valde att bli aktiva?
- Finns det personer i er närhet (familj/vänner) som är samhälls-engagerade?
- Fanns det några särskilda förebilder?
- Fanns det några särskilda förebilder?
- Blev ni tillfrågade/inbjudna eller sökte ni själva upp?
- Vad är drivkrafterna för ert engagemang? (påverka i sakfrågan/socialt/karriär)
- Hur fastnade ni? Var det självklart?

Hur upplever ni era möjligheter att påverka?

- Känner ni er hörda om ni har en åsikt/förslag?
- Vad känner ni att ni har/inte har möjlighet att påverka? (i skolan/på fritiden/ i den nära omgivningen/politiska processer)
- Upplever ni att man lyssnar på ungas idéer?
- Vad brister/vad är bra för er möjlighet att påverka?

Upplever ni att alla har samma förutsättningar att engagera sig och göra sin röst hörd?

- Varför/varför inte?
- Vilka personer/grupper har sämre förutsättningar?
- Vad skulle krävas för lika förutsättningar?

Vad finns det för hinder för att människor ska vilja och kunna engagera sig?

- Har ni själv egna erfarenheter av hinder? I vilket skede?
- Hur fastnade ni? Var det självklart?
- Har ni någon gång övervägt att sluta engagera er? Har engagemanget någon gång känts motigt och inte värt?

Har ni någon gång utsatts för hot och hat kopplat till ert samhällsengagemang?

- När? Var? Hur? Från vem?
- Upplever ni att det är vanligt att engagemang resulterar i hot och hat?
- Känner ni oro för att utsättas?
- Hur har utsatthet/oro påverkat? (vilja till engagemang, sättet de uttrycker engagemang)

Upplever ni att Coronapandemin förändrat sättet som ni är engagerade på?

- Hur?
- Varför/varför inte?

Vad innebär politik för er?

- Är ni intresserade av politik?
- Upplever ni att ert engagemang är politiskt?

Varför tror ni att så få unga är intresserade av att vara aktiva i ett politiskt parti?

- Skulle ni kunna tänka er att bli aktiva i ett politiskt parti eller ha ett politiskt uppdrag?
- Upplever ni att det är viktigt att kunna påverka politiskt?

HÄR VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

mucf

Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

